



NURLARDAN SEÇMELER

-2-

Bediüzzaman
Said Nursi



Nurlardan
Seçmeler

- 2 -

Risale-i Nur Külliyyatı'ndan

Nurlardan Seçmeler - 2 -

Derleyen

Aslı KAPLAN

İstanbul - 2010



NURLARDAN SEÇMELER - 2

Copyright © Mustu Yayınları, 2010

*Bu eserin tüm yayın hakları Işık Yayıncılık Ticaret A.Ş.'ne aittir.
Eserde yer alan metin ve resimlerin Işık Yayıncılık Ticaret A.Ş.'nin önceden
yazılı izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt
sistemi ile çoğaltılması, yayımlanması ve depolanması yasaktır.*

Editör
Aslı KAPLAN

Görsel Yönetmen
Engin ÇİFTÇİ

Kapak
Şaban KALYONCU

Sayfa Düzeni
Bekir YILDIZ

ISBN
978-605-5886-98-1

Yayın Numarası
473

Basım Yeri ve Yılı
Çağlayan A. Ş.
TS EN ISO 9001:2000
Ser No: 300-01
Sarıuç Yolu Üzeri No: 7 Gaziemir / İZMİR
Tel: (0232) 252 22 85
Aralık - 2010

Genel Dağıtım
Gökkuşuğu Pazarlama ve Dağıtım
Merkez Mah. Soğuksu Cad. No: 31
Tek-Er İş Merkezi Mahmutbey / İSTANBUL
Tel: (0212) 410 50 60 Faks: (0212) 445 84 64

Mustu Yayınları
Bulgurlu Mahallesi Bağcılar Caddesi No: 1
34696 Üsküdar / İSTANBUL
Tel: (0216) 522 11 44 Fax: (0216) 522 11 78
www.mustu.com

İçindekiler

Konferans	1
Teşrin-i sâni 1950'de	1
Ankara Üniversitesi'nde	1
<i>Meyve Risalesi</i>	51
Birincisi	52
İkinci Meselenin Hülâsası	54
Üçüncü Mesele	60
Dördüncü Mesele	67
Beşinci Mesele	71
Altıncı Mesele	73
Yedinci Mesele	82
Denizli Hapsi'nde Bir Cuma Gününün Meyvesidir	82
Onuncu Mesele Münasebetiyle Hüsrev'in Üstadına Yazdığı Mektup	108
On Birinci Mesele	111
<i>Mucizât-ı Kur'âniye Risalesi</i>	128
<i>Mukaddime</i>	129
Birinci Cüz	129
Kur'ân Nedir? Târifi Nasıldır?	129
İkinci Cüz ve Tetimme-i Târif	131
Üçüncü Cüz	133
<i>Birinci Zeyl</i>	135
Birinci Nokta	136

İkinci Nokta	136
Üçüncü Nokta	137
Dördüncü Nokta	140
Beşinci Nokta	141
Altıncı Nokta	141
<i>Hâtime</i>	149
<i>Zeyl</i>	154
(Bu küçücük zeylin büyük bir ehemmiyeti var. Herkese menfaatlidir.)	154
<i>Hâtime</i>	159
<i>Yirmi Yedinci Söz'ün Zeyli</i>	162
Şahabeler hakkındadır	162
Birinci Hikmet	164
İkinci Sebep	165
Üçüncü Sebep	169
<i>Yirmi Dokuzuncu Söz</i>	183
Bekâ-yı Rûh ve Melâike ve Haşr'e Dairdir	183
(Şu makam, iki maksad-ı esas ile bir mukaddimeden ibarettir.)	183
<i>Mukaddime</i>	183
<i>Birinci Makşad</i>	188
Melâikenin tasdiki, îmânın bir rüknüdür	188
Şu maksatta dört nükte-i esasiye vardır	188
Birinci Esas	188
Şu Nükte-i Esasiyenin Hâtimesi	196
İkinci Esas	197
Üçüncü Esas	201
Dördüncü Esas	204
<i>Şafiuslar</i>	179

Konferans

**Teşrin-i sâni 1950’de
Ankara Üniversitesi’nde**

Profesör ve meb’uslarımız ve Pakistanlı misafirlerimiz ve muhtelif fakülte talebelerinin huzurunda, Fakülte Mescidinde gece yarısına kadar devam eden bir mecliste verilen ve büyük bir alâka ve ehemmiyetle dinlenmiş olan bir konferanstır.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
 الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ، وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَى سَيِّدِ
 الْمُرْسَلِينَ مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِهِ وَصَحْبِهِ أَجْمَعِينَ¹

Îmân ve İslâmiyet Âb-ı Hayatına Susamış Kıymetli Kardeşlerim!

Evvelâ: İtiraf edeyim ki, bu konferansın verildiği kürsüde bulunmuş olmak itibarıyla sizlerden farkım yoktur. Sizin bir kardeşinizim. Hem bu konferans, benim çok muhtaç olduğum gayet nâfi' bir dersimdir. Muhatap, kendimdir. Dersimi müzakere nev'inden, siz mübarek kardeşlerime okuyacağım. Kusurlar bendendir. Kemâl ve güzelliğeler, istifade ettiğim Risâle-i Nur eserlerine aittir. Bir mâni başımıza gelmezse, haftada bir defa olarak devam edeceğimiz dinî konferanslardan, bugün birincisi îmâna da irdir. Çünkü Bediüzzaman Said Nursî'nin Birinci Millet Meclisinde beyân ettiği gibi, “*Kâinatta en yüksek hakikat îmândır, îmândan sonra namazdır.*” Bunun için biz de konferansımızın Kur'ân, İman, Peygamberimiz Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) Efendimiz hakkında olmasını münasip gördük. İkincisi de inşâallah namaz ve ibadete ait olacaktır.

¹ Âlemlerin Rabbi, Rahman ve Rahim Allah'a, üzerimizdeki hadd ü hesaba gelmez lütufları adedince hamd ü senâ.. bütün insanlığa rahmet ve kurtuluş vesilesi olarak gönderdiği habibi Hazreti Muhammed (*aleyhissalâtü vesselâm*)'a, nezih aile fertlerine ve seçkin ashabına salât ü selam olsun.

Bu mevzuları bize ders verecek bir eser aradık. Nihayet bu hayatî ve ebedî ihtiyacımızı, asrımızın fehmine uygun ve ikna edici bir tarzda ders veren ve yarım asra yakındır, büyük bir itimad ve emniyete mazhar olmakla en muteber dinî bir eser olan “Risâle-i Nur”u intihap ettik. Şimdi, ilk konferansımızın niçin îmân mevzuunda olduğunu izah ile, bu eser ve müellifi hakkında gayet kısa olarak mâlûmat vereceğiz. Şöyle ki:

Bu asırda din ve İslâmiyet düşmanları, evvelâ îmânın esaslarını zayıflatmak ve yıkmak plânını, programlarının birinci maddesine koymuşlardır. Hususan bu yirmi beş sene içinde, tarihte görülmemiş bir hâlde münâfıkâne ve çeşit çeşit maskeler altında îmânın erkânına yapılan sû-i kastlar pek dehşetli olmuştur, çok yıkıcı şekiller tatbik edilmiştir.

Hâlbuki: İmanın rükünlerinden birisinde hâsıl olacak bir şüphe veya inkâr, dinin teferruatında yapılan lâkaydlıktan pek çok defa daha felâketli ve zararlıdır. Bunun içindir ki; şimdi en mühim iş, taklidî îmânı tahkikî imâna çevirerek îmânı kuvvetlendirmektir, îmânı takviye etmektir, îmânı kurtarmaktır. Her şeyden ziyade îmânın esâsâtıyla meşgul olmak kat’î bir zarûret ve mübrem bir ihtiyaç, hattâ mecburiyet hâline gelmiştir. Bu, Türkiye’de böyle olduğu gibi; umum İslâm dünyasında da böyledir.

Erkân: Esaslar.

Fehm: Anlayış.

Hususan: Özellikle.

İntihab etmek: Seçmek.

Mübrem: Kaçınılmaz, vaz-geçilmez.

Münâfıkane: Münâfıkça bir tavırla.

Tahkikî iman: Delillere dayanarak kalpte sağlam bir şekilde kök salan iman.

Evet, temelleri yıpratılmış bir binanın odalarını tamir ve tezyine çalışmak, o binanın yıkılmaması için ne derece bir fayda temin edebilir? Köklerinin çürütülmesine çabalanan bir ağacın kurumaması için, dal ve yapraklarını ilâçlayarak tedbir almaya çalışmak, o ağacın hayatına bir fayda verebilir mi?..

İnsan, saraygibi bir binadır; temelleri, erkân-ı îmâniyedir. İnsan, bir şeceredir; kökü esâsât-ı îmâniyedir. Îmânın rûkûnlerinden en mühimmi, îmân-ı billâhtır; Allah'a îmândır. Sonra Nübüvvet ve Haşir'dir. Bunun için, bir insanın en başta elde etmeye çalıştığı ilim; îmân ilmidir. İlimlerin esası, ilimlerin şahı ve padişahı; îmân ilmidir.

Îmân, yalnız icmâlî bir tasdikten ibaret değildir. Îmânın çok mertebeleri vardır. Taklidî bir îmân, hususan bu zamandaki dalâlet, sapkınlık fırtınaları karşısında çabuk söner. Tahkikî îmân ise sarsılmaz, sönmez bir kuvvettir. Tahkikî îmânı elde eden bir kimsenin, îmân ve İslâmiyet'i dehşetli dinsizlik kasırgalarına da mâruz kalsa, o kasırgalar bu îmân kuvveti karşısında tesirsiz kalmaya mahkûmdur. Tahkikî îmânı kazanan bir kimseyi, en dinsiz feylesoflar dahi, bir vesvese veya şüpheyi düşürtemez.

İşte bu hakikatlere binaen, biz de tahkikî îmânı ders vererek, îmânı kuvvetlendirip insanı ebedî saadet ve selâmete

Dalalet: Doğru yoldan çıkmak.

Erkân-ı imaniye: İmanın şartları.

Esasat-ı imaniye: İman esasları.

Haşir: İnsanların öldükten sonra diriltilip Allah'ın (c.c.) huzurunda toplanmaları.

İcmali: Özet bir şekilde.

İman-ı Billah: Allah'a iman.

Nübüvvet: Peygamberlik.

Şecere: Ağaç.

Tezyin: Süslemek.

götürecek Kur'ân ve î mân hakikatlerini câmi bir eseri, sebat ve devam ve dikkatle okumayı kat'ıyyetle lâzım ve elzem gördük. Aksi takdirde, bu zamanda dünyevî ve uhrevî dehşetli musibetler içine düşmek, şüphe götürmez bir hakikat hâlinedir. Bunun için yegâne kurtuluş çaremiz, Kur'ân-ı Hakîm'in î mânî âyetlerini ve bu asra bakan âyet-i kerîmelerini tefsir eden yüksek bir Kur'ân tefsirine sarılmaktır.

Şimdi, “Böyle bir eser, bu asırda var mıdır?” diye bir suâlin içinizde hâsıl olduğu; nurânî bir heyecanı ifade eden sîmâlarınızdan anlaşılmaktadır.

Evet, bu çeşit ihtiyacımızı tam karşılayacak olan bir eseri bulmak için çok dikkat ve itina ile aradık. Nihayet, hem Türk gençliğine, hem umum Müslümanlara ve beşeriyete Kur'ânî bir rehber ve bir mürşid-i ekmel olacak bir eserin Bediüzzaman Said Nursî'nin Risâle-i Nur eserleri olduğu kanaatine vardık. Bizimle beraber, bu hakikate Risâle-i Nur'la î mânını kurtaran yüzbinlerle kimseler de şâhiddir.

Evet, yirminci asırda küllî ve umumî bir rehberlik vazifesini görecektir Kur'ânî bir eserin müellifinin, şu hususiyetleri haiz olmasını esas ittihaz ettik. Bu hâsiyetlerin de tamamıyla Risâle-i Nur'da ve müellifi Bediüzzaman Said Nursî'de mevcud olduğunu gördük. Şöyle ki:

Beşeriyet: İnsanlık.

Câmi': Kapsayan.

Dünyevî: Dünya'yla ilgili.

Elzem: En lüzumlu.

Esas ittihaz etmek: Esas edinmek.

Haiz olmak: Sahip olmak.

Hâsiyet: Özellik.

Kur'ân-ı Hakîm: Hikmetli Kur'ân-ı Kerim.

Küllî ve Umumî: Genel ve kapsamlı.

Müellif: Yazar.

Mürşid-i ekmel: En mükemmel yol gösterici.

Nurani: Nurlu, parlak.

Sual: Soru.

Uhrevî: Ahiretle ilgili.

Birincisi: Müellifin, yalnız Kur'ân-ı Hakîm'i kendine üstad edinmiş olması...

İkincisi: Kur'ân-ı Hakîm, hakikî ilimleri havi bir kitab-ı mukaddestir. Ve bütün asırlarda, insanların umum tabakalarına hitâb eden, ezeli bir hutbedir. Bunun için, Kur'ân'ı tefsir ederken, hakikatin sâfi olarak ifade edilmesi ve böylece hakikî bir tefsir olması için, müfessirin kendi hususî meslek ve meşrebinin tesiri altında kalmamış ve hevesi karışmamış olması lâzımdır. Ve hem de Kur'ân'ın mânâlarını keşif ile tezahür eden Kur'ân hakikatlerinin tesbiti için elzemdir ki: O müfessir zât, her bir fende mütehasıs geniş bir fikre, ince bir nazara ve tam bir ihlâsa mâlik bir allâme ve hem gayet âlî bir dehâ ve nüfuzlu, derin bir içtihad ve bir kuvve-i kudsiyeye sahib olsun...

Üçüncüsü: Kur'ân tefsirinin tam bir ihlâsla telif edilmiş olması ki: Müellifin, Cenâb-ı Hakk'ın rızasından başka, hiçbir maddî, mânevî menfaati gaye edinmemesi ve bu ulvî hâletin müellifin hayatındaki vukuatlarda müşâhede edilmiş olması...

Dördüncüsü: Kur'ân'ın en büyük mucizelerinden birisi de, gençlik ve tazeliğini muhafaza etmesidir. Ve o asırda inzal edilmiş gibi, her asrın ihtiyacını karşılayan bir veche-si olmasıdır.

Âli: Yüksek.

Allâme: Âlim, bilgin.

Elzem: En lüzumlu.

Halet: Hâl, durum.

Havi: Kapsayan.

İnzal etme: İndirmek.

Kitab-ı mukaddes: Kutsal kitap.

Kur'ân-ı Hakîm: Hüküm ve hikmet kitabı Kur'ân-ı Kerim.

Kuvve-i kudsiye: Cenab-ı Hakk'ın verdiği hususî kuvvet.

Meşreb: Mizaç, özel tutum.

Mütehasıs: Uzman.

Nüfuzlu: Etkili.

Ülvî: Yüce.

Veche: Yön, taraf.

İşte, bu asırda meydana getirilen bir tefsirde; Kur'ân-ı Hakîm'in asrımıza bakan vechesinin keşif edilip, avâmdan en havâssa kadar her tabakanın istifade edebileceği bir üslûpla izah ve isbat edilmiş olması...

Beşincisi: Müfessirin, Kur'ân ve îmân hakikatlerini, cerh edilmez delîl ve hüccetlerle isbat ederek tedris etmesi. Yâni, pozitivizm (isbatiyecilik)i bir esas ittihaz etmiş olması...

Altıncısı: Ders verdiği Kur'ânî hakikatlerin; hem aklı, hem kalbi, hem ruhu ve vicdanı tenvir ve tatmin ve nefsi musahhar etmesi ve şeytanı dahi ilzam edecek derecede kuvvetli ve gayet belig, nâfiz ve müessir olması...

Yedincisi: Hakikatlerin derkine de mâni olan benlik, gurur, ucub ve enaniyet gibi kötü hasletlerden kurtarıp, tevazu ve mahviyet gibi yüksek ve güzel ahlâklara sahip kılması...

Sekizincisi: Kur'ân-ı Kerîm'i tefsir eden bir allâmenin Resûl-i Ekrem'in (*aleyhissalâtu vesselâm*) Sünnet'ine ittiba' etmiş olması ve Ehl-i Sünnet ve Cemaat mezhebi üzere ilmiyle âmil olması ve âzamî bir zühd ve takvâ ve âzamî ihlâs

A'zamî: En büyük, en yüksek.

Âmil: Sebep.

Avam: Sıradan kişiler.

Beliğ: Etkili ve güzel ifade.

Derk: Anlama.

Ehl-i sünnet ve cemaat mezhebi: İnanç ve amelde Kur'ân ve Sünnet'e sımsıkı bağlı, İslâm ümmetinin ana kitlesini oluşturan anlayış.

Enâniyet: Benlik.

Havas: Seçkin kişiler.

Hüccet: Delil.

İttiba' etmek: Tâbi olmak, uymak.

Mahviyet: Alçakgönüllülük.

Müessir: Etkili.

Müsahhar: Boyun eğmiş.

Nafiz: Tesirli.

Takva: Cenab-ı Hakk'ın yasaklarından kaçınıp emirlerini yerine getirmek.

Tedris etmek: Ders vermek.

Tenvir: Aydınlatma.

Ucub: Kendini beğenmişlik.

Zühd: Nefsânî zevk ve arzudan uzak durarak kendini ibadete vermek.

ve dine hizmetinde âzamî sebat, âzamî sıdk ve sadakat ve fedakârlığa, âzamî iktisad ve kanaate mâlik olması şarttır.

Hülâsa olarak; müfessirin, Kur'ânî risaleleriyle, risâlet-i Ahmediye'nin (*aleyhissalâtü vesselâm*) âzamî takvâ ve âzamî ubüdiyeti ve kuvve-i kudsiyesiyle de velâyet-i Ahmediye'nin lemeâtına mazhar olmuş hâdim-i Kur'ân bir zât olması...

Dokuzuncusu: Müfessirin, Kur'ânî ve Şer'î meseleleri beyân ederken, şu veya bu tazyik ve işkenceyi nazara almayan, herhangi bir tesir altında kalarak fetva vermemek ve ölümü istihkar edip, dünyaya meydan okuyacak bir îmân kuvvetiyle hakikati pervasızca söyleyen İslâmî şecaat ve cesârete mâlik olan bir müfessir olması gerektir.

Hem îdam plânlarının tatbik edildiği ve bir tek dinî risale neşrettirilmediği dehşetli bir devirde, bilhassa imha edilmesi ve söndürülmesi hedef tutulan Kur'ânî, Şer'î esâsâtı telif ve neşretmiş olduğu meydanda olmakla bir mürşid-i kâmil ve İslâm'ın bu asırda hakikî bir rehber-i ekmeleli ve Kur'ân'ın muteber bir müfessir-i âzamı olmuş olması lâzımdır.

İşte bu zamanda, yukarıda mezkûr dokuz şart ve hususiyetlerin, müellif Said Nursî'de ve eserleri olan Nur

Esasat: Esaslar.

Hâdim-i Kur'ân: Kur'ân'ın hizmetkârı.

İstihkar etmek: Küçümsemek.

Kuvve-i kudsiye: Cenab-ı Hakk'ın verdiği hususî, kudsî kuvvet.

Lemaat: Parlıtlar.

Müfessir-i a'zam: En büyük tefsirci.

Mürşid-i kâmil: Mükemmel yol gösterici.

Pervasızca: Korkmadan, çekinmeden.

Rehber-i ekmeleli: En mükemmel rehber.

Risâlet-i Ahmediye: Hz. Peygamber'in (s.a.s.) peygamberliği.

Sıdk: Doğruluk.

Şecaat: Cesaret.

Übudiyet: Kulluk.

Velâyet-i Ahmediye: Hz. Peygamber'in (s.a.s.) velâyeti.

Risaleleri'nde aynıyla mevcut olduğu, hakikî ve mütebahhir ulemâ-yı İslâm'ın icmâ ve tevâtür ve ittifakıyla sabit olmuştur. Ve hem intibaha gelmekte olan bu Millet-i İslâmiye'ce, Avrupa ve Amerika'ca mâlûm ve musaddaktır. İşte arkadaşlar! Biz, böyle bir tefsir-i Kur'ân arıyor ve böyle bir müfessir istiyorduk.

Kıymetli kardeşlerim! Böyle dehşetli bir asırda, insanın en büyük meselesi: Îmânı kurtarmak veya kaybetmek dâvasıdır. Umumî harbler beşere intibah vermiş, dünya hayatının fânîliğini ihtar etmiştir. Ve bâkî bir âlemdede, ebedî bir saadet içinde yaşamak hissini uyandırmıştır. Elbette böyle muazzam bir dâvayı, şaşırtıcı ve aldatici bir zamanda kazanabilmek için, bir dâva vekili bulmakta,^{1(Hâşiye)} çok dikkatli olmamız lâzımdır. Bunun için, tetkikâtımızı biraz daha genişleteceğiz. Şöyle ki:

Asrımızdan evvelki, İslâmiyet'in ilm-i kelâm dâhîleri ve dinimizin hârika imamları ve Kur'ân-ı Hakîm'in dâhî müfessirlerinin vücûda getirdikleri eserler, kıymet takdiri mümkün olmayacak derecede kıymettardır. O zâtlar, İslâmiyet'in birer güneşidirler. Fakat bu zaman, o büyük zâtların yaşadığı zaman gibi değildir.

^{1(Hâşiye)} Bu zamanda, böyle bir dâvâ vekilinin, Risâle-i Nur olduğuna Risâle-i Nur'la imanlarını kurtaran milyonlarca kimseler şahiddir.

Bâkî: Daimî, sonsuz.

Beşer: İnsanlık.

İcmâ: Oy birliği.

İlm-i Kelâm: İnanç konularını ele alan kelâm ilmi.

İntibah: Uyanma.

İttifak: Fikir ve görüş birliği.

Kur'ân-ı Hakîm: Hüküm ve hikmetli kitabı Kur'ân-ı Kerim.

Millet-i İslâmiye: İslâm milleti.

Musaddak: Doğruluğu kesin olan.

Mütebahhir: Engin, derin, ilim sahibi büyük âlim.

Tedkikat: İncelemeler.

Tevâtür: Yalanda ittifâk etmeleri aklın imkân ve ihtimâli bulunmayan birçok kişinin naklettiği kesin bilgi.

Ümumî harbler: Dünya savaşları.

Ülema-i İslâm: İslâm âlimleri.

Eski zamanda dalâlet, cehaletten geliyordu. Bunun yok edilmesi kolaydır. Bu zamanda dalâlet, –Kur’ân ve İslâmiyet’e ve imâna taarruz– fen ve felsefe ve ilimden geliyor. Bunun izalesi müşküldür. Eski zamanda ikinci kısım, binden bir bulunuyordu; bulunanlardan, ancak binden biri, irşâd ile yola gelebilirdi. Çünkü öyleler hem bilmiyorlar, hem kendilerini bilir zannediyorlar.

Hem bundan evvelki asırlarda, müsbet ilimlerin, yirminci asırdaki kadar terakki etmemiş olduğu mâlûmunuzdur. Şu hâlde, bu asırda dünyaya yayılmış olan dinsizlik ve maddiyyûnluğ kökünden yıkabilmek, hak ve hakikat yolunu gösterip, beşeri sırat-ı müstakîme kavuşturmak, îmânı kurtarabilmek için, ancak ve ancak Kur’ân-ı Hakîm’in bu asra bakan vechesini keşif edip, umumun müstefid olabileceği bir şekilde tefsir edilmesi, elbette bu asırda kabil olacaktır.

İşte Bediüzzaman Said Nursî; Kur’ân-ı Kerîm’deki bu asrın muhtaç olduğu hakikatleri keşfedip, Nur Risaleleri’nde, herkesin kabiliyeti nisbetinde istifade edebileceği bir tarzda tefsir ve izah etmek muvaffakiyetine mazhar olmuştur. Bunun içindir ki: Risâle-i Nur, emsâli görülmemiş bir şâheserdir kanaatine varılmıştır.

Ve yine Risâle-i Nur’daki bu imtiyazdan dolayıdır ki, bu mübarek İslâm milletinden milyonlarca bahtiyar

Dalalet: Doğru yoldan çıkmak.

İmtiyaz: Ayrıcalıklık.

İzale etmek: Gidermek.

Maddiyyunluk: Mânevî âlemi reddeden, her şeyi madde ile izah etmeye çalışan akıl, materyalizm.

Müsbet ilimler: Pozitif bilimler.

Müstefid: Faydalanan.

Müşkil: Zor.

Sırat-ı müstakim: Doğru yol.

Terakki: İlerleme.

Vech: Yön.

kimseler, tercihen ve ziyade bir ihtiyaç duyarak, büyük bir iştiyâk ve sevgiyle senelerce devam eden tazyikatlar içerisinde Risâle-i Nur'u okumuşlardır.

Hem Risâle-i Nur ihtiyaç zamanında telif edildiğinden; Türkiye ve İslâm dünyası genişliğinde gelişmiş ve dünyayı alâkadar eden bir imtiyaza mazhar olduğunu gözlere göstermiştir...

Kıymetli kardeşlerim! Said Nursî kırk sene evvel İstanbul'da iken, "Kim ne isterse sorsun." diye, hârikulâde bir ilânât yapmıştır. Bunun üzerine o zamanın meşhur âlim ve allâmeleri, Bediüzzaman'ın hücreğine katile katile gidip, her nevi ilimlere ve muhtelif mevzulara dair sordukları en müşkül, en muğlak suâlleri, Bediüzzaman duraklamadan, doğru olarak cevaplandırmıştır.

Böyle had ve hudûdu tâyin edilmeyen, yâni "Şu veya bu ilimde veya mevzuda, kim ne isterse sorsun." diye bir kayıt konulmadan ilânât yapmak ve neticede daima muvaffak olmak; beşer tarihinde görülmemiş ve böyle ihatalı ve yüksek bir ilme sahip böyle bir İslâm dâhîsi, şimdiye kadar zuhur etmemiştir (Asr-ı saadet müstesna).

Hattâ o zamanlarda, Mısır Ezher Üniversitesi reislerinden meşhur Şeyh Bahid Efendi, İstanbul'a bir seyahat için geldiğinde, Kürdistan'ın sarp, yalçın kayaları arasından gelerek, İstanbul'da bulunan Bediüzzaman Said Nursî'yi ilzam edemeyen İslâm ulemâsı, Şeyh Bahid'den

Allâme: Bilgin.

Hadd ü hudud: Sınırlar.

İhata: Kuşatma.

İlzam etmek: Delil gösterek muhalifini susturmak.

Muğlak: Kapalı.

Tercihan: Tercih ederek.

Zuhur: Ortaya çıkma.

bu genç hocanın (Bediüzzaman'ın) ilzam edilmesini isterler. Şeyh Bahid de, bu teklifi kabul ederek bir münazara zemini arar. Ve bir namaz vakti, Ayasofya Câmii'nden çıkılıp “çayhâne”ye oturulduğunda, bunu fırsat telâkki eden Şeyh Bahid Efendi, Bediüzzaman Said Nursî'ye hitâben:

مَا تَقُولُ فِي حَقِّ الْأُورُبَّا وَالْعُثْمَانِيَّةِ ؟

Yâni: “Avrupa ve Osmanlı Devleti hakkında ne diyorsunuz? Fikriniz nedir?” Şeyh Bahid Efendi hazretlerinin bu suâlden maksadı; Bediüzzaman Said Nursî'nin, şek olmayan bir bahr-i umman gibi ilmini ve ateşpâre-i zekâsını tecrübe etmek değildi. Zaman-ı istikbale ait şiddet-i ihatasını ve idare-i âlemdeki siyasetini anlamak fikrinde idi.

Buna karşı, Bediüzzaman'ın verdiği cevap şu oldu:

إِنَّ الْأُورُبَّا حَامِلَةٌ بِالْإِسْلَامِيَّةِ فَسَتَلِدُ يَوْمًا مَا،
وَأِنَّ الْعُثْمَانِيَّةَ حَامِلَةٌ بِالْأُورُبَّانِيَّةِ فَسَتَلِدُ أَيْضًا يَوْمًا مَا

Yâni: “Avrupa bir İslâm Devletine, Osmanlı Devleti de bir Avrupa Devletine hâmileler. Bir gün gelip doğuracaklardır.”

Bu cevaba karşı, Şeyh Bahid Hazretleri: “Bu gençle münazara edilmez, ben de aynı kanaatte idim. Fakat bu kadar vecîz ve beligâne bir tarzda ifade etmek, ancak Bediüzzaman'a hasır.” demiştir. Nitekim Bediüzzaman'ın

Ateşpare-i zekâ: Ateş parçası zekâ.

Bahr-i umman: Okyanus.

Beligane: Açık ve net olarak.

İdare-i âlem: Dünya idaresi.

Münazara: Tartışma.

Şek: Şüphe.

Şiddet-i ihata: Geniş bilgi.

Veciz: Özlü.

Zaman-ı istikbal: Gelecek zaman.

dediği gibi, ihbaratın iki kutbu da tahakkuk etmiş. Bir-iki sene sonra Meşrûtiyet devrinde, şeâir-i İslâmiye'ye muhalif çok âdât-ı ecnebiyeyi ahzetmek ve gittikçe Türkiye'de yerleştirmekle; ve şimdi Avrupa'da Kur'ân'a ve İslâmiyet'e karşı gösterilen hüsn-ü alâka ve bilhassa bahtiyar Alman Milleti'nde fevç fevç İslâmiyet'i kabul etmek gibi hâdiseler; o ihbarı tamamıyla tasdik etmişlerdir.

İşte büyük ulemâ-yı İslâm ve meşayih-i kirâm çok tecrübe ve imtihanlarla şöyle bir kanaate varmışlardır ki: Bediüzzaman ne söylerse hakikattir. Bediüzzaman'ın eserleri, sünuhat-ı kalbiye olup, cumhûr-u ulemânın tasdik ve takdirine mazhurdur.

Ehl-i ilim, ehl-i tasavvuf ve ehl-i mekteb ve fen, Bediüzzaman'ın eserlerinden sadece istifâza ve istifade ederler. Evet, üç aylık bir tahsili bulunan ve kırk seneden beri Kur'ân-ı Kerîm'den başka bir kitapla iştigal etmeyen, yüz otuzu Türkçe, on beşi Arapça olan eserlerini telif ederken hiçbir kitaba müracaat etmediği, henüz hayatta olan kâtipleri tarafından şehâdet edilen.. esasen kütüphânesi de bulunmayan, yarım ümmi bir zât, öyle misilsiz bir ilânatla, ulûm-u cedide de dâhil mütenevvi' ilimlerde,

Âdât-ı ecnebiye: Yabancı âdetleri.

Ahzetmek: Almak, kabul etmek.

Cumhur-u ülema: Âlimlerin ekseriyeti.

Ehl-i mekteb ve fen: Modern bilim ve teknikle meşgul olanlar.

Ehl-i tasavvuf: Tasavvuf ehli.

Hüsn-ü alâka: İyi ilgi.

İhbarât: Haber vermeler, haberler.

İstifaza: Mânevî olarak aydınlanmak.

İştigal etmek: İlgilenmek.

Meşayih-i kiram: Şerefli şeyhler.

Mütenevvi': Çeşitli.

Sünuhat-ı kalbiye: Kalbe doğan şeyler.

Şeâir-i İslâmiye: İslâm'ı temsil eden semboller. İslâm'a has özellikler.

Tahakkuk etmek: Gerçekleşmek.

Ulûm-u cedide: Modern bilimler.

Ülema-i İslâm: İslâm âlimleri.

Ümmî: Okuma yazma bilmeyen.

yüksek âlimler ve büyük mürşidlerle, genç yaşında yaptığı münazaraların hepsinde muvaffak olduğu meydanda bulunan, ittifaklı olan meseleleri tasdik ve ihtilâflı olanları tas-hih eden, kendisi için “Bediüzzaman’ın cevap veremeyeceği bir suâl yoktur.” diye allâmeler tarafından tasdik edilen; ve Avrupa’nın bir kısım idraksiz ve garazkâr feylesoflarının, müteşabih âyet-i kerîme ve hadîs-i şeriflere yaptığı taarruz-larını, o âyet ve hadîslerin birer mucize olduğunu eserleriyle isbat ederek itirazlarını kökünden yıkan ve böylece ev-hama düşürülen bâzı ehl-i ilmi de kurtarıp, İslâmiyet’e olan hücumları akîm bırakan Said Nursî gibi bir müellifin, elbet-te dâhî bir müfessir-i Kur’ân ve onun ilminin vehbî ve vasi olduğuna, eserleri olan Nur Risaleleri’nin bir hayat boyunca okumaya lââyık hârîka bir şaheser olduğuna şüphe edilemez.

Müteyakkız kardeşlerim! Hem bizim, hem İslâm dünyasının ebedî hayatının necâtını, kurtulmasını temin edecek ve bizi tenvir ve irşâd ederek dalâletten muhafaza edecek bir eser intihap etmekte, bu kadar dikkatli olmamız çok lüzumludur. Çünkü bu zamanda, türlü türlü aldatmalarla, perde arkasında İslâm gençliğini yoldan çıkarmaya çalışıyorlar.

Bir eser okunacağı veya bir söz dinleneceği zaman, evvelâ

Akîm bırakmak: Sonuçsuz bırakmak.

Garazkâr: Garazlı, kinli.

İntihab: Seçmek.

Müteşabih: Birden fazla anlamı mümkün olan, gerçek manasının anlaşılması için

başka izah veya delillere ihtiyaç duyulan çeşitli meseleleri insan aklına yaklaştırmak için kullanılan benzetme veya mecazi ifade.

Müteyakkız: Uyanık, dikkatli.

Necat: Kurtuluş.

Tenvir etmek: Aydınlatmak.

Vasi: Geniş.

Vehbî: Çalışmakla kazanılmayıp Allah’ın (c.c.) lütfu ile olan.

مَنْ قَالَ وَلَمْ يَنْ قَالَ وَلِمَا قَالَ وَفِيمَا قَالَ؟

yâni: Kim söylemiş? Kime söylemiş? Ne için söylemiş? Ne makamda söylemiş? olan bir kaide-i esasiyeyi, nazar-ı itibara almalı. Evet kelâmın tabakatının ulviyeti, güzelliği ve kuvvetinin menbaı, şu dört şeydir: Mütekellim, muhatab, maksad ve makam. Yoksa, her ele geçen kitap okunmamalı, her söylenen söze kulak vermemelidir. Meselâ: Bir kumandanın, bir orduya verdiği arş emriyle; bir neferin, arş sözü arasında ne kadar fark vardır? Birincisi, koca bir orduyu harekete getirir. Aynı kelâm olan ikincisi, belki bir neferi bile yürütemez.

İşte, bu dört esastan dolayı ve hem Said Nursî'ye karşı kalblerinde büyük bir sevgi taşıyan yüz binlerle kimse-ler, sevgiyle üstadlarının en küçük hâline dahi, büyük bir ehemmiyet vererek onları öğrenip ittiba' etmek, uymak arzusunu taşıdıklarından; buradaki bir kısım kardeşlerimiz, üstadımızın hayatı, eserleri, meslek ve meşrebi hakkında mâlûmat verilmesini ısrar ile istediler.

Fakat, Bediüzzaman gibi bir zâtın hayatı ve eserleri ve seciyelerini tam ifade edemeyeceğiz. Bu hakikat, basiretli ehl-i ilim olan ediblerce de itiraf edilmiş olduğundan bu hizmet, bizim haddimizden çok uzaktır. Hem Bediüzzaman hakkında mâlûmat almak isteyen kardeşlerimize, bunun ancak ve ancak Risâle-i Nur Külliyyatı'nı dikkat ve devamla okumak sûretiyle mümkün olduğunu arz ederiz.

İttiba' etmek: Tâbi olmak, uymak.

Kaide-i esasiye: Temel kaide, prensip.

Menba: Kaynak.

Mütekellim: Sözü söyleyen.

Nazar-ı itibar: Dikkate alma.

Nefer: Er.

Seciye: Huy, karakter.

Ulviyet: Yükseklik.

Aziz kardeşlerim! Bu mübarek vatan ve milletin ve Âlem-i İslâm'ın ebedî saadetini ve kurtuluşunu ve dolaşısıyla yeryüzünde umumî sulh ve selâmeti temin edecek bir inâyet ve kudrete mâlik olan Risâle-i Nur'un şahs-ı mânevîsinde şöyle gayet sağlam kuvvetler toplanmış ve imtizaç etmiştir:

Yüksek bir kuvvet ve bütün kemâlâtın üstadı olan, hakikat-i İslâmiye...

Şehamet-i îmâniye. Yâni tezellül etmemek, bîcârelere tahakküm ve tekebbür etmemek...

Müslümanlığın insana verdiği izzet ve şeref, terakki ve teâlînin en mühim âmili olan izzet-i İslâmiye...

Arkadaşlar! Şu meâlde bir Hadîs-i Şerif var ki: “Hakikî âlimler, zâlim hükümdarlara karşı hak ve hakikati pervasızca söyleyen âlimlerdir.”¹ İşte biz, ancak böyle ve müttakî bir allâmenin söz ve eserlerine itimad edebiliriz.

Asrımızda ise, hayatındaki vakıalar ve eserleriyle bu Hadîs-i Şerife mâsadak olan Risâle-i Nur meydandadır. Müellif Bediüzzaman dinî mücâhedesini ve Kur'ân'a

¹ Bkz.: Nesâî, *bey'at* 37; İbni Mâce, *fiten* 20; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 4/314-315.

Allâme: Bilgin.

Bîcâre: Çaresiz.

Hakikat-i İslâmiye: İslâm hakikatleri.

İmtizac: Kaynaşmak.

İzzet-i İslâmiye: İslâm'ın şerefi.

Mâsadak olmak: İfade edilen hükme uygun, onun kapsamında olmak, bir hüküm tasdik etmek.

Mücâhede: Mücadele, ça-ba, gayret.

Müttaki: Takvalı, Cenab-ı Hakk'ın yasaklarından uzak durup emirlerini yerine getiren.

Pervasızca: Korkmadan, çekinmeden.

Şahs-ı manevi: Hükmi şahsiyet, tüzel kişilik.

Şehamet-i imaniye: İmandan gelen cesaret, yiğitlik.

Tahakküm: Hükmetme, zor güçle baskı kurma.

Teâlî: Yükselme.

Tekebbür: Kibirlenme.

Terakki: İlerleme.

Tezellül: İnsanın kendi vakar ve haysiyetini koruyamaması, alçalma.

hizmetinde ve ubûdiyetinde, Resûl-i Ekrem'in (*aleyhissalâtü vesselâm*) Sünnet-i Seniyesi'ne tam ittiba' etmiş bir mücahid-dir. Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) Efendimiz, dünyanın en muazzam siyasî hâdisesi olan Bedir muharebesi'nde; sahabe-i kirâma, nöbet nöbet cemaatla namaz kıldırmıştır. Yâni vâcib olmayan, hususan muharebe zamanında terk edilebilen "cemaatla namaz kılmak" gibi bir hayrı, dünya-nın en büyük siyasî vak'asına tercih etmiştir, üstün tutmuştur. Ufak bir sevabı, harb cephesinin o dehşetleri içinde da-hi terk etmemiştir.

Bediüzzaman, gönüllü alay kumandanı olarak katıldığı Rus Harbi'nde, harb cephesinde, avcı hattında, Kur'ân'ın bir kısmının tefsiri olan meşhur Arabî İşârâtü'l-İ'câz tefsiri-ni telif etmiş. Ve bu eser-i azîm, Âlem-i İslâm'da en bü-yük âlimlerin takdir ve tahsinine mazhar olmuş ve tam an-lamaktan âciz kaldıklarını ve öyle bir tefsir görmedikleri-ni itiraf etmişlerdir ki, Kur'ân-ı Kerîm'in en ince nükte ve en derin meselelerini ve misilsiz i'câz ve hârikulâde yük-sek belâgat ve fesâhatını izhar ve isbat etmiştir. Hattâ bir harfin nüktelerini izhar ederken, avcı ateş hattında, düşman topları zihnini ondan çevirememiş, harbin dağdağa ve dehşetleri mâni olamamıştır.

Ezan-ı Muhammedî'nin (*aleyhissalâtü vesselâm*) yasak edil-diği ve bid'aların cebren umuma yaptırıldığı zulûmâtı ve

Arabî: Arapça.

Belâgat: Sözün düzgün ve etkili söylenmesi.

Bid'a: Dinde olmayıp, ona sonradan dahil edilen âdetler.

Cebren: Zorla, baskı ve zu-lümle.

Dağdağa: Gürültü-patırtı.

Eser-i azîm: Büyük, muh-teşem eser.

Fesahat: Dilin doğru, düz-gün, açık ve akıcı şekilde kullanılması.

İ'câz: Mucize.

İzhar: Gösterme, açığa çı-karma.

Übudiyyet: Kulluk.

Zulûmat: Karanlıklar.

dehşetli bir devirde, Nur Talebeleri, o uydurma ezanı okumamışlar ve böyle bid'alara karşı, kendilerini kahramanca muhafaza ederek, bid'alara girmemişlerdir.

Îmân ve İslâmiyet'in ortadan kaldırılmaya çalışıldığı ve bir âlimin gizliden gizliye dahi bir tek dinî eser neşredermediği fecaat devrinde, Bediüzzaman nefyedildiği yerlerde, zâlim müstebidlerin tarassudat ve tazyikatı içinde, gizliden gizliye yüz otuz adet îmânî eser telif ve neşretmiştir. Bununla beraber, geceleri pek az bir uykudan sonra, esâret altında inleyen İslâm Milletleri'nin necât ve salâhı için dualar etmiş, dergâh-ı ilâhîye iltica ederek yalvarmıştır.

Evet Hazreti Üstad, Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) Efendimizin sünnet-i seniyesine tam iktida etmiştir.

Bediüzzaman'ın bu hâli de, bütün İslâm mücahidlerine ve umum Müslümanlara bir örnektir. Yâni, cihad ile ubûdiyet ve takvâyı beraber yapıyor; birini yapıp, diğerini ihmal etmiyor. Cebbar ve zâlim din düşmanlarının plânıyla hapis-hânelere sevk edilip, tecrid-i mutlakta ve gayet soğuk bir odada bırakılması ve şiddetli soğukların ve hastalıkların ızdırapları ve titremeleri ve ihtiyarlığın tâkatsızlıkları içinde bulunması dahi, telifata noksanlık vermemiştir.

Cebbar: Zorba.

Dergâh-ı ilâhîye: İlâhî huzur.

Fecaat: Yürekler acısı hâl.

İktida etmek: Uymak, tâbi olmak.

İltica etmek: Sığınmak.

Müstebid: Keyfine göre idare eden, despot.

Necat: Kurtuluş.

Nefyedilmek: Sürgüne gönderilmek.

Salah: İyilik.

Takva: Cenab-ı Hakk'ın yasaklarından kaçınıp emirlerini yerine getirmek.

Tarassudat: Gözetlemeler.

Tazyikat: Baskılar, zorlamalar.

Te'lifat: Yazılmış kitaplar, eserler.

Tecrid-i mutlak: Hücre hapsi.

Ubudiyet: Kulluk.

Sıddık-ı Ekber (*radıyallâhu anhu*) demiştir ki: “Cehennemde vücûdum o kadar büyüsün ki, ehl-i imâna yer kalmasın.” Bediüzzaman, bu gayet ulvî seciyenin bir lem’acısına mazhar olmak için, “Birkaç adamın îmânını kurtarmak için cehenneme girmeye hazırım.” diye fedakârlığın şahikasına yükselmiş ve böyle olduğu, Kur’ân ve İslâmiyet’in fedai ve muhlis bir hâdimi olduğu, seksen senelik hayatının şehâdetiyle sabit olmuştur.

Kur’ân ve îmân hizmeti için Bediüzzaman’ın haysiyetini, şerefini, ruhunu, nefsinin, hayatını feda ettiği; mâruz kaldığı o kadar şedid zulüm ve işkencelere ve giriftar edildiği çok musibet ve belâlara karşı gösterdiği son derece sabır, tahammül ve itidal, birer şâhid-i sâdık hükmündedirler.

Bediüzzaman Kur’ân, îmân, İslâmiyet hizmeti için, dünyevî rahatlıklarını feda etmiş, dünyevî şahsî servetler edinmemiş, zühd ve takvâ ve riyâzet, iktisad ve kanaatla ömür geçirerek, dünya ile alâkasını kesmiştir.

Bu cümleden olarak, Müslümanların refah ve saadeti için, bütün ömür dakikalarını sırf îmân hizmetine vakf ve hasretmek ve ihlâsa tam muvaffak olmak için, kendini dünyadan tecrid ederek mücerred kalmıştır. Evet,

Dünyevî: Dünyayla ilgili.

Ehl-i iman: Müminler.

Giriftar: Maruz kalan.

Hâdim: Hizmetçi.

Hasretmek: Mahsus kılmak.

Haysiyet: İtibar, şeref, değer.

Lem’acık: Küçük parıltı.

Muhlis: Samimî.

Mücerred: Bekâr.

Riyâzet: Nefsinin terbiye amacıyla çok yeme ve içmeyi terkederek ilim, ibadet, fikirle meşgul olmak.

Seciye: Huy, karakter.

Şâhid-i sadık: Özü-sözü doğru olan şahit.

Şahika: Zirve.

Şedid: Şiddetli.

Takva: Cenab-ı Hakk’ın yasaklarından kaçınıp emirlerini yerine getirmek.

Tecrid etmek: Uzak tutmak.

Ulvî: Yüce, yüksek.

Zühd: Nefsânî zevk ve arzudan uzak durarak kendini ibadete vermek.

Bediüzzaman î mân ve İslâmiyet hizmeti için, her şeyden bu derece fedakârlık yapan, fakat bütün bunlarla beraber; ubûdiyet, zühd ve takvâda da bir istisna teşkil eden tarihî bir İslâm fedaisi ve Kur'ân-ı Hakîm'in muhlis bir hâdimi payesine yükselmiştir.

Bediüzzaman'ın, Risâle-i Nur dâvasında öyle bir itminanı, öyle bir sıdk ve sadakati, öyle bir sebat ve metaneti, öyle bir ihlâsı vardır ki: Din düşmanlarının o kadar şiddetli zulüm ve istibdâdları, o kadar hücum ve tazyikatları ve bunlarla beraber maddî yokluklar içinde bulunması, dâvasından vazgeçirememiş ve küçük bir tereddüd dahi ika' edememiştir.

Said Nursî, Eski Said tabir ettiği gençliğinde felsefede çok ileri gitmiştir. Garbın Sokrat'ı, Eflâtun'u, Aristo'su gibi hakikatli feylesofları ve şarkın İbni Sînâ, İbni Rüşd, Fârâbî gibi dâhî hükemâlarından felsefe ve hikmette Kur'ân-ı Hakîm'in feyziyle çok ileri geçmiş ve Kur'ân'dan başka halâskâr ve hakikî rehber olmadığını dâva etmiş ve Risâle-i Nur eserlerinde isbat etmiştir. Bu hakikatlerde şüphesi olan olursa, Üstad âhirete teşrif etmeden bizzât şüphesini izale edebilir.

Said Nursî, Kur'ân ve imâna hizmet mesleğini ihtiyar edip, hiçbir maddî ve mânevî menfaat, salâhat ve velilik gibi

Garb: Batı.

İhtiyar etmek: Seçmek.

İstibdad: Keyfî, şahsî idare, zulüm ve baskı idaresi.

İzale etmek: Gidermek.

Metanet: Sağlamlık.

Paye: Mertebe, rütbe.

Salâhat: Dindarlık, sâlih olmak.

Sıdk: Doğruluk.

Şark: Doğu.

Tazyikat: Baskılar, zorlamalar.

Ubudiyet: Kulluk.

mânevî makamları maksad ve gaye etmeden, sırf Cenâb-ı Hakk'ın rızası için hizmet yapmıştır. Basiretli ehl-i ilim tarafından bütün Müslümanlarca “Zuhuru beklenen siyasî ve dinî bir halâşkârdır.” gibi şahsına verilen yüksek mer-tebeyi, Bediüzzaman hiddetle reddetmiş, kendisinin ancak Kur'ân'ın bir hizmetkârı ve Risâle-i Nur Talebeleri'nin bir ders arkadaşı olduğuna inanmış ve beyân etmiştir.

Millî Müdafaa Vekâleti'nde yirmi beş sene hizmet görmüş muhterem âlim bir zâtın, şimdi aramızda bulunan bir kısım arkadaşlarımızla, evvelki gün ziyaretine gittiğimiz vakit, Bediüzzaman Hazretleri hakkında demişti ki: “Bediüzzaman'ın nasıl bir zât olduğunu anlayabilmek için, Risâle-i Nur Külliyyatı'nı dikkatle, sebatla okumak kâfidir. Size bir misâl olarak, yalnız dünyevî iktidarı bakımından derim ki: Bediüzzaman, Risâle-i Nur'un şahs-ı mânevîsiyle yalnız bir devleti değil, dünya yüzündeki milletlerin idaresi ona verilse, onları selâmet ve saadet içinde idare edecek bir iktidar ve inâyete mâliktir.” Evet, Bediüzzaman nâdire-i hil-kattir. Fakat yirmi beş senedir hem kendini, hem talebelerini siyasetten men etmiştir; dünyevî işlerle meşgul değildir.

Bediüzzaman'ın Risâle-i Nur'u telif ettiği zamanlarda ve hizmet-i Kur'âniye'de istihdam edildiği anlarda; zekâsı, fetaneti, akli, mantığı, zihni, hayâli, hâfızası, teemmülü,

Ehl-i ilim: İlim ehli.

Fetanet: Yaratılıştan gelen çabuk kavrayış ve anlayış.

Halâşkâr: Kurtarıcı.

Hizmet-i Kur'âniye: Kur'ân hizmeti.

İnayet: Yardım, iyilik, lütuf.

İstihdam: Kullanma.

Kâfi: Yeterli.

Men'etmek: Engellemek.

Millî Müdafaa Vekâleti: Milli Savunma Bakanlığı.

Nâdire-i hilkat: Ender bulunan.

Şahs-ı manevî: Hükmi şahsiyet, tüzel kişilik.

Teemmül: Etrafıca düşünme.

Zuhur: Ortaya çıkış.

feraseti, seziş ve kavrayışı, sürat-i intikali ve ruhî, kalbî, vicdanî hâsseleri, duyguları ve mânevî letâifinin emsâlsiz bir tarzda olması, istihdam edildiğine aşikâr bir delîldir ki; kendi ihtiyarıyla, keyfiyle değil, inâyet-i ilâhiye ile Kur'ân'a hizmetkârlık etmiş bir derecede olduğu, basiretli ehl-i ilim ve ehl-i kalbce musaddak ve müstahsendir.

Mısır'da fâzıl ulemâdan, merhum Abdülaziz Çâviş, Bediüzzaman'ın fatînü'l-asr olduğu ve müdhiş bir fart-ı zekâyâ mâlik bulunduğu mevzuunda, Mısır matbuatında makale neşretmiştir.

Büyük ve salâbetli bir âlim olan Şeyhü'l-İslâm merhum Mustafa Sabri Efendi, Mısır'da Risâle-i Nur'a sahip çıkmış ve Câmîü'l-Ezher Üniversitesinde en yüksek bir mevkiye koymuştur.

Risâle-i Nur, İslâmiyet'in gayet keskin ve elmas bir kılıcıdır. Bu hakikatlere bir delîl ise, Bediüzzaman'ın zâlim hükümdarlara ve kumandanlara, ölümü istihkar ederek, hakikati pervasızca tebliğ etmesi ve dünyayı saran dinsizlik kuvvetine mukabil, hakâik-i Kur'âniye ve îmâniyeyi, kendini

Aşikâre: Apaçık.

Ehl-i kalb: Kalp ehli.

Emsal: Eş, benzer.

Fart-ı zekâ: Üstün zekâ.

Fatîn-ül asr: Çağın dahisi.

Fâzıl: Faziletli.

Feraset: Çabuk seziş, basiret.

Hakaik-i Kur'âniye: Kur'ân hakikatleri.

Hasse: Duygu.

İnayet-i ilâhiye: Allah'ın yardımı.

İstihkar etmek: Hafife almak, küçümsemek.

Letâif: Mânevî duyular.

Matbuat: Basın, medya.

Musaddak: Doğruluğu onaylanmış olan.

Müstahsen: Takdir edilen, beğenilen.

Pervasızca: Korkmadan, çekinmeden.

Salâbet: Sağlamlık.

Sûr'at-i intikal: Meseleleri çok çabuk kavrama.

Şeyhülislâm: Osmanlı Devleti'nde eğitim, öğretim ve din işlerine bakan en yüksek yetkili kişi.

Ülema: Âlimler, bilginler.

feda ederek, istibdâdın en koyu devrinde neşretmesi ve bu kudsî hakikate, cansiperâne hizmet etmesidir.

Bir müddeiumumî, iddianâmesinde: “Bediüzzaman, ihtiyarladıkça artan enerjisiyle dinî faaliyete devam etmektedir.” Denizli mahkemesi, ehl-i vukuf raporunda: “Evet, Said Nursî’de bir enerji vardır, fakat bu enerjisini, tarîkat veya bir cemiyet kurmakta sarf etmemiş, Kur’ân hakikatlerini beyân ve dine hizmete sarf ettiği kanaatine varılmıştır.” denilmektedir.

Din aleyhindeki eski hükûmetlerin vekillerinden birisi (antidemokratik kanunların Millet Meclisinde müzakeresi esnasında): “Bediüzzaman Said-i Nursî’nin dinî faaliyetine, yirmi beş seneden beri mâni olamıyoruz.” demiştir.

Biz de deriz ki: Evet, Said Nursî Hazretleri; emsâli görülmemiş dinamik ve enerjik bir zâttır. Bediüzzaman’ın hârika bir insan olduğunu, din düşmanları olan muarızları dahi kalben tasdik ve takdir etmektedirler.

Said Nursî, bâzan bir talebesine Risâle-i Nur’dan okuyuvermek nimetini lutfettiği zaman der ki: “Bu benim der-simdir. Ben kendim için okuyorum. Bu risaleyi, şimdiye kadar belki yüz defa okumuşum. Fakat, şimdi yeni görüyorum gibi tekrar okumaya ihtiyaç ve iştiyâkım var.”

Hem yine der ki: “Ben başkaları için kitap yazmamışım. Kendim için yazmışım. Kur’ân’dan bulduğum bu

devalarımı arzu edenler okuyabilir.” Evet, Bediüzzaman itikat ediyor ve diyor ki: “Ben derse, terbiyeye ve nefsimi ıslaha muhtacım.” Bediüzzaman gibi bir zât böyle derse, bizim bu eserlere ne kadar muhtaç olduğumuz artık kıyas edilsin.

Bediüzzaman Said Nursî bütün hayatında, şan ve şöhretten, hürmetten kaçmış ve insanlardan istiğnâ etmiştir. Arabî bir eserinde, şöhret hakkında diyor ki: “Şöhret, ayn-ı riyâdır ve kalbi öldüren zehirli bir baldır. İnsanı, insanlara abd ve köle yapar. Yâni, nâm ve şöhret isteyen adam; halklara kendini beğendirmek, sevdirmek için, insanlara riyâkârlık, dalkavukluk yapar. Tasannu’kâr tavırlar takınır. O belâ ve musibete düşersen ¹ **إِنَّا لِلّٰهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ** de.”

Üstad, şöhretten fiilen ve hâlen bu kadar kaçmasına rağmen, her ne hikmetse, insanlar âdetâ bir sevk-i ilâhî varmış gibi, istimdadkârâne ona koşmuşlardır ve ona akın etmektedirler. Ve onun mahz-ı hak olan bu kudsî seciyesi, Risâle-i Nur gibi cihan-şümûl bir esere hâdim olmuştur...

Bediüzzaman küçük yaşından beri, halkların mukabil-siz hediyelerinden istiğnâ etmiştir. Hediye kabul etmemeyi meslek edinmiştir. Zindandan zindana, memleketten

¹ “Biz Allah’a âidiz ve vakti geldiğinde elbette O’na döneceğiz.” (Bakara sûresi, 2/156)

Abd: Kul.

Arabî: Arapça.

Ayn-ı riya: Riyanın ta kendisi.

Cihanşümûl: Evrensel.

Hâdim: Hizmetçi.

İstiğna: Tokgözlülük.

İstimdadkârane: Yardım istemesine.

Kıyas etmek: Karşılaştırmak.

Kudsî: Kutsal.

Mahz-ı hak: Gerçeğin ta kendisi.

Seciye: Huy, karakter.

Sevk-i ilâhî: Allah’ın yönlendirmesi.

Tasannu’kâr: Yapmacık.

memlekete sürgün edildiği zamanlarda, ihtiyarlığın tahmil ettiği zarûretler içinde dahi, bu seksen senelik istiğnâ düstûrunu bozmamıştır. En has bir talebesi, bir lokma bir şey hediye etse, mukabilini verir; vermese dokunur.

Neden hediye kabul etmediğinin sebeplerinden birisi olarak der ki: “Bu zaman, eski zaman gibi değildir. Eski zamanda î mânı kurtaran on el varsa, şimdi bire inmiş. Î mânısızlığa sevk eden sebebler eskiden on ise, şimdi yüze çıkmış. İşte böyle bir zamanda î mânâ hizmet için, dünyaya el atmadım, dünyayı terk ettim. Hizmet-i î mânîyemi hiçbir şeye âlet etmeyeceğim.” der. Hazreti Üstad, kendi şahsı için birisi zahmet çekse, bir hizmetini görse; mukabilinde bir ücret, bir teberrük verir. Aksi hâlde, ruhuna ağır gelir, hoşuna gitmez.

Bediüzzaman Said Nursî; Kur’ân, Î mân ve Din’e yaptığı hizmetinde, senelerden beri mütemadî bir tarassud ve tecessüs, takibat ve tetkikât altında bulundurulmuştur. Yalnız ve yalnız rızâ-yı ilâhî için, yalnız ve yalnız hakikat için İslâmiyet’e hizmet ettiği ve hizmet-i Kur’âniye’sini hiçbir şeye âlet etmediği müteaddid mahkemelerde de sabit olmuştur.

Eğer bu mezkûr hakikatlere ve eserlerindeki hak ve hakikati gören hakperestlerin, Bediüzzaman ve eserlerinde gördükleri ve neşrettikleri âlî meziyet ve yüksek hakikate

Âlî: Yüce, yüksek.

Hizmet-i imaniye: İman hizmeti.

Meziyet: Ayıncı vasf.

Müteaddid: Birçok.

Mütemadî: Sürekli.

Rıza-yı ilahî: Allah’ın rızası.

Tahmil etmek: Yükleme.

Tarassud: Gözetleme.

Teberrük: Bereket vesilesi.

Tecessüs: Gizlice araştırma.

Tedkikat: Araştırmalar, incelemeler.

mugayir en küçük bir şey olsa idi, en büyük ilâvelerle, şâsaalarla ve yaygaralarla, bu yirmi beş sene içinde, din düşmanları tarafından dünyaya ilân edilecek idi.

Nitekim bütün bütün iftira ve ittihamlarla, cebbar, müstebid din düşmanlarının tahrikâtıyla mahkemelere sevk edildiği zaman, gazetelerin birinci sayfalarında, bire yüz ilâvelerle teşhir ettirilmesi; tahkikat ve muhakeme neticesinde hiçbir suç olmadığı tahakkuk ederek, beraet ettiği vakit sükût edilmesi; bu hakikatin aşikâr çok delillerinden bir tanesidir.

Bediüzzaman, din kardeşlerine ziyade şefkatlidir. Onların elemleleriyle elem çektiği, İslâm dünyasında hürriyet ve istiklâli için can veren, fedai İslâm mücahidlerinin acılarıyla muzdarib olduğu, Kur'ân ve İslâmiyet'e yapılan darbelerânında çok ıztırlar çektiği, böyle acı acıların tesiratıyla, zâten pek az yediği bir parça çorbasını da yiyemediği çok defa görülmüş ve görülmektedir.

Ekser günleri hastalıklar ve sıkıntılarla geçmektedir. Bir Nur talebesinin yazdığı gibi, "Ey Millet-i İslâm'ın ebedî refah ve saadeti için, dünyada rahatlık görmeyen müşfik üstadım! Senin devam eden hastalıkların cismânî değildir. Dinimize icra edilen istibdâd ve zulüm sona ermedikçe,

Aşikâr: Apaçık.

Cebbar: Zorba.

İstibdad: Keyfi, şahsî idare.

İttiham: Suçlama.

Millet-i İslâm: İslâm milleti.

Mugayir: Aykırı, zıt.

Müstebid: Keyfine göre idare eden, despot.

Müşfik: Şefkatli.

Sükût: Düşme.

Şaşaa: Gösteriş, yaldız.

Tahakkuk etme: Gerçekleşme.

Tahkikat: Araştırmalar, soruşturmalar.

Tahrikat: Tahrikler.

Tesirat: Tesirler.

Teşhir: Dillere düşürme.

Âlem-i İslâm kurtulmadıkça senin ıztırabın dinmeyecektir.” Evet biz de bu kanaatteyiz.

Fakat o elîm acılar, Bediüzzaman’ı asla yeise düşürmemiş, bilâkis öyle küllî ve umumî bir dinî cihada ve dua ve ubûdiyete sevk etmiştir ki: “Kurtuluşun çare-i yegânesi, Kur’ân’a sarılmaktır.” demiş ve sarılmış.

Kur’ân’da bulduğu devâ ve dermanları kaleme alarak, bu zamanda bir halâskâr-ı İslâm ve nev-i beşerin saadetine medâr olan Risâle-i Nur eserlerini meydana getirmiştir.

Hunhar din düşmanlarının, dünyevî satvet ve şevketleri, Bediüzzaman’ı katiyen atâlete düşürtememiştir. “Vazifem Kur’ân’a hizmettir. Galib etmek, mağlûb etmek Cenâb-ı Hakk’a aittir.” diye îmân ederek, bir an bile faaliyetten geri kalmamıştır. Evet Hazreti Üstad, öyle bir himmet-i azîmeye mâliktir ki; ona icra edilen müdhiş mezâlim, bu himmetin mukabilinde tesirsiz kalmaya mahkûm olmuştur.

Bediüzzaman, arz ve semâvâtta ki mevcudatı, hayret ve istihsanla temâşâ eder. Kırlarda ve dağlarda hususan bahar mevsiminde çok gezinti yapar. O seyrangâhlarda zihnen meşguliyet ve dakik bir tefekkür ve daimî bir huzur hâlinindedir. Ağaç ve nebâtât ve çiçekleri

Âlem-i İslâm: İslâm alemi.

Arz ve semavat: Yer ve gökler.

Atalet: Boş durma, tembellik.

Çare-i yegâne: Tek çare.

Halâskâr: Kurtarıcı.

Himmet-i azîme: Büyük gayret.

İstihsan: Beğenmek, takdir etmek.

Küllî: Genel, kapsamlı.

Medar: Vesile.

Mevcudat: Varlıklar.

Mezalim: Zulümler.

Nebatat: Bitkiler.

Nev’-i beşer: İnsan türü.

Satvet: Ezici kuvvet.

Seyrangâh: Gezinti yeri.

Şevket: Büyüklük, güçlülük.

Übudiyyet: Kulluk.

Ye’s: Ümitsizlik.

مَا شَاءَ اللَّهُ¹ ، بَارَكَ اللَّهُ² ، فَتَبَارَكَ اللَّهُ أَحْسَنُ الْخَالِقِينَ³

“Ne güzel yaratılmışlar.” diyerek, ibret nazarıyla onları seyrederek; kâinat kitabını okur. Her âzâ ve hasseleri gibi, gözünü de daima Cenâb-ı Hak hesabına ve izni dairesinde çalıştırır. Gözü, şu kitab-ı kebir-i kâinatın bir mütalâacısı ve şu âlemdeki mucizât-ı sanat-ı rabbâniyenin bir seyircisidir. Ve şu küre-i arz bahçesindeki rahmet çiçeklerinin bir mübarek arısı derecesindedir.

Üstad, hususî hayatında mütevazî, vazife başında vakurdur. Tevazu ve mahviyette nümûne-i misâl olacak bir mertebededir. Bu mevzuda der ki: “Bir nefer nöbette iken, baş kumandan da gelse, silâhını bırakmayacak. Ben Kur’ân’ın bir hizmetkârı ve bir neferiyim. Vazife başında iken karşıma kim çıkarsa çıksın, hak budur derim, başımı eğmem.”

Hülâsa olarak arz ederiz ki: Bediüzzaman, ihlâs-ı tâmmeye mâlik, hârikulâde, hakikî bir müfessir-i Kur’ân’dır. Hem ihlâs-ı etemme vâsıl olmuş, kahraman ve yektâ bir hâdim-i Kur’ân’dır. Risâle-i Nur’un müellifi olmak itibarıyla;

1 “Mâشاءallah! Allah ne güzel dilemiş ve yapmış!”

2 Allah hayır ve bereketini artırsın.

3 “İşte bak da Allah’ın ne mükemmel Yaratan olduğunu bir düşün!” (Mü’minûn sûresi, 23/14)

A’za: Organlar.

Hâdim-i Kur’ân: Kur’ân’a hizmet eden.

Hasse: Duygu.

Hülâsa: Özet.

İhlâs-ı tâmm: Tam ihlas.

Kitab-ı kebir-i kâinat: Büyük bir kitap gibi olan kâinat.

Mu’cizat-ı san’at-ı Rabba-niye: Cenab-ı Hakk’ın sanat mucizeleri.

Müellif: Kitap yazan, yazar.

Mütalaacı: Okuyan, tetkik eden.

Nümune-i misal: Örnek alınacak model.

Vakur: Vakarlı, ağırbaşlı.

hem bir mütekellim-i âzamdır, hem ilimde gayet derecede mütebahhir ve râsih, muhakkik ve müdakkik bir allâmedir, hem ilm-i Mantık'ın yüksek, nazirsiz bir üstadıdır. Ta'likat nâmındaki telifatı, Mantık'ta bir şaheserdir.

Hem mümtaz ve hakperest ve hakikatbîn bir dâhîdir, hem Kur'ân'la barışık müstakîm felsefenin hakikat-perver bir feylesofudur, hem nazirsiz bir sosyolog (içtimâiyatçı) ve bir psikolog (ruhiyatçı) ve bir pedagog'dur (terbiyeci), hem daima hakikat terennüm etmiş ve eden, yüksek ve emsâlsiz ve dâhî bir müellif ve ediptir.

Said Nursî, senelerden beri şiddetli bir istibdâd ve takyidat altında bulundurulup tanıtılmadığı ve hem de kendisi, şahsî kemâlâtını setrettiği, gizlediği için; mezkûr sıfatların her birisine muttali olamayan bulunabilir. Hem bunlar ve hem Risâle-i Nur'un hususiyetleri hakkındaki beyânatımız, hakikat-perver ve fazilet-perver ve bu zamanda bir kısım ulemâ-yı hakikînin ve ehlullahın ittifak ve icmâ kuvvetindeki hükümleridir. Hem de bizim kat'î kanaatlarımızdır.

Bediüzzaman'ın, öyle bir ilim ve sıfatlara mâlik olduğuna en mu'teber ve en birinci ve en hakikî delilimiz,

Allâme: Bilgin.

Ehlullah: Allah dostları.

Faziletperver: Fazilet sevdalısı.

Hakikatbîn: Hakikati gören.

Hakikatperver: Hakikat aşığı.

Hakperest: Hak ve adalete teslim olan.

İcmâ: Fikir ve oy birliği.

İstibdad: Keyfî, şahsî idare.

Kemâlât: Mükemmellikler.

Muhakkik: Gerçeği araştırıp bulan.

Muteber: İtibarlı.

Muttali olmak: Haberdar olmak.

Müdakkik: İnceden inceye araştıran.

Mümtaz: Seçkin.

Mütebahhir: Büyük âlim.

Mütekellim-i a'zam: Büyük kelâmcı.

Nazir: Benzer, denk.

Râsih: Sağlam, köklü.

Takyidat: Sınırlandırmalar.

Te'lifat: Yazılmış kitaplar, eserler.

Terennüm: Yavaş, güzel, hoş bir şekilde söyleme.

Ülema-i hakikî: Gerçek âlim.

Bediüzzaman Said Nursî'dir. Kimin şüphesi varsa, Risâle-i Nur'u okusun. Evet biz zikrettiğimiz ve edeceğimiz bu hakâik-i uzma'yı, bütün İslâm Dünyası'na ve umum beşeriyet âlemine ifşa ve ilân ediyoruz. Evet bin seneden beri Âlem-i İslâmiyet ve insâniyet, Risâle-i Nur gibi bir esere intizar ediyordu.

Bediüzzaman Said Nursî, çok ilimlerde müstesna birer eser yazabilirdi. Fakat o "Zaman, îmânı kurtarmak zamandır." demiş ve bütün himmet ve mesaisini ve hayatını, ulûm-u îmâniyenin telif ve neşrine hasretmiştir.

Evet, Hazreti Üstad ulûm-u îmâniyeyi neşretmekle, Âlem-i İslâm ve âlem-i insâniyeti hayattar ve ziyâdâr eylemiştir. Cenâb-ı Hak, o büyük üstadın ebediyen razı olsun, uzun ömürler versin, âmîn, âmîn, âmîn...

Risâle-i Nur, Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyân'ın bu asırda bir mucize-i mâneviyesi olan yüksek ve parlak bir tefsiridir. Evet Risâle-i Nur kalblerin fatihi ve mahbubu, ruhların sultanı, akılların muallimi, nefislerin mürebbî ve müzekkîsidir. Risâle-i Nur'un bir hususiyeti de, Mektubât'ın birinci cildinin 129'uncu sayfasındaki şu bahistir: "Bâzı Sözlerde, ulemâ-yı ilm-i kelâm'ın mesleğiyle, Kur'ân'dan alınan

Âlem-i insaniyet: İnsanlık alemi.

Âlem-i İslâm: İslâm alemi.

Âlem-i İslâmiyet: İslâmiyet alemi.

Hakaik-i uzma: Büyük hakikatler.

Hasretmek: Mahsus kılmak, yalnız bir şeye sarfetmek.

Hayattar: Canlı.

İfşa: Gizli bir şeyi açığa vurma.

İnsaniyet: İnsanlık.

İntizar etmek: Beklemek.

Mahbub: Sevgili.

Mu'cize-i mâneviye: Mânevî mucize.

Muallim: Öğretmen.

Mürebbî: Eğitici.

Müzekkî: Temizleyen, arındıran.

Te'lif: Eser yazma.

Ulûm-u imaniye: İmana dair ilimler.

Ülema-i ilm-i Kelâm: Kelâm ilmi âlimleri.

Ziyadar: Işıklı.

minhac-ı hakikînin farkları hakkında şöyle bir temsîl söylemişiz ki, meselâ: Bir su getirmek için bâzıları küngân (su borusu) ile uzak yerden, dağlar altında kazar, su getirir. Bir kısmı da her yerde kuyu kazar, su çıkarır. Birinci kısım çok zahmetlidir. Tıkanır, kesilir. Fakat her yerde kuyular kazıp su çıkarmaya ehil olanlar; zahmetsiz, her bir yerde suyu buldukları gibi... Aynen öyle de: Ulemâ-yı ilm-i kelâm, esbâbı, nihayet-i âlemde teselsül ve devrin muhâliyeti ile kesip, sonra Vâcibü'l-vücûd'un vücûdunu onunla isbat ediyorlar. Uzun bir yolda gidiliyor. Amma Kur'ân-ı Hakîm'in minhac-ı hakikîsi ise; her yerde suyu buluyor, çıkarıyor. Her bir âyeti, birer asâ-yı Mûsâ gibi, nereye vursa âb-ı hayat fışkırtıyor.

وَفِي كُلِّ شَيْءٍ لَّهُ آيَةٌ تَذُلُّ عَلَى أَنَّهُ وَاحِدٌ¹

düstûrunu her şeye okutturuyor.

Hem î mân yalnız ilim ile değil.. î mânda çok letâifin hisseleri var. Nasıl ki bir yemek mideye girse; o yemek muhtelif asaba, muhtelif bir sûrette inkısam edip tevzi olunuyor. İlim ile gelen mesâil-i î mânîye dahi, akıl midesine girdikten

¹ “Bütün her şeyde Allah'ın varlık ve birliğini gösteren bir âyet (işaret) vardır.” (Bkz.: el-Esfahanî, *el-Eğânî* 4/39; el-Kalkaşendî, *Subhu'l-a'sâ* 12/413; el-Übşeyhî, *el-Müstatraf* 1/16, 2/280)

Âb-ı hayat: Hayat suyu.

Asab: Sinirler.

Asâ-yı Musa: Hz. Musa'nın asâsı.

Esbab: Sebepler, maddî şartlar.

İnkısam: Bölünme.

Kur'ân-ı Hakîm: Hikmet kaynağı Kur'ân-ı Kerim.

Letâif: Mânevî duyular.

Mesail-i imaniye: İmana dair meseleler.

Minhac-ı hakikî: Gerçek yol.

Muhaliyet: İmkânsız olma hâli.

Nihayet-i âlem: Âlemin sonu.

Teselsül: Sebeplerin arka arkaya gelmesi.

Tevzi: Dağıtım.

Vâcib-ül Vücud: Varlığı kesin ve kendinden olan Zat.

Vücud: Varlık.

sonra, derecâta göre ruh, kalb, sır, nefis ve hâkezâ.. letâif, kendine göre birer hisse alır, masseder. Eğer onların hissesi olmazsa, noksandır.” İşte Risâle-i Nur her yerde suyu buluyor, çıkartıyor. Evvelce gidilen uzun yolu kısaltıyor ve müstakîm ve selâmetli yapıyor.

Eski hükemâ, ahkâm-ı şer’iyeden ve akaid-i îmâniyeden bâzıları için: “Bu nakildir, îmân ederiz, akıl buna yetişmez.” demişler. Hâlbuki bu asırda akıl hükmediyor. Bediüzzaman Said Nursî ise; “Bütün ahkâm-ı şer’iye ve hakâik-i îmâniye aklîdir. Aklî olduğunu isbata hazırım.” demiş ve Risâle-i Nur’da isbat etmiştir.

Risâle-i Nur’da müstesna bir edebiyat ve belâgat ve îcâz, nazirsiz, câzib ve orijinal bir üslûp vardır. Evet, Bediüzzaman zâtına mahsus bir üslûba mâliktir. Onun üslûbu, başka üslûplarla müvâzene ve mukayese edilemez. Eserlerin bâzı yerlerinde, edebiyat kaidesine veya başka üslûplara nazaran pek münasip düşmemiş gibi zannedilen bir noktaya rastlanırsa, orada gayet ince bir nükte, bir îmâ veya ince bir mânâ veya hikmet vardır. Ve o beyân tarzı, oraya tam muvâfıktır. Fakat o ince inceliği, âlimler de birden pek anlamadıklarını itiraf etmişlerdir. Bunun için, Bediüzzaman’ın eserlerindeki hususiyet ve incelikleri,

Ahkâm-ı şer’iye: Dinin hükümleri.

Akaid-i imaniye: İmana dair konular.

Belâgat: Sözün düzgün ve etkili söylenmesi.

Derecat: Dereceler.

Hakaik-i imaniye: İman hakikatleri.

Hükema: Feylesoflar.

İcâz: Az sözle çok şey ifade etme.

Massetme: Emme, içine çekme.

Muvafık: Uygun, yerinde, denk.

Münasib: Uygun.

Müvâzene etmek: Karşılaştırmak.

Nazir: Benzer, denk.

Nükte: Bir söz veya ibâreden husûsî bir dikkatle çıkarılan gizli mana.

Selâmet: Emniyet, güven.

Risâle-i Nur'la fazla iştigal etmemiş olanlar, birden intikal edemezler.

Büyük şâirimiz, edebiyatımızın medâr-ı iftiharını merhum Mehmed Âkif, bir üdebâ meclisinde, “Viktor Hügo’lar, Şekspir’ler, Dekart’lar; edebiyatta ve felsefede, Bediüzzaman’ın bir talebesi olabilirler.” demiştir.

Edib ve şâirler, zevâl ve firâktan ağlamışlar, ölümden vaveylâ etmişlerdir. Güz mevsimini hüznle tasvir etmişlerdir. Hattâ dünyaca meşhur Arap edipleri “Eğer firâk olmasa idi, ölüm ruhlarımızı almak için yol bulup gelemeydi” mânâsında

لَوْلَا مُفَارَقَةُ الْأَحْبَابِ مَا وَجَدَتْ لَهَا الْمَتَايَا إِلَى أَزْوَاجِنَا سُبُلًا¹

demişlerdir.

Bediüzzaman ise, “Kâinattaki zevâl, firâk ve adem zâhîrîdir. Hakikatte firâk yok, visal var. Zevâl ve adem yok, teceddüd var. Ve kâinatta her şey, bir nevi bekâyaya mazhardır. Ölüm, bu âlem-i fânîden âlem-i bâkîye gitmektir. Ölüm, ehl-i hidâyet ve ehl-i Kur’ân için, öteki âleme gitmiş eski dost ve ahablarına kavuşmaya vesiledir. Hem

¹ Bkz.: el-Hamevî, *Hizânetü'l-edeb* 1/197; el-Kazvîni, *el-Îzâh* 1/374. (Ebu't-Tayyib el-Mütenebbî'nin sözü olarak nakledilmiştir.)

Adem: Yokluk.

Âlem-i bâkî: Sonsuz âlem.

Âlem-i fânî: Geçici âlem.

Beka: Sonsuzluk.

Ehl-i hidayet: Doğru yolu bulanlar.

Ehl-i Kur’ân: Kur’ân ehli.

Firak: Ayrılık.

Mazhar: Nail olmak, şeref lenmek.

Medar-ı iftihar: İftihar vesilesi.

Tasvir: Bir şeyi söz veya yazı ile canlı bir tarzda anlatmak.

Teceddüd: Yenilenme.

Üdebâ: Edebiyatçılar.

Vaveylâ: Çığlık.

Visal: Kavuşma.

Zâhiri: Görünen, görünürdeki.

Zeval: Bitme, yok olma.

hakikî vatanlarına girmeye vasıttadır. Hem zindan-ı dünya-
dan, bostan-ı cinâna bir dâvettir. Hem Rahmân-ı Rahîm'in
fazlından, kendi hizmetine mukabil ahz-ı ücret etmeye bir
nöbettir. Hem vazife-i hayat külfetinden bir terhistir. Hem
ubûdiyet ve imtihanın tâlim ve tâlimatından bir paydostur.
Azrâil (*aleyhisselâm*) bugün gelse, hoş geldin, safa geldin diye
gülerek karşılayacağım.” diyor.

Bediüzzaman, beşeri Risâle-i Nur'la sefahet ve dalâletten
kurtarıken, korku ve dehşet vermek tarzını takip etmiyor.
Gayr-i meşrû bir lezzetin içinde, yüz elemi gösterip, his-
si mağlûb ediyor. Kalb ve ruhu hissiyata mağlûb olmak-
tan muhafaza ediyor. Risâle-i Nur'da müvâzenelerle küfür
ve dalâlette, bir zakkum-u cehennem tohumu olduğunu ve
dünyada dahi cehennem azabları çektiğini ve îmân ve
İslâmiyet ve ibadette, bir cennet çekirdeği ve leziz lezzetler
ve zevkler ve cennet meyveleri bulunduğunu, dünyada da-
hi bir nevi mükâfata nâil eylediğini isbat ediyor.

Risâle-i Nur nifak ve şikakı, tefrikayı, fitne ve fesadı kal-
dırıp; kardeşliği, uhuvvet-i diniyeyi, tesanüd ve teâvünü yer-
leştirir. Risâle-i Nur mesleğinin bir esası da budur. Risâle-i

Ahz-ı ücret: Ücret alma.

Bostan-ı cinan: Cennet
bahçeleri.

Dalalet: Sapkınlık.

Gayr-ı meşru: Meşru olma-
yan.

Müvazene: Denge.

Nâil: Ulaşan, erişen.

Nifak: Münâfıklık, iki yüzlü-
lük.

Rahîm: Merhamet ve ihsan
eden.

Rahmân: Zatı itibariyle pek
çok merhameti ve ihsanı
olan Allah (c.c.).

Sefahet: Zevk ve eğlenceye
aşırı derecede düşkünlük,
cahillik.

Şikak: Tefrika, bölücülük.

Teavün: Yardımlaşma.

Tefrika: Parçalanma.

Terhis: Askerlik görevini bi-
tirenleri salıverme.

Tesanüd: Dayanışma.

Übudiyet: Kulluk.

Uhuvvet-i diniye: Din kar-
deşliği.

Vazife-i hayat: Hayat va-
zifesi.

Zakkum-u Cehennem:
Cehennemde bir ağaç.

Zindan-ı dünya: Dünya zin-
danı.

Nur gurur ve kibir ve hodfuruşluk ve zillet gibi ahlâk-ı sey-yieden kurtararak, tevazu' ve mahviyet ve izzet ve vakar gi-bi güzel ahlâklara sahip kılar.

Risâle-i Nur, insan olan bir insana, acz ve fakrını derk ettirir. Bediüzzaman der ki: "İnsan, acz ve fakrını anlamak-la, tam Müslüman ve abd olur."

Bu dinsizleri mağlûb etmek için, yeni tahsili de yap-a-lım diyenler veya yapanlar, Nur risalelerini devam ve se-batla mütalâa ederek, bu hedeflerine vâsıl olurlar ve çare-i yegâne de budur. Hem böylelikle, mekteb mâlûmatları da maârif-i ilâhiyeye inkılâb eder.

Ey, bin seneden beri İslâmiyet'in bayraktarlığını ya-pan bir milletin torunları olan cengâver ruhlu kardeşlerim! Bu zamanın ve gelecek asırların Müslümanları ve bizler, Kur'ân-ı Azîmüşşân'ın tefsiri olan öyle bir rehber muhta-cız ki; tahkikî îmân dersleriyle, îmân mertebelerinde terak-ki ve teâli ettirsin. Hem korkak değil, bilâkis Risâle-i Nur Talebeleri gibi cesur ve kahraman ve fa'al ve amel-i sâlih sahibi, mütedeyyin, müttakî ve bununla beraber, şahsî ra-hatlık ve menfaatlarını îmân ve İslâmiyet'in kurtuluşu uğ-runda feda eden, fedai ve mücahid Müslümanlar yetiştirisin,

Abd: Kul.

Acz: Acizlik, gücü bir şeye yetmeme.

Ahlâk-ı sey-yie: Kötü ahlâk.

Amel-i sâlih: Makbul işler.

Çare-i yegâne: Tek çare.

Fa'al: Aktif.

Fakr: Fakirlik, ihtiyaç duy-ma.

Hodfuruşluk: Kendini be-ğendirmeye çalışma.

Kur'ân-ı Azîmüşşân: Bü-yük şân sahibi Kur'ân.

Maarif-i ilâhî: İlahî bilgi.

Mahviyet: Alçakgönüllülük.

Mütedeyyin: Dindar.

Müttaki: Takvalı, Cenab-ı Hakk'ın yasaklarından uzak

durup emirlerini yerine ge-tiren.

Tahkikî iman: Delillere da-yanarak kalpte sağlam bir şekilde kök salan iman.

Teâli: Yükselme.

Terakkî: İlerleme.

Zillet: Alçalma.

neme lâzımcılıktan kurtarsın. Hem taarruz ve işkenceler ve ölüm ihtimalleri karşısında, tahkiki î mân kuvvetinden gelen bir cesâretle, Kur'ân ve İslâmiyet cephesinden asla çekilmeyen, “Ölürsem şehidim, kalırsam Kur'ân'ın hizmetkârıyım.” diyen ve yılgınlık hâline düşmeyen sâdık ve ihlâslı, yalnız Allah rızası için hizmet eden, Nur Talebeleri gibi İslâmiyet hâdimleri yetiştiresin, böyle muazzez Müslümanlar meydana getirsin.

Evet bu asra öyle bir Kur'ân tefsiri lâzım ve elzemdir ki; Risâle-i Nur gibi akıl, fikir ve mantığı çalıştırsın, ruh ve kalb ve vicdanı tenvir etsin. Müslümanları, beşeri uyandırsın; intibah versin, gafletten kurtarsın. Sırat-ı müstakîm olan Kur'ân yolunu göstere sin. Sünnet-i seniyye ve İslâmiyet'in şeâirine muhalif olarak yaptırılan ve yapılan şeyleri fark ettirip, Sünnet-i Peygamberî'ye (*aleyhissalâtü vesselâm*) ittibâ ders versin ve ihyâ etmek cehdini uyandırsın.

İşte Risâle-i Nur'un böyle hâsiyetleri havi bir Kur'ân tefsiri olduğu, otuz seneden beri meydandadır ve ehl-i hakikatin tasdikıyla sabittir. Hem amansız din düşmanlarının plânlarıyla mahkemelere sürüklenen Risâle-i Nur Talebeleri'nin müdafaaları; ve bu talebelerin İslâmiyet'e hizmetleri esnasında, gizli İslâmiyet düşmanı, insafsız, cebbar

Cebbar: Zorba.

Cehd: Gayret.

Ehl-i hakikat: Gerçeği arayıp bulan kimseler.

Elzem: En lüzumlu.

Hâsiyet: Özellik.

Havi: İçine almak, kapsamak.

İntibah: Uyanma, ibret alma.

İttibâ' etmek: Tâbi olmak, uymak.

Muazzez: Kıymetli.

Sırat-ı müstakim: Doğru yol.

Sünnet-i Peygamberîye: Hz. Peygamber'in (s.a.s.) sünneti.

Şeair: Alâmetler, semboller.

Tenvir etmek: Aydınlatmak.

zâlimlerin entrikalarıyla mâruz kaldıkları işkencelerden yılmamak, şahıslarını düşünmeden, yâni şahsî refahlarını İslâm'ın refah ve saadeti için feda ederek, sıddıkiyetle sebat etmeleri ve eşedd-i zulme mukavemet etmeleri aşîkâr bir delîl teşkil etmektedir.

Evet, hem yirmi beş seneden beri Risâle-i Nur'la î mân hizmetine bütün varlığını vakfeden ve şimdiye kadar “gaddar din düşmanlarının” çok defalar tecavüz ve taarruzuna ve taharriyata mâruz kaldığı hâlde, yirmi beş senedir inzivâ içinde, Risâle-i Nur'un naşirliğini yapan Nur kahramanları ağabeylerimiz, bizlere birer nümûne-i imtisâl olan, î mân ve İslâmiyet fedaileridir.

İşte biz Müslümanlar, böyle bir tefsir-i Kur'ân arıyor, böyle bir hâdiyi bekliyorduk. O ihlâslı Nur talebeleri ki, “Cenâb-ı Hak, Hafîz'dir. Ben onun inâyeti ve himayeti altındayım. Başıma ne gelse hayırdır.” diye î mân etmekle beraber amel ederler. İ mân hizmetini yaparlar. Din düşmanlarına yakalanmamak ve canlarından kıymetli olduğuna inandıkları Nur Risaleleri'ni onlara kaptırmamak için de ihtiyat ederler. Şahıslarına gelecek zararları nazar-ı itibara almadan hizmetlerine devam ederler. Hapse, zindana atılıp, işkence yapıldığı zamanda, onlar yine üstadları

Aşîkâr: Apaçık.

Eşedd-i zulm: Zulmün en şiddetlisi.

Gaddar: Zulüm ve haksızlık yapan.

Hâdî: Doğru yolu gösteren.

Hafîz: Muhafaza edip koruyan.

Himayet: Koruma.

İhtiyat: Tedbir.

İnayet: Yardım, iyilik, lütuf.

İnziva: Bir köşeye çekilip ilim, ibadet ve fikirle meşgul olmak.

Mukavemet etme: Direnç gösterme.

Naşir: Neşreden, yayan.

Nazar-ı itibar: Dikkate alma.

Nümune-i imtisal: Örnek alınacak kişi.

Sıddıkiyet: Doğruluk.

Taharriyat: Araştırmalar.

Bediüzzaman ile alâkadarlırlar. Eğer gizlice bir imkân bulurlarsa, onlar yine Risâle-i Nur ile meşguldürler. Hattâ “Belki hapse atılırim, Nur Risaleleri’ni vermezler, çalışmaktan mahrum kalırım.” diye bâzı Nur’ları ezberleyen talebeler de olmuştur.

Muhlis bir Nur talebesi, hapishânedan çıkarıldığı vakit; güya o kırbaçlı, falakalı, türlü türlü işkenceli hapishâne, ona bir kuvvet, bir enerji kaynağı olmuş sadakat ve teyak-kuzla Nur hizmetinde koşturmak için bir kırbaç tesiri yapmış gibi, üstadına daha ziyade yakınlaşır ve eskisinden daha fazla Nur’lar’a çalışır, neşriyat yapar.

Afyon hâdisesinde, Bediüzzaman hapiste iken, muallim bir Nur talebesi, savcılıkta Risâle-i Nur ve Üstadı hakkında kahramanca cevaplar verdiği için, savcı kızmış. “Şimdi seni hapse atarım.” diye tehdid etmiş. O İslâm fedaisi muallim de cevaben “Ben hazırım, derhâl hapse gönderin.” demiştir.

Yine Afyon mahkemesinde, bir Nur talebesi hakkında tevkif kararı veriliyor, fakat adliye bulamaz. O talebe bundan haberdar olur. Diğer Nur kardeşleri gibi, “Üstadım ve kardeşlerim hapiste iken, nasıl hariçte kalabilirim.” diyerek savcılığa teslim olup, hapse girer.

Aynı bu hapishânede, bir Nur talebesini sehven tahliye ederler. O da “Üstadım ve kardeşlerim henüz hapistedirler. Hem istinsahını tamamlayacağım yeni telif edilen

Nur Risaleleri var.” diye düşünerek hapis-hâne müdürüne, “Benim kırk gün sonra tahliye edilmem lâzım. Ceza müddetim daha bitmedi.” der. Hesap ederler ki hakikaten böyledir, tekrar hapse koyarlar.

Hamîyet-i diniye meziyetine lâıyk anlayışlı kardeşlerim!

Said Nursî, kendi hakkında verilen böyle bir mâlûmatı görürse, diyeceklerdir ki: “Ne için böyle yapıyorlar? Şahsımın ehemmiyeti yok. Kıymet, Kur’ân’dan tereşşuh eden ve Kur’ân-ı Hakîm’in malı olan Risâle-i Nur’dadır. Ben bir hiçim.”

Üstadın şahsının mazhar ve ayna olduğu Kur’ânî hakikatler ve Nur’lar itibarıyla ve neşrettiği î mân ve İslâmiyet dersleriyle, ihlâs-ı tâmmeye ile, umumî ve küllî bir tarzda Kur’ân’a ve dine hizmet etmesiyle, onun hakkındaki takdir ve tahsinler, mânâ-yı harfî ile şahsına aid kalmıyor. Kur’ân ve İslâmiyet’e racidir. Allah nâm ve hesabıdır. Din düşmanları tarafından, ona yapılan düşmanlık ve taarruzlar da, Bediüzzaman’ın hâdimliğini yaptığı Kur’ân ve İslâmiyet’in ortadan kaldırılması maksad-ı mahsusuna mâtuftur.

Zira hakâik-i Kur’âniye ve î mânîyeyi câmi’, o cihan-şümûl Risâle-i Nur eserleri ona ihsan edilmiştir.

Âyine: Ayna.

Câmi’: Kapsayan.

Cihanşümûl: Evrensel.

Hakaik-i Kur’âniye ve imaniye: İman ve Kur’ân hakikatleri.

Hamîyet-i diniye: Dine bağlılık ve dinî değerleri korumaya duygusu.

İhlâs-ı tâmmeye: Tam ihlas.

Maksad-ı mahsus: Özel maksat.

Malûmat: Bilgiler.

Mânâ-yı harfî: Kendi varlığını değil, yaratıcısını gösterme.

Matuf: Yönelik, raci.

Mazhar: Nail olmak, şeref lenmek.

Meziyet: Ayırıcı vasıf.

Raci’: Dönen, geri gelen.

Tahsin: Güzel bulma, beğenme.

Tereşşuh etmek: Sızmak.

Umumî ve küllî: Genel ve kapsamlı.

İşte bu bedihî hakikati bilen, maskeli, gizli ve münâfık î mân ve İslâmiyet muarızları ve düşmanları, yarım asra yakındır, Bediüzzaman'ın çürütemedikleri şahsını, yalan ve yaygaralarla hâlâ çürütmeye çabalıyorlar. Maksudları: Risâle-i Nur, rağbet ve revaç görüp intişâr etmesin, î mân ve İslâmiyet inkişâf etmesin. Hâlbuki, Said Nursî'ye iliştikçe Risâle-i Nur parlıyor. Neşriyat daireleri genişliyor. Birer nümûne olan yirmi beş sene içindeki hâdiseler meydandadır.

İslâmiyet düşmanları, bir taraftan tamamıyla yalan propagandalarına ve taarruzlarına devam ederken, diğer taraftan da Nur talebelerinin üstadları ve Risâle-i Nur hakkında istîdadları nisbetinde, istifade ve istifâzalarından doğan minnet ve şükranlarını ifade eden takdîrkâr yazı ve sözlerden mürekkep bir nevi müdafaalarını perdeler arkasından men etmeye çalışıyorlar. Bunun için, sâfdil gördükleri dostların dostlarına veya dostlara samimî görünerek “İfrata gidiyorsunuz.” gibi, birtakım şeyler söylettiriyorlar. İşte böyle sinsi, böyle dессas, böyle entrikalı çeşitli iftiralarla bizi korkutmaya, yıldırmaya ve susturmaya çalışıyorlar.

Evet, acaba hiç akıl kârı mıdır ki: Din düşmanları, iftira ve yalanlardan ibaret yaygaralarını yapsınlar da, bizler hakikati izhar tarzıyla müdafaa etmekte susalım? Acaba hiç mümkün müdür ki: İslâmiyet düşmanlığıyla, Üstad Bediüzzaman hakkında zâlimâne ve cebbarâne haksızlıkları

Bedihi: Apaçık.

Cebbarane: Zorbaca.

Dessas: Hileci, entrikacı.

İfrat: Aşırılık.

İstidad: Kabiliyet.

İstifaza: Feyizlenme, mânevî olarak aydınlanmak.

Men'etmek: Engellemek.

Muarız: Karşı gelen.

Mürekkep: Birleşik.

irtikâp eden o insafsız propagandacılar, yalanlarını savururken, biz, Üstad ve Risâle-i Nur'un hakkaniyetini ilân ederek, o acib yalanlarını akîm bırakmaya çalışmalıyım? Acaba eblehlik ve sâfderunluk olmaz mı ki: Kur'ân ve îmânın hunhar ve müstebid zâlim düşmanları; Kur'ân ve İslâmiyet'i ve dini Risâle-i Nur'la küfr-ü mutlaka karşı müdafaa ve muhafaza hizmetini yapan Bediüzzaman aleyhtarlığında, mütemadiyen uydurmalarla seslerini yükseltsinler de, biz hak ve hakikati beyân ve ilân etmekte sükût edelim, susalım veya "Biraz susun." gibi bir şeyle, paravanalar, perdeler arkasında icra-yı faaliyet yapan o gizli dinsizlere bir nevi yardım etmiş veya desteklemiş olalım? Aslâ ve kellâ, kat'â ve aslâ susmayacağız ve hem susturamayacaklardır. Durmayacağız ve hem durduramayacaklardır. Bu can bu kafesten çıkıncaya kadar, bu ruh bu cesedden ayrılıncaya kadar, bu nefes, bu bedenden gidinceye kadar; Risâle-i Nur'u okuyacağız, neşredeceğiz. Risâle-i Nur'un mahz-ı hakikat ve ayn-ı hak olduğunu ve Bediüzzaman Said Nursî'nin, yapılan ithamlardan tamamıyla münezzehtir ve müberrâ olduğunu, iftiracı ve tertibci, hunhar din düşmanlarına mukabil, izhar ve ilân edeceğiz.

Akîm bırakmak: Sonuçsuz, verimsiz bırakmak.

Ayn-ı hak: Gerçeğin ta kendisi.

Eblehlik: Ahmaklık.

Hakkaniyet: Doğruluk ve adalet.

Hunhar: Kan döken, zalim.

İcra-i faaliyet: Faaliyet yapma.

İrtikâp etme: Kötü, günah teşkil edecek bir şey yapma.

İtham: Suçlama.

İzhar etmek: Göstermek, açığa çıkarmak.

Kellâ: Hiçbir zaman, asla.

Küfr-ü mutlaka: Mutlak küfür.

Mahz-ı hakikat: Saf, katıksız hakikat.

Müberrâ: Arınmış.

Münezzehtir: Temiz, uzak.

Müstebid: Keyfine göre idare eden, despot.

Mütemadiyen: Sürekli olarak.

Sükût etmek: Susmak.

Kıymetli kardeşlerim! İslâm tarihinde, altın sayfalar-
da mevkileri bulunan, büyük ve nazirsiz zâtlar meyda-
na gelmiştir. O misilsiz zâtların tefsirleri ve eserleri, hiç-
bir Avrupalı feylesofun eseriyle kâbil-i kıyas olmaya-
cak derecede emsâlsizdir. O büyük İslâm müellifleri ve
İslâm dâhîleri, herhangi bir hükûmetin, senelerce ağır bir
esâret ve koyu bir istibdâdı tahtında olmaksızın, Kur'ân
ve İslâmiyet'e hakkıyla ve hâlis bir sûrette hizmet etmiş-
lerdi. Tarihte eşine rastlanmayan bir istibdâd-ı mutlak ve
eşedd-i zulüm altında ve dehşetli bir esâret içinde bırakı-
lan ve kendini ve eserlerini imha etmeye çalışan din düş-
manlarına mukabil, bir şahs-ı mânevî olan Bediüzzaman
Said Nursî, Resûl-i Ekrem (aleyhiissalâtü vesselâm) Efendimizin
sünnetine tam ittiba' ederek yaptığı dinî cihad-ı ekberin-
de, beşer tarihinde misli görülmemiş bir tarzda muvaffak
ve muzaffer olmuştur.

Bediüzzaman gibi, yüz otuz parça îmânî eserlerini şid-
detli bir istibdâd, tazyikat ve takyidat altında, gizliden gizliye
telif edebilmek, hem kuvvetli bir takvâ ve ubûdiyete sahip
olmak ve hem bunlarla beraber, harb cephesinde de fedai
olarak gönüllü askerleriyle muharebe etmiş olmak ve harb
cephesinde, avcı hattında dahi, fırsat buldukça Kur'ân'ın en

Cihad-ı ekber: En büyük cihat.

Eşedd-i zulüm: Çok şid-
detli zulüm.

İstibdad: Keyfi, şahsî idare.

İstibdad-ı mutlak: Hiçbir
hak ve özgürlük tanımayan
baskıcı yönetim.

İttiba' etmek: Tâbi olmak,
uymak.

Kabil-i kıyas: Karşılaştırıla-
bilir olma.

Misil: Eş, benzer.

Nazir: Benzer, denk.

Şahs-ı manevî: Hükmi şah-
siyet, tüzel kişilik.

Takva: Cenab-ı Hakk'ın ya-
saklarından kaçınıp emirle-
rini yerine getirmek.

Takyidat: Sınırlandırmalar

Tazyikat: Baskılar, zorlama-
lar.

Übudiyet: Kulluk.

ince nüktelerini ve hârika i'câzını beyân eden bir Kur'ân tefsiri telif etmiş olmak ve aynı zamanda nefis mücadelesinde de galib olup, nefisini de dine hizmetkâr yapmak ve hürriyeti gasbedilerek, ücra bir köye sürgün edilip, tecrid-i mutlak ve tarassudlar ve her türlü azablar içinde ablukaya alınıp, Engizisyon zulümlerini çok geride bırakan hâkim bir kuvvetin tazyikatı altında, cânî canavarların pek vahşi işkenceleri içinde, “sirran tenevverat” sırrıyla perde altında Risâle-i Nur eserleri gibi eserler neşretmek ve böylece cihanın maddî mânevî “Fâtih”i olan Resûl-i Ekrem'in (*aleyhissalâtü vesselâm*) sünnet-i seniyesinin bir hizmetkârı olarak, bugün milyonlara baliğ olan bir câmiayı, inâyet-i ilâhî ile, Kur'ân-ı Hakîm'in cadde-i kübrâsında selâmetle ilerletmek ve müminlerin ve beşeriyetin sadece dünyalarını değil, ebedî saadetlerini temine Risâle-i Nur gibi bir eserle vesile olmak; bu mezkûr hususiyetlerin mânevî şahsında toplanması, Risâle-i Nur müellifi Bediüzzaman Said Nursî gibi, tarihte hangi bir zâta daha nasip olmuştur acaba?

Evet kardeşlerim! Risâle-i Nur, öyle bir ziyâ-yı hakikat, öyle bir bürhân-ı hak ve bir sirac-ı hakikat neşrediyor ve iki cihanın saadetini temin edecek, Kur'ân ve îmân hakikatlerini ders veriyor ve öyle bir lütf-u ilâhîdir ki: Yirmi

Baliğ: Varan, ulaşan.

Beşeriyet: İnsanlık.

Bürhan-ı hak: Hakikatin delili.

Cadde-i kübra: Büyük ve geniş cadde.

İ'câz: Mucize.

İnâyet-i ilâhî: Allah'ın yardımı.

Lütf-u ilâhî: Allah'ın lütfu, yardımı.

Mezkûr: Zikredilen, anlatılan.

Nükte: Bir söz veya ibâreden husûsî bir dikkatle çıkarılan gizli ve ince mana.

Selâmet: Emniyet, güven.

Sirran tenevverat: Gizliden gizliye aydınlanma.

Sirac-ı hakikat: Hakikat meşalesi, kandili.

Tarassudat: Gözetlemeler.

Tecrid-i mutlak: Hücre hapsi.

Ziya-i hakikat: Hakikat ışı-ğı.

beş seneden beri, çoluk-çocuk, genç-ihitiyar, kadın-erkek, muallimi, feylesofu, talebesi, âlimi, mutasavvıfı gibi, her bir tabaka-yı insâniye, bu Nur'un âşığı, bu Nur'un pervanesi, bu Nur'un meclûbu, bu Nur'un muhibbi olmuşlar, bu Nur'a koşmuşlar, bu Nur'un sînesine atılmışlar, bu Nur'dan medet istemişler. Milyonlarca bahtiyar kimselerden müteşekkil muazzam bir kütle, bu Nur'la nurlanıp, bu Nur'la kurtulmuşlardır.

Evet kardeşlerim! Mahzen-i mucizât ve mucize-i kübrâ olan Kur'ân-ı Azîmüşşân'ın hakikî bir tefsiri olan Risâle-i Nur, o kadar merak-âver, o kadar câzibedâr, o kadar dehşetli ve muazzam hakikatleri ders veriyor ve mesâili isbat ediyor ki; î mân ve İslâmiyet'in kıtalar genişliğinde inkişâf ve fütuhâtına medâr oluyor ve olacaktır.

Evet Risâle-i Nur, kalblere o derece bir aşk ve muhabbet, ruhlara o kadar bir vecd ve heyecan vermiş, akıl ve mantıkları öyle bir tarzda ikna etmiş ve öyle bir itminan-ı kalb hâsıl etmiştir ki, milyonlarca Nur talebelerine, kendini defalarca okutmuş, yazdırmış ve bir ömür boyunca mütalâa ettirmiş ve senelerden beri âdeta kendi kendini neşretmiştir.

Fütuhât: Fetihler.

İtminan-ı kalb: Kalp huzuru.

Kur'ân-ı Azîmüşşân: Büyüğü şân sahibi Kur'ân.

Mahzen-i mu'cizat: Mucizeler mahzeni.

Meded: Yardım.

Merakâver: Merak uyan-dıran.

Mesail: Meseleler.

Mu'cize-i kübra: En büyük mucize.

Muallim: Öğretmen.

Mutasavvıf: Tasavvuf ehli.

Mütalaa: İnceleme, dikkatli okuma.

Müteşekkil: Oluşan.

Tabaka-i insaniye: Toplum kesimi.

Vecd: Coşku.

Aziz kardeşlerim! Ecnebi parmağıyla idare edilen zındıka komiteleri, İslâmiyet'i imha için, İslâm memleketlerinde, bilhassa Türkiye'de, öyle desiselerle entrikalar çevirmişler, haince dolaplar döndürmüşler, hunharâne ve vahşiyâne zulümler irtikâp ve şeytanî ve menfur plânlar tatbik etmişler ve iğfalatta bulunmuşlar; iblisâne, sinsî metodlar takip etmişler ve kardeşi kardeşe çarpıştırmışlar ve öyle aldatıcı yalan ve propagandalar ve yaygaralar yapmışlar, fitne ve fesat ve tefrika tohumları saçmışlardır ki; bunlar İslâm'ın bünyesinde derin rahneler açmış ve büyük tahribatlar yapmıştır.

Fakat o musibetler, Cenâb-ı Hakk'ın imdadı ile, tahrik ve istihdam olunan Bediüzzaman Said Nursî gibi, ihlâs-ı tâmmı kazanmış olan bir zât vasıtasıyla, rahmet-i ilâhî ile medet-res ve şifâ-resan ve cihan-pesent ve cihan-şümûl bir mahiyeti haiz Risâle-i Nur eserlerinin meydana gelmesine sebep olmuştur. Ve aynı zamanda, Müslümanları uyandırmış; onları halâs, kurtuluş çarelerini aramaya sevk etmiştir. Ebedî âhîret hayatlarını kurtarmak için, hakikî îmân derslerini almak ve Allah'a iltica ve emirlerine itâat etmek ihtiyacını şiddetle hissettirmiş ve bu husustaki gaflet ve kusurâtı;

Cihanpesend: Herkesin takdirini kazanan.

Cihanşümûl: Evrensel.

Desise: Hile, oyun, düzen.

Ecnebi: Yabancı, gayr-i müslim.

Halâs: Kurtuluş.

Hunharane: Kan içercesine, zalimce.

İblisane: Şeytanca.

İğfalat: Aldatmalar.

İhlâs-ı tâm: Tam ihlas.

İltica: Sığınma.

İrtikâb etme: Kötü, günah teşkil edecek bir şey yapma.

İstihdam: Çalıştırma.

Kusurat: Kusurlar.

Mededres: İmdada yetişen.

Rahmet-i ilâhî: Allah'ın rahmeti.

Rahne: Yara.

Şifaresan: Şifa veren.

Tahrik: Harekete geçirme.

Tefrika: Aynılık, bozuşma.

Vahşiyane: Vahşice.

Zındıka: Dinsizlik

o musibetlerin ihtar ettiğini, idrak ettirmiştir. Zâten insanların, müminlerin başına gelen belâ ve musibetlerin hikmeti budur.

Evet o ecneblerin, canavarlar gibi yaptıkları muamele ve zulümler, İslâm dünyası'nda, hürriyet ve istiklâl ve ittihad-ı İslâm cereyanını da hızlandırmıştır. Nihayet, müstakil İslâm devletlerinin teşkilini intac etmiştir. İnşâallahü Teâlâ, Cemâhir-i Müttefika-yı İslâmiye de meydana gelecek ve İslâmiyet, dünyaya hâkim ve hükümrân olacaktır. Rahmet-i ilâhîden kuvvetle ümit ve niyaz ediyoruz.

İşte Risâle-i Nur müellifi Bediüzzaman Said Nursî, öyle bir mücahid-i İslâm'dır ki; ve telifatı Risâle-i Nur, öyle uyandırıcı ve öyle halâskâr ve öyle fevkalâde ve cihangir bir eserdir ki: Din aleyhindeki bütün o komitelerin bellerini kırmış ve mezkûr muzır ve habîs faaliyetlerini akamete dûçar ve dinsizlik esaslarının temel taşlarını paramparça etmiş ve köküyle kesmiştir ve İslâmî ve îmânî fütuhâtı, perde altında, kalbden kalbe inkişâf ettirmiş ve Kur'ân-ı Azîmüştân'ın hâkimiyet-i mutlakasına zemin ihzar etmiştir.

Evet Risâle-i Nur, o tahrifatı Kur'ân'ın elmas hakikatleriyle ve Kur'ân-ı Kerîm'deki en kısa ve en müstakîm bir

Akamet: Kısırlık, sonuçsuzluk.

Cemahir-i Müttefika-i İslâmiye: Birleşik Müslüman cumhuriyetleri.

Dûçar: Yakalanmış, maruz kalmış.

Habis: Kötü, fena.

Hâkimiyet-i mutlaka: Mutlak hakimiyet.

Halâskâr: Kurtarıcı.

İhzar etme: Hazırlama.

İntacetme: Neticelendirme, doğurma.

İttihad-ı İslâm: İslâm birliği.

Mezkûr: Zikredilen, anılan.

Muzır: Zarar veren, zararı dokunan.

Mücahid-i İslâm: İslâm mücahidi.

Müstakil: Bağımsız.

Rahmet-i ilahî: Allah'ın rahmeti.

Te'lifat: Yazılmış kitaplar, eserler.

tarikle tamir ve o yaraları, Kur'ân-ı Hakîm'in eczahâne-i kübrâsındaki edviyelerle tedavi ediyor ve edecektir.

Hem, masum Müslümanların kanlarını sömüren ve servetleri tahaccür etmiş millet kanı olan, parazit, tufeylî ve aç gözlü canavar ve barbar emperyalistleri, müstemlekeçileri ve onların içimizdeki, sadece şahsî menfaat zebunu, zâlim, hunhar, harîs ve müstebid uşaklarını, hâk ile yeksân edip izmihlâl ve inhidam-ı mutlakla mağlûb eden ve edecek yegâne çarenin Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyân'ın bu asırda bir mucize-i mânevîsi olan Risâle-i Nur eserleri olduğunda, basiretli İslâm mücahidleri ve âlimleri, icraat ve müşahedâta müstenid, yakînî bir kanaat-ı kat'îyye ile müttefikirdir.

Evet tarih-i beşer, Risâle-i Nur gibi bir eser göstermiyor. Demek anlaşılıyor ki: Risâle-i Nur, Kur'ân'ın emsâlsiz bir tefsiridir.

Evet Bediüzzaman Said Nursî'ye, yalnız Âlem-i İslâm değil, Hıristiyan dünyası da medyun ve minnettardır ki; dinsizliğe karşı umumî cihadında mazhar olduğu muvaffakiyet ve galibiyetten dolayı Roma'daki Papa dahi, kendisine resmen tebrik ve teşekkürnâme yazmıştır.

Eczahane-i kübra: En büyük eczane.

Hak ile yeksân etmek: Yerle bir etmek.

Haris: Hırslı.

Hunhar: Kan döken, zalim.

İnhidam-ı mutlak: Mutlak çöküş.

İzmihlal: Yıkılma, çökme.

Kanaat-ı kat'îyye: Kesin kanaat.

Kur'ân-ı Mu'ciz-ül Beyan: Beyanı, anlatım tarzı mucize olan Kur'ân-ı Kerim.

Medyun: Borçlu.

Mu'cize-i mânevîye: Mânevî mucize.

Müstebid: Zulüm ve baskıda bulunan, keyfine göre idare eden, despot.

Müstemleke: Sömürge.

Müstenid: Dayanan.

Müşahadat: Gözlemler.

Tahaccür: Taşlaşmak.

Tarih-i beşer: İnsanlık tarihi.

Tarik: Yol.

Yakîni: Kat'î.

Zebun: Zayıf, güçsüz.

Şimdi Risâle-i Nur Külliyyatı'ndan, îmân, Kur'ân ve Hazreti Peygamber (*aleyhissalâtü vesselâm*) Efendimiz hakkında olan eserlerden bâzı kısımları aynen okuyacağım. Siz bu eserleri elde edip tamamını okursunuz. Okurken, belki izah edilmesini isteyen kardeşlerimiz olacaktır. Fakat bu hususta arz edeyim ki, üstadımız Bediüzzaman, bir Nur talebesine Risâle-i Nur'dan bâzan okuyuvermek lutfunu bahşederken izah etmiyor, diyor ki: "Risâle-i Nur, îmânî meseleleri lüzumu derecesinde izah etmiş. Risâle-i Nur'un hocası, Risâle-i Nur'dur. Risâle-i Nur, başkalarından ders almaya ihtiyaç bırakmıyor. Herkes istîdadı nisbetinde kendi kendine istifade eder. Aklınız her bir meseleyi tam anlamasa da, ruh, kalb ve vicdanınız hissesini alır. Ne kadar istifade etseniz, büyük bir kazançtır."

Okunan Türkçe veya Arapça bir risalenin izahı, başka bir risalede varsa, onu getirip okuyor. Risâle-i Nur'daki gayet ince nükteleri derk eden basiretli âlimler de der ki: Bir âlimin yüksek bir ilmi olabilir fakat Risâle-i Nur'u cemaata okurken tafsîlâtâ girişip eski mâlûmatlarıyla açıklarsa, bu izahatı, Risâle-i Nur'un beyân ettiği, asrımızın fehmine uygun ve ihtiyacına tam cevap veren hakikatlerin anlaşılmasında ve tesiratında ve Risâle-i Nur'un mahiyetinin derki-ne bir perde olabilir. Bunun için, bâzı lugatlerin mânâlarını söyleyerek aynen okumak daha müessir ve daha efdaldır.

Derk: İdrak etme, anlama.
Efdal: Üstün.
Fehm: Anlayış.
İstidad: Kabiliyet.

Müessir: Tesirli, etkili.
Nükte: Bir söz veya ibâreden husûsî bir dikkatle çıkarılan gizli ve ince mana.

Tesirat: Tesirler.

İstanbul Üniversitesi'ndeki kardeşlerimiz de böyle okuyorlar. Biz de hulâsaten deriz ki: Risâle-i Nur, gayet fasih ve vecîzdir. Sözün kıymeti; îcâzındadır, kısalığındadır. Bir mesele-i îmâniye ve Kur'âniye umuma ders verilirken, mücmel olarak tedrisinde, daha fazla istifâza ve istifade vardır.

Ey Üstadımız Efendimiz! Umum kadirşinas insanlar Risâle-i Nur'u ve sizi ebediyen tebcil ve tekrim edeceklerdir. Tahkikî îmân dersleriyle îmânımızı kurtaran cihanbaha ve cihandeğer bir kıymette olan Risâle-i Nur'u bütün ruh-u canımızla, bütün mevcudiyetimizle seviyor ve tekrim ediyoruz. Bu aşk ve bu muhabbet, bu ta'zim ve bu hürmet, nesilden nesile, asırdan asıra, devirden devire intikal edecektir.

Evet, Risâle-i Nur'daki hakâik-i Kur'âniye öyle bir kuvvettir ki: Bu kudret karşısında, küfr-ü mutlakın ve dinsizliğin temelleri târumâr olacak; inhidam çukurlarına yuvarlanarak geberecektir. Bâkî kalanlar, îmân ve Kur'ân nuruyla felâh ve necât bulacaklardır.

Cihanbaha: Cihan kıymetinde.

Fasih: Açık ve güzel.

Felah: Kurtulma.

Hakaik-i Kur'âniye:

Kur'ân'ın bildirdiği hakikat.

Hulâsaten: Özet olarak.

İcaz: Az sözle çok şey ifade etme.

İnhidam: Çökme, yıkılma.

İstifaza: Feyizlenme, mânevî olarak aydınlanmak.

Kadirşinas: Kıymet bilir.

Küfr-ü mutlak: Mutlak küfür.

Mücmel: Kısa, öz.

Necat: Kurtuluş.

Tahkikî iman: Delillere dayanarak kalpte sağlam bir şekilde kök salan iman.

Târumâr: Dağınmış, perişan.

Tebcil: Saygı gösterme, yüceltme.

Tekrim: Saygı gösterme, ululama.

Veciz: Kısa ve özlü (söz).

Evet dağları, taşları, pamuk gibi dağıtacak, demir ve granitleri yağ gibi eritecek derecede olan bu kuvvet-i Kur'âniye dünyayı nur ve saadete gark edecek. Bu Nur-u Kur'ân, îmânların kurtuluşunda, dünyaya hâkim ve hükümrân olacaktır.

وَآخِرُ دَعْوَاهُمْ أَنِ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ¹

¹ “Onların duaları ‘Hamd âlemlerin Rabbi Allah’a mahsustur.’ diye sona erer.” (Yûnus sûresi, 10/10)

Meyve Risalesi

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
فَلَبِثَ فِي السِّجْنِ بِضْعَ سِنِينَ¹

âyetinin ihbarı ve sırrıyla Yusuf (*aleyhisselâm*) mahpusların pîridir ve hapishâne bir nevi Medrese-i Yusufiye olur. Madem Risale-i Nur şâkirtleri, iki defadır, çoklukla bu medreseye giriyorlar; elbette Risale-i Nur'un hapse temas ve isbat ettiği bir kısım meselelerinin kısacık hülâsalarını, bu terbiye için açılan dershânedede okumak ve okutmakla tam terbiye almak lâzım geliyor. İşte o hülâsalardan beş-altı tanesini beyan ediyoruz.

¹ “Böylece Yusuf bir kaç yıl daha hapishanede kaldı.” (Yûsuf sûresi, 12/42)

Hülâsa: Öz, özet.

İhbâr: Haber verme, bildirme.

Medrese-i Yûsufiye: Hz. Yûsuf'un (a.s.) zulüm, iftira, haksızlık neticesi olarak senelerce zindanda kalmasından kinâye olarak, aynı kaderi paylaştıklarının hapsedildiklere yere verilen isim.

Pîr: Üstâd, rehber.

Şâkird: Öğrenci, talebe.

Birincisi

Dördüncü Söz'de izahı bulunan, her gün yirmi dört saat sermaye-i hayatı Hâlık'ımız bize ihsan ediyor. Ta ki, iki hayatımıza lâzım şeyler o sermaye ile alınsın. Biz kısacık hayat-ı dünyeviyeye yirmi üç saati sarf edip, beş farz namaza kâfi gelen bir saati, pek çok uzun olan hayat-ı uhreviyemize sarf etmezsek; ne kadar hilâf-ı akıl bir hata ve o hatanın cezası olarak hem kalbî, hem ruhî sıkıntıları çekmek ve o sıkıntılar yüzünden ahlâkını bozmak ve me'yusâne hayatını geçirmek sebebiyle değil terbiye almak, belki terbiyenin aksine gitmekle ne derece hasâret ederiz, kıyas edilsin.

Eğer, bir saati beş farz namaza sarf etsek; o hâlde hapis ve musibet müddetinin her bir saati, bazen bir gün ibadet ve fânî bir saati bâkî saatler hükmüne geçebilmesi.. ve kalbî ve ruhî me'yusiyet ve sıkıntıların kısmen zeval bulması.. ve hapse sebebiyet veren hatalara keffâretten affettirmesi.. ve hapsin hikmeti olan terbiyeyi alması ne derece kârlı bir imtihan, bir ders ve musibet arkadaşlarıyla tesellidârâne bir hoş sohbet olduğu düşünölsün.

Dördüncü Söz'de denildiği gibi; bin lira ikramiye kazancı için, bin adam iştirak etmiş bir piyango kumarına

Hâlık: Yaradan, Hz. Allah.

Hasâret: Kayıp, zarar.

Hayat-ı dünyeviyeye: Dünya hayatı.

Hayat-ı uhreviyeye: Âhiret hayatı.

Hilâf-ı akıl: Akla aykırı, ters.

Keffâreten: Günahların, hataların affına vesile olarak.

Me'yusiyet: Ümitsizlik.

Me'yusâne: Ümitsizce.

Tesellidârâne: Teselli eder bir tarzda.

Zevâl bulmak: Yok olmak, kaybolup gitmek.

yirmi dört lirasından beş-on lirayı veren ve yirmi dörtten birisini ebedî bir mücevherat hazinesinin biletine vermeyen –hâlbuki dünyevî piyangoda o bin lirayı kazanmak ihtimali binden birdir, çünkü bin hissedar daha var– ve uhrevî mukadderât-ı beşer piyangosunda, hüsn-ü hâtimeye mazhar ehl-i iman için kazanç ihtimali binden dokuz yüz doksan dokuz olduğuna –yüz yirmi dört bin enbiyânın ona dair ihbarını keşif ile tasdik eden evliyadan ve asfiyadan– hadd ü hesaba gelmez sâdık muhbirler haber verdikleri hâlde evvelki piyangoya koşmak, ikincisinden kaçmak ne derece maslahata muhalif düşer mukayese edilsin.

Bu meselede hapishâne müdürleri ve sergardiyanları ve belki memleketin idare müdebbirleri ve âsâyiş muhafızları Risale-i Nur'un bu dersinden memnun olmaları gerektir. Çünkü bin mütediyyin ve cehennem hapsini her vakit tahattur eden adamların idare ve inzibatı, on namazsız ve itikatsız, yalnız dünyevî hapsi düşünen ve haram-helâl bilmeyen ve kısmen serseriliğe alışan adamlardan daha kolay olduğu çok tecrübelerle görülmüş.

Âsâyiş muhafızları: Emniyet mensupları, polis teşkilâtı.

Asfiya: İlim ve takvalarıyla peygamberlerin gerçek vârisi olan seçkin veliler.

Ehl-i iman: İnananlar, müminler.

Enbiya: Peygamberler (aleyhimu's-selâm).

Evliya: Allah dostları, veliler.

Hüsn-ü hâtime: Güzel âkıbet, imanla hayatını tamamlama.

İnzibat: Disiplin.

İtikat: İnanç, iman.

Maslahat: Fayda, menfaat.

Mazhar: Erişen, nâil olan.

Mukadderât-ı beşer: İnsanın dünya hayatını değerlendirmesine göre ötede nâil olacağı ebedî, sınırsız nimetler, ihsanlar veya

maruz kalacağı elemeler, azaplar.

Müdebbir: İdareci, yönetici.

Mütediyyin: Dindar, dine bağlı kimse.

Sadık muhbir: Doğru, yanıltmayan haberci.

Sergardiyan: Bağgardiyan

Tahattur etmek: Hatırlamak.

İkinci Meselenin Hülâsası

Risale-i Nur'dan *Gençlik Rehberi*'nin güzelce izah ettiği gibi ölüm o kadar kat'î ve zâhirdir ki bugünün gecesi ve bu güzün kışı gelmesi gibi ölüm başımıza gelecek. Bu hapis-hâne, nasıl ki mütemâdiyen çıkanlar ve girenler için muvakkat bir misafirhânedir; öyle de bu zemin yüzü dahi acele hareket eden kabilelerin yollarında bir gecelik konmak ve göçmek için bir handır. Her bir şehri yüz defa mezaristana boşaltan ölüm, elbette hayattan ziyade bir istediği var. İşte bu dehşetli hakikatin muammasını Risale-i Nur hâll ve keşfetmiş. Bir kısacık hülâsası şudur:

Madem ölüm öldürülmüyor ve kabir kapısı kapanmıyor; elbette, bu ecel cellâdının elinden ve kabir haps-i münferidinden kurtulmak çaresi varsa insanın en büyük ve her şeyin fevkinde bir endişesi, bir meselesidir. Evet, çaresi var ve Risale-i Nur, Kur'ân'ın sırrıyla o çareyi iki kere iki dört eder derecesinde kat'î isbat etmiş. Kısacık hülâsası şudur ki:

Ölüm yâ idam-ı ebedîdir; hem o insanı, hem bütün ahbabını ve akâribini asacak bir darağacıdır.. veyahut başka bir bâkî âleme gitmek ve iman vesikasıyla saadet sarayına

Akârib: Akrabalar, yakınlar.

Bâkî: Dâimî, ölümsüz.

Fevk: Üst.

Hâlletmek: Çözmek.

Haps-i münferid: Hücre hapsi.

Hülâsa: Öz, özet.

İdam-ı ebedî: Ebediyen yok olma.

Muamma: Özü, mahiyeti hemen anlaşılamayan derin sır.

Muvakkaten: Belli bir süre için, geçici olarak.

Mütemâdiyen: Devamlı, sürekli olarak.

Zâhir: Açık, görünür.

girmek için bir terhis tezkeresidir. Ve kabir ise yâ karanlıklı bir haps-i münferit ve dipsiz bir kuyudur.. veyahut bu zindan-ı dünyadan bâkî ve nurânî bir ziyafetgâh ve bağistana açılan bir kapıdır. Bu hakikati *Gençlik Rehberi* bir temsil ile isbat etmiş.

Meselâ bu hapsin bahçesinde asmak için darağaçları konulmuş ve onların dayandıkları duvarın arkasında gayet büyük ve umum dünya iştirak etmiş bir piyango dairesi kurulmuş. Biz bu hapisteki beş yüz kişi, her hâlde hiç müstesnası yok ve kurtulmak mümkün değil, bizi birer birer o meydana çağıracaklar: yâ “Gel idam ilânını al, darağacına çık!” veya “Daimî haps-i münferit pusulasını tut, bu açık kapıya gir!” veyahut “Sana müjde! Milyonlar altın bileti sana çıkmış, gel al!” diye her tarafta ilânatlar yapılıyor. Biz de gözümüzle görüyoruz ki birbiri arkasında o darağaçlarına çıkıyorlar. Bir kısmın asıldıklarını müşâhede ediyoruz. Bir kısmı da darağaçlarını basamak yapıp o duvarın arkasındaki piyango dairesine girdiklerini, orada büyük ve ciddî memurların kat’î haberleri ile görür gibi bildiğimiz bir sırada, bu hapishânemize iki heyet girdi.

Bir kafilé ellerinde çalgılar, şaraplar, zâhirde gayet tatlı helvalar, baklavalar var. Bizlere yedirmeye çalıştılar. Fakat o tatlılar zehirlidir, insî şeytanlar içine zehir atmışlar.

Bağistan: Bağlık, bahçelik yer.

İlanât: İlanlar, duyurular.

İnsî şeytan: Şeytanlaşmış insan.

Müşâhede etmek: Görmek, şahit olmak.

Nuranî: Nurlu, pırıl pırıl.

Ziyafetgâh: Ziyafet yeri.

İkinci cemaat ve heyet, ellerinde terbiyenâmeler ve helâl yemekler ve mübarek şerbetler var. Bize hediye veriyorlar ve bilittifak beraber, pek ciddî ve kat'î diyorlar ki:

“Eğer o evvelki heyetin sizi tecrübe için verilen hediyelerini alsanız, yeseniz; bu gözümüz önündeki şu darağaçlarda başka gördükleriniz gibi asılacaksınız. Eğer bizim bu memleket hâkiminin fermanıyla getirdiğimiz hediyeleri evvelkinin yerine kabul edip ve terbiyenâmelerdeki duaları ve evradları okusanız, o asılmaktan kurtulacaksınız. O piyango dairesinde ihsan-ı şahane olarak her biriniz milyon altın biletini alacağınızı, görür gibi ve gündüz gibi inanınız. Eğer o haram ve şüpheli ve zehirli tatlıları yeseniz, asılmaya gittiğiniz zamana kadar dahi o zehirin sancısını çekeceğinizi, bu fermanlar ve bizler, müttefikan size kat'î haber veriyoruz.” diyorlar.

İşte bu temsil gibi her vakit gördüğümüz ecel darağacının arkasında mukadderât-ı nev-i beşer piyangosundan ehl-i iman ve taat için –hüsn-ü hâtime şartıyla– ebedî ve tükenmez bir hazinenin bileti çıkacağını.. yüzde yüz ihtimal ile sefâhet ve haram ve itikatsızlık ve fıkta devam edenler

Bilittifak: İttifakla, fikir birliği ile.

Ehl-i iman ve tâat: Allah'a iman edip, emir ve yasaklarına itaat edenler.

Evrâd: Virdler, belirli zamanlarda devamlı yapılan ibadetler..okunan dua ve zikirler.

Fısk: Günahkârlık, ahlaksızlık.

Hüsn-ü hâtime: Güzel âkıbet, imanla hayatını tamamlama.

İhsan-ı şahane: Padişahın, sultanın hediyesi, ikramı.

Mukadderât-ı nev-i beşer: İnsanın dünya hayatını değerlendirmesine göre ötede nâil olacağı ebedî, sınırsız nimetler, ihsanlar veya maruz kalacağı elemeler, azaplar.

Müttefikan: İttifakla, fikir birliği ile.

Sefâhet: Haram helal demeden zevk peşinde olma, beyinsizlik.

Terbiyenâme: Ahlak ve davranış kurallarının yazılı olduğu metin, belge.

–tevbe etmemek şartıyla– yâ idam-ı ebedî (âhirete inanmayanlara) veya dâimî ve karanlık haps-i münferit (bekâ-yı ruha inanan ve sefâhette gidenlere) ve şekâvet-i ebediye ilâmını alacaklarını yüzde doksan dokuz ihtimal ile kat’î haber veren; başta ellerinde nişâne-i tasdik olan hadsiz mucizeler bulunan yüz yirmi dört bin *peygamberler* (*aleyhimüsselâm*). ve onların verdikleri haberlerin izlerini ve –sinemada gibi– gölgelerini keşif ile, zevk ile görüp tasdik ederek imza basan yüz yirmi dört milyondan ziyade *evliyalar* (*ḳaddesallâhu esrârahum*). ve o iki kısım meşâhir-i insaniyenin haberlerini aklen, –kat’î burhanlarla ve kuvvetli hüccetlerle– fikren ve mantîken yakînî bir surette isbat ederek tasdik edip imza basan, milyarlar gelen-geçen *muhakkikler*,^{1(Hâşiye)} *müçtehitler* ve *sıddîkînler*; bilicmâ, mütevâtiren nev-i insanın güneşleri, kamerleri, yıldızları olan bu üç cemaat-i azîme ve

- 1 (Hâşiye) O muhakkiklerden tek birisi Risale-i Nur’dur. Yirmi senedir en muannid feylesofları ve mütemerrid zındıkları susturan eczaları meydandadır. Herkes okuyabilir ve kimse itiraz etmez.

Aleyhimü’s-selâm: Allah’ın selamı üzerlerine olsun.

Bekâ-yı ruh: Ruhun hayatının devam etmesi, yok olmaması.

Bi’l-icmâ: Aynı görüşte birleşerek, oy birliğiyle.

Burhan: Delil.

Cemaat-ı azîme: Çok büyük cemaat, topluluk.

Eczâ: Bölümler, kısımlar.

İlâm: Bir hüküm veya kararın bildiren belge, yazı.

Kaddese’llahuesrârahum: Sırları ve bereketleri yüce olsun!

Kamer: Ay.

Meşâhir-i insaniye: İnsanlığın öncüleri.

Muannid: İnatçı.

Mütemerrid: İsrarcı, dik kafalı.

Muhakkik: İncelemelerini derinlemesine ve alabildiğince hassasiyetle yapan, eşyanın iç yüzüne vakıf olabilen kimse.

Müçtehid: Dinin temel kaynaklarından hüküm çıkarma bilgi ve kabiliyetine sahip olan kimse.

Mütevâtiren: Yalanda ittifâk etmeleri aklen mümkün olmayan birçok kişinin naklettiği kesin bir haber veya bir bilgi ile.

Nev-i insan: İnsanlık.

Nişâne-i tasdik: Tasdik işareti.. doğru ve gerçek olduğunu gösteren işaret, alâmet.

Sıddîkîn: Sıddıklar..sözü özündeki temizliği ortaya koyan, ameli imanını doğrulayan, çok vefâlı ideal kişiler.

Şekâvet-i ebediye: Ebedî mahrumluk, nasipsizlik, cehennem hayatı.

Yakînî: Şüphesiz, kesin bir bilgi niteliğinde.

Zındık: İnançsız, ateist.

bu üç tâife-i ehl-i hakikat ve beşerin kudsî kumandanları olan bu üç büyük ve âlî heyetlerin fermanları ile verdikleri haberleri dinlemeyen.. ve saadet-i ebediyeye giden onların gösterdikleri yol olan sırat-ı müstakîmde gitmeyenler.. yüzde doksan dokuz dehşetli tehlike ihtimalini nazara almayan.. ve birtek muhbirin bir yolda tehlike var demesiyle o yolu bırakan, başka uzun yolda hareket eden bir adam, elbette ve elbette vaziyeti şudur ki:

İki yolun –hadsiz muhbirlerin kat'î ihbarları ile– en kısa ve kolayı ve yüzde yüz cennet ve saadet-i ebediyeyi kazandıranı bırakıp, en dağdağalı ve uzun ve sıkıntılı ve yüzde doksan dokuz cehennem hapsini ve şekâvet-i dâimeyi netice veren yolunu ihtiyâr ettiği hâlde.. dünyada iki yolun, bir tek muhbirin yalan olabilir haberiyle yüzde bir tek ihtimal tehlike ve bir ay hapis imkânı bulunan kısa yolu bırakıp, menfaatsiz –yalnız zararsız olduğu için– uzun yolu ihtiyâr eden bedbaht, sarhoş divâneler gibi dehşetli ve uzakta görünen ve ona musallat olan ejderhalara ehemmiyet vermez, sineklerle uğraşır; yalnız onlara ehemmiyet verir derecede aklını, kalbini, ruhunu, insaniyetini kaybetmiş oluyor.

Âli: Yüce.

Dağdağa: Sıkıntı, gürültü.

İhtiyâr etmek: Tercih etmek, seçmek.

Kudsî: Mukaddes, kutlu.

Muhbir: Haberci.

Saadet-i ebediye: Ebedi, sonsuz mutluluk, cennet hayatı.

Sırat-ı müstakim: Doğru, şaşırtmayan; eğrilikleri, sapmaları olmayan, dümdüz yol. Veya Allah'a Doğru, varan yol.

Şekâvet-i dâime: Dâimî mahrumluk, nasipsizlik, cehennem hayatı.

Taife-i ehl-i hakikat: Daima doğruyu, gerçeği temsil eden zümre.

Madem hakikat-i hâl budur; biz mahpuslar, bu hapis musibetinden intikamımızı tam almak için o mübarek ikinci heyetin hediyelerini kabul etmeliyiz. Yani, nasıl ki bir dakika intikam lezzeti ve birkaç dakika veya bir-iki saat sefâhet lezzetleriyle bu musibet, bizi on beş ve beş ve on ve iki-üç sene bu hapse soktu, dünyamızı bize zindan eyledi. Biz dahi bu musibetin rağmına ve inadına, bir-iki saat müddet-i hapsi bir-iki gün ibadete.. ve iki-üç sene cezamızı –mübarek kafilenin hediyeleriyle– yirmi-otuz sene bâkî bir ömre.. ve on ve yirmi sene hapiste cezamızı milyonlar sene cehennem hapsinden affımıza vesile edip fânî dünyamızın ağlamasına mukabil, bâkî hayatımızı güldürerek bu musibetten tam intikamımızı almalıyız. Hapishâneyi terbiyehâne gösterip vatanımıza ve milletimize birer terbiyeli, emniyetli, menfaatli adam olmaya çalışmalıyız. Ve hapishâne memurları ve müdürleri ve müdebbirleri dahi câni ve eşkıya ve serseri ve kâtil ve sefâhetçi ve vatana muzır zannettikleri adamları, bir mübarek ders-hânede çalışan talebeler gör-sünler ve müftehirâne Allah’a şükretsınler.

Hakikat-i hal: Gerçek durum.

Müdebbir: İdareci, yönetici.

Müftehirâne: İftiharla, övünerek.

Terbiyehâne: Yetişme, olgunlaşma yeri.

Üçüncü Mesele

Gençlik Rehberi'nde izahı bulunan ibretli bir hâdisenin hülâsası şudur:

Bir zaman, Eskişehir Hapishânesi'nin penceresinde bir Cumhuriyet Bayramı'nda oturmıştım. Karşısındaki lise mektebinin büyük kızları, onun avlusunda gülerek raksediyorlardı. Birden mânevî bir sinema ile elli sene sonraki vaziyetleri bana göründü. Ve gördüm ki; o elli-altmış kızlardan ve talebelerden kırk-ellisi kabirde toprak oluyorlar, azap çekiyorlar.. ve on tanesi, yetmiş-seksen yaşında çirkinleşmiş, gençliğinde iffetini muhafaza etmediğinden sevmek beklediği nazarlardan nefret görüyorlar.. kat'î müşâhede ettim. Onların o acınacak hâllerine ağladım. Hapishânedeki bir kısım arkadaşlar ağladığımı işittiler, geldiler, sordular. Ben dedim: “Şimdi beni kendi hâlime bırakınız, gidiniz...”

Evet, gördüğüm hakikattir, hayal değil! Nasıl ki bu yaz ve güzün âhiri kıştır, öyle de gençlik yazı ve ihtiyarlık güzünün arkası kabir ve berzah kışıdır. Geçmiş zamanın elli sene evvelki hâdisâtı sinema ile hâl-i hazırda gösterildiği gibi gelecek zamanın elli sene sonraki istikbal hâdisâtını gösteren bir sinema bulunsa, ehl-i dalâlet ve sefâhetin elli-altmış sene sonraki vaziyetleri onlara

Âhir: Son.

Berzâh: Kabir alemi ,dünya ve ahiret arası.

Ehl-i dalâlet ve sefâhet: Doğru yoldan ayrılan, haram helal demeden zevk

peşinde olan günahkâr kim-seler.

Hâdisat: Hadiseler, olaylar.

Hâl-i hâzır: Şimdiki zaman, mevcut durum.

Hülâsa: Öz, özet.

Müşahede etmek: Görmek.

Raksetmek: Oynamak, dansetmek.

gösterilse idi, şimdiki güldüklerine ve gayr-i meşrû keyiflerine nefretler ve teellümlerle ağlayacaklardı.

Ben, o Eskişehir Hapishânesi'ndeki müşâhede ile meşgul iken sefâhet ve dalâleti terviç eden bir şahs-ı mânevî, insî bir şeytan gibi karşıma dikildi ve dedi:

– “Biz hayatın her bir çeşit lezzetini ve keyiflerini tatmak ve tattırmak istiyoruz, bize karışmal!”

Ben de cevaben dedim:

– “Madem lezzet ve zevk için ölümü hatıra getirmeyip dalâlet ve sefâhete atılıyorsun... Katiyen bil ki; senin dalâletin hükmüyle bütün geçmiş zaman-ı mâzi, ölmüş ve mâdumdur.. ve içinde cenazeleri çürümüş bir vahşetli mezaristandır. İnsaniyet alâkadarlığıyla ve dalâlet yoluyla senin başına ve –varsa ve ölmemiş ise– kalbine, o hadsiz firaklardan ve o nihâyetsiz dostlarının ebedî ölümlerinden gelen elemeler, senin şimdiki sarhoşça, pek kısa bir zamandaki cüz'î lezzetini imha ettiği gibi gelecek istikbal zamanı dahi itikatsızlığın cihetiyle yine mâdum ve karanlıklı ve ölü ve dehşetli bir vahşetgâhtır. Ve oradan gelen ve başını vücûda çıkaran ve zaman-ı hâzıra uğrayan bîçarelerin başları, ecel cellâdının satırıyla kesilip hiçliğe atıldığından,

Cüz'î: Küçük, az.

Dalâlet: Sapıtma, doğru yoldan çıkma.

Fırak: Ayrılık.

Gayr-ı meşrû: Yasak, haram, izin verilmeyen şey.

İnsî şeytan: Şeytanlaşmış insan.

İtikat: İnanç, iman.

Mâdum: Varlığı olmayan, yok.

Sefâhet: Haram helal demeden zevk peşinde olma, beyinsizlik.

Şahs-ı mânevî: Hükmi şahsiyet, tüzel kişilik.

Teellüm: Elem duyma, kederlenme, tasalanma.

Terviç etmek: Revaç vermek, ilgiyi arttırmak.

Vahşetgâh: Ürkütücü, ıssız yer.

mütemâdiyen akıl alâkadarlığıyla senin imansız başına hadsiz elîm endişeler yağdırıyor. Senin sefihâne cüz'î lezzetini zîr u zeber eder.

Eğer dalâleti ve sefâheti bırakıp iman-ı tahkikî ve istikâmet dairesine girsen, iman nuruyla göreceksin ki; o geçmiş zaman-ı mâzî mâdum ve her şeyi çürüten bir mezaristan değil, belki mevcut ve istikbale inkılâp eden nurânî bir âlem ve bâkî ruhların istikbaldeki saadet saraylarına girmelerine bir intizar salonu görünmesi haysiyetiyle değil elem, belki imanın kuvvetine göre cennetin bir nevi mânevî lezzetini dünyada dahi tattırdığı gibi; gelecek istikbal zamanı, değil vahşetgâh ve karanlık, belki iman gözüyle görünür ki; saadet-i ebediye saraylarında hadsiz rahmeti ve keremi bulunan ve her bahar ve yazı birer sofraya yapan ve nimetlerle dolduran bir Rahmân-ı Rahîm-i Zülcelâli ve'l-ikram'ın ziyafetleri kurulmuş ve ihsanlarının sergileri açılmış, oraya sevkîyat var diye iman sinemasıyla müşâhede ettiğinden, derecesine göre bâkî âlemin bir nevi lezzetini hissedebilir. *Demek hakikî ve elemsiz lezzet, yalnız imanda ve iman ile olabilir.*

İman-ı tahkikî: Sağlam, sarsılmaz iman.

İnkılâb etmek: Dönüşmek, değişmek.

İntizar salonu: Bekleme salonu.

Mezkûr: Geçen, zikredilen.

Mütemâdiyen: Devamlı, sürekli olarak.

Rahman u Rahîm-i Zülcelâl-i ve'l-ikrâm: Zâtında mutlak rahmet sahibi olan, varlığa da bu rahmeti ile merhamet eden ve her türlü ikramları ihsan eden Yüce Allah.

Saadet-i ebediye: Ebedi, sonsuz mutluluk, cennet hayatı.

Sefihâne: Beyinsizce, aptalca.

Sevkîyat: Gönderilmeler, yollanmalar.

Zîr ü zeber: Darmadağın, paramparça.

İmanın bu dünyada dahi verdiği binler fayda ve neticelerinden yalnız bir tek fayda ve lezzetini, –bu mezkûr bahsimiz münasebetiyle *Gençlik Rehberi*’nde bir hâşiye olarak yazılan– bir temsil ile beyan edeceğiz, şöyle ki:

Meselâ senin gayet sevdiğin bir tek evlâdın sekeratta ölmek üzere iken ve me’yusâne elîm firakını düşünürken; birden Hazreti Hızır ve Hakîm-i Lokman gibi bir doktor geldi, tiryak gibi bir macun içirdi; o sevimli ve güzel evlâdın gözünü açtı, ölümden kurtuldu. Ne kadar sevinç ve ferah veriyor anlarsın.

İşte o çocuk gibi sevdiğin ve ciddî alâkadar olduğun milyonlar sence mahbub insanlar o mâzi mezaristanında –senin nazarında– çürüyüp mahvolmak üzere iken birden hakikat-i iman, Hakîm-i Lokman gibi o büyük idamhâne tevehhüm edilen mezaristana kalb penceresinden bir ışık verdi. Onunla baştan başa bütün ölümler dirildiler. Ve “Biz ölmemiştir ve ölmeyeceğiz, yine sizinle görüşeceğiz!” lisân-ı hâl ile dediklerinden aldığın hadsiz sevinçler ve ferahları, iman bu dünyada dahi vermesiyle isbat eder ki: “*İman hakikati öyle bir çekirdektir ki; eğer tecessüm etse bir cennet-i hususiye ondan çıkar, o çekirdeğin şecere-i tûbâsı olur.*” dedim.

Cennet-i hususiye: Özel bir cennet.

Hakikat-i iman: İman gerçeği.

Hakîm-i Lokman: Lokman Hekim.

Hâşiye: Dipnot, açıklama.

Lisan-ı hâl: Hal dili, davranışların ifade ettiği anlam.

Mahbub: Sevgili, sevilen.

Me’yusâne: Ümitsizce.

Mezkûr: Geçen, zikredilen.

Sekerât: Can çekişme anı, ölüm eşiği.

Şecere-i tûbâ: Tûbâ ağacı.

Tecessüm etmek: Cisim ve vücuda kavuşmak, madde bir varlık haline gelmek.

Tevehhüm: Zannetme, vehmetme.

Tiryak: İlaç.

O muannid döndü, dedi:

– “Hiç olmazsa hayvan gibi hayatımızı keyif ve lezzetle geçirmek için sefâhet ve eğlencelerle bu ince şeyleri düşünmeyerek yaşayacağız.”

Cevaben dedim:

– “Hayvan gibi olamazsın. Çünkü hayvanın mâzi ve müstakbeli yok. Ne geçmişten elemeler ve teessüfler alır ve ne de gelecekte endişeler ve korkular gelir. Lezzetini tam alır, rahatla yaşar, yatar, Hâlık'ına şükreder. Hatta kesilmek için yatırılan bir hayvan, bir şey hissetmez. Yalnız bıçak kestiği vakit hissetmek ister, fakat o his dahi gider, o elemenden de kurtulur. *Demek en büyük bir rahmet, bir şefkat-i ilâhiye, gaybı bildirmemektedir ve başa gelen şeyleri setretmektedir.* Hususan masum hayvanlar hakkında daha mükemmeldir.

Fakat ey insan, senin mâzi ve müstakbelin akıl cihetiyle bir derece gaybîlikten çıkmasıyla setr-i gayptan, hayvana gelen istirahatın tamamen mahrumsun. Geçmişten çıkan teessüfler, elîm firaklar ve gelecekte gelen korkular ve endişeler, senin cüz'î lezzetini hiçe indirir. Lezzet cihetinde yüz derece hayvandan aşağı düşürür. Madem hakikat budur. yâ aklını çıkar at, hayvan ol kurtul... Veya aklını imanla başına al, Kur'ân'ı dinle!

Elîm: Elem veren, üzücü.

Gayb: Beş duyu ile kavranılamayan, bilinmeyen her şey.

Gaybî: Gayba ait, görünmeyen, bilinmeyen.

Hâlık: Yaradan, Hz. Allah.

Muannid: İnatçı.

Setretmek: Örtmek, gizlemek.

Setr-i gayb: Gaybın gizli kılınması, bildirilmemesi.

Teessüf: Üzülme, eseflenme.

Yüz derece hayvandan ziyade bu fânî dünyada dahi sâfi lezzetleri kazan!..” diyerek onu ilzam ettim.

Yine o mütemerrid şahıs döndü, dedi:

– “Hiç olmazsa ecnebi dinsizleri gibi yaşarız.”

Cevaben dedim:

– “Ecnebi dinsizleri gibi de olamazsın! Çünkü onlar bir peygamberi inkâr etse, diğerlerine inanabilirler. Peygamberleri bilmesede, Allah’a inanabilir. O’nu da bilmezse, kemâlâta medar bazı seciyeleri bulunabilir. Fakat bir müslüman, en âhir ve en büyük ve dini ve daveti umumî olan âhîrzaman Peygamberi (*aleyhi*salâtü vesselâm)’ı inkâr etse ve zincirinden çıksa; daha hiçbir peygamberi, hatta Allah’ı kabul etmez. Çünkü bütün peygamberleri ve Allah’ı ve kemâlâtı O’nunla bilmiş. Onlar O’nsuz kalbinde kalmaz. Bunun içindir ki, eskiden beri her dinden İslâmiyet’e giriyorlar. Ve hiçbir müslüman, hakikî yahudî veya mecûsî veya nasrânî olmaz. Belki dinsiz olur, seciyeleri bozulur; vatana, millete muzır bir hâlete girer...” İspat ettim. O muannid ve mütemerrid şahsın daha tutunacak bir yeri kalmadı. Kayboldu, cehen-neme gitti...

Âhîr: Son.

Ecnebi: Yabancı, gayr-i müslim.

İlzam etmek: Delil gösterek susturmak.

Kemâlât: Güzellikler, faziletler, erdemler.

Mecûsi: Ateşe tapan, zerdüş.

Mütemerrid: Israrcı, dik kafalı.

Nasrânî: Hristiyan.

Sâfi: Temiz, duru.

Seciye: Karakter, huy.

İşte ey bu Medrese-i Yusufiye’de benim ders arkadaşlarım! Madem hakikat budur. Ve bu hakikati, Risale-i Nur o derece kat’î ve güneş gibi isbat etmiş ki; yirmi senedir mütemerridlerin inatlarını kırıp imana getiriyor.

Biz dahi hem dünyamıza, hem istikbalimize, hem âhiretimize, hem vatanımıza, hem milletimize tam menfaatli ve kolay ve selâmetli olan iman ve istikâmet yolunu takip edip, boş vaktimizi sıkıntılı hülyalar yerinde Kur’ân’dan bildiğimiz sûreleri okumak.. ve manalarını bildiren arkadaşlardan öğrenmek.. ve kazaya kalmış farz namazlarımızı kaza etmek.. ve birbirinin güzel huylarından istifade edip bu hapishâneyi güzel seciye- li fidanlar yetiştiren bir mübarek bahçeye çevirmek gibi a’mâl-i sâliha ile.. hapishâne müdür ve alâkadarları, câni ve kâtillerin başlarında zebanî gibi azap memurları değil, belki Medrese-i Yusufiye’de cennete adam yetiştirmek ve onların terbiyesine nezaret etmek vazifesiyle me-mur birer müstakim üstad ve birer şefkatli rehber olmalarına çalışmalyız.

Alâkadar: İlgili.

Âmâl-i sâliha: Salih amel-ler, iyi işler.

Müstakim: Dosdoğru, düzgün.

Nezaret etmek: Gözetmek, idare etmek.

Dördüncü Mesele

Yine Gençlik Rehberi'nde izahı var. Bir zaman bana hizmet eden kardeşlerim tarafından suâl edildi ki:

– “Küre-i arzı herc ü merce getiren ve İslâm mukadderâtıyla alâkadar olan bu dehşetli harb-i umumîden elli gündür (şimdi yedi seneden geçti aynı hâl)¹(Hâşiye) hiç sormuyorsun ve merak etmiyorsun. Hâlbuki bir kısım mütedeyyin ve âlim insanlar, cemaati ve câmiyi bırakıp radyo dinlemeye koşuyorlar. Acaba bundan daha büyük bir hâdise mi var? Veya onunla meşgul olmanın zararı mı var?” dediler.

Cevaben dedim ki:

– Ömür sermayesi pek azdır. Lüzumlu işler pek çoktur. Birbiri içinde mütedâhil daireler gibi, her insanın kalb ve mide dairesinden ve ceset ve hâne dairesinden, mahalle ve şehir dairesinden ve vatan ve memleket dairesinden ve küre-i arz ve nev-i beşer dairesinden tut, ta zîhayat ve dünya dairesine kadar, birbiri içinde daireler var. Her bir dairede her bir insanın bir nevi vazifesi bulunabilir. Fakat en küçük dairede, en büyük ve ehemmiyetli ve dâimî vazife var. Ve en büyük dairede en küçük ve muvakkat, ara

1(Hâşiye) Parantez içindeki not, 1946 senesine aittir.

Harb-i Umumi: Dünya Savaşı.

Herc ü merc: Allak bullak, karmakarışık

Küre-i arz: Dünya.

Mukadderât: Cenab-ı Hakk tarafından takdir edilen kadere ait her şey, alın yazısı.

Muvakkaten: Belli bir süre için, geçici olarak.

Mütedâhil: İçice.

Mütedeyyin: Dindar, dini-ne bağlı kimse.

Nev-i beşer: İnsanlık.

Zihayat: Canlı.

sıra vazife bulunabilir. Bu kıyas ile –küçüklük ve büyüklük mâkûsen mütenasip– vazifeler bulunabilir. Fakat büyük dairenin cazibedarlığı cihetiyle küçük dairedaki lüzumlu ve ehemmiyetli hizmeti bıraktırıp lüzumsuz, mâlâyani ve âfâkî işlerle meşgul eder. Sermaye-i hayatını boş yerde imha eder. O kıymettar ömrünü kıymetsiz şeylerde öldürür. Ve bazen bu harp boğuşmalarını merak ile takip eden, bir tarafa kalben taraftar olur. Onun zulümlerini hoş görür, zulmüne şerik olur.

Birinci noktaya cevap ise:

– Evet, bu cihan harbinden daha büyük bir hâdise ve bu zemin yüzündeki hâkimiyet-i âmme dâvâsından daha ehemmiyetli bir dâvâ –herkesin ve bilhassa müslümanların başına öyle bir hâdise ve öyle bir dâvâ– açılmış ki; her adam, eğer Alman ve İngiliz kadar kuvveti ve serveti olsa ve akli da varsa o tek dâvâyı kazanmak için bilâ-tereddüt sarf edecek. İşte o dâvâ ise yüz bin meşâhir-i insaniyenin ve hadsiz nev-i beşerin yıldızları ve mürşidlerinin müttefik, kâinat sahibinin ve mutasarrıfının binler vaad ve ahidlerine istinaden haber verdikleri ve bir kısmı gözleriyle gördükleri şu ki:

Âfâkî: Dış dünyaya ait, kişiyi doğrudan ilgilendirmeyen, faydasız şey.

Ahd: Ahit, yemin, söz.

Bilâtereddüt: Tereddütsüz bir şekilde, kararlılıkla.

Câzibedâr: Çekim gücü olan, çekici.

Hâkimiyet-i âmme: Dünya hâkimiyeti.

İstinâden: Dayanarak.

Kıymettâr: Kıymetli.

Mâkûsen mütenâsib: Ters orantılı.

Mâlâyânî: Boş, faydasız.

Meşâhir-i insaniye: İnsanlığın öncülleri.

Mutasarrıf: İşleri yürüten, yöneten.

Mürşid: Rehber, doğruyu gösteren.

Müttefik: İttifak ederek, oy birliğiyle.

Şerik: Ortak.

Herkesin iman mukabilinde bu zemin yüzü kadar bağlar ve kasırlar ile müzeyyen ve bâkî ve dâimî bir tarla ve mülkü kazanmak veya kaybetmek dâvâsı başına açılmış. Eğer iman vesikasını sağlam elde etmezse kaybedecek. Ve bu asırda maddiyyûnluk tâunuyla çoklar o dâvâsını kaybediyor. Hatta bir ehl-i keşif ve tahkik, bir yerde kırk vefiyattan yalnız birkaç tanesinin kazandığını sekeratta müşâhede etmiş.. ötekiler kaybetmişler. Acaba bu kaybettiği dâvânın yerini, bütün dünya saltanatı o adama verilse doldurabilir mi?

İşte, o dâvâyı kazandıracak olan hizmetleri ve yüzde doksanına o dâvâyı kaybettirmeyen harika bir dâvâ vekilini, o işte çalıştıran vazifeleri bırakıp ebedî, dünyada kalacak gibi âfâkî mâlâyâniyât ile iştigal etmek tam bir akılsızlık bildiğimizden; biz Risale-i Nur şâkirtleri, her birimizin yüz derece aklımız ziyade olsa da ancak bu vazifeye sarf etmek lâzımdır, diye kanaatimiz var.

Ey hapis musibetinde benim yeni kardeşlerim! Sizler, benim ile beraber gelen eski kardeşlerim gibi Risale-i Nur'u görmemişsiniz. Ben onları ve onlar gibi binler şâkirtleri şahit göstererek derim ve isbat ederim ve isbat etmişim ki:

Âfâkî: Dış dünyaya ait. Kişiyi doğrudan ilgilendirmeyen şey.

Ehl-i keşif ve tahkik: Eşyanın perde arkası -Allah'ın izni ölçüsünde- kendilerine açılıp ilhama mahzar olan, daima hak ve hakikat peşinde olan veliler.

İştigâl etmek: Bir şeyle vakit geçirmek, meşgul olmak.

Kasır: Köşk, saray.

Maddiyyûn: Maddeciler, materyalistler.

Mâlâyâniyât: Faydasız ve boş şeyler.

Müşâhede etmek: Görmek, şahit olmak.

Müzeyyen: Ziynetli, süslü.

Sekerât: Can çekişme anı, ölüm eşiği.

Şâkird: Öğrenci, talebe.

Tâun: Vebâ.

Vefiyât: Vefatlar, ölümler.

O büyük dâvâyı yüzde doksanına kazandıran ve yirmi senede yirmi bin adama o dâvânın kazancının vesikası ve senedi ve beratı olan iman-ı tahkikîyi eline veren ve Kur'ân-ı Hakîm'in mucize-i mâneviyesinden neşet edip çıkan ve bu zamanın birinci bir dâvâ vekili bulunan Risale-i Nur'dur.

Bu on sekiz senedir benim düşmanlarım ve zındıklar ve maddiyyûnlar, aleyhimde gayet gaddarâne desiselerle hükûmetin bazı erkânlarını iğfal ederek bizi imha için –bu defa gibi, eskide dahi– hapislere, zindanlara soktukları hâlde, Risale-i Nur'un çelik kalesinde yüz otuz parça cihâzâtından ancak iki-üç parçasına ilîşebilmişler. Demek avukat tutmak isteyen onu elde etse yeter. Hem korkmayınız, Risale-i Nur yasak olmaz! Hükûmet-i Cumhuriye'nin mebusları ve erkânlarının ellerinde mühim risaleleri –iki, üçü müstesna olarak– serbest geziyorlardı. İnşâallah, bir zaman hapishâneleri tam bir ıslahhâne yapmak için bahtiyar müdürler ve memurlar, o Nur'ları mahpuslara ekmek ve ilâç gibi tevzi edecekler.

Cihazat: Bölümler, parçalar.

Desise: Hile, oyun.

Erkân: Birimler, rükünler.

Gaddârâne: Gaddarca.

Hükûmet-i Cumhuriye: Cumhuriyet Hükûmeti.

Islâhhâne: Islâh evi..yetiş-tirme ve eğitime yurdu.

İğfâl etmek: Aldatmak, kandırmak.

İman-ı tahkikî: Sağlam, sarsılmaz iman.

Kal'a: Kale.

Meb'us: Milletvekili.

Mu'cize-i mâneviye: Mânevi mu'cize.

Neş'et etmek: Meydana gelmek, kaynaklanmak.

Tevzi etmek: Dağıtmak.

Zındık: İnançsız, ateist.

Beşinci Mesele

Gençlik Rehberi'nde izah edildiği gibi:

Gençlik, hiç şüphe yok ki gidecek. Yaz güze ve kışa yer vermesi ve gündüz akşama ve geceye değişmesi katiyetinde gençlik dahi ihtiyarlığa ve ölüme geçişecek.

Eğer o fânî ve geçici gençliğini iffetle hayrata –isti-kâmet dairesinde– sarf etse onunla ebedî, bâkî bir gençliği kazanacağını bütün semâvî fermanlar müjde veriyorlar.

Eğer sefâhete sarf etse, nasıl ki bir dakika hiddet yüzünden bir katl, milyonlar dakika hapis cezasını çektirir. Öyle de gayr-i meşrû dairedaki gençlik keyifleri ve lezzetleri, âhiret mesuliyetinden ve kabir azabından ve zevalinden gelen teessüflerden ve günahlardan ve dünyevî mücâzâtlarından başka, aynı lezzet içinde o lezzetten ziyade elemeler olduğunu aklı başında her genç tecrübe ile tasdik eder.

Meselâ haram sevmekte bir kıskançlık elemi ve firak elemi ve mukabele görmemek elemi gibi çok ârızalar ile o cüz'î lezzet, zehirli bir bal hükmüne geçer. Ve o gençliğin

Firak: Ayrılık.

Gayr-ı meşrû: Yasak, haram, izin verilmeyen şey.

Hayrât: Hayırlar.. Allah rızası için yapılan, kişiye ve topluma faydalı olan bütün işler.

İffet: Nâmus, ahlak.

Katl: Öldürme, cinayet.

Mes'uliyet: Sorumluluk.

Mukabele: Karşılık, kabullenme.

Mücâzât: Cezalar.

Sefâhet: Haram helal demeden zevk peşinde olma, beyinsizlik.

Semâvî ferman: Allah tarafından gönderilen, ilâhî din.

Teessüf: Üzülme, eseflenme.

Zevâl: Yok olma, ölme.

sû-i istîmali ile gelen hastalıkla hastahânelere ve taşkınlıklarıyla hapishânelere ve kalb ve ruhun gıdasızlık ve vazifesziliğinden neşet eden sıkıntılarla meyhânelere, sefâhethânelere veya mezaristana düşeceklerini bilmek istersen, git hastahânelerden ve hapishânelerden ve meyhânelerden ve kabristandan sor. Elbette, ekseriyetle gençlerin gençliğinin sû-i istîmalinden ve taşkınlıklarından ve gayr-i meşrû keyiflerin cezası olarak gelen tokatlardan eyvahlar ve ağlamalar ve esefler işiteceksin.

Eğer, istikâmet dairesinde gitse gençlik, gayet şirin ve güzel bir nimet-i ilâhiye ve tatlı ve kuvvetli bir vasıta-yı hayrât olarak âhirette gayet parlak ve bâkî bir gençlik netice vereceğini, başta Kur'ân olarak çok kat'î âyâtıyla bütün semâvî kitaplar ve fermanlar haber verip müjde ediyorlar.

Madem hakikat budur.. ve madem helâl dairesi keyfe kâfidir.. ve madem haram dairesindeki bir saat lezzet, bazen bir sene ve on sene hapis cezasını çektirir... Elbette, gençlik nimetine bir şükür olarak o tatlı nimeti iffette, istikâmette sarf etmek lâzım ve elzemdir.

Âyât: Âyetler.

Elzem: Çok gerekli, vazgeçilmez.

Neşet etmek: Meydana gelmek, kaynaklanmak.

Nimet-i İlâhiye: Allah'ın nimeti.

Sefâhethâne: Zevk ve eğlence yeri.

Sû-i istimâl: Kötüye kullanma.

Vasıta-yı hayrât: Hayırlar vesilesi.

Altıncı Mesele

(Risale-i Nur'un çok yerlerinde izahı ve kat'î hadsiz hüccetleri bulunan iman-ı billâh rûknünün binler küllî burhanlarından bir tek burhana kısaca bir işaretir.)

Kastamonu'da lise talebelerinden bir kısmı yanıma geldiler. “Bize Hâlık'ımızı tanıttır, muallimlerimiz Allah'tan bahsetmiyorlar.” dediler.

Ben dedim:

– “Sizin okuduğunuz fenlerden her fen, kendi lisân-ı mahsusuyla mütemâdiyen Allah'tan bahsedip Hâlık'ı tanıttırıyorlar. Muallimleri değil, onları dinleyiniz!

♦ Meselâ, nasıl ki mükemmel bir eczahâne ki her kavanozunda harika ve hassas mizanlarla alınmış hayattar macunlar ve tiryaklar var. Şüphesiz gayet maharetli ve kimyager ve hakîm bir eczacıyı gösterir.

Öyle de küre-i arz eczahânesinde bulunan dört yüz bin çeşit nebâtât ve hayvanât kavanozlarındaki zîhayat macunlar ve tiryaklar cihetiyle, bu çarşıdaki eczahâneden ne derece ziyade mükemmel ve büyük olması nisbetinde

Cihet: Yön.

Hakîm: Yaptığı şeyi tam yerli yerinde yapan.

Hâlık: Yaratıcı.

Hassas: Duyarlı, ince.

Hayattar: Canlı.

Hayvanat: Hayvanlar.

İman-ı billah rûknü:
Allah'a iman esası.

Kat'î hadsiz hüccet: Kesin, sayısız delil.

Küllî bürhanlar: Kapsamlı deliller.

Küre-i arz: Yerküre, dünya.

Lisan-ı mahsus: Hususî, özel dil.

Macun: İlâç.

Mizan: Ölçü.

Muallim: Öğretmen.

Mütemadiyen: Sürekli olarak.

Nebatat: Bitkiler.

Nisbetinde: Oranında.

Tiryak: İlâç.

Zîhayat: Canlı.

–okuduğunuz fenn-i tıp mikyasıyla– küre-i arz eczahâne-i kübrâsının eczacısı olan Hakîm-i Zülcelâl'i hatta kör gözlere de gösterir, tanıttırır.

♦ Hem meselâ, nasıl bir harika fabrika ki binler çeşit çeşit kumaşları basit bir maddeden dokuyor. Şeksiz, bir fabrikatörü ve maharetli bir makinisti tanıttırır.

Öyle de küre-i arz denilen yüz binler başlı, her başında yüz binler mükemmel fabrika bulunan bu seyyar makine-i rabbâniye, ne derece bu insan fabrikasından büyükse, mükemmelse o derecede –okuduğunuz fenn-i makine mikyasıyla– küre-i arzın ustasını ve sahibini bildirir ve tanıttırır.

♦ Hem meselâ, nasıl ki gayet mükemmel bin bir çeşit erzak, etrafından celp edip içinde muntazaman istif ve ihzâr edilmiş depo ve iâşe ambarı ve dükkân; şeksiz, bir fevkalâde iâşe ve erzak mâlikini ve sahibini ve memurunu bildirir.

Öyle de bir senede yirmi dört bin senelik bir dairede muntazaman seyahat eden ve yüz binler ve ayrı ayrı erzak isteyen tâifeleri içine alan ve seyahatiyle mevsimlere uğrayıp, baharı bir büyük vagon gibi binler ayrı ayrı taamlarla

Celb etmek: Çekmek.

Eczahane-i kübra: En büyük eczane.

Erzak: Yiyecek ve içecek maddeleri. Rızıklar.

Fenn-i makine: Makine mühendisliği.

Fenn-i tıp: Tıp ilmi.

Hakîm-i Zülcelâl: Her şeyi hikmetle yapan ululuk sahibi, Cenab-ı Hakk.

İâşe anbarı: Gıda deposu.

İhzar etmek: Hazırlamak.

Makinist: Makine kullanan, işleyen kimse.

Mâlik: Sahip.

Mikyas: Ölçü, ölçek.

Muntazaman: Düzenli olarak.

Seyyar makine-i Rabbaniye: Cenab-ı Hakk'ın idaresi altında gezen makine, dünya.

Şeksiz: Şüphesiz.

Taam: Yiyecek.

doldurarak, kışta erzakı tükenen bîçare zîhayatlara getiren ve küre-i arz denilen bu rahmânî îâşe ambarı ve bu sefine-i sübhâniye ve bin bir çeşit cihâzâtı ve malları ve konserve paketleri taşıyan bu depo ve dükkân-ı rabbânî, ne derece o fabrikadan büyük ve mükemmel ise –okuduğunuz veya okuyacağınız fenn-i îâşe mikyasıyla– o katiyetle ve o derecede küre-i arz deposunun sahibini, mutasarrıfını, müdebbirini bildirir; tanıttırır, sevdirebilir.

♦ Hem nasıl ki dört yüz bin millet içinde bulunan ve her milletin istediği erzakı ayrı ve istîmal ettiği silâhı ayrı ve giydiği elbisesi ayrı ve tâlimatı ayrı ve terhisatı ayrı olan bir ordunun mucizekâr bir kumandanı, tek başıyla bütün o ayrı ayrı milletlerin ayrı ayrı erzaklarını ve çeşit çeşit eslihalarını ve elbiselerini ve cihâzâtlarını, hiçbirini unutmuyarak ve şaşırmayarak verdiği o acîb ordu ve ordugâh; şüphesiz, bedâhetle o harika kumandanı gösterir, takdîrkârâne sevdirebilir.

Aynen öyle de zemin yüzünün ordugâhında ve her baharda yeniden silâh altına alınmış bir yeni ordu-yu sübhânîde nebâtât ve hayvanât milletlerinden dört yüz bin

Acib: Hayret verici.

Bedahetle: Çok açık bir şekilde.

Bîçare: Çaresiz.

Cihazât: Aletler, donanımlar.

Dükkân-ı Rabbânî: Allah'ın dükkânı.

Eslîha: Silâhlar.

Fenn-i îâşe: Gıda mühendisliği.

İstîmal etmek: Kullanmak.

Mu'cizekâr: Mucizeler yapan.

Mutasarrıf: Yönetici.

Müdebbir: Her şeyi hikmetle yöneten.

Ordugâh: Ordunun konakladığı yer.

Ordu-yi Sübhânî: Cenab-ı Hakk'ın ordusu.

Rahmânî: Allah'ın (c.c.) Rahman sıfatından gelen.

Sefine-i Sübhâniye: Cenab-ı Hakk'ın gemisi.

Takdîrkârâne: Değerini bilerek.

Talimat: Bir iş görülmesi için ne yolda davranılması gerektiğini bildiren emir.

Terhisat: Askerlik görevini bitirenleri salıverme.

nev'in çeşit çeşit elbise, erzak, esliha, tâlim, terhisleri gayet mükemmel ve muntazam ve hiçbirini unutmuyarak ve şaşırılmayarak bir tek Kumandan-ı Âzam tarafından verilen küre-i arzın bahar ordugâhı, ne derece mezkûr insan ordu ve ordugâhından büyük ve mükemmel ise –*sizin okuyacağınız fenn-i askerî mikyasıyla*– dikkatli ve akli başında olanlara o derece küre-i arzın Hâkim'ini ve Rabb'ini ve Müdebbir'ini ve Kumandan-ı Akdes'ini hayretler ve takdislerle bildirir ve tahmid ve tesbihle sevdirebilir.

♦ Hem nasıl ki bir harika şehirde milyonlar elektrik lâmbaları hareket ederek her yeri gezerler. Yanmak maddeleri tükenmiyor bir tarzdaki elektrik lâmbaları ve fabrikası; şeksiz, bedâhetle elektriği idare eden ve seyyar lâmbaları yapan ve fabrikayı kuran ve iştiâl maddelerini getiren bir mucizekâr ustayı ve fevkalâde kudretli bir elektrikçiyi hayretler ve tebriklerle tanıtır, yaşasınlar ile sevdirebilir.

Aynen öyle de bu âlem şehrinde dünya sarayının damındaki yıldız lâmbaları, bir kısmı –kozmoğrafyanın dediğine bakılsa– küre-i arzdan bin defa büyük ve top güllesinden yetmiş defa süratli hareket ettikleri hâlde intizamını bozmuyor, birbirine çarpıyor, sönmüyor, yanmak

Bedahetle: Çok açık bir şekilde.

Fenn-i askerî: Askerlikle ilgili ilim.

Hâkim: Hükmeden, sahip.

İштиâl: Yanma.

Kozmoğrafya: Astronomi.

Kumandan-ı a'zam: En büyük komutan.

Kumandan-ı Akdes: Her türlü eksiklikten uzak, bütün varlıkları sevk ve idare eden Yüce Yaratıcı.

Mezkûr: Bahsi geçen.

Mu'cizekâr: Mucizeli.

Müdebbir: Her şeyi hikmetle yöneten, Allah (c.c.).

Rabb: Her şeyi yaratan, terbiye eden, her şeyin sahibi Cenab-ı Hakk.

Şeksiz: Şüphesiz.

Tahmid: Hamdetme, övme.

Tesbih: Allah'ın her türlü kusur ve noksandan uzak olduğunu dile getirmek.

maddeleri tükenmiyor. Okuduğunuz kozmoğrafyanın dediğine göre küre-i arzdan bir milyon defadan ziyade büyük ve bir milyon seneden ziyade yaşayan ve bir misafirhâne-i rahmâniyede bir lâmba ve soba olan güneşimizin yanmasının devamı için her gün küre-i arzın denizleri kadar gazyağı ve dağları kadar kömür veya bin arz kadar odun yığınları lâzımdır ki sönmesin. Ve onu ve onun gibi ulvî yıldızları gazyağsız, odunsuz, kömürsüz yandıran ve söndürmeyen ve beraber ve çabuk gezdiren ve birbirine çarptırmayan bir nihâyetsiz kudreti ve saltanatı, ışık parmaklarıyla gösteren bu kâinat şehir-i muhteşemindeki dünya sarayının elektrik lâmbaları ve idareleri ne derece o misalden daha büyük, daha mükemmeldir. O derecede –*sizin okuduğunuz veya okuyacağınız fenn-i elektrik mikyasıyla*– bu meşher-i âzam-ı kâinatın Sultan’ını, Münevvir’ini, Müdebbir’ini, Sâni’ini, o nurânî yıldızları şahit göstererek tanıtırır; tesbihatla, takdisatla sevdirebilir, perestîş ettirir.

♦ Hem meselâ, nasıl ki bir kitap bulunsa ki bir satırında bir kitap ince yazılmış ve her bir kelimesinde ince kalemle bir sûre-i Kur’âniye yazılmış, gayet mânidâr ve

Fenn-i elektrik: Elektrik mühendisliği.

Manidar: Manalı.

Meşher-i a’zam-ı kâinatın

Sultanı: Kâinat denilen en büyük serginin hükümdarı.

Mikyas: Ölçü, ölçü aleti.

Misafirhane-i Rahmaniye: Cenab-ı Hakk’ın misafirhanesi.

Müdebbir: Her şeyi hikmetle yöneten Allah (c.c.).

Münevvir: Aydınlatan Allah (c.c.).

Nuranî yıldızlar: Pırıl pırıl yıldızlar.

Perestîş: Hayranlık, çok sevme, ibadet etme.

Sâni: Her şeyi en güzel ve sanatlı bir şekilde yaratan Allah (c.c.).

Sure-i Kur’âniye:

Kur’ân’da geçen sûre.

Şehir-i muhteşem: Muhteşem şehir.

Takdisat: Takdisler; Cenab-ı Hakk’ın kusursuz, pak ve her hususta noksan-sız olduğunu dile getirme.

Tesbihat: Allah’ın her türlü kusur ve noksandan uzak olduğunu dile getirmeler.

bütün meseleleri birbirini teyid eder ve kâtibini ve müellifini fevkalâde meharetli ve iktidarlı gösteren bir acîb mecmua; şeksiz, gündüz gibi kâtip ve musannifini kemâlâtıyla, hünelerleriyle bildirir, tanıttırır. **مَا شَاءَ اللَّهُ¹ ، بَارَكَ اللَّهُ²** cümleleriyle takdir ettirir.

Aynen öyle de bu kâinat kitab-ı kebîri ki; bir tek sayfası olan zemin yüzünde ve bir tek forması olan baharda, üç yüz bin ayrı ayrı kitaplar hükmündeki üç yüz bin nebâtî ve hayvanî tâifeleri beraber, birbiri içinde, yanlışsız, hatasız, karıştırmayarak, şaşırmayarak, mükemmel, muntazam ve bazen ağaç gibi bir kelimedede bir kasideyi ve çekirdek gibi bir noktada bir kitabın tamam bir fihristesini yazan bir kalem işlediğini gözümüzle gördüğümüz bu nihâyetsiz mânidâr ve her kelimesinde çok hikmetler bulunan şu mecmûa-yı kâinat ve bu mücessem kur'ân-ı ekber-i âlem, mezkûr misaldeki kitaptan ne derece büyük ve mükemmel ve mânidâr ise o derecede –sizin okuduğunuz fenn-i hikmeti'l-eşya

1 “Mâşâallah! Allah ne güzel dilemiş ve yapmış!”

2 Allah hayır ve bereketini artırsın.

Acib: Hayret verici.

Bârekâllah: Tebrik sırasında ‘Allah hayırlı ve bereketli kılınsın’ manasında kullanılan ifade.

Fenn-i hikmet-ül eşya: Varlıkların özelliklerin araştırılan ilim (fizik, kimya, botanik vb.).

Kâinat kitab-ı kebiri: Büyük bir kitap gibi olan kâinat.

Kaside: Bir şiir şekli.. büyüklüğü, bilhassa Peygamber Efendimiz'i (s.a.s.) öven manzume.

Kâtib: Yazıcı.

Kemalât: Mükemmel özellikler.

Kur'ân-ı Ekber-i Âlem: Büyük bir Kur'ân gibi olan kâinat.

Manidar: Manalı.

Mâşâallah: Hayret ve memnunluk uyandıran hâller karşısında, ‘Allah ne güzel dilemiş ve yapmış!’ manasında bir ifade.

Mecmua: Dergi.

Mecmua-yı kâinat: Güzel eserlerden oluşan bir dergi gibi olan kâinat.

Mezkûr misal: Daha önce geçen örnek.

Musannif: Yazar.

Mücessem: Maddi, somut.

Müellif: Kitap yazan, yazar.

Nebatî ve hayvanî taifeler: Bitki ve hayvan türleri.

Şeksiz: Şüphesiz.

Takdir ettirmek: Kıymet ve öneminin anlaşılmasını sağlamak.

Teyid etmek: Güçlendirmek.

ve mektepte bilfiil mübâşeret ettiğiniz fenn-i kıraat ve fenn-i kitâbet, geniş mikyaslarıyla ve dürbün gözleriyle— bu kitab-ı kâinatın nakkâşını, kâtibini hadsiz kemâlâtıyla tanıttırır. ¹ **اللَّهُ أَكْبَرُ** cümlesiyle bildirir, ² **سُبْحَانَ اللَّهِ** takdisiyle tarif eder, ³ **الْحَمْدُ لِلَّهِ** senâlarıyla sevdirebilir.

İşte bu fenlere kıyasen yüzer fûnûndan her bir fen, geniş mikyasıyla ve hususi aynasıyla ve dürbünlü gözüyle ve ibretli nazarıyla bu kâinatın Hâlık-ı Zülcelâl'ini esmâsıyla bildirir; sıfâtını, kemâlâtını tanıttırır.

İşte bu muhteşem ve parlak bir burhan-ı vahdâniyet olan mezkûr hücceti ders vermek içindir ki Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan çok tekrar ile en ziyade ⁴ **حَلَقَ وَرَبُّ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ** ve ⁵ **السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ** âyetleriyle Hâlık'ımızı bize tanıttırıyor” diye o mektepli gençlere dedim.

¹ Sadece büyüklükte değil hiçbir konuda eşi ve benzeri olmayan, başka bir şey kendisiyle kıyas bile edilemeyecek yegâne büyük, Allah'tır.

² Allah'ı bütün eksiklerden tenzih ederim.

³ “Bütün hamdler, övgüler Allah'adır.”

⁴ “Göklerin ve yerin Rabbi” (Ra'd sûresi, 13/16; İsrâ sûresi, 17/102; Kehf sûresi, 18/14; Meryem sûresi, 19/65; ...)

⁵ “Gökleri ve yeri yaratan...” (En'âm sûresi, 6/1, 73; A'râf sûresi, 7/54; Tevbe sûresi, 9/36; Yûnus sûresi, 10/3; ...)

Âyine: Ayna.

Bilfiil: Pratikte, uygulamada..

Bürhan-ı vahdaniyet:

Allah'ın birliğini gösteren delil.

Esmâ: Allah'ın (c.c.) isimleri.

Fenn-i kıraat ve fenn-i kitâbet: Okuyup yazma fenn-i.

Hâlık-ı Zülcelâl: Ululuk ve azamet sahibi Yaratıcı.

Kemâlât: Mükemmel sıfatlar.

Kıyasen: Kıyas ederek, karşılaştırarak.

Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan: Açıklama ve ifadesiyle mu'cize olan Kur'ân.

Mekteb: Okul.

Mezkûr hüccet: Daha önce geçen delil.

Mübâşeret etmek: Bir işi yapmak, temas etmek.

Nakkâş: İşleyen, nakşeden.

Sena: Övme, medh.

Onlar dahi tamamıyla kabul edip tasdik ederek: “Hadsiz şükür olsun Rabbimiz’e ki tam kudsî ve ayn-ı hakikat bir ders aldık. Allah senden razı olsun!” dediler.

Ben de dedim:

– “İnsan, binler çeşit elemeler ile müteallim ve binler nevi lezzetler ile mütelezziz olacak bir zihayat makine.. ve gayet derece acziyle beraber hadsiz, maddî, mânevî düşmanları.. ve nihâyetsiz fakrıyla beraber hadsiz, zâhirî ve bâtinî ihtiyaçları bulunan.. ve mütemâdiyen zeval ve firak tokatlarını yiyen bir bîçare mahlûk iken, birden iman ve ubûdiyetle böyle bir Padişah-ı Zülcelâl’e intisap edip bütün düşmanlarına karşı bir nokta-yı istinad.. ve bütün hâcâtına medar bir nokta-yı istimdad bularak, herkes mensup olduğu efendisinin şerefiyle, makamıyla iftihar ettiği gibi; o da böyle nihâyetsiz Kadîr ve Rahîm bir Padişah’a iman ile intisap etse ve ubûdiyetle hizmetine girse ve ecelin idam ilânını kendi hakkında terhis tezkeresine çevirse ne kadar memnun ve minnettar ve ne kadar müteşekkirâne iftihar edebilir, kıyas ediniz.”

Ayn-ı hakikat: Hakikatın tâ kendisi.

Hacat: İhtiyaçlar.

Hadsiz zahirî ve bâtinî ihtiyaçlar: İnsanın iç ve dış dünyasına ait sınırsız ihtiyaçlar.

İntisap etmek: Bir yere bağlanmak.

Kadîr: Her şeye gücü yeten (Allah c.c.).

Kıyas etmek: Karşılaştırmak.

Kudsî: Kutsal.

Medar: Vesile, sebep.

Minnettar: Gördüğü iyiliğe teşekkür eden, iyilik bilir.

Müteallim: Acı ve elem duyan.

Mütelezziz: Lezzet alan.

Mütemadiyen: Sürekli olarak.

Müteşekkirane: Teşekkür ederek.

Nihayetsiz fakr: Sonsuz ihtiyaç.

Nokta-yı istimdad: Yardım istenecek yer, nokta.

Nokta-yı istinad: Dayanak noktası.

Padişah-ı Zülcelâl: Ululuk sahibi Padişah; Cenab-ı Hak.

Rahîm: Merhameti ve ihsanı sonsuz Hz. Allah.

Terhis tezkeresi: Askerliğin tamamlandığını gösteren izin belgesi.

Ubûdiyet: Kulluk.

Zeval ve firak: Bitip yok olma ve ayrılık.

Zihayat: Canlı.

O mektepli gençlere dediğim gibi musibettede mahpuslara da tekrar ile derim:

– “O’nu tanıyan ve itaat eden zindanda dahi olsa bahtiyardır. O’nu unutan saraylarda da olsa zindandır, bedbahttır!

Hatta bir bahtiyar mazlum, idam olunurken bedbaht zâlimlere demiş: ‘Ben idam olmuyorum. Belki terhis ile saadete gidiyorum. Fakat ben de sizi idam-ı ebedî ile mahkûm gördüğümünden sizden tam intikamımı alıyorum.’ **لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ¹** diyerek sürûr ile teslim-i ruh eder.”

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ²

¹ “Allah’tan başka ilâh yoktur.” (Sâffât sûresi, 37/35; Muhammed sûresi, 47/19)

² “Sübhansın yâ Rab! Senin bize bildirdiğinden başka ne bilebiliriz ki? Her şeyi hakkıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan sensin.” (Bakara sûresi, 2/32)

Bedbaht: Mutsuz.

İdam-ı ebedî: Ebedî olarak yok etme.

Mazlum: Zulme, haksızlığa uğramış.

Musibettede mahpus: Felâkete uğramış mahkûm.

Sürur: Sevinç.

Teslim-i ruh etmek: Ruhunu teslim etmek, ölmek.

Yedinci Mesele

Denizli Hapsi'nde Bir Cuma Gününün Meyvesidir

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
وَمَا أَمْرُ السَّاعَةِ إِلَّا كَلَمْحِ الْبَصَرِ أَوْ هُوَ أَقْرَبُ¹
مَا خَلَقْتُمْ وَلَا بَعَثْتُمْ إِلَّا كَنَفْسٍ وَاحِدَةٍ²
فَانْظُرْ إِلَى آثَارِ رَحْمَتِ اللَّهِ كَيْفَ يُحْيِي الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا
إِنَّ ذَلِكَ لَمُعْجِزٌ لِّلْمُؤْمِنِينَ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ³

Bir zaman Kastamonu'da “Hâlîk’ımızı bize tanıttır!” diyen lise talebelerine sâbık Altıncı Mesele’de mektep fûnûnunun dilleriyle verdiği ders, Denizli Hapishânesi’nde benimle temas edebilen mahpuslar okudular. Tam bir kanaat-i imaniye aldıklarından, âhirete bir iştîyak hissedip, “Bize âhiretimizi de tam bildir; ta ki nefsimiz ve zamanın şeytanları bizi yoldan çıkarmasın, daha böyle hapislere sokmasın!” dediler. Ve Denizli Hapsi’ndeki Risale-i Nur

¹ “Kıyametin oluş işi ise, başka değil, ancak göz açıp kapama yahut daha da kısa bir anda olup biter.” (Nahl sûresi, 16/77)

² “Sizin hepinizi yaratmak da, ölümünüzün ardından (âhirette) hepinizi diriltmek de, (O’nun için) ancak bir kişiyi yaratmak ve diriltmek gibidir.” (Lokman sûresi, 31/28)

³ “İşte bak, Allah’ın rahmetinin eserlerine, ölmüş toprağa nasıl hayat veriyor! İşte bunları yapan kim ise, ölüleri de O diriltecektir. O, her şeye hakkıyla kadirdir.” (Rûm sûresi, 30/50)

Hâlîk: Yaradan, Hz. Allah.

Kanaat-ı imaniye: Bir şeye inanmak için elde edilen bilgileri yeterli görme.

Mektep fûnûnu: Okul dersleri.

Sâbık: Geçen, önceki.

şâkirtlerinin ve sâbıkan Altıncı Mesele’yi okuyanların arzuları ile âhiret rûknünün dahi bir hülâsasının beyanı lâzım geldi. Ben de Risale-i Nur’dan bir kısacık hülâsa ile derim:

Nasıl ki Altıncı Mesele’de biz Hâlık’ımızı arzdan, semâvâtta sorduk; onlar fenlerin dilleri ile güneş gibi Hâlık’ımızı bize tanıttırdılar. Aynen biz de âhiretimizi başta o bildiğimiz **Rabbimiz**’den, sonra **Peygamberimiz**’den, sonra **Kur’ân**’ımızdan, sonra sair **peygamberler** ve **mukaddes kitaplardan**, sonra **melâikelerden**, sonra **kâinattan** soracağız.

İşte birinci mertebede âhireti **Allah**’tan soruyoruz. O da bütün gönderdiği elçileriyle ve fermanlarıyla ve bütün isimleriyle ve sıfatlarıyla “*Evet âhiret vardır ve sizi oraya sevk ediyorum.*” ferman ediyor. Onuncu Söz, on iki parlak ve kat’î hakikatler ile bir kısım isimlerin âhirete dair cevaplarını isbat ve izah eylemiş. Burada, o izaha iktifâen gayet kısaca bir işaret ederiz:

Evet, madem hiçbir saltanat yoktur ki o saltanata itaat edenlere mükâfatı ve isyan edenlere mücâzâtı bulunmasın. Elbette rubûbiyet-i mutlaka mertebesinde bir saltanat-ı sermediyenin, o saltanata iman ile intisap ve taat ile fermanlarına teslim olanlara mükâfatı.. ve o izzetli saltanatı küfür ve

Arz: Yeryüzü.

Hülâsa: Öz, özet.

İktifâen: Yetinerek.

İntisab: Bağlanma, bağlılık.

Melâike: Melekler.

Mücâzât: Karşılık verme, cezalandırma.

Rubûbiyet-i mutlaka: Cenâb-ı Hakk’ın herkesi ve her şeyi kuşatan mutlak, sınırsız terbiye ve idâresi.

Rûkûn: Esas, asıl.

Sâbıkan: Daha önce.

Saltanat-ı sermediye: Cenâb-ı Hakk’ın ebedi saltanatı, hâkimiyeti.

Semâvât: Gökyüzü.

Şâkird: Öğrenci, talebe.

Taat: İtaat, kulluk.

isyanla inkâr edenlere de mücâzâtı; o rahmet ve cemâle, o izzet ve celâle lâıyık bir tarzda olacak diye **Rabbü'l-âlemîn** ve **Sultan**, **Deyyân** isimleri cevap veriyorlar.

Hem madem güneş gibi, gündüz gibi zemin yüzünde bir umumî rahmet ve ihatalı bir şefkat ve kerem gözümüzle görüyoruz.

Meselâ o rahmet, her baharda umum ağaçları ve meyveli nebâtları cennet hurileri gibi giydirip, süslendirip, ellerine her çeşit meyveleri verip, bizlere uzatıp “Haydi alınız, yiyiniz!” dediği gibi.. bir zehirli sineğin eliyle bizlere şifalı, tatlı balı yedirdiği ve elsiz bir böceğin eliyle en yumuşak ipeği bizlere giydirdiği gibi.. bir avuç kadar küçücük çekirdeklerde, tohumcuklarda binler batman taamları bizim için saklayan ve ihtiyat zahîresi olarak o küçücük depolarda yerleştiren bir rahmet, bir şefkat, elbette hiç şüphe olamaz ki bu derece nâzeninâne beslediği bu sevimli ve minnettarları ve perestîşkârları olan mümin insanları idam etmez. Belki onları daha parlak rahmetlere mazhar

Batman: Altı okka, yaklaşık 8 kg.lık eski bir ağırlık ölçü birimi.

Celâl: Cenâb-ı Hakk'ın birliğini, yüceliğini, kahrını ve bütün eşyadaki umumi tecellilerini ifade eden bir sıfatı.

Cemâl: Cenâb-ı Hakk'ın güzelliğini, bütün güzelliğinin yaratıcısı olduğunu ve bütün eşyadaki hususi tecellilerini ifade eden sıfatı.

Deyyân: Varlığın hukukunu ve hesabını hakkıyla

bilen, veren ve görececek olan Hz. Allah.

İhâta: İçine alma, kapsama, kuşatma.

İhtiyat zahîresi: Vakti gelince kullanılmak için saklanan yiyecek.

İzzet: Cenâb-ı Hakk'ın bütün yüceliklerin, şereflerin mutlak sahibi ve yaratıcısı olduğunu ifade eden sıfatı.

Mazhar etmek: Nail etmek, şereflendirmek.

Nâzeninâne: Nazikçe, hoş bir tarzda.

Perestîşkâr: Kulluk, kölelik tavrı sergileyen.

Rabbü'l-âlemîn: Bütün âlemleri gözetip idare eden, her varlığı besleyip terbiye eden Hz. Allah.

Sultan: Varlığın idaresi, hâkimiyeti ve tasarrufu emrinde olan Hz. Allah.

Taam: Yemek.

etmek için hayat-ı dünyeviye vazifesinden terhis eder di-
ye **Rahîm** ve **Kerîm** isimleri suâlimize cevap veriyorlar,
الْجَنَّةُ حَقٌّ¹ diyorlar.

Hem madem biz gözümüzle görüyoruz ki umum
mahlûklarda ve zemin yüzünde öyle bir hikmet eli işliyor
ve öyle bir adalet ölçüleriyle işler dönüyor ki akl-ı beşer
onun fevkinde düşünemiyor.

Meselâ insanın bin cihâzâtına takılan hikmetlerinden
yalnız bir küçük çekirdek kadar kuvve-i hâfızasında bü-
tün tarihçe-i hayatını ve ona temas eden hadsiz hâdisâtı o
kuvvecikte yazıp, onu bir kütüphâne hükmüne getirip.. ve
insanın haşırde muhakemesi için neşrolacak olan defter-i
âmâlinin bir küçük senedi olarak her vakit hatırlatmak sır-
rı ile her insanın eline vererek dimağının cebine koyan bir
ezelî hikmet.. ve bütün masnûâtta gayet hassas mizanlar ile
âzâlarını yerleştiren; mikroptan gergedana, sinekten simur-
ga kuşuna, bir çiçekli nebâttan milyarlar, trilyonlarla çiçek-
ler açan bahar çiçeğine kadar; israfsız ölçülerle bir tenâsüb,

¹ “Cennet haktr.” Bkz.: Buhârî, *teheccüd* 1, *enbiyâ* 47, *deavât* 10, *tevhid* 8, 24, 35;
Müslim, *îmân* 46, *müsâfirîn* 199.

Akl-ı beşer: İnsan aklı.

Cihâzât: Donanımlar, du-
yular, organlar.

Defter-i a'mâl: Amel defte-
ri, insanın yaptığı bütün fi-
illerin kaydedildiği defter.

El-Cennetü Hakkun:

“Cennet, haktr ve gerçek-
tir!”

Ezelî: Başlangıcı ,öncesi ol-
mayan, zaman üstü.

Fevk: Üst.

Hâdisat: Hadiseler, olay-
lar.

Hikmet: İlâhi, doğru, yanıl-
mayan bilgi.

Kerîm: Pek cömert, yarat-
tıklarına daima bol bol ve-
ren Hz. Allah.

Kuvve-i hâfıza: Hâfıza kuv-
veti.

Masnûat: Her biri bir sanat
eseri olan varlıklar..Allah'ın
yarattığı her şey.

Neşr olmak: Gösterilmek.

Rahîm: Kullarına karşı son-
suz lütuf ve merhamet eden
Hz. Allah.

Simurga kuşu: Ankâ kuşu,
zümrüd-ü ankâ.

Tarihçe-i hayat: Hayat ta-
rihçesi, ömür.

Tenâsüb: Birbirine uyma,
uygunluk.

bir muvâzene, bir intizam ve bir cemâl içinde masnûâtı bir hüsn-ü sanat yapan.. ve her zîhayatın hukuk-u hayatını kemâl-i mizanla veren; iyiliklere güzel neticeler ve fenalıklara fena neticeler verdiren.. ve Âdem (*aleyhisselâm*) zamanından beri tâğî ve zâlim kavimlere vurduğu tokatlarla kendini pek kuvvetli ihsas ettiren bir adalet-i sermediye, elbette ve hiç şüphe getirmez ki –güneş gündüzsüz olmadığı gibi– o hikmet-i ezeliye, o adalet-i sermediye âhîretsiz olmazlar.. ve ölümde en zâlimlerin ve en mazlumların bir tarzda gitmelerindeki âkıbetsiz bir dehşetli haksızlığa, adaletsizliğe ve hikmetsizliğe hiçbir veçhile müsaade etmezler diye **Hakîm** ve **Hakem** ve **Adl** ve **Âdil** isimleri bizim suâlimize kat'î cevap veriyorlar.

Hem madem bütün zîhayat mahlûkların elleri yetişmediği ve iktidarları dairesinde olmayan bütün hâcatlarını, bütün fitrî matlaplarını bir nevi dua bulunan istidad-ı fitrî ve ihtiyac-ı zarurî dilleriyle istedikleri vakitte, gayet rahîm ve iştirici ve şefkatli bir dest-i gaybî tarafından verildiğinden.. ve ihtiyârî olan deavât-ı insaniyenin, hususan havasların ve

Adâlet-i Sermediye: Ebedî, ilâhî adâlet.

Âdil: Âdaletle hükmeden Hz. Allah.

Adl: Her şeyi yerli yerinde, doğru ve dengeli yapan Hz. Allah.

Âkıbet: Sonuç, netice.

Daavât-ı insaniye: İnsanların yaptıkları dualar.

Dest-i gaybî: Görünmeyen el.

Fitrî: Tabîî, doğal.

Hâcât: İhtiyaçlar.

Hakem: Her şeyi ölçülü, sağlam, kusursuz, muhkem ve intizamlı ve mükemmel yaratan Hz. Allah.

Hakîm: Her şeyi yerli yerince yapan, Hz. Allah.

Havas: İleri gelenler, seçkinler.

Hukuk-u hayat: Hayatın devamı için gerekli her türlü şey.

Hüsn-ü san'at: Sanat, işleyiş güzelliği.

İhsas etmek: Hissettirmek, belli etmek.

İhtiyârî: İrâdî, iradeyle istenerek yapılan.

İstidad-ı fitrî: Tabîî yetenek, kabiliyet.

Kemâl-i mizan: Mükemmel bir ölçü, denge.

Matlab: İstek, talep.

Muvazene: Denge.

Rahîm: Kullarına karşı sonsuz lütuf ve merhamet eden Hz. Allah.

Tâğî: Azgın, âsi, yoldan çıkmış.

Zihayat: Canlı.

nebîlerin dualarının on adetten altı-yedisi hilâf-ı âdet makbul olmasından kat'î anlaşılıyor ki; her dertlinin âhını, her muhtacın duasını işiten ve dinleyen bir Semî ve Mucîb perde arkasında var, bakar ki; en küçük bir zîhayatın en küçük bir ihtiyacını görür ve en gizli bir âhını işitir, şefkat eder, fiilen cevap verir, memnun eder.

Elbette ve herhâlde hiçbir şüphe ihtimali kalmaz ki; mahlûkların en ehemmiyetlisi olan nev-i insanın en ehemmiyetli ve umumî ve umum kâinatı ve umum esmâ ve sıfât-ı ilâhiyeyi alâkadar eden bekâ-yı uhreviyeye ait dualarını içine alan.. ve nev-i insanın güneşleri ve yıldızları ve kumandanları olan bütün peygamberleri arkasına alıp onlara, duasına “âmîn, âmîn..” dedirten.. ve ümmetinden her gün, her ferd-i mütediyyin hiç olmazsa kaç defa O’na salavât getirmekle O’nun duasına “âmîn, âmîn..” diyen ve belki bütün mahlûkât o duasına iştirak ederek “Evet yâ Rabbenâ! İsteddiğini ver, biz de O’nun istediğini istiyoruz!” diyorlar. Bütün bu reddedilmez şerâit altında bekâ-yı uhrevî ve saadet-i ebediye için Muhammed (*aleyhissalâtu vesselâm*)’ın haşrin hadsiz esbab-ı mucibesinden yalnız tek duası cennetin vücûduna ve baharın îcadı kadar kudretine kolay olan âhiretin îcadına kâfi bir sebeptir diye **Mucîb** ve **Semî** ve **Rahîm** isimleri bizim suâlimize cevap veriyorlar.

Bekâ-yı uhreviye: Âhirette hayatın sürmesi, devam etmesi.

Esmâ ve sıfât-ı ilâhiye: Cenâb-ı Hakk’ın isim ve sıfatları.

Esbab-ı mucibe: Bir şeyin olmasını gerektiren sebepler, gerekçeler.

Ferd-i mütediyyin: Dindar kimse.

Haşr: Öldükten sonra dirilme.

Hilâf-ı âdet: Normal olmayan, alışılmamış.

Mucîb: Dualara en güzel karşılığıyla cevap veren Hz. Allah.

Nebî: Peygamber.

Nev-i insan: İnsanlık, insanlar.

Saadet-i ebediye: Ebedi, sonsuz mutluluk, cennet hayatı.

Semî: Her şeyi işiten Hz. Allah.

Şerâit: Şartlar.

Yâ Rabbenâ: “Ey Rabbimiz!”

Hem madem gündüz, bedâhetle güneşi gösterdiği gibi; zemin yüzünde, mevsimlerin tebeddülünde küllî ölmek ve dirilmekte perde arkasında bir mutasarrıf, gayet intizamla koca küre-i arzı bir bahçe, belki bir ağaç kolaylığında ve intizamında.. ve azametli baharı bir çiçek sühûletinde ve mizanlı zinetinde.. ve zemin sayfasında üç yüz bin haşr ve neşrin numûne ve misallerini gösteren üç yüz bin kitap hükmündeki nebâtât ve hayvanât tâîfelerini (onda) yazar, beraber ve birbiri içinde şaşırmayarak, karışık iken karıştırmayarak; birbirine benzemekle beraber iltibassız, sehivsiz, hatasız, mükemmel, muntazam, mânidâr yazan bir kalem-i kudret, bu azameti içinde hadsiz bir rahmet, nihâyetsiz bir hikmet ile işlediği gibi; koca kâinatı, bir hânesi misillü insana musahhar ve müzeyyen ve tefriş etmek.. ve o insanı halife-i zemin ederek ve dağ ve gök ve yer tahammülünden çekindikleri emanet-i kübrâyı ona vermesi.. ve sair zîhayatlara bir derece zabıtlık mertebesiyle mükerrerrem etmesi.. ve hitâbât-ı sübhâniyesine ve sohbetine müşerref eylemesi ile fevkalâde bir makam verdiği.. ve bütün semâvî fermanlarda ona saadet-i ebediyeyi ve bekâ-yı uhreviyeyi kat'î vaad ve ahdedtiği hâlde; elbette

Ahdetmek: Söz vermek.

Azamet: Büyüklük.

Bedahet: Açık-seçiklik, netlik.

Emânet-i kübrâ: Pek büyük emanet, sorumluluk, halifelik vazifesi.

Halife-i zemin: Yeryüzü halifesi.

Hitâbât-ı Sübhâniye: Cenâb-ı Hakk'ın hitapları.

İltibas: Karıştırma, karışıklık.

Küllî: Bütünıyla, tamamen.

Küre-i arz: Yerküre, dünya.

Misillü: Gibi.

Musahhar: Emre âmâde, hizmete hazır.

Mutasarrıf: İşleri yürüten, yöneten.

Mükerrerrem etmek: Asâlet vermek, yüceltmek, saygın kılmak.

Müşerref eylemek: Şereflendirmek, şerefli kılmak.

Müzeyyen: Ziyetli, süslü.

Nebatât ve hayvanât: Bitkiler ve hayvanlar.

Sehiv: Yanılgı, kusur.

Sühûlet: Kolaylık.

Tahammül: Yükllenme.

Tebeddül: Değişim.

Tefriş etmek: Döşemek.

Zabıt: Subay, komutan.

ve hiçbir şüphe olmaz ki bahar kadar kudretine kolay gelen dâr-ı saadeti, o mükerrem ve müşerref insanlar için açacak ve yapacak ve haşır ve kıyâmeti getirecek diye **Muhyî** ve **Mümît** ve **Hayy** ve **Kayyûm** ve **Kadîr** ve **Alîm** isimleri, Hâlık'ımızdan sormamıza cevap veriyorlar.

Evet, her baharda bütün ağaçları ve otların köklerini aynen ihya.. ve nebâtî ve hayvanî üç yüz bin nevi haşrin ve neşrin numûnelerini îcad eden bir kudret, Muhammed ve Musa (*aleyhimessalâtü vesselâm*)'ların her birinin ümmetinin geçirdiği bin senelik zaman, karşı karşıya hayalen getirilip bakılsa haşrin ve neşrin bin misalini ve bin delilini iki bin baharda ^{1(Hâşiye)} gösterdiği görülecek. Ve böyle bir kudretten haşr-i cismânîyi uzak görmek, bin derece körlük ve akılsızlıktır.

Hem madem nev-i beşerin en meşhurları olan yüz yirmi dört bin **peygamberler**, ittifak ile saadet-i ebediyeyi ve bekâ-yı uhrevîyi Cenâb-ı Hakk'ın binler vaad ve ahidlerine istinaden ilân edip mucizeleriyle doğru olduklarını isbat ettikleri gibi hadsiz **ehl-i velâyet**, keşif ile ve zevk ile aynı

1 (Hâşiye) Sabık her bir bahar, kıyâmeti kopmuş, ölmüş ve karşısındaki bahar onun haşri hükmündedir.

Alîm: Her şeyi bilen Hz. Allah.

Dâr-ı saadet: Mutluluk yurdu, cennet hayatı.

Ehl-i velâyet: Veliler, Allah dostları.

Hâlık: Yaradan, Hz. Allah. Haşr-i cismânî: Cismen, bedenendirilme.

Hayy ve Kayyûm: Her zaman var ve diri olup varlıkların da hayatı ve devamı

kendi idaresinde olan Hz. Allah.

İstinâden: Dayanarak.

Kadîr: Her şeye gücü yeten, Kudreti Sonsuz, Hz. Allah.

Keşf: İlâhî ihsan ve ilhâm ile bazı sırları, hakikatleri keşfetme.

Muhyî: Hayat veren, hayatın sahibi Hz. Allah.

Mümît: Ölümü yaratan, verdiği canı alan Hz. Allah.

Nev-i beşer: İnsanlık, insanlar.

Sâbık: Geçen, önceki.

Zevk: Allah'la kalbî muamele, vefa çizgisinde cereyan ettiği sürece kalbin enginliklerinde duyulmaya başlayan, doğruyu eğriden ayırmada ilk adım sayılan, ilâhî tecellilerin ilk esintileri olan mânevî zevkler, ihsanlar.

hakikate imza basıyorlar. Elbette o hakikat güneş gibi zâhir olur, şüphe eden divâne olur...

Evet, bir fende ve bir sanatta mütehassıs bir-iki zâtın o fen ve o sanata ait hükümleri ve fikirleri, onda ihtisası olmayan bin adamın –hatta başka fenlerde âlim ve ehl-i ihtisas da olsalar– muhalif fikirlerini hükümden ıskat ettikleri gibi; bir meselede, meselâ Ramazan hilâlini, yevm-i şekte isbat etmek ve “süt konservelerine benzeyen ceviz-i hindî bahçesi rûy-u zeminde var” diye dâvâ etmekte iki isbat edici, bin inkâr edici ve nefyedicilere galebe edip dâvâyı kazanıyorlar. Çünkü isbat eden yalnız bir ceviz-i hindîyi veyahut yerini gösterse kolayca dâvâyı kazanır. Onu nefy ve inkâr eden bütün rûy-u zemini aramak, taramakla hiçbir yerde bulunmadığını göstermekle dâvâsını isbat edebildiği gibi; cenneti ve dâr-ı saadeti ihbar ve isbat eden, yalnız bir izini, sinemada gibi keşfen bir gölgesini, bir tereşşuhunu göstermekle dâvâyı kazandığı hâlde; onu nefy ve inkâr eden, bütün kâinatı ve ezelden ebede kadar zamanları görmek ve göstermekle ancak inkârını ve nefyini isbat ile dâvâyı kazanabilir. Ve bu ehemmiyetli sırdandır ki “hususî bir yere bakmayan ve imanî hakikatler gibi umum kâinata bakan nefiyler, inkârlar (zâtında muhâl

Ceviz-i hindî: Hindistan cevizi.

Galebe etmek: Yenmek, galip gelmek.

Iskat etmek: Düşürmek, hükümsüz kılmak.

Muhâl: İmkansız.

Mütehassıs - ihtisas: Uzman - uzmanlık.

Nefiy- nefy: Bir şeyin olmadığını iddia etme, varlığını inkar etme.

Nefyedici: Bir şeyin yokluğunu veya olmadığını iddia eden kimse.

Rûy-i zemin: Yeryüzü.

Tereşşuh: Sızıntı, belirti, işaret.

Yevm-i şek: Şaban ayının otuzuncu günü. Ramazan olup olmadığı hakkında şüphe edilen ancak hilâl görülmedikçe de oruca başlanmayan gün.

olmamak şartıyla) isbat edilmez.” diye ehl-i tahkik ittifak edip bir düstur-u esasî kabul etmişler.

İşte bu kat’î hakikate binâen binler feylesofların muhalif fikirleri, böyle imanî meselelerde birtek muhbir-i sâdika karşı hiçbir şüphe, hatta vesvese vermemek lâzım iken; yüz yirmi bin isbat edici ehl-i ihtisas ve muhbir-i sâdıkın ve hadsiz ve nihâyetsiz müsbî ve mütehassıs ehl-i hakikat ve ashab-ı tahkikin ittifak ettikleri erkân-ı imaniyede aklı gözüne inmiş, kalbsiz, mâneviyâtta uzaklaşmış, körleşmiş birkaç feylesofun inkârlarıyla şüpheye düşmenin ne kadar ahmaklık ve divânelik olduğunu kıyas ediniz.

Hem madem gözümüzle –gündüz gibi– hem nefsimizde, hem etrafımızda bir *rahmet-i âimme* ve bir *hikmet-i şâmîle* ve bir *inâyet-i dâime* müşâhede ediyoruz.. ve dehşetli bir saltanat-ı rubûbiyet ve dikkatli bir adalet-i âliye ve izzetli icraât-ı celâliyenin âsârını ve cilvelerini görüyoruz. Hatta bir ağacın meyveleri ve çiçekleri sayısınca o ağaca hikmetler takan bir *hikmet*.. ve her bir insanın cihâzâtı ve hissiyâtı ve kuvveleri adedince ihsanları, in’amları ona

Adâlet-i âliye: Yüce adâlet.
Âsâr: Eserler.

Cilve: Tecelli, edâ, yansıma.

Düstur-u esasî: Temel düstur, prensip.

Ehl-i hakikat: Daima hak ve hakikat peşinde olanlar.

Ehl-i ihtisas: Mütehassıslar, uzmanlar.

Ehl-i tahkik/ Ashab-ı tahkik: Gerçeği araştırıp, delillere dayanarak bir sonuca ulaşan kimseler.

Erkân-ı imaniye: İmanın şartları, esasları.

Hikmet-i şâmîle: Bütün varlıkları içine alan ilâhî hikmet.

İcraat-ı Celâliye: Cenâb-ı Hakk’ın birliğini, yüceliğini ifade eden icraatları.

İn’âm: Nimet verme, nimet.

İnâyet-i dâime: Yaratılıştan her zaman mükemmel bir ihtimamla denge içerisinde kesintisiz devam edip duran düzen, intizam.

İzzet: Yücelik, ululuk, üstünlük.

Kuvve: His, duyu.

Muhbir-i Sâdık: Doğru, yalanılmayan haberci.

Müsbî: İspatlayan, ispat eden.

Müşâhede etmek: Görmek, şahit olmak.

Rahmet-i âimme: Her varlığı kuşatan ilâhî rahmet.

Saltanat-ı Rubûbiyet: Allah’ın kâinâtı kuşatan hâkimiyeti, yönetimi.

bağlamış bir *rahmet*.. ve Kavm-i Nûh ve Hûd ve Sâlih (*aleyhimüsselâm*) ve Kavm-i Âd ve Semûd ve Firavun gibi âsi milletlere tokat vuran ve en küçük bir zîhayatın hakkını muhafaza eden izzetli ve inâyetli bir adalet.. ve **وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ تَقُومَ السَّمَاءُ وَالْأَرْضُ بِأَمْرِهِ ثُمَّ إِذَا دَعَاكُمْ دَعْوَةً مِنَ الْأَرْضِ إِذَا أَنْتُمْ تَخْرُجُونَ¹** âyeti, azametli bir îcaz ile der:

“Nasıl ki iki kışlada yatan ve duran mutî askerler, bir kumandanın çağırmasıyla silâh başına ve vazife başına boru sesiyle gelmeleri gibi; aynen öyle de bu iki kışlanın misalinde ve emre itaatinde koca semâvât ve küre-i arz, Sultan-ı Ezeli’nin askerlerine iki mutî kışla gibi; ne vakit Hazreti İsrâfil (*aleyhisselâm*)’ın borusuyla o kışlalarda ölüm ile yatanlar çağırılrsa derhâl ceset libaslarını giyip dışarı fırlamalarını ispat edip gösteren.. her baharda arz kışlası içindekiler, melek-i ra’dın borusuyla aynı vaziyeti göstermesiyle nihâyetsiz azameti anlaşılan bir saltanat-ı rubûbiyet, elbette ve elbette ve her hâlde ve hiç şüphe getirmez ki –Onuncu Söz’de isbatına binâen– o rahmet ve hikmet ve inâyet ve adalet ve saltanat-ı sermediyenin gayet kat’î istedikleri dâr-ı âhîret ve

¹ “O’nun varlığının ve kudretinin delillerinden biri de: Göğün ve yerin, kendisinin buyruğu ile kâim olmaları, belirlenen yerde sapasağlam işlerinin başında bulunmalarıdır. Sonra sizi yattığınız yerden bir çağırdı mı, birden kabirlerinizden çıkıverirsiniz!” (Rûm sûresi, 30/25).

Azamet: Büyüklük.

Dâr-ı âhîret: Âhîret yurdu.

İcaz: Oldukça az sözle çok şeyler ifade etme.

İnâyet: Yaratılıştaki her zaman mükemmel bir ihtimamla denge içerisinde sürüp giden düzen, intizam.

Libas: Elbise, kıyafet.

Melek-i ra’d: Gök gürültüsü ile vazifeli melek.

Mutî: İtaat eden, söz dinleyen.

Saltanat-ı sermediye: Cenâb-ı Hakk’ın ebedi saltanatı, hâkimiyeti.

Sultan-ı Ezeli: Başı ve sonu olmayan, zaman açısından başlangıcı olmayan sultan, Hz. Allah.

daire-i haşr ve neşrin açılmamasıyla o nihâyetsiz cemâl-i rahmet nihâyetsiz bir çirkin merhametsizliğe inkılâp etmesi.. ve o hadsiz kemâl-i hikmet, hadsiz kusurlu abesiyete ve faydasız israfâta dönmesi.. ve o gayet şirin inâyet, gayet acı ihânetlere değişmesi.. ve o gayet mizanlı ve hakkaniyetli adalet, gayet şiddetli zulümlere kalbolması.. ve o gayet derecede haşmetli ve kuvvetli saltanat-ı sermediye sukût etmesi ve haşrin gelmemesiyle bütün haşmeti kaybolması.. ve kemâlât-ı rubûbiyeti acz ve kusur ile lekedâr olması, hiçbir cihet-i imkânı yok, hiçbir akıl ihtimal vermez; yüz muhâl, içinde birden bulunur, daire-i imkân haricinde bâtil ve mümtendir.

Çünkü nâzenin ve nazdar beslediği ve akıl ve kalb gibi cihâzâtla saadet-i ebediyeye ve âhirette bekâ-yı dâimîye iştiyak hissini verdiği hâlde; onu ebedî idam etmek, ne kadar gadirli bir merhametsizlik.. ve onun yalnız dimağına yüzer hikmetler ve faydalar taktığı hâlde; onu dirilmemek üzere bütün cihâzâtını ve binler faydaları bulunan istidâdâtını

Abesiyet: Boş ve faydasızlık.

Bâtil: Yanlış, gerçek dışı.

Bekâ-yı dâimî: Sürekli, ebedî var olma.

Cemâl-i Rahmet: Cenâb-ı Hakk'ın rahmetinin, merhametinin güzelliği.

Cihet-i imkân: Olabilirlik yönü, olma ihtimali.

Dâire-i haşir ve neşr: Öldükten sonra tekrar dirilir toplanma yeri.

Daire-i imkân: Yaratıklar, varlıklar âlemi, olabilirlikler alanı.

Gadir: Zulüm, haksızlık.

Haşmet: Yücelik, ihtişam.

İhânet: Hor, hakir görme, hafife alma.

İnkılâb etmek: Dönüşmek, değişmek.

İsrâfât: İsraflar.

İstidâdât: İstidatlar, kabiliyetler.

Kalb olmak: Çevrilmek, dönmek.

Kemâlât-ı rubûbiyet: Cenâb-ı Hakk'ın engin terbiye ve idaresinin mükemmel özellikleri.

Kemâl-i hikmet: Mükemmel bir hikmet.. her şeyin kusursuz bir şekilde yerli yerince olması.

Muhâl: İmkansız.

Mümtenî: İmkansız.

Nazdâr: Nazlı.

Nâzenin: İnce, hassas.

Saadet-i ebediye: Ebedi, sonsuz mutluluk, cennet hayatı.

Sukut etmek: Ortadan kalkmak, düşmek.

âkıbetsiz bir ölümle faydasız, neticesiz, hikmetsiz bütün bütün israf etmek ne derece hilâf-ı hikmet.. ve binler vaîd ve ahidlerini yerine getirmemek ile –hâşâ– aczini ve cehlini göstermek, ne kadar o haşmet-i saltanata ve o kemâl-i rubûbiyete zıttır, her zîşuur anlar.” Bunlara kıyasen, inâyet ve adaleti tatbik eyle...

İşte Hâlık’ımızdan sorduğumuz âhirete dair suâlimize **Rahmân ve Hakîm ve Adl ve Kerîm ve Hâkim** isimleri mezkûr hakikatle cevap veriyorlar, şeksiz şüphesiz, güneş gibi âhireti isbat ediyorlar.

Hem madem biz gözümüzle görüyoruz, öyle ihatalı ve azametli bir *hafîziyet* hükmeder ki; zîhayat, her şeyin ve her hâdisenin çok suretlerini ve gördüğü fitrî vazifesinin defterini.. ve esmâ-yı ilâhiyeye karşı lisân-ı hâl ile tesbihatına dair sayfa-yı âmâlini.. misalî levhalarda ve çekirdeklerinde

Âdil: Âdaletle hükmeden Hz. Allah.

Ahit: Yemin, söz.

Âkıbet: Sonuç, netice.

Esmâ-yı ilâhiye: Allah’ın güzel isimleri.

Hafîziyet: Cenâb-ı Hakk’ın, yaş kuru, küçük büyük, değerli değersiz her şeyi hayatının devamı ve muhasebesi için mükemmel bir intizamla koruyup muhafaza etmesi.

Hâkim: Her şeye hükmeden, hükmün yegâne sahibi Hz. Allah.

Hakîm: Her şeyi yerli yerince yapan, Hz. Allah.

Haşmet-i saltanat: Saltanatın ihtişamı, göz kamaştırıcılığı.

Hilâf-ı hikmet: Hikmete, eşyanın tabiatına aykırı.

İhatalı: Şümullü, kapsamlı.

İnâyet: Yaratılıştaki her zaman mükemmel bir ihtimamla denge içerisinde sürüp giden düzen, intizam.

Kemâl-i Rubûbiyet: Cenâb-ı Hakk’ın engin terbiye ve idaresinin mükemmelliği, kusursuzluğu.

Kerîm: Pek cömert, yaratıklarına daima bol bol veren Hz. Allah.

Lisan-ı hâl: Hâl dili, durum ifadesi.

Mezkûr: Geçen, zikredilen.

Misâlî: Maddi alem ile gayb aleminde yer alan misâl alemine ait.

Rahman: Merhamet ve ihسانı engin, Hz. Allah.

Sahife-i a’mâl: Her varlığın bütün fiillerinin, durumlarının, suretlerinin, seslerinin kaydedildiği sayfalar.

Şek: Şüphe, kuşku.

Tesbihat: Tesbih etmeler, Allah’ı anmalar.

Vaid: İyiliğe sevk veya kötülükten sakındırmak için ileride gelebilecek olumsuz neticeleri hatırlatarak uyarma.

Zihayat: Canlı.

Zişuur: Akıl, şuur sahibi.

ve tohumcuklarında.. ve levh-i mahfûzun numûnecikleri olan kuva-yı hâfızalarında.. ve bilhassa insanın dimağındaki pek büyük ve pek küçük kütüphânesi olan kuvve-i hâfızasında ve sair maddî ve mânevî in'ikâs aynalarında kaydeder, yazdırır, zaptederek muhafaza altına alır. Sonra mevsimi geldikçe bütün o mânevî yazıları maddî bir tarzda da gözümüze gösterip milyonlarla misaller ve deliller ve numûneler kuvvetiyle **وَإِذَا الصُّحُفُ نُشِرَتْ**¹ âyetindeki en acîb bir hakikat-i haşriyeyi, kudretin bir çiçeği olan her bahar, kendi çiçek-i ekberinde milyarlar dil ile kâinata ilân eder. Ve başta nev-i insan olarak bütün zîhayatlar ve bütün eşya, fenâya düşmek ve ademe sukût etmek ve hiçlikte mahvolmak ve başta nev-i beşer olarak zîhayatlar, idam edilmek için yaratılmamışlar. Belki bekâya terakki ile ve devamı tasaffi ile ve sermedî vazifeye istidadıyla girmek için halkolunduklarını gayet kuvvetli isbat eder.

Evet, her baharda müşâhede ediyoruz ki; güz mevsimi kıyâmetinde vefat eden hadsiz nebâtât, bahar haşrinde her bir ağaç, her bir kök, her bir çekirdek, her bir tohum **وَإِذَا الصُّحُفُ نُشِرَتْ** âyetini okuyup bir manasını, bir ferdini kendi diliyle, geçmiş senelerde gördüğü vazifenin misalleriyle

¹ “Hesap defterleri açıldığı zaman...” (Tekvir sûresi, 81/10)

Acîb: Hârîka, hayranlık veren.

Adem: Yokluk.

Bekâ: Kalıcı olma, devamlılık.

Çiçek-i ekber: Pek büyük çiçek.

Fenâ: Bitiş, tükeniş.

Hakikat-i haşriye: Haşre ait gerçek, haşir gerçeği.

İn'ikâs: Yansıma, aksetme. **Kuvâ-yı hâfıza:** Hâfıza melekeleri.

Levh-i Mahfuz: Olmuş ve olacak her şeyin yazıldığı asıl kütük..Allah'ın (c.c.) takdir buyurduğu hükümlerin bulunduğu asıl levha. (K.K: Burûc Suresi 85/22).

Nev-i insan / nev-i beşer: İnsanlık, insanlar.

Sukut etmek: Ortadan kalkmak, düşmek.

Tasaffi: Saf, duru hale gelme, arınıp temizlenme.

Terakki: Yükselme, mertebeye kat etme.

tefsir ederek o azametli hafızıyete şehadet eder. **هُوَ الْأَوَّلُ وَالْآخِرُ وَالظَّاهِرُ وَالْبَاطِنُ**¹ âyetindeki dört muazzam hakikatleri her şeyde gösterip hafızıyeti âzamî derecede ve haşri bahar kolaylığında ve katiyetinde bizlere ders verir.

Evet bu dört ismin cilveleri, en cüz'îden en küllîye kadar cereyan ederler. Meselâ, nasıl ki bu ağacın menşei olan bir çekirdek, **الْأَوَّلُ**² ismine mazhariyetle o ağacın gayet mükemmel programını ve îcadının noksansız cihazâtını ve teşekkülünün bütün şerâitini câmi bir kutucuktur ki hafızıyetin azametini isbat eder.

وَالْآخِرُ³ ismine mazhar olan meyvesi ise, çekirdekleriyle o ağacın işlediği bütün fitrî vazifelerinin fihristesini ve amellerinin listesini ve hayat-ı sâniyesinin düsturlarını ihtiva eden bir sandukçadır ki âzamî derecede hafızıyete şehadet eder.

وَالظَّاهِرُ⁴ ismine mazhar olan o ağacın suret-i cismâniyesi ise öyle tenâsüblü ve sanatlı ve süslü bir hulle, bir libas ve

¹ “O, kendinden başka her şeyden (mâsivâ) mukaddem bir “Evvel”; her şeyin encam ve nihayetine hâkim, varı yok yoku da var eden bir “Âhir”; vücudu varlığın her satır, her kelimesinde netlerden daha net, apaçık okunan bir Zâhir; her şeyin ötesinde, öterin de ötesinde kâinat ve hâdiselerin biricik mercii bir Bâtın; ama hem evveliyeti hem âhiriyeti, hem zâhiriyeti hem de bâtinyeti birbirinden ayrı olmayan bir Evvel ü Âhir ve bir Zâhir u Bâtın’dır.” (Hadîd sûresi, 57/3)

² Kendinden başka her şeyden (mâsivâ) mukaddem bir “Evvel”

³ Her şeyin encam ve nihayetine hâkim, varı yok yoku da var eden bir “Âhir”

⁴ Vücudu varlığın her satır, her kelimesinde netlerden daha net, apaçık okunan bir “Zâhir”

Câmi: Şümullü, kapsamlı.

Cüz’î-küllî: Küçük-büyük.

Fitri: Tabii, doğal.

Hayat-ı sâniye: İkinci hayat.

Hulle: Elbise, giysi.

İcad: Varlık, vücut.

Libas: Elbise, kıyafet.

Mazhar olmak: Erişmek, nâil olmak, şereflenmek.

Mazhariyet: Erişme, nâil olma, şereflenme.

Sûret-i cismaniye: Beden, cisim şekli, görünüşü.

Şerâit: Şartlar.

Tefsir etmek: Açıklamak.

Tenasüb: Birbirine uyma, uygunluk.

Teşekkül: Şekillenme, oluşma.

ayrı ayrı nakışlar ve zînetler ve yaldızlı nişanlar ile tezyin edilmiş, güya yetmiş renkli bir huri elbisesidir ki hafîziyet içinde azamet-i kudret ve kemâl-i hikmet ve cemâl-i rahmeti gözlere gösterir.

وَالْبَاطِنُ¹ ismine ayna olan o ağacın içindeki makinesi ise öyle muntazam ve mükemmel ve mucizâtı bir fabrika, bir tezgâh, bir kimyahâne ve hiçbir dalı ve meyveyi ve yaprağı gıdasız bırakmayan mizanlı bir kazan-ı erzaktır ki hafîziyet içinde kemâl-i kudret ve adalet ve cemâl-i rahmet ve hikmeti güneş gibi isbat eder.

Aynen öyle de küre-i arz, senevî mevsimler cihetinde bir ağaçtır. İsm-i Evvel cilvesiyle güz mevsiminde hafîziyete emanet edilen bütün tohumlar ve çekirdekler, bahar çarşafını giyen zemin yüzünün milyarlar dal, budak, meyve veren ve çiçek açan ağacının teşkilâtına dair ilâhî emirlerin mecmuacıkları ve kaderden gelen düsturların listeleri ve geçen yazın işlediği vazifelerin küçücük sayfa-yı amelleri ve defter-i hidemâtıdır ki; bilbedahe bir Hafız-i Zülcelâli ve'l-ikram'ın

¹ Her şeyin ötesinde, ötelerin de ötesinde kâinat ve hâdiselerin biricik mercii bir "Bâtın"

Azamet-i kudret: Allah'ın kudretinin büyüklüğü.

Bilbedâhe: Apaçık, besbelli.

Cemâl-i Rahmet: Cenâb-ı Hakk'ın rahmetinin, merhametinin güzelliği.

Defter-i hidemât: Yapılan ve yapılacak işlerin, hizmetlerin kaydedildiği defter.

Hafız-i Zülcelâl-i Vel'ikrâm: Yaş kuru, küçük büyük, değerli değersiz her

varlığı hayatının devamı ve muhasebesi için mükemmel bir intizamla koruyup muhafaza eden, kerem sahibi Ulu Allah.

Kemâl-i hikmet: Mükemmel bir hikmet.. kusursuz bir şekilde, yerli yerince oluş.

Kemâl-i kudret ve adâlet: Cenâb-ı Hakk'ın mükemmel, dengeli, ölçülü kudret ve adâleti.

Küre-i arz: Yeryüzü, dünya.

Mu'cizât: Mu'cizeler.

Sahife-i amel: Her varlığın bütün fiillerinin, durumlarının, suretlerinin, seslerinin kaydedildiği sayfa, defter.

Senevî: Yıllık, senelik.

Tezyin etmek: Bezemek, süslemek.

hadsiz kudret, adalet, hikmet, rahmet ile iş gördüğünü gösteriyor.

Ve senevî zemin ağacının âhiri ise ikinci güzde o ağacın gördüğü bütün vazifelerini ve esmâ-yı ilâhiyeye karşı ettiği bütün fitrî tesbihatlarını ve gelecek bahar haşrinde neşrolabilen bütün sahâif-i âmâllerini, zerrecik ve küçücük kutucukların içine koyup, Hafız-i Zülcelâl'in dest-i hikmetine teslim eder. **هُوَ الْأَخِيرُ**¹ ismini hadsiz dillerle kâinat yüzünde okur.

Ve şu ağacın zâhiri ise haşrin üç yüz bin misallerini ve emârelerini gösteren üç yüz bin küllî ve çeşit çeşit çiçekler açıp hadsiz rahmâniyet ve rezzâkiyet ve rahîmiyet ve kerîmiyet sofralarını sererek zîhayatlara ziyafetler vermekle **هُوَ الظَّاهِرُ**² ismini meyveleri, çiçekleri, taamları sayısınca lisânlarıyla zikredip medh ü senâ eder, gündüz gibi **وَإِذَا**³ **الْصُّحُفُ نُشِرَتْ** hakikatini gösterir.

¹ O, her şeyin encam ve nihayetine hâkim, varı yok yoku da var eden bir 'Âhir'dir.

² O, vücudu varlığın her satır, her kelimesinde netlerden daha net, apaçık okunan bir 'Zâhir'dir.

³ "Hesap defterleri açıldığı zaman..." (Tekvir sûresi, 81/10)

Âhir: Son, en son.

Dest-i hikmet: Hikmet eli.. Cenâb-ı Hakk'ın her işinde hikmetli icraatı.

Esmâ-yı ilâhiye: Allah'ın güzel isimleri.

Kerîmiyet: Cenâb-ı Hakk'ın bütün varlıkları ihsan, lütuf ve keremiyle gözetiyor olması.

Medh ü senâ etmek: Övmek, güzel yönlerini anlatarak yüceltmek.

Rahîmiyet: Cenâb-ı Hakk'ın her bir varlığa kendi hususiyetlerine göre ayrı ayrı merhamet ediyor olması.

Rahmâniyet: Cenâb-ı Hakk'ın bütün varlıkları kuşatan engin merhamet sahibi olması.

Rezzâkiyet: Cenâb-ı Hakk'ın bütün varlıkların muhtaç oldukları rızıkları her zaman ve her yerde ih-san ediyor olması.

Sahâif-i a'mal: Her varlığın bütün fiillerinin, durumlarının, suretlerinin, seslerinin kaydedildiği sayfalar, defterler.

Taam: Yiyecek, yemek.

Zâhir: Dış, görünen.

Zihayat: Canlı.

Bu haşmetli ağacın bâtını ise hadsiz ve hesaba gelmez muntazam makineleri ve mizanlı fabrikaları kemâl-i dikkat ve intizamla işlettiren öyle bir kazan ve tezgâhtır ki bir dirhemden bin batman taamları pişirir, açlara yetiştirir. Ve öyle bir mizan ve dikkatle işler ki zerre kadar tesadüfün karışmasına bir yer bırakmıyor. **هُوَ الْبَاطِنُ**¹ ismini zeminin iç yüzüyle, yüz bin dil ile tesbih eden bazı melâike gibi yüz bin tarzlarda ilân edip isbat eder.

Hem arz, senevî hayatı haysiyetiyle bir ağaç olduğu ve o dört isim içinde hafiziyeti ve onunla haşır kapısına bir anahtar yaptığı gibi.. aynen öyle de dehrî ve dünya hayatı cihetiyle yine meyveleri âhiret pazarına gönderilen bir muntazam ağaçtır. Ve o dört isme öyle bir mazhar, bir ayna ve âhirete giden bir yol açar ki genişliğini ihataya ve tabire aklımız kâfi gelmiyor. Yalnız bu kadar deriz:

Nasıl ki bir saatin saniyeleri ve dakikaları ve saatleri ve günleri sayan haftalık saatin milleri birbirine benzer, birbirini isbat eder. Saniyelerin hareketini gören, sair çarkların hareketlerini tasdik etmeye mecbur olur. Aynen öyle de semâvât ve arzın Hâlık-ı Zülcelâl'inin bir saat-i ekberi olan bu dünyanın saniyelerini sayan günler ve dakikalarını hesap eden seneler ve saatlerini gösteren asırlar ve günlerini bildiren devirler birbirine benzer, birbirini isbat eder. Ve bu

¹ O, her şeyin ötesinde, ötelerin de ötesinde kâinat ve hâdiselerin biricik mercii bir 'Bâtın'dır.

Bâtın: İç, bir şeyin iç yüzü.

Dehrî: Zamana ait, zamanla ilgili.

Hâlık-ı Zülcelâl: Ulu, Yüce Yaratıcı.

Haşmet: Büyüklük, ihtişam.

Kemâl-i dikkat ve intizam: Mükemmel, kusursuz bir dikkat ve düzen.

Melâike: Melekler.

Saat-ı ekber: Pek büyük bir saat.

gecenin sabahı ve bu kışın baharı katiyetinde fânî dünyanın karanlıklı kışının bâkî bir baharı ve sermedî bir sabahı geleceğini hadsiz emârelerle haber verir diye, Hafîz ismi ile **هُوَ الْأَوَّلُ وَالْآخِرُ وَالظَّاهِرُ وَالْبَاطِنُ¹** isimleri; bizim, Hâlık'ımızdan sorduğumuz haşır meselesine mezkûr hakikatle cevap veriyorlar.

Hem madem gözümüzle görüyoruz ve aklımızla anlıyoruz ki:

- İnsan, şu kâinat ağacının en son ve en cemiyetli meyvesi..

- ve hakikat-i Muhammediye (*aleyhissalâtu vesselâm*) cihetiyle çekirdek-i aslısı..

- ve kâinat kur'ânının âyet-i kübrâsı..

- ve ism-i âzamı taşıyan âyetü'l-kürsisi..

- ve kâinat sarayının en mükerrer misafiri..

¹ “O, kendinden başka her şeyden (mâsivâ) mukaddem bir “Evvel”; her şeyin encam ve nihayetine hâkim, varı yok yoku da var eden bir “Âhir”; vücudu varlığın her satır, her kelimesinde netlerden daha net, apaçık okunan bir Zâhir; her şeyin ötesinde, ötelerin de ötesinde kâinat ve hâdiselerin biricik mercii bir Bâtın; ama hem evveliyeti hem âhriyeti, hem zâhriyeti hem de bâtniyeti birbirinden ayrı olmayan bir Evvel ü Âhir ve bir Zâhir u Bâtın'dır.” (Hadîd sûresi, 57/3)

Âyet-i kübrâ: En büyük delil, âyet.

Âyetü'l-kürsî: Bakara Sûresinin 255 âyeti. Bu âyet, Allah'ın hükümlerinin son derece açık ve özet bir anlatımını ihtiva eder. Fazilet ve sevabına dair hadisler vardır. Ezcümle: “Kur'ân'da en büyük âyet, Âyetü'l-kürsî'dir.

Cemiyetli: Kapsamlı, şümullü.

Çekirdek-i aslı: Asıl, temel çekirdek.

Hafîz: Yaş kuru, küçük büyük, değerli değersiz her varlığı, hayatının devamı ve muhasebesi için mükemmel bir intizamlı koruyup muhafaza eden Hz. Allah.

Hakikat-i Muhammediye: Peygamber Efendimiz'in

(s.a.s.) hakikati.. ibadetteki derinliği, rûhî yapısı, ahlâkı, karakteri gibi O'nu (s.a.s.) ifade eden özelliklerin bütünü.

Hâlık: Yaradan, Hz. Allah.

İsm-i Âzam: Kendisi ile dua edildiğinde Allah'ın icabet ettiği en büyük ismi.

Mükerrer: Asil, saygın.

Sermedî: Ebedî, sürekli.

• ve o saraydaki sair sekenelerde tasarrufa me'zun en faal memuru..

• ve kâinat şehrinin, zemin mahallesinin bahçesinde ve tarlasında vâridat ve sarfiyatına ve zer' ve ekilmesine neza-
rete memur..

• ve yüzer fenler ve binler sanatlarla techiz edilmiş en gürültülü ve mesuliyetli nâzırı..

• ve kâinat ülkesinin arz memleketinde Padişah-ı Ezel ve Ebed'in gayet dikkat altında bir müfettişi, bir nevi halife-i arzı..

• ve cüz'î ve küllî harekâtı kaydedilen bir mutasarrıfı..

• ve semâ ve arz ve cibalin kaldırmasından çekindikleri emanet-i kübrâyı omuzuna alan..

• ve önüne iki acîb yol açılan, bir yolda zîhayatın en bedbahtı ve diğerinde en bahtıyarı..

• çok geniş bir ubûdiyetle mükellef bir abd-i küllî..

• ve kâinat Sultanı'nın ism-i âzamına mazhar ve bütün esmâsına en câmi bir aynası..

Abd-i küllî: Bütün varlıkları temsil edebilecek bir kul.

Acîb: Şaşırtıcı, hayret verici.

Arz: Yer.

Câmî: Şümulü, kapsamlı.

Cibal: Dağlar.

Cüz'î-küllî: Küçük-büyük.

Emanet-i kübrâ: Pek büyük emanet, sorumluluk, halifelik vazifesi.

Faal: Çok çalışan, çok iş yapan, aktif.

Halife-i arz: Yeryüzü halifesi.

İsm-i Âzam: Kendisi ile dua edildiğinde Allah'ın icabet ettiği en büyük ismi.

Mazhar: Erişen, nâil olan, şereflenen.

Mezun: İzin, yetki verilen kimse.

Mutasarrıf: Tasarruf eden, yetkili.

Mükellef: Sorumlu, yükümlü.

Nâzır: Bakan, gözeten, idare eden.

Nezâret: Bakma, gözetme, idare etme.

Pâdişâh-ı Ezel ve Ebed: Saltanatının başlangıcı ve sonu olmayan Cenâb-ı Hakk.

Sekene: Bir yerde beraber yaşayanlar, nüfus.

Semâ: Gök.

Techiz etmek: Gerekli cihazlarla donatmak.

Ubûdiyet: Kulluk.

Vâridat - sarfiyat: Gelirler - giderler.

Zer': Ekmek, dikme.

Zihayat: Canlı.

• ve hitâbât-ı sübhâniyesine ve konuşmalarına en anlayışlı bir muhatab-ı hâssı..

• ve kâinatın zîhayatları içinde en ziyade ihtiyaçlısı.. ve hadsiz fakrıyla ve aczi ile beraber hadsiz maksatları ve arzuları ve nihâyetsiz düşmanları ve onu inciten zararlı şeyleri bulunan bir bîçare zîhayatı..

• ve istidatca en zengini..

• ve lezzet-i hayat cihetinde en müteallimi ve lezzetleri, dehşetli elemelerle âlûde..

• ve bekâya en ziyade müştak ve muhtaç ve en çok lâıyk ve müstehak ve devamı ve saadet-i ebediyeyi hadsiz dualarla isteyen ve yalvaran.. ve bütün dünya lezzetleri ona verilse, onun bekâya karşı arzusunu tatmin etmeyen ve ona ihsanlar eden Zât'ı perestiş derecesinde seven ve sevdiren ve sevilen çok harika bir mucize-i kudret-i samedâniye ve bir acûbe-i hilkat..

• ve kâinatı içine alan ve ebede gitmek için yaratıldığına bütün cihâzât-ı insaniyesi şehadet eden...

Böyle yirmi, küllî hakikatler ile Cenâb-ı Hak'ın *Hak* ismine bağlanan.. ve en küçük zîhayatın en cüz'î ihtiyacını

Acûbe-i hilkat: Çok farklı, benzersiz yaratılmış varlık.

Âlûde: Karışık, iç içe.

Bekâ: Kalıcı, ölümsüz, ebedî olma.

Bîçare: Çaresiz, zavallı.

Cihâzât-ı insâniye: İnsana ait maddî mânevî duyular, organlar.

Hakk: Asıl, yegâne, mutlak gerçek anlamında; her şeyin kendisine nispeti olduğu

sürece geçerli birer hakikat olduğunu ifade eden, Hz. Allah'ın yüce bir ismi.

Hitabât-ı Sübhâniye: Cenâb-ı Hak'ın hitapları.

Küllî: Genel, kapsamlı.

Lezzet-i hayat: Yaşama zevki, lezzeti.

Mu'cize-i kudret-i samedâniye: Her şeyin kendisine muhtaç olduğu ilâhî kudretin mu'cizesi.

Muhatab-ı hâs: Özel muhatab.

Müstahak: Hak eden.

Müştak: Şevkli, arzulu.

Müteallim: Acı, ızdırap çeken, üzüntülü.

Perestiş: Tapma, kul olma.

Saadet-i ebediye: Ebedi, sonsuz mutluluk, cennet hayatı.

gören ve niyazını işiten ve fiilen cevap veren Hafîz-i Zülcelâl'in, *Hafîz* ismiyle mütemâdiyen amelleri kaydedilen.. ve kâinatı alâkadar edecek ef'alleri o ismin kâtibîn-i kiramlarıyla yazılan.. ve her şeyden ziyade o ismin nazar-ı dikkatine mazhar bulunan bu insanlar, elbette ve elbette ve her hâlde ve hiçbir şüphe getirmez ki; bu yirmi hakikatin hükmüyle insanlar için bir haşr ve neşr olacak.. ve Hak ismiyle evvelki hizmetlerinin mükâfatını ve kusurâtının mücâzâtını çekecek.. ve Hafîz ismiyle cüz'î-külfî kayd altına alınan her amelinden muhasebe ve sorguya çekilecek.. ve dâr-ı bekâda saadet-i ebediye ziyafetgâhının ve şekâvet-i dâime hapishânesinin kapıları açılacak.. ve bu âlemde çok tâifelere kumandanlık yapan ve karışan ve bazen karıştıran bir zabıt, toprağa girip her amelinden suâl olunmamak ve uyandırılmamak üzere yatıp saklanmayacaktır.

Yoksa, sineğin sesini işitip hakk-ı hayatını vermekle fiilen cevap verdiği hâlde; gök gürültüsü kuvvetinde bekâya ait hadsiz hukuk-u insaniyenin mezkûr yirmi hakikatler lisânları ile edilen ve arşı ve ferşi cınlatan dualarını işitmek ve o hadsiz hukuku zâyî etmek.. ve sinek kanadının intizamı şehadetiyle sinek kanadı kadar israf etmeyen bir

Arş ve ferş: Gök ve yer.

Dâr-ı bekâ: Ebedî âhiret yurdu.

Ef'al: Fiiller, işler.

Hafîz-i Zülcelâl: Yaş kuru, küçük büyük, değerli değersiz her varlığı hayatının devamı ve muhasebesi için mükemmel bir intizamla koruyup muhafaza eden Ulu Allah.

Hakk-ı hayat: Hayat ve hayatın devamı için gerekli her türlü şey.

Hukuk-u insaniye: İnsanın varlığı ve varlığının devamı için ihtiyacı olan her türlü şey.

Kâtibîn-i kiram: Seçkin, değerli yazıcılar, melekler.

Kusurât: Kusurlar.

Mücâzât: Cezalar.

Mütemâdiyen: Devamlı, sürekli olarak.

Nazar-ı dikkat: Dikkatli, inceden inceye bakış; ilgi alanı.

Şekâvet-i dâime: Dâimî mahrumluk, nasipsizlik, cehennem hayatı.

Zabıt: Komutan..varlık karşısında komuta eder bir komunda yaratılan insan.

hikmet, bütün o hakikatlerin bağlandıkları insanî istidâdâtı ve ebede uzanan emelleri ve arzuları ve o istidat ve arzuları besleyen kâinatın pek çok râbitalarını ve hakikatlerini bütün bütün israf etmek, öyle bir haksızlıktır ve imkân haricinde ve zâlimâne bir çirkinliktir ki Hak ve Hafîz ve Hakîm ve Cemîl ve Rahîm isimlerine şehadet eden bütün mevcudât onu reddeder. “Yüz derece muhâl ve bin vecihle mümteni” derler.

İşte biz Hâlık’ımızdan haşre dair sorduğumuz suâle **Hak, Hafîz, Hakîm, Cemîl, Rahîm** isimleri cevap verip derler:

“Biz, hak ve hakikat olduğumuz gibi ve hem bize şehadet eden mevcudâtın tahakkuku misillü, haşir haktır ve muhakkaktır.”

Hem madem... Daha yazacaktım, fakat güneş gibi mâlûm olmasından kısa kestim.

İşte, geçmiş misallerde ve mademlerdeki maddelere kıyasen Cenâb-ı Hakk’ın yüz, belki bin esmâsının kâinata bakan isimlerinin her birisi, nasıl ki mevcudâtta ayna ve cilveleriyle müsemmâsını bedâhetle isbat eder; aynen öyle de haşri ve dâr-ı âhireti de gösterirler ve katiyetle isbat ederler.

Bedahet: Açık-seçiklik, netlik.

Cemîl: Yarattıklarına daima iyilik ve güzelliğe lütfe-den Hz. Allah.

Dâr-ı âhiret: Âhiret yurdu.

Esmâ: İsimler.

Hakîm: Her şeyi yerli yerince yapan, Hz. Allah.

Hâlık: Yaradan, Hz. Allah.

Muhâl: İmkansız.

Mümteni’: İmkânsız.

Müsemmâ: İsimlenen, adlanan, o isimle anılan.

Rabita: Bağ, alaka.

Rahîm: Kullarına karşı sonsuz lütuf ve merhamet eden Hz. Allah.

Tahakkuk: Gerçekleşme, meydana gelme.

Vecih: Yön, şekil, tarz.

Hem nasıl Hâlık'ımızdan sorduğumuz suâlimize, o Rabbimiz bütün fermanlarıyla ve nâzil ettiği bütün kitaplarıyla ve müsemme olduğu ekser isimleriyle bize kudsî ve kat'î cevap veriyor; aynen öyle de **melâikeleriyle** ve onların diliyle daha başka bir tarzda dedir:

“Sizin, zaman-ı Âdem'den beri hem ruhanîlerle, hem bizimle görüşmenizin yüzer tevâtür kuvvetinde hâdiseleri var ve bizim ve ruhanîlerin vücûdlarına ve ubûdiyetlerine delâlet eden hadsiz emâre ve deliller var. Ve biz, âhîret salonlarında ve bazı dairelerinde gezdiğimizi, birbirimize mutabık olarak sizin kumandanlarınız ile görüştüğümüz zaman söylemişiz ve dâima da söylüyoruz. Elbette bu gezdiğimiz bâkî ve mükemmel salonlar ve bu salonların arkalarında tefriş ve tezyin edilmiş olan saraylar ve menziller, hiç şüphemiz yoktur ki gayet ehemmiyetli misafirleri o yerlerde iskân etmek üzere bekliyorlar. Size kat'î beyan ediyoruz.” diye suâlimize cevap veriyorlar.

Hem madem Hâlık'ımız, bize en büyük muallim ve en mükemmel üstad ve şaşırmaz ve şaşırtmaz en doğru rehber olarak **Muhammed-i Arabî** (*aleyhiissalâtu vesselâm*)'ı tayin etmiş ve en son elçi olarak göndermiş. Biz dahi, ilmelyakîn mertebesinde aynelyakîn ve hakkalyakîn mertebelerine

Aynelyakîn: Gözle görülüp edinilen bilgi.

Delâlet etmek: Göstermek, ispat etmek.

Hakkalyakîn: Bizzat yaşanarak elde edilen bilgi.

İlmelyakîn: Okuyup öğrenerek elde edilen bilgi.

İskân etmek: Yerleştirmek.

Melâike: Melekler.

Muallim: Öğretmen.

Nâzil etmek: İndirmek.

Ruhanî: Vücudu maddi olmayan, ruh sahibi varlık (melek, cin gibi).

Tefriş: Döşeme, serme.

Tevâtür: Yalanda ittifâk etmeleri mümkün olmayan birçok kişinin naklettiği kesin haber, bilgi.

Tezyin: Ziynetleme, süsleme.

Ubûdiyet: Kulluk.

Zaman-ı Âdem: Hz. Âdem'in (a.s.) dönemi.

terakki ve tekemmül etmek üzere her şeyden evvel bu Üstadımız'dan, Hâlık'ımızdan sorduğumuz suâli sormaklığımız lâzım geliyor. Çünkü o Zât, Hâlık'ımız tarafından her biri birer nişane-i tasdik olan bin mucizâtıyla Kur'ân'ın bir mucizesi olarak Kur'ân'ın hak ve kelâmullah olduğunu isbat ettiği gibi; Kur'ân dahi kırk nevi i'câz ile o Zât'ın bir mucizesi olup, O'nun doğru ve Resûlullah olduğunu isbat ederek ikisi beraber; biri, âlem-i şهادet lisânı (bütün hayatında, bütün enbiyâ ve evliyanın tasdikleri altında) diğeri, âlem-i gayb lisânı (bütün semâvî fermanların ve kâinat hakikatlerinin tasdikleri içinde) binler âyâtıyla iddia ve isbat ettikleri hakikat-i haşriye, elbette güneş ve gündüz gibi bir katiyettedir.

Evet, haşir gibi en acîb ve en dehşetli ve tavr-ı aklın haricinde bir mesele, ancak ve ancak böyle harika iki üstadın dersleriyle halledilir, anlaşılır.

Eski zaman peygamberleri ümmetlerine Kur'ân gibi izahat vermediklerinin sebebi, o devirler beşerin bedeviyet ve tufûliyet devri olmasıdır. İbtidâî derslerde izah az olur.

Acîb: Harika, benzersiz.

Âlem-i gayb: Görünmeyen âlem, duyu organları ile kavranılamayanları ihtiva eden âlem.

Âlem-i şهادet: Görünen âlem, duyu organları ile kavranılanları ihtiva eden âlem.

Âyât: Âyetler.

Bedeviyet: Gögebelik, ibtidâilik, medenî olmama.

Enbiya: Peygamberler (a.s.).

Evliya: Allah dostları, veliler.

Hakikat-i haşriye: Haşir gerçeği.

İ'câz: Benzerini yapmaktan aciz bırakma, mu'cize olma.

İbtidâî: İlk, ilkokula ait.

İzahat: İzahlar, açıklamalar.

Kelâmullah: Allah kelamı, sözü.

Mu'cizât: Mu'cizeler.

Nev': Tür, çeşit.

Nişâne-i tasdik: Tasdik işareti.. doğru ve gerçek olduğunu gösteren işaret, alâmet.

Semâvî ferman: İlâhî, vahiy kaynaklı din..İslamiyet, Hristiyanlık ve Müsevîlik.

Tavr-ı akl: Aklın sınırı.

Tekemmül: Gelişme, mükemmelleşme, olgunlaşma.

Terakki: İlerleme, yükselme.

Tufûliyet: Çocukluk, küçüklük.

Elhâsıl: Madem *Cenâb-ı Hakk'ın ekser isimleri* âhireti iktiza edip isterler; elbette o isimlere delâlet eden bütün hüccetler, bir cihette âhiretin tahakkukuna dahi delâlet ederler.

Ve madem *melâikeler* âhiretin ve âlem-i bekânın dairelerini gördüklerini haber veriyorlar; elbette, melâike ve ruhların ve ruhaniyâtın vücûd ve ubûdiyetlerine şهادet eden deliller, dolayısıyla âhiretin vücûduna dahi delâlet ederler.

Ve madem *Muhammed (aleyhissalâtü vesselâm)*'ın bütün hayatında vahdaniyetten sonra en dâimî dâvâsı ve müddeası ve esası, âhirettir; elbette o Zât'ın nübüvvetine ve sıdkına delâlet eden bütün mucizeleri ve hüccetleri, –bir cihette, dolayısıyla– âhiretin tahakkukuna ve geleceğine şهادet ederler.

Ve madem *Kur'ân'ın* dörtten birisi haşır ve âhirettir ve bin âyâtıyla onun isbatına çalışır ve onu haber verir; elbette Kur'ân'ın hakkaniyetine şهادet ve delâlet eden bütün hüccetleri ve delilleri ve burhanları, –dolayısıyla– âhiretin vücûduna ve tahakkukuna ve açılmasına dahi delâlet ve şهادet ederler.

İşte bak, bu rükn-ü imanî, ne kadar kuvvetli ve kat'î olduğunu gör!..

Âlem-i bekâ: Ebedî âlem, ahiret yurdu.

Burhan: Delil.

Ekser: Çoğu, geneli.

Hakkaniyet: Doğruluk, gerçeklik.

Hüccet: Delil.

İktizâ etmek: Gerektirmek.

Müddeâ: Çağrı, dâvet.

Nübüvvet: Peygamberlik.

Ruhâniyât: Ruh sahibi varlıklar.

Rükn-ü imanî: İmanın esası, temeli.

Sıdk: Doğruluk, dürüstlük.

Vahdaniyet: Allah'ın birliği.

Onuncu Mesele Münasebetiyle Hüsrev'in Üstadına Yazdığı Mektup

Çok sevgili Üstadım Efendim,

Cenâb-ı Hakk'a hadsiz şükürler olsun! İki aylık iftira-
rak üzüntülerini ve muhaberesizlik ızdıraplarını hafifleşti-
ren ve kalblerimize taze hayat bahşeden ve ruhlarımıza ye-
ni, sâfi bir nesim ihdâ eden Kur'ân'ın celâlli ve izzetli, rah-
metli ve şefkatli âyetlerindeki tekrarâtın mehâsinini tâdâd
eden, hikmet-i tekrarının lüzum ve ehemmiyetini izah
eden ve Risale-i Nur'un bir harika müdâfaası olan "Denizli
Meyvesinin Onuncu Meselesi" nâmını alan "Emirdağ
Çiçeği"ni aldık. Elhak, takdir ve tahsine çok lâıyk olan bu
çiçeği kokladıkça ruhumuzdaki iştıyak yükseldi. Dokuz ay-
lık hapis sıkıntısına mukabil, Meyve'nin Dokuz Meselesi
nasıl beratımıza büyük bir vesile olmakla güzelliğini gös-
termiş ise Onuncu Meselesi olan çiçeği de Kur'ân'ın îcazlı
i'câzındaki harikaları göstermekle o nisbette güzelliğini gös-
termektedir.

Evet Sevgili Üstadım! Gülün çiçeğindeki fevkalâde
letâfet ve güzellik, ağacındaki dikenleri nazara hiç göster-
mediği gibi bu nurânî çiçek de bize dokuz aylık hapis sı-
kıntısını unutturacak bir şekilde o sıkıntılarımızı da hiçe

Celâl: Ululuk, yücelik.

İ'câz: Benzerini yapmaktan
aciz bırakma, mu'cize ola-
rak yapma.

İcaz: Oldukça az sözle çok
şeyler ifade etme.

İftirak: Ayrılık.

İhdâ etmek: Hediye etmek.

Letâfet: İncelik, güzellik,
tatlılık.

Mehâsin: Güzellikler.

Muhabere: Haberleşme.

Nesim: Hoş, hafif, tatlı ha-
va, rüzgâr.

Tâdâd etmek: Saymak.
Teker teker anlatmak.

Tahsin: Güzel bulma, be-
ğenme.

indirmiştir. Mütalâasına doyulmayacak şekilde kaleme alınan ve akılları hayrete sevk eden bu nurânî çiçek, muhtevi olduğu çok güzelliklerinden bilhassa Kur'ân'ın tercümesi suretiyle nazar-ı beşerde âdileştirilmek ihânetine mukabil, o tekrarâtın kıymetini tam göstermekle Kur'ân'ın cihan-değer ulviyetini meydana koymuştur.

Sâliklerinin her asırda fevkalâde bir metânetle sarılmaları ile ve emir ve nehyine tamamen inkıyad etmeleriyle, güya yeni nâzil olmuş gibi tazeliği isbat edilmiş olan Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan'ın, bütün asırlarda zâlimlerine karşı şiddetli ve dehşetli ve tekrarlı tehditleri.. ve mazlumlarına karşı şefkatli ve rahmetli mükerrer taltifleri.. hususıyla bu asırımıza bakan tehdidâtı içinde zâlimlerine misli görülmemiş bir hâlette sanki feza-yı ekberden bir numûneyi andıran semâvî bir cehennemle altı-yedi seneden beri mütemâdiyen feryad u figan ettirmesi.. ve keza mazlumlarının bu asırdaki küllî fertleri başında Risale-i Nur talebelerinin bulunması ve hakikaten bu talebeleri de ümem-i salifenin enbiyâlarına verilen necatlar gibi pek büyük umumî ve hususî necatlara mazhar etmesi.. ve muârizları olan dinsizlerin cehennemî azapla tokatlanmalarını göstermesi..

Âdileştirilmek: Basit, sıradan, değersiz hâle getirmek.

Fezâ-yı ekber: Uçsuz bucaksız fezâ, uzay.

İhânet: Hor, hakir görme, küçük duruma düşürme.

İnkıyad etmek: Boyun eğmek, uymak.

Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan: Beyan ve ifadesi ile insanların, benzerini yapmaktan aciz bırakan Kur'ân-ı Kerim.

Metânet: Dayanıklılık, dayanma.

Muâriz: Karşı çıkan, muhalif.

Mükerrer: Defalarca tekrar edilen.

Mütalaa: İnceleme, etüde etme.

Mütemâdiyen: Devamlı, sürekli olarak.

Nazar-ı beşer: İnsan bakışı.

Necat: Kurtuluş.

Sâlik: Bir yol tutup o yolda giden kimse.

Taltif: İltifat etme, mükâfatlandırma.

Ulviyet: Yücelik.

Ümem-i sâlife: Daha önce yaşamış ümmetler.

hem iki güzel ve latîf hâşiyelerle hâtime verilmek suretiyle çiçeğin tamam edilmesi, bu fakir talebeniz Hüsrev'i o kadar büyük bir sürurla sonsuz bir şükre sevk etti ki bu güzel çiçeğin verdiği sevinç ve süruru müddet-i ömrümde hissetmediğimi sevgili üstadıma arz ettiğim gibi kardeşlerime de kerrâta söylemişim.

Cenâb-ı Hak, zayıf ve tahammülsüz omuzlarına pek azametli bâr-ı sakîl tahmil edilen siz sevgili üstadımızdan ebediyen razı olsun. Ve yüklerinizi tahfif etmekle yüzlerinizi ebede kadar güldürsün, âmîn..

Evet Sevgili Üstadım! Biz Allah'tan, Kur'ân'dan, Habib-i Zîşan'dan ve Risale-i Nur'dan ve Kur'ân dellâli siz sevgili üstadımızdan ebediyen razıyız ve intisabımızdan hiçbir cihetle pişmanlığımız yok. Hem kalbimizde zerre kadar kötülük etmek için niyet yok. Biz ancak Allah'ı ve rızasını istiyoruz. Gün geçtikçe, rızası içinde, Cenâb-ı Hakk'a vuslat iştiaklarını kalbimizde tefsif ediyoruz. Bilâ-istisna bize fenalık edenleri Cenâb-ı Hakk'a terk etmekle affetmek.. ve bilakis bize zulmeden o zâlimler de dâhil olduğu hâlde, herkese iyilik etmek, Risale-i Nur talebelerinin kalblerine yerleşen bir şîâr-ı İslâm olduğunu, biz istemeyerek ilân eden Hazreti Allah'a hadsiz, hudutsuz şükürler ediyoruz.

*Çok kusurlu talebeniz
Hüsrev*

Bâr-ı sakîl: Ağır yük.

Bilâ-istisna: İstisnasız.

Habib-i Zîşan: Yüce Sevgili, Şanlı Peygamber (s.a.s.).

Hâtime vermek: Son vermek.

İntisab: Bağlanma, bağlılık.

Latîf: Hoş, güzel.

Şîâr-ı İslâm: İslâm'a has özellik, alâmet.

Tahfif etmek: Hafifletmek.

Tahmil etmek: Yüklemek, taşımak.

Teksif etmek: Yoğunlaştırmak, bir yere sıkıştırıp toplamak.

On Birinci Mesele

Meyve'nin On Birinci Meselesi'nin başı, bir meyvesi cennet ve biri saadet-i ebediye ve biri rû'yetullah olan iman şecere-i kudsiyesinin hadsiz, küllî ve cüz'î meyvelerinden yüzer numûneleri Risale-i Nur'da beyan ve hüccetlerle isbat edildiğinden, izahını "Sirâcü'n-Nur"a havale edip küllî erkânının değil, belki cüz'î ve cüzlerin cüz'î ve hususî meyvelerinden birkaç numûne beyan edilecek.

Birisi: Bir gün bir duada "Ya Rabbi! Cebrail, Mikail, İsrafil, Azrail hürmetlerine ve şefaatlerine, beni cin ve insin şerlerinden muhafaza eyle!"¹ meâlinde duayı dediğim zaman, herkesi titreten ve dehşet veren Azrail nâmını zikrettiğim vakit, gayet tatlı ve tesellidâr ve sevimli bir hâlet hissettim, "elhamdülillâh" dedim. Azrail'i cidden sevmeye başladım. Melâikeye iman rûknünün bu cüz'î ferdinin pek çok meyvelerinden yalnız bir cüz'î meyvesine gayet kısa bir işâret ederiz.

Birisi: İnsanın en kıymetli ve üstünde titrediği malı, onun ruhudur. Onu zâyî olmaktan ve fenâdan ve başıboşluktan muhafaza etmek için kuvvetli ve emin bir ele teslimin derin bir sevinç verdiğini kat'î hissettim. Ve insanın

¹ Bkz.: Müslim, *müsâfirîn* 200; Tirmizî, *deavât* 31; Ebû Dâvûd, *salât* 118, 119.

Cüz'î: Bütünü ifade eden küçük parça.
Hâlet: Hal, durum.
Küllî: Genele, bütüne ait.

Melâike: Melekler.
Rû'yetullah: Cennet ehlinin Cenâb-ı Hakk'ın cemâlini görmesi.

Saadet-i ebediye: Ebedi, sonsuz mutluluk, cennet hayatı.
Şecere-i kudsiye: Mukaddes ağaç.

amelini yazan melekler hatırıma geldi; baktım, aynen bu meyve gibi çok tatlı meyveleri var.

Birisi: Her insan, kıymetli bir sözünü ve fiilini bâkîleş-tirmek için iştıyakla kitâbet ve şiir, hatta sinema ile hıfzına çalışır. Hususan, o fiillerin cennette bâkî meyveleri bulunsa daha ziyade merak eder. “Kirâmen kâtibîn”¹ insanın omuz-larında durup onları ebedî manzaralarda göstermek ve sa-hiplerine dâimî mükâfat kazandırmak, o kadar bana şirin geldi ki tarif edemem.

Sonra ehl-i dünyanın, beni hayat-ı içtimaiyedeki her şeyden tecrid etmek içinde bütün kitaplarımdan ve dost-larımdan ve hizmetçilerimden ve teselli verici işlerden ay-rı düşürmeleriyle beraber, gurbet vahşeti beni sıkarken ve boş dünya başıma yıkılırken, melâikeye imanın pek çok meyvelerinden birisi imdadıma geldi; kâinatımı ve dünya-mı şenlendirdi, melekler ve ruhanîlerle doldurdu, âlemimi sevinçle güldürdü. Ve ehl-i dalâletin dünyaları vahşet ve boşluk ve karanlıkla ağladıklarını gösterdi.

Hayalim bu meyvenin lezzetiyle mesrûr iken, umum peygamberlere imanın pek çok meyvelerinden buna ben-zer bir tek meyvesini aldı, tattı. Birden, bütün geçmiş za-manlardaki enbiyâlarla yaşamış gibi onlara imanım ve tas-

¹ Bkz.: Kaf sûresi, 50/17-18; İnfitâr sûresi, 82/10-12; Tirmizî, *îmân* 17; İbni Mâce, *zühd* 35; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 2/213.

Ehl-i dalâlet: Doğru yoldan ayrılanlar, sapık ve kâfirler.
Enbiya: Peygamberler (a.s.).
Hayat-ı içtimaiye: Toplum hayatı.

Kirâmen kâtibin: İnsanın iki tarafında bulunup, se-vapları ve günahları yazan meleklerin adı.
Kitâbet: Yazı, nesir.

Ruhanî: Vücudu maddi ol-mayan, ruh sahibi varlık.
Tecrid etmek: Ayırmak, yalnız bırakmak.

dikim, o zamanları ışıkladırdı.. ve imanımı küllî yapıp genişlendirdi.. ve Âhırzaman Peygamberi'mizin imana ait olan dâvâlarına binler imza bastırdı, şeytanları susturdu.

Birden “Hikmetü'l-istiâze Lem'ası”nda kat'î cevabı bulunan bir suâl kalbime geldi ki: “Bu meyveler gibi hadsiz tatlı semereler ve faydalar ve hasenâtın gayet güzel neticeleri ve menfaatleri ve Erhamü'r-râhimîn'in gayet merhametkârâne tevfikleri ve inâyetleri ehl-i hidayete yardım edip kuvvet verdikleri hâlde; ehl-i dalâlet, neden çok defa galebe eder ve bazen yirmisi, yüz tane ehl-i hidayeti perişan eder?” diye, mânen benden soruldu. Ve bu tefekkür içinde, şeytanın gayet zayıf desiselerine karşı Kur'ân'ın büyük tahşidâtı ve melâikeleri ve Cenâb-ı Hakk'ın yardımını ehl-i imana göndermesi hatıra geldi. Risale-i Nur'un onun hikmetini kat'î hüccetlerle izahına binâen, o suâlin cevabına gayet kısa bir işaret ederiz:

Evet, bazen serseri ve gizli, muzır bir adamın bir saraya ateş atmaya çalışması yüzünden, yüzer adamın yapması gibi; yüzer adamın muhafazası ile ve bazen devlete ve padişaha iltica ile o sarayın vücûdu devam edebilir. Çünkü onun vücûdu, bütün şerâitin ve erkânın ve esbabın

Desise: Hile, oyun.

Ehl-i dalâlet: Doğru yoldan ayrılanlar, sapık ve kâfirler.

Ehl-i hidayet: Doğru yolda olanlar.

Ehl-i iman: İnananlar, müminler.

Erhamü'r-râhimîn: Merhametlilerin en merhametlisi Cenâb-ı Hakk.

Erkân: Esaslar, temeller.

Esbab: Sebepler.

Galebe etmek: Yenmek, galip gelmek.

Hasenât: Sevaplar, iyilikler.

Hikmetü'l-istiâze Lem'a'sı: Şeytanın şerrinden Allah'a sığınmanın hikmetlerinin, sırlarının izah edildiği 13. Lem'a.

İnâyet: Cenâb-ı Hakk'ın yardımı.

Küllî: Şümullü, kapsamlı.

Şerâit: Şartlar.

Tahşidât: Bir konu üzerinde çok durma, sık sık aynı şeyi hatırlatma.

Tevfik: Allah'ın muvaffak etmesi.

vücûduyla olabilir. Fakat onun ademi ve harap olması bir-tek şartın ademiyle vâki ve bir serserinin bir kibritiyle yanıp mahvolduğu gibi; ins ve cin şeytanları, az bir fiil ile büyük tahribat ve dehşetli mânevî yangınlar yaparlar.

Evet, bütün fenâlıklar ve günahlar ve şerlerin mâyesi ve esasları ademdir, tahriptir. Sûreten vücûdun altında, adem ve bozmak saklıdır. İşte cinnî ve insî şeytanlar ve şerirler bu noktaya istinaden gayet zayıf bir kuvvetle hadsiz bir kuvvete karşı dayanıp, ehl-i hak ve hakikati Cenâb-ı Hakk'ın dergâhına ilticaya ve kaçmaya her vakit mecbur ettiğinden; Kur'ân, onları himâye için büyük tahşidât yapar.¹ Doksan dokuz esmâ-yı ilâhiyeyi onların ellerine verir. O düşmanlara karşı sebat etmelerine çok şiddetli emirler verir.

Bu cevaptan birden, pek büyük bir hakikatin ucu ve azametli, dehşetli bir meselenin esası göründü, şöyle ki:

Nasıl ki cennet, bütün vücûd âlemlerinin mahsulâtını taşıyor ve dünyanın yetiştirdiği tohumları bâkiyâne süm-büllendiriyor; öyle de cehennem dahi, hadsiz dehşetli adem ve hiçlik âlemlerinin çok elîm neticelerini göstermek için o adem mahsulâtlarını kavuruyor ve o dehşetli cehennem fabrikası, sair vazifeleri içinde âlem-i vücûd kâinatını âlem-i adem pisliklerinden temizlettiriyor. Bu dehşetli meselenin şimdilik kapısını açmayacağız. İnşâallah sonra izah edilecek.

¹ Bkz.: Bakara sûresi, 2/168; Âl-i İmran sûresi, 3/175; Nisâ sûresi, 4/76, 120; A'râf sûresi, 7/22, 27; Yûsuf sûresi, 12/5; ...

Adem: Yokluk, yok olma.
Âlem-i vücud: Varlık âlemi.
Âlem-i adem: Adem âlemi.

Bâkiyâne: Ebedi, kalıcı bir şekilde.
Ehl-i hak ve hakikat: Dai-ma hak ve hakikat peşinde olanlar.

Esmâ-yı ilâhiye: Allah'ın güzel isimleri.
Himâye: Koruma, gözetme.

♦ Hem meleklerle iman meyvesinden bir cüzü ve Münker ve Nekir'e ait bir numûnesi şudur:

Herkes gibi ben dahi muhakkak gireceğim diye, mezarıma hayalen girdim. Ve kabirde yalnız, kimsesiz, karanlık, soğuk, dar bir haps-i münferitte bir tecrid-i mutlak içindeki tevahhuş ve me'yûsiyetten tedehhüş ederken, birden Münker ve Nekir tâifesinden iki mübarek arkadaş çıkıp geldiler. Benimle münâzaraya başladılar. Kalbim ve kabrim genişlediler, nurlandılar, hararetlendiler. Âlem-i ervaha pencereler açıldı. Ben de şimdi hayalen ve istikbalde hakikaten göreceğim o vaziyete bütün canımla sevindim ve şükrettim.

Sarf ve Nahiv İlmi'ni okuyan bir medrese talebesinin vefat edip, kabirde Münker ve Nekir'in مَنْ رَبُّكَ (Senin Rabbin kimdir?) diye suâllerine karşı, kendini medresede zannedip Nahiv İlmi ile cevap vererek; مَنْ mübtedâdır, رَبُّكَ onun haberidir. Müşkül bir meseleyi benden sorunuz, bu kolaydır." diyerek hem o melâikeleri, hem hazır ruhları, hem o vâkıyı müşâhede eden orada bulunan bir keşfü'l-kubur velisini güldürdü ve rahmet-i ilâhiyeyi tebesüme getirdi. Azaptan kurtulduğu gibi, Risale-i Nur'un bir

Âlem-i ervah: Ruhlar alemi.

Haps-i münferit: Tek kişilik hücre hapsi.

Keşfü'l-kubur velisi: Kabirde yatan kişilerin halinden haberdar olan kimse, Allah dostu.

Me'yûsiyet: Ümitsizlik.

Mübtedâ-haber: Özne-yüklem.

Münazara: Karşılıklı konuşma.

Münker ve Nekir: Kabirdeki sorgu melekleri.

Müşkil: Zor, çetin.

Sarf ve Nahiv: Arap dil bilgisi, grameri.

Tecrid-i mutlak: Tek başına, tamamen yalnız bırakılma, insanlardan soyutlanma.

Tedehhüş: Dehşete düşme, ürperme.

Tevahhuş: Ürkme, korkma.

şehit kahramanı olan merhum Hâfız Ali, hapiste Meyve Risalesi'ni kemâl-i aşkla yazarken ve okurken vefat edip kabirde melâike-i suâle mahkemedeki gibi Meyve Hakikatleri ile cevap verdiği misillü; ben de ve Risale-i Nur şâkirtleri de o suâllere karşı Risale-i Nur'un parlak ve kuvvetli hüccetleriyle istikbalde hakikaten ve şimdi mânen cevap verip onları tasdike ve tahsine ve tebrike sevk edecekler, inşâallah.

♦ Hem meleklerle imanın saadet-i dünyeviyeye medar, cüz'î bir numûnesi şudur ki:

İlmihâlden iman dersini alan bir masum çocuğun, yanında ağlayan ve masum bir kardeşinin vefatı için vâveylâ eden diğer bir çocuğa: "Ağlama, şükreyle! Senin kardeşin meleklerle beraber cennete gitti. Orada gezer. Bizden daha iyi keyfedecek, melekler gibi uçacak. Her yeri seyredebilir." deyip, feryat edenin ağlamasını tebessüme ve sevince çevirmesidir.

Ben de aynen bu ağlayan çocuk gibi, bu hazin kışta ve elîm bir vaziyetimde gayet elîm iki vefat haberini aldım. Biri, hem âlî mekteplerde birinciliği kazanan, hem Risale-i Nur'un hakikatlerini neşreden, biraderzadem merhum Fuad. İkincisi, hacca gidip sekerat içinde tavaf ederken, tavaf içinde vefat eden Âlime Hanım nâmındaki merhume hemşirem. Bu iki akrabamın ölümleri, İhtiyar Risalesi'nde

Âli mektep: Yüksek okul.

Birâderzâde: Yeğen.

Kemâl-i aşk: Çok büyük bir aşk ve şevk.

Medâr: Dâir.

Melâike-i suâl: Sorgu melekleri.

Saadet-i ebediye: Ebedi, sonsuz mutluluk, cennet hayatı.

Sekerât: Can çekişme anı, ölüm eşiği.

Tahsin: Güzel bulma, beğenme.

Vâveylâ: Çığlık, feryat.

yazılan merhum Abdurrahman'ın vefatı gibi beni ağlatır-ken; imanın nuruyla o masum Fuad, o sâliha hanım, insanlar yerinde meleklerle, hurilere arkadaş olduklarını ve bu dünyanın tehlike ve günahlarından kurtulduklarını mânen, kalben gördüm. O şiddetli hüznün yerinde büyük bir sevinç hissedip hem onları, hem Fuad'ın pederi kardeşim Abdülmecid'i, hem kendimi tebrik ederek Erhamü'r-râhimîn'e teşekkür ettim. Bu iki merhuma rahmet duası niyetiyle buraya yazıldı, kaydedildi.

Risale-i Nur'daki bütün mizanlar ve muvâzeneler, imanın saadet-i dünyeviyeye ve uhreviyeye medar meyvelerini beyan ederler. Ve o küllî ve büyük meyveler, bu dünyada gösterdikleri saadet-i hayatiye ve lezzet-i ömür cihetiyle her müminin imanı ona bir saadet-i ebediyeyi kazandıracak, belki sümbül verecek ve o surette inkişaf edecek, diye haber verirler. Ve o küllî ve pek çok meyvelerinden beş meyvesi, meyve-i miraç olarak Otuz Birinci Söz'ün âhirinde ve beş meyvesi Yirmi Dördüncü Söz'ün Beşinci Dal'ında numûne olarak yazılmış.

Erkân-ı imaniyenin her birinin ayrı ayrı pek çok, belki hadsiz meyveleri olduğu gibi; mecmûunun bir den çok meyvelerinden bir meyvesi, koca cennet ve biri de saadet-i ebediye ve biri de belki en tatlısı da rû'yet-i ilâhiyedir, diye başta demiştik. Ve Otuz İkinci Söz'ün

Erkân-ı imaniye: İman esasları, şartları.
İnkişâf: Gelişme, ilerleme.
Mecmu: Bütün, tamam.

Mizan: Ölçü.
Muvazene: Kıyas, karşılaştırma.

Rû'yet-i ilâhiye: Cennet ehlinin -keyfiyeti bizce meçhul- Cenâb-ı Hakk'ın cemâlini görmesi.

âhirindeki muvâzenede, imanın saadet-i dâreyne medar bir kısım semereleri güzel izah edilmiş.

İman-ı bi'l-kader rüknünün kıymettar meyveleri bu dünyada bulunduğu bir delil, umum lisânında مَنْ أَمَنَ بِالْقَدَرِ ¹ darb-ı mesel olmuştur. Yani, “Kadere iman eden, gamlardan kurtulur.” Risale-i Kader’in âhirinde güzel bir temsil ile, iki adamın şahane bir sarayın bahçesine girmesiyle, bir küllî meyvesi beyan edilmiş. Hatta ben kendi hayatımda binler tecrübelerimle gördüm ve bildim ki; *kadere iman olmazsa hayat-ı dünyeviye saadeti mahvolur*. Elîm musibetlerde, ne vakit kadere iman cihetine bakardım; musibet gayet hafifleşiyor görüyordum. Ve kadere iman etmeyen nasıl yaşayabilir diye hayret ederdim.

♦ Melâikeye iman rüknünün küllî meyvelerinden birisine, Yirmi İkinci Söz’ün İkinci Makamı’nda şöyle işaret edilmiş ki; Azrail (*aleyhisselâm*) Cenâb-ı Hakk’a münâcât edip demiş:

– “Kabz-ı ervah vazifesinde senin ibâdın benden küsecekler, şekvâ edecekler.”

Ona cevaben denilmiş:

– “Senin vazifene hastalıkları ve musibetleri perde yapacağım; ta ibâdımın şekvâları onlara gitsin, sana gelmesin.”

¹ Bkz.: el-Kudâî, *Müsnedü’ş-Şihâb* 1/187; ed-Deylemî, *el-Müsned* 1/113; el-Münâvî, *Feyzu’l-kadîr* 3/187.

Darb-ı mesel: Atasözü.

İbâd: Kullar.

İman-ı bi'l-kader: Kader inancı.

Kabz-ı ervah: Ruhların benden çıkarılması.

Saadet-i dâreyn: Dünya ve ahiret mutluluğu.

Şekvâ: Şikâyet.

Aynen bu perdeler gibi Azrail (*aleyhisselâm*)'ın vazifesi de bir perdedir. Ta haksız şekvâlar Cenâb-ı Hakk'a gitmesin. Çünkü ölümdaki hikmet ve rahmet ve güzellik ve maslahat cihetini herkes göremez. Zâhire bakıp itiraz eder, şekvâyaya başlar. İşte bu haksız şekvâlar Rahîm-i Mutlak'a gitmemek hikmetiyle Azrail (*aleyhisselâm*) perde olmuş. Aynen bunun gibi bütün meleklerin, belki bütün esbab-ı zâhiriye'nin vazifeleri, izzet-i rubûbiyetin perdeleridir. Ta güzellikleri görünmeyen ve hikmetleri bilinmeyen şeylerde kudret-i ilâhiyenin izzeti ve kudsîyeti ve rahmetinin ihatası muhafaza edilsin.. itiraza hedef olmasın.. ve hasis ve ehemmiyetsiz ve merhametsiz şeyler ile kudretin mübâşeret-i -nazar-ı zâhirîde- görünmesin.

Yoksa hiçbir sebebin hakikî tesiri ve îcâda hiç kabiliyeti olmadığını, her şeyde tevhid sikkeleri kat'î gösterdiğini Risale-i Nur, hadsiz delilleriyle isbat etmiş.

Halketmek, îcad etmek O'na mahsustur. Esbab, yalnız bir perdedir. Melâike gibi zîşuur olanların, yalnız cüz-ü ihtiyârıyla cüz'î, îcadsız, kesb denilen bir nevi hizmet-i fitriye ve amelî bir nevi ubûdiyetten başka ellerinde yoktur.

Amelî: Fiilî, tatbikî, uygunlamalı.

Cüz-i ihtiyar: Zayıf, küçücük irade, tercih gücü.

Cüz'î: Küçük, az.

Esbab: Sebepler.

Esbâb-ı zâhiriye: Görünen, dış sebepler.

Halk etmek: Yaratmak.

Hasis: Değersiz, çirkin.

Hizmet-i fitriye: Tabii vazife, hizmet.

İcad etmek: Var etmek, vücuda getirmek.

İzzet-i rubûbiyet: Cenâb-ı Hakk'ın üstün idare ve eşsiz terbiyesinin yüceliği, izzeti.

Kesb: Çalışma, çaba, emek.

Kudsîyet: Mukaddeslik, kutsallık, kusursuzluk.

Mübâşeret: Temas, doğrudan doğruya ilişkili olma.

Nazar-ı zahiri: Zahiri bakış, ilk, sathi bakış.

Rahîm-i Mutlak: Sonsuz ve sınırsız şefkat ve merhamet sahibi Hz. Allah.

Zîşuur: Akıl, şuur sahibi.

Evet, izzet ve azamet isterler ki; esbap, perdedâr-ı dest-i kudret ola aklın nazarında.

Tevhid ve ehadiyet isterler ki; esbap, ellerini çeksinler tesir-i hakikîden...

İşte, nasıl ki melekler ve umûr-u hayriyede ve vücûdiyede istihdam edilen zâhirî sebepler, güzellikleri görünmeyen ve bilinmeyen şeylerde kudret-i rabbâniyeyi kusurdan, zulümden muhafaza edip takdis ve tesbih-i ilâhîde birer vesiledirler. Aynen öyle de, cinnî ve insî şeytanlar ve muzır maddelerin umûr-u şerriyede ve ademiyyede istîmalleri dahi, yine kudret-i sübhâniyeyi gadirden ve haksız itirazlardan ve şekvâlara hedef olmaktan kurtarmak ile takdis ve tesbihat-ı rabbâniyeye ve kâinattaki bütün kusurattan müberra ve münezzehiyetine hizmet ediyorlar.

Çünkü bütün kusurlar, ademden ve kabiliyetsizlikten ve tahripten ve vazife yapmamaktan –ki birer ademdirler– ve vücûdu olmayan ademî fiillerden geliyor. Bu

Azamet: Cenâb-ı Hakk'ın büyüklüğü.

Cinnî ve insî şeytan: Cinnlerden ve insanlardan şeytanlık yapanlar.

Ehadiyet: Cenâb-ı Hakk'ın her varlığa özel, ayrı şekilde tecelli eden birliği.

Gadir: Zulüm, haksızlık.

İstihdam: Çalıştırma, görevlendirme, hizmet ettirme.

İstîmâl: Kullanma.

İzzet: Cenâb-ı Hakk'ın bütün yüceliklerin, şereflerin mutlak sahibi ve yaratıcısı olduğunu ifade eden sıfatı.

Kudret-i rabbâniye: Cenâb-ı Hakk'ın bütün bir varlığı kuşatan eşsiz kudreti.

Kudret-i sübhâniye: Cenâb-ı Hakk'ın kusursuz, yüce kudreti.

Müberra ve münezzehiyet: Temiz, beri, uzak olmak.

Perdedâr-ı dest-i kudret: İlâhî kudrete perde olan, kudretin önünde kendini gösteren.

Takdis ve tesbih-i ilâhî: Cenâb-ı Hakk'ın her hususta kusursuz, noksansız olduğunu ifade ve ilan etme.

Tesir-i hakikî: Gerçek, asıl etki.

Tevhid: Cenâb-ı Hakk'ın birliği. Eşyadaki genel ve umumi birlik tecellisi, vâhidiyet.

Umûr-i hayriye ve vücûdiye: Bir hayrın, bir var oluşun, olumlu bir neticenin meydana gelmesine sebep olan işler.

Umûr-i şerriye ve ademiye: Şerre, olumsuzluğa veya bir olumlu durumun yok olmasına sebep olan işler.

şeytanî ve şerli perdeler, o kusurâta merci olup itiraz ve şekvâları, bilistihkak kendilerine alarak Cenâb-ı Hakk'ın takdisine vesile oluyorlar.

Zaten şerli ve ademî ve tahripçi işlerde kuvvet ve iktidar lâzım değil; az bir fiil ve cüz'î bir kuvvet, belki vazifesini yapmamak ile bazen büyük ademler ve bozmaklar oluyor. O şerir fâiller, muktedir zannedilirler. Hâlbuki, ademden başka hiç tesirleri ve cüz'î bir kesbden hariç bir kuvvetleri yoktur. Fakat o şerir ademden geldiklerinden, o şerirler hakikî fâildirler. Bilistihkak, eğer zîşuur ise cezayı çekerler. Demek seyyiâtta o fenâlar fâildirler; fakat haseneler ve hayırlarda ve amel-i sâlihte vücûd olmasından o iyiler, hakikî fâil ve müessir değiller. Belki kâbildirler, feyz-i ilâhîyi kabul ederler ve mükâfatları dahi sırf bir fazl-ı ilâhîdir diye Kur'ân-ı Hakîm, مَا أَصَابَكَ مِنْ حَسَنَةٍ فَمِنَ اللَّهِ وَمَا أَصَابَكَ مِنْ سَيِّئَةٍ فَمِنْ نَفْسِكَ¹ ferman eder.

Elhâsıl: Vücûd kâinatları ve hadsiz adem âlemleri birbirleriyle çarpışırken.. ve cennet ve cehennem gibi meyveler verirken.. ve bütün vücûd âlemleri **الْحَمْدُ لِلَّهِ**.. **سُبْحَانَ اللَّهِ**.. **سُبْحَانَ اللَّهِ** ve bütün adem âlemleri **الْحَمْدُ لِلَّهِ**²

¹ “Sana gelen her iyilik Allah'tandır. Başına gelen her fenalık ise nefsendendir.” (Nisâ sûresi, 4/79).

² Bütün hamdler, övgüler Allah'adır.

³ Allah'ı bütün eksikliklerden tenzih ederim.

Amel-i sâlih: İslâm'ın güzel ve faydalı gördüğü her türlü iş, fiil.

Bilistihkak: Hak ederek.

Fazl-ı ilâhî: Allah'ın lütfu, ihsanı.

Feyz-i ilâhî: İlâhî ihsan, bereket.

Hasene: Sevap, iyilik.

Kabil: Alıcı, sadece almaya elverişli yaratılan.

Muktedir: İşe gücü yeten, iktidarı olan.

Seyyât: Günahlar, kötülükler.

Şerir: Şerli, şirret.

derken.. ve ihatalı bir kanun-u mübâreze ile melekler şeytanlarla ve hayırlar şerlerle; ta kalbin etrafındaki ilham, vesvese ile mücadele ederken; birden meleklerle imanın bir meyvesi tecellî eder, meseleyi halledip karanlık kâinatı ışıklandırır. **اللَّهُ نُورُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ**¹ âyetinin envârından bir nurunu bize gösterir ve bu meyvenin ne kadar tatlı olduğunu tattırır.

♦ İkinci bir küllî meyvesine “Yirmi Dördüncü” ve “elif”ler kerametini gösteren “Yirmi Dokuzuncu Söz”ler, işaret edip parlak bir surette meleklerin vücûdunu ve vazifesini isbat etmişler:

Evet kâinatın her tarafında, cüz’î ve küllî her şeyde, her nevide, kendini tanıttırmak ve sevdirmek içinde merhametkârâne bir haşmet-i rubûbiyet; elbette o haşmete, o merhamete, o tanıttırmaya, o sevdirmeye karşı şükür ve takdis içinde bir geniş ve ihatalı ve şuurkârâne bir ubûdiyetle mukabele etmesi lâzım ve kat’îdir. Ve şuursuz cemâdât ve erkân-ı azîme-i kâinat hesabına o vazifeyi, ancak hadsiz melekler görebilir.. ve o saltanat-ı rubûbiyetin, her tarafta; serâda, Süreyya’da, zeminin temelinde, dışında hakîmâne ve haşmetkârâne icraatını onlar temsil edebilirler.

¹ “Allah göklerin ve yerin nûrudur.” (Nûr sûresi, 24/35)

Cemâdat: Cansız varlıklar.
Envâr: Nurlar.

Erkân-ı azîme-i kâinat: Kâinattaki büyük önemli varlıklar.

Hakîmâne: Hikmetlice, yerli yerince.

Haşmet-i Rubûbiyet: Cenâb-ı Hakk’ın hâkimiyet ve

idaresindeki ihtişam, büyüklük.

Haşmetkârâne: Cenâb-ı Hakk’ın büyüklüğünü, yüceliğini gösterir bir tarzda.

İhâta: İçine alma, kapsama, kuşatma.

Kanun-u mübâreze: Mücadele kanunu.

Küllî: Şümullü, kapsamlı.

Saltanat-ı Rubûbiyet: Cenâb-ı Hakk’ın kâinatı kuşatan hâkimiyeti, yönetimi.

Serâda Süreyya’da..: “Yerde ve gökte..” anlamında kullanılan bir deyim.

Şuurkârâne: Şuurlu bir şekilde.

Ubûdiyet: Kulluk.

Meselâ felsefenin ruhsuz kanunlarının pek karanlık ve vahşetli gösterdikleri hilkat-i arziye ve vaziyet-i fitriyesini, bu meyve ile nurlu, ünsiyetli bir tarzda “Sevr” ve “Hût” namlarındaki iki meleğin¹ omuzlarında, yani nezaretlerinde.. ve cennetten getirilen² ve fânî küre-i arzın bâkî bir temel taşı olmak, yani ileride bâkî cennete bir kısmını devretmeye bir işaret için “Sahret” nâmında uhrevî bir madde, bir hakikat gönderilip Sevr ve Hût meleklerine bir nokta-yı istinad edilmiş diye, Benîsrâil’in eski peygamberlerinden rivâyet var ve İbni Abbas’tan dahi mervîdir.³ Maatteessüf bu kudsî mana, mürûr-u zamanla bu teşbih, avâmın nazârında hakikat telâkki edilmekle aklın haricinde bir suret almış. Madem melekler havada gezdikleri gibi toprakta ve taşta ve yerin merkezinde de gezerler; elbette, onların ve küre-i arzın üstünde duracak cismânî taş ve balığa ve öküzze ihtiyaçları yoktur.

Hem meselâ küre-i arz, küre-i arzın nevileri adedince başlar ve o nevilerin fertleri sayısınca diller ve o fertlerin

¹ Bkz.: et-Taberî, *Câmiu’l-beyân* 1/153, 194, 21/72; el-Hâkim, *el-Müstedrek* 4/636; İbni Abdilber, *et-Temhid* 4/9; el-Heysemî, *Mecmeu’z-zevâid* 8/131 (Bezzar’dan naklen).

² Bkz.: İbni Mâce, *tıb* 8; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 5/31, 65; el-Hâkim, *el-Müstedrek* 4/133, 134, 226.

³ Bkz.: el-Hâkim, *el-Müstedrek* 4/636; et-Taberî, *Târihu’l-ümem ve’l-mülûk* 1/40; Ebu’s-Şeyh, *el-Azame* 4/1383, 1384, 1400, 1403.

Avâm: Genel halk tabakası, sıradan kimseler.

Benî İsrail: İsrail oğulları, Yahudiler.

Hilkat-i arziye: Yeryüzünün yaratılışı.

Küre-i arz: Yerküre, dünya.

Maatteessüf: Maalesef, üzüülerek.

Mervî: Rivayet edilen, bildirilen.

Mürûr-i zaman: Zaman aşımı, bir şeyin üzerinden uzun zaman geçmesi.

Nokta-yı istinad: Dayanak noktası.

Telâkki edilmek: Kabullemek, benimsenmek.

Ünsiyet: İnsanın bir şeye karşı içinde hissettiği yakınlık, sıcaklık.

Vaziyet-i fitriye: Tabii vaziyet.

âzâ ve yaprak ve meyveleri miktarınca tesbihatlar yaptığı için elbette, o haşmetli ve şuursuz ubûdiyet-i fitriyeyi bilerek, şuurdârâne temsil edip dergâh-ı ilâhîye takdim etmek için kırk bin başlı ve her başı kırk bin dil ile.. ve her bir dil ile kırk bin tesbihat yapan bir melek-i müekkeli buluncak ki, ayn-ı hakikat olarak Muhbir-i Sâdık haber vermiş.¹ Ve hilkat-i kâinatın en ehemmiyetli neticesi olan insanlarla münasebât-ı rabbâniyeyi tebliğ ve izhar eden Cebrail (*aleyhisselâm*).. ve zîhayat âleminde en haşmetli ve en dehşetli olan diriltmek ve hayat vermek ve ölümle terhis etmekteki Hâlık'a mahsus olan icraat-ı ilâhiyeyi yalnız temsil edip ubûdiyetkârâne nezaret eden İsrail (*aleyhisselâm*) ve Azrail (*aleyhisselâm*).. ve hayat dairesinde rahmetin en cemiyetli, en geniş, en zevkli olan rızıktaki ihsânât-ı rahmâniyeye nezaretle beraber, şuursuz şükürleri şuur ile temsil eden Mikail (*aleyhisselâm*) gibi meleklerin pek acîb mahiyette bulunmaları ve vücûdları ve ruhların bekâları, saltanat ve haşmet-i rubûbiyetin muktezasıdır. Onların ve her birinin mahsus tâifelerinin vücûdları, kâinatta güneş gibi görünen

¹ Bkz.: et-Taberî, *Câmiu'l-beyân* 15/156; Ebu's-Şeyh, *el-Azame* 2/547, 740, 742, 747, 3/868; İbni Kesir, *Tefsiru'l-Kur'ân* 3/62.

Acîb: Hârîka, hayranlık veren.

Ayn-ı hakikat: Gerçeğin ta kendisi.

Cemiyetli: Kapsamlı, şümullü.

Dergâh-ı ilâhî: Cenab-ı Hakk'ın huzuru, divanı.

Hâlık: Yaradan, Hz. Allah.

Hilkat-i kâinat: Kainatın Yaratılışı.

İhsânât-ı rahmâniye: Cenab-ı Hakk'ın ihsanları.

İzhar: Gösterme, belirtme.

Melek-i müekkel: Görevli melek.

Muhbir-i Sâdık: Doğru, yanıltmayan haberci, Hz. Peygamber Efendimiz (s.a.s.).

Muktezâ: Gerek, sebep.

Münasebât-ı rabbâniye: İnsanın Allah karşısındaki konumu ve duruşu.

Nezâret: Bakma, gözetme, idare etme.

Şuurdârâne: Şuurlu bir şekilde.

Tebliğ: Bildirme.

Ubûdiyet-i fitriye: Tabii kulluk.

Ubûdiyetkârâne: Kulluk ve itaat içinde.

Zihayat: Canlı.

saltanat ve haşmetin vücûdu derecesinde kat'îdir ve şüphesizdir. Melâikeye ait başka maddeler bunlara kıyas edilsin...

Evet küre-i arzda dört yüz bin nevileri zîhayattan halke-den, hatta en âdi ve müteaffin maddelerden zîruhları çoklukla yaratan ve her tarafı onlarla şenlendiren ve mucizât-ı sanatına karşı, onlara dilleriyle

مَا شَاءَ اللَّهُ¹ ، بَارَكَ اللَّهُ² ، سُبْحَانَ اللَّهِ³

dediren ve ihsânât-ı rahmetine mukabil

الْحَمْدُ لِلَّهِ⁴ ، الشُّكْرُ لِلَّهِ⁵ ، اللَّهُ أَكْبَرُ⁶

o hayvancıklara söylettiren bir Kadîr-i Zülcelâli ve'l-cemâl; elbette, bilâ-şek velâ-şüphe koca semâvâta münasip, isyansız ve dâima ubûdiyette olan sekeneleri ve ruhanîleri yaratmış, semâvâtı şenlendirmiş, boş bırakmamış ve hayvanâtın tâifelerinden pek çok ziyade ayrı ayrı nevileri, meleklerden îcad etmiş ki; bir kısmı küçücük olarak yağmur ve kar katrelerine binip sanat ve rahmet-i ilâhiyeyi

1 "Mâşâallah! Allah ne güzel dilemiş ve yapmış!"

2 Allah hayır ve bereketini artırsın.

3 Allah'ı bütün eksikliklerden tenzih ederim.

4 Bütün hamdler, övgüler Allah'adır.

5 Her türlü şükran ve minnet Allah'adır.

6 Sadece büyüklükte değil hiçbir konuda eşi ve benzeri olmayan, başka bir şey kendisiyle kıyas bile edilemeyecek yegâne büyük, Allah'tır.

Bi lâ şek ve lâ şüphe: Şüphesiz, tereddütsüz.

Halk etmek: Yaratmak.

İcad etmek: Yaratmak, var etmek.

Kadîr-i Zül'-Celâl-i Ve'l-Cemâl: Herşeye güce yeten,

güzeller Güzel'i, ulular Ulu'su Hz. Allah.

Mu'cizât-ı sanat: Sanat, yaratılış mu'cizeleri.

Müteaffin: Bozulmuş, çürüyüp kokmuş.

Ruhânî: Ruh sahibi, ruhu olan.

Sekene: Halk, ahali.

Semâvât: Gökler, feza.

Zîruh: Ruh sahibi.

kendi dilleriyle alkışlıyorlar.. bir kısmı, birer seyyar yıldızlara binip feza-yı kâinatta seyahat içinde azamet ve izzet ve haşmet-i rubûbiyete karşı tekbir ve tehlil ile ubûdiyetlerini âleme ilân ediyorlar.

Evet zaman-ı Âdem'den beri bütün semâvî kitaplar ve dinler, meleklerin vücûdlarına ve ubûdiyetlerine ittifakları ve bütün asırlarda melekler ile konuşmalar ve muhâvereler, kesretli tevatür ile insanlar içinde vuku bulduğunu nakil ve rivâyetleri ise, görmediğimiz Amerika insanların vücûdları gibi meleklerin vücûdlarını ve bizimle alâkadar olduklarını kat'î isbat eder.

İşte şimdi gel, iman nuruyla bu küllî, ikinci meyveye bak ve tat; nasıl kâinatı baştan başa şenlendirip, güzelleştirip bir mescid-i ekbere ve büyük bir ibadethâneye çeviriyor. Ve fen ve felsefenin soğuk, hayatsız, zulmetli, dehşetli göstermelerine mukabil; hayatlı, şuurulu, ışıklı, ünsiyetli, tatlı bir kâinat göstererek bâkî hayatın bir cilve-i lezzetini ehl-i imana –derecesine göre– dünyada dahi tattırır.

Tetimme: Nasıl ki vahdet ve ehadiyet sırrıyla kâinatın her tarafında aynı kudret, aynı isim, aynı hikmet, aynı sa-

Cilve-i lezzet: Lezzet numunesi.

Ehadiyet: Cenâb-ı Hakk'ın her varlığa özel, ayrı şekilde tecelli eden birliği.

Feza-yı kâinat: Uzay.

Kesret: Çokluk, çoğunluk.

Mescid-i ekber: Pek büyük mescid.

Muhâvere: Karşılıklı konuşma, diyalog.

Tehlil: “Lâ ilâhe ill'allah” diyerek Allah'ın birliğini ikrar ve ilan etmek.

Tetimme: Tamamlayıcı ek.

Tevâtür: Yalanda ittîfâk etmeleri mümkün olmayan birçok kişinin naklettiği kesin haber, bilgi.

Ünsiyet: İnsanın bir şeye karşı içinde hissettiği yakınlık, sıcaklık.

Vahdet: Cenâb-ı Hakk'ın birliği. Eşyadaki genel ve umumi birlik tecellisi.

Vuku bulmak: Olmak, meydana gelmek.

nat bulunmasıyla Hâlık'ın vahdet ve tasarrufu ve îcad ve rubûbiyeti ve hallâkiyet ve kudsiyeti, cüz'î-küllî her bir masnûun hâl dili ile ilân ediliyor. Aynen öyle de her tarafta melekleri halkedip, her mahlûkun lisân-ı hâl ile şuursuz yaptıkları tesbihatı, meleklerin ubûdiyetkârâne dilleriyle yaptırıyor. Meleklerin hiçbir cihette hilâf-ı emir hareketleri yoktur.¹ Hâlis bir ubûdiyetten başka hiçbir îcad ve emirsiz hiçbir müdahale, hatta izinsiz şefaatları dahi olmaz. Tam

وَيَفْعَلُونَ مَا يُؤْمَرُونَ² ، بَلْ عِبَادٌ مُّكْرَمُونَ³

sırrına mazhardırlar.

¹ Bkz.: Nahl sûresi, 16/50; Tahrîm sûresi, 66/6.

² "...kendilerine ne emredilirse onu yaparlar." (Nahl sûresi, 16/50; Tahrîm sûresi, 66/6)

³ "Bilakis onların evlat dedikleri melekler, O'nun ikram ve takdirine mazhar olmuş kullarıdır." (Enbiyâ sûresi, 21/26)

Cüz'î - küllî: Küçük-büyük.

Hallâkiyet: Cenâb-ı Hakk'ın her şeyi "Yaradan" olması.

Hilâf-ı emir: Emre aykırı.

Kudsiyet: Mukaddeslik, kutsallık, kusursuzluk.

Lisan-ı hâl: Hâl dili, durum ifadesi.

Masnû: Her biri bir sanat eseri olan varlıklar. Allah'ın yarattığı her şey.

Rubûbiyet: Allah'ın her şeyi kuşatan idare ve terbiyesi.

Mucizât-ı Kur'âniye Risâlesi

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

قُلْ لِّئِنْ اجْتَمَعَتِ الْإِنْسُ وَالْجِنُّ عَلَى أَنْ يَأْتُوا بِمِثْلِ هَذَا
الْقُرْآنِ لَا يَأْتُونَ بِمِثْلِهِ وَلَوْ كَانَ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ ظَهِيرًا¹

Mahzen-i mucizât ve mucize-i kübrâ-yı Ahmediye (aleyhissalâtü vesselâm) olan Kur'ân-ı Hakîm-i Mu'cizü'l-Beyân'ın hadsiz vücûh-u i'câzından kırka yakın vücûh-u i'câziyeyi Arabî risâlelerimde ve Arabî Risâle-i Nur'da ve "İşârâtü'l-İ'câz" nâmındaki tefsirimde ve geçen şu yirmi dört Söz'lerde işaretler etmişiz. Şimdi onlardan yalnız beş vechini bir derece beyan ve sair vücûhu içlerinde icmâlen dercederek ve bir mukaddime ile onun târif ve mahiyetine işaret edeceğiz.

¹ "De ki: Yemin ederim! Eğer insanlar ve cinler, bu Kur'ân'ın benzerini yapmak için bir araya toplansalar, hatta birbirlerine destek olup güçlerini birleştirseler bile, yine de onun gibi bir kitap meydana getiremezler." (İsrâ sûresi, 17/88).

Arabî: Arapça

Derc etme: İçine koyma, yerleştirme

İcmâlen: Toplu mana, çok kısa bir özet olarak

Kur'ân-ı Hakîm-i Mu'cizü'l-Beyan: Mucize üslubu ile, her şeyi yerli yerince açıklayan

Mahzen-i Mucizat: Mucizeler kaynağı

Mucize-i kübra-yı Ahmediye: Hz. Muhammed'in (s.a.s) en büyük mucizesi

Mukaddime: Ön söz, giriş

Sair: Diğer, başka

Vech: Sûret, sebep, tarz

Vücûh-i i'câz: Mucizelik yönleri, şekilleri

Mukaddime

“Üç Cüz”dür.

Birinci Cüz

Kur’ân Nedir? Târifi Nasıldır?

Elcevap: (On Dokuzuncu Söz’de beyan edildiği ve sair sözlerde isbat edildiği gibi) **KUR’ÂN;**

- ✓ Şu kitab-ı kebir-i kâinatın bir tercüme-i ezeliyesi...
- ✓ Ve âyât-i tekviniyeyi okuyan mütenevvi dillerinin tercüman-ı ebedîsi...
- ✓ Ve şu âlem-i gayb ve şehâdet kitabının müfessiri...
- ✓ Ve zeminde ve gökte gizli esmâ-yı ilâhiyenin mânevî hazinelerinin keşşâfı...
- ✓ Ve sutûr-u hâdisatın altında muzmer hakâikin miftahı...
- ✓ Ve âlem-i şehâdetde âlem-i gaybın lisanı...

Âlem-i gayb: Görünmeyen, duyularla bilinmeyen âlem.

Âlem-i şehadet: Görünen âlem, bu dünya.

Âyât-ı tekviniye: Kâinata Allah’ın varlığına işaret eden deliller.

Esmâ-yı ilâhiye: Cenab-ı Hakk’ın kudsi isimleri.

Hakâik: Hakikatler.

Keşşâf: Gizli şeyleri meydana çıkararak.

Kitab-ı Kebir-i Kâinat: Çok manalar ihtiva etmede kitaba benzeyen büyük kâinat.

Miftah: Anahtar.

Muzmer: Gizli, saklı, örtülü.

Müfessir: Açıklayan, izah eden.

Mütenevvi: Çeşitli.

Sutur-ihadisat: Hâdiselerin teşkil ettiği satırlar.

Tercümân-ı ebedî: Ebedî tercüman, (Kur’ân için kullanılan bir ifade.).

Tercüme-i ezeli: Ezeli tercüme, Kur’ân Bütün varlıkların mânâ, mâhiyet ve vazifelerini açıkladığından mevcudatın tercümesi hükümündedir.

✓ Ve şu âlem-i şehâdet perdesi arkasında olan âlem-i gayb cihetinden gelen iltifâtât-ı ebediye-i rahmâniye ve hitâbât-ı ezeliye-i sübhâniyenin hazinesi...

✓ Ve şu İslâmiyet âlem-i mânevîsinin güneşi, temeli, hendesesi...

✓ Ve avâlim-i uhreviyyenin mukaddes haritası...

✓ Ve zât ve sıfat ve esmâ ve şuûn-u ilâhiyenin kavl-i şârihi, tefsir-i vâzihı, bürhân-ı kâtı, tercüman-ı sâtı...

✓ Ve şu âlem-i insâniyetin mürebbîsi...

✓ Ve insâniyet-i kübrâ olan İslâmiyet'in mâ ve ziyâsı...

✓ Ve nev-i beşerin hikmet-i hakikiyesi..

✓ Ve insâniyeti saadete sevk eden hakikî mürşidi ve hâdisi...

✓ Ve insana hem bir *kitab-ı şeriat*, hem bir *kitab-ı dua*, hem bir *kitab-ı hikmet*, hem bir *kitab-ı ubûdiyet*, hem bir

Âlem-i insaniyet: İnsanlık.
Avâlim-i uhreviye: Ahiret âlemleri.

Bürhân-ı katı: Kesin delili.

Esmâ: Cenab-ı Hakk'ın isimleri, sıfatları.

Hâdi: Hidayet eden, yol gösteren.

Hendese: Geometri, mühendislik.

Hikmet-i hakikiye: Hakikî hikmet.

Hitabât-ı ezeliye-i sübhâniye: Her türlü kusurdan münezze Cenab-ı Hakk'ın ezeli hitapları, sözleri.

İltifatât-ı ebediye-i rahmaniye: Cenab-ı Hakk'ın sonsuz iltifatları.

İnsaniyet-i kübra: En büyük insanlık, en kapsamlı insanlık anlayışı.

İslâmiyet âlem-i mânevîsi: İslâmiyet'in mânevî dünyası.

Kavl-i şârihi: Açıklayıcı sözü.

Kitâb-ı dua: Dua kitabı.

Kitâb-ı hikmet: Hikmet kitabı.

Kitâb-ı şeriat: Din kitabı, kanun kitabı.

Kitâb-ı ubûdiyet: Kulluk kitabı.

Mâ: Su.

Mürebbîsi: Terbiye edeni.

Nev-i beşer: İnsan türü.

Şuun-i ilâhiye: İlâhî fiiller, işler.

Tefsir-i vazihı: Kolay anlaşılır açıklaması.

Tercüman-ı sâtı: Nur saçan, parlak bir tercümanı.

Ziya: Işık.

kitab-ı emir ve davet, hem bir kitab-ı zikir, hem bir kitab-ı fikir...

✓ Hem bütün insanın bütün hâcât-ı mâneviyesine mer-ci' olacak çok kitablari tazammun eden tek, câmi bir *kitab-ı mukaddes*'tir.

✓ Hem bütün evliya ve siddikîn ve urefa ve muhakkikî-nin muhtelif meşreblarına ve ayrı ayrı mesleklerine, her birindeki meşrebin mezâkına lââyık ve o meşrebi tenvir edecek ve her bir mesleğin mesâkına muvâfık ve onu tasvir edecek birer risâle ibraz eden mukaddes bir kütüphane hükmünde bir *kitab-ı semâvî*dir.

İkinci Cüz ve Tetimme-i Târîf

Kur'ân, Arş-ı Âzam'dan, ism-i âzam'dan, her ismin mertebe-i âzamından geldiği için, "On İkinci Söz"de beyan ve isbat edildiği gibi;

✓ **Kur'ân**; bütün âlemlerin Rabbi itibarıyla Allah'ın kelâmıdır.

Arş-ı a'zam: Allah'ın yüce tahtı, Allah'ın yüce hakimi-yetinin ifadesi.

Câmi': Toplayan, kendinde bulunduran.

Evliya: İbadet ve takvalarıyla Allah'a yakın olan kullar.

Hâcât-ı mâneviye: Mânevî ihtiyaçlar.

İbraz: Göstermek, meydana koymak.

İsm-i a'zam: Hadislerde, dua ederken zikredildiğinde duaların kabul olduğu bildirilen Cenab-ı Hakk'ın en yüce ismi.

Kitâb-ı emir: Emir kitabı.

Kitâb-ı fikir: Fikir kitabı.

Kitâb-ı mukaddes: Kudsi kitap.

Kitâb-ı Semavi: Allah (c.c) tarafından gönderilen kitap.

Kitâb-ı zikir: Zikir kitabı.

Merci: Müracat edilecek, dönülecek yer, hükmüne boyun eğilen karar yeri.

Mertebe-i âzam: En yüksek seviye.

Mesâk: Sevk edilecek yer, hedef.

Mezâk: Zevk, tat alınacak yer, damak.

Muhakkikîn: İnceden ince-ye araştıran, hakikatleri de-lilleriyle bilen tahkik ehli kimseler.

Nüzul: İnme.

Siddikîn: Özü sözü doğru insanlar.

Tazammun: İhtiva etme, içine alma.

Tenvir etmek: Aydınlatmak.

Tetimme-i tarîf: Tanıma ilave.

Urefa: Arifler, irfan sahibi kimseler.

- ✓ Hem bütün mevcudatın İlâh'ı unvanıyla Allah'ın fermanıdır.
- ✓ Hem bütün semâvât ve arzın Hâlık'ı nâmına bir hiaptır.
- ✓ Hem rubûbiyet-i mutlaka cihetinde bir mükâlemedir.
- ✓ Hem saltanat-ı âmme-i sübhâniye hesabına bir hutbe-i ezeliyedir.
- ✓ Hem rahmet-i vâsia-yı muhîta nokta-yı nazarında bir defter-i iltifâtât-ı rahmâniyedir.
- ✓ Hem ulûhiyetin azamet-i haşmeti haysiyetiyle, başlarında bazen şifre bulunan bir muhabere mecmuasıdır.
- ✓ Hem ism-i âzam'ın muhîtinden nüzûl ile Arş-ı âzam'ın bütün muhatına bakan ve teftiş eden hikmetfeşan bir kitab-ı mukaddes'tir.

Ve şu sırdandır ki, “kelâmullah” unvanı, kemâl-i liyâkatla Kur’ân’a verilmiş ve daima da veriliyor.

Azamet-i haşmet: Haşmetinin büyüklüğü.

Defter-i iltifatat-ı rahmaniye: Rahmâni lütufları içeren defter.

Haysiyetiyle: Cihetiyle.

Hikmetfeşân: Hikmet saçan.

Hutbe-i ezeliye: Ezeli olan Cenab-ı hakk'ın insanlara ve cinlere bir hutbesi olan Kur'ân.

Kemâl-ı liyakat: Tam lâyük olma.

Mevcudat: Varlıklar.

Muhabere: Haberleşme, karşılıklı haber verme.

Muhat: Etrafı çevrilmiş kuşatılmış.

Mükâleme: Konuşma.

Nokta-i nazar: Bakış açısı.

Rahmet-i vasia-i muhîta: Cenab-ı Hakk'ın her şeyi kuşatan geniş, engin rahmeti.

Rubûbiyet-i mutlaka: Cenab-ı Hakk'ın mahlukları yaratma ve yetiştirme sıfatı.

Saltanat-ı âmme-i sübhâniye: Kâinatı yaratan ve yöneten Allah teâlâ'nın mutlak hâkimiyeti.

Ulûhiyet: Cenab-ı Hakk'ın, ibadet ve itaat edilmeye sadece kendisinin müstehak olması.

Kur'ân'dan sonra sair enbiyânın kütüb ve suhufları derecesi gelir. Sair nihayetsiz kelimât-ı ilâhiyenin ise bir kısmı dahi has bir itibarla, cüz'î bir unvan ile, hususî bir tecelli ile, cüz'î bir isim ile ve has bir rubûbiyet ile ve mahsus bir saltanat ile ve hususî bir rahmet ile zâhir olan ilhamât sûretinde bir mükâlemedir. Melek ve beşer ve hayvanâtın ilhamları, külliyyet ve hususiyet itibarıyla çok muhtelifdir.

Üçüncü Cüz

Kur'ân; asırları muhtelif bütün enbiyânın kütüblerini ve meşrepleri muhtelif bütün evliyanın risâlelerini ve meslekleri muhtelif bütün asfiyânın eserlerini icmâlen tazammun eden ve cihat-ı sittesi parlak ve evhâm u şübehâtın zulûmâtından musaffa ve nokta-yı istinadı, bilyakîn vahy-i semâvî ve kelâm-ı ezeli; ve hedefi ve gayesi, bilmüşâhede saadet-i ebediye; içi, bilbedahe hâlis hidâyet; üstü, bizzarûre envâr-ı îmân; altı, biilmelyakîn delil ve bürhân;

Asfiya: İlim ve takvasıyla Peygamber Efendimiz'in (sas) gerçek varisleri.

Biilmelyakîn: Bir şeyi görüp tatmaksızın delile dayanacak şekilde bilmek.

Bilbedahe: Açık olarak, âşikâr.

Bilmüşâhede: Gözle görölerek (bilinmektedir ki).

Bilyakîn: Kat'i surette, kesin olarak.

Bizzarûre: İster istemez, kesin olarak.

Cihat-ı sitte: Altı yön.

Enbiya: Peygamberler.

Envâr-ı iman: İman nur-ları.

Evham: Yanlış ve esassız zanlar, vahimler.

Hususiyet: Husûsilik.

İcmâlen: Toplu mana, çok kısa bir özet olarak.

İlhamat: İlhamlar.

Kelâm-ı ezeli: Ezeli kelâm.

Kelimat-ı ilâhiye: İlâhî kelimeler.

Külliyyet: Umûmilik, çok kapsamlı olma.

Kütüb: Dört peygambere indirilen kitap, kitaplar.

Meşrep: Tutum, özel tarz.

Musaffa: Süzölmüş.

Mükâleme: Konuşma.

Nokta-i istinad: Dayanak noktası, güvenecek, dayanacak yer.

Saadet-i ebedi: Ebedî mutluluk.

Sair: Diğer, başka.

Suhuf: Bazı peygamberlere gelen sahife hâlindeki kitap, sayfeler.

Şübehât: Şüpheler.

Tazammun: İhtiva etme, içine alma.

Vahyi-i semavi: Allah (c.c.) tarafından gönderilen ilahî ferman.

Zâhir: Görünen, âşikâr olan.

Zülumat: Karanlıklar.

sağı, bittecrübe teslim-i kalb ve vicdan; solu, biaynelyakîn teshir-i akıl ve iz'an; meyvesi, bihakkalyakîn Rahmet-i Rahmân ve dâr-ı cinân, makamı ve revâcî, bi'l-hadsî's-sâdık makbûl-ü melek ve ins ü cân bir kitab-ı semâvîdir.

Kur'ân'ın târifine dair üç cüzündeki sıfatların her biri başka yerlerde kat'î isbat edilmiş veya isbat edilecektir. Dâvamız mücerred değil, her birisi bürhân-ı kat'î ile müberhendir.

Biaynelyakîn: Bir şeyi bizzat gözüyle görüp hakkında bilgi sahibi olmak, görerek bilmek.

Bihakkalyakîn: Bir şeyi, bizzat tadarak, yaşayarak, hiç şüphesi kalmayacak şekilde bilmek.

Bilhads-i sadık: Doğru olan sezgi.

Bittecrübe: Tecrübe ile bilmek.

Burhan-ı kat'î: Kesin delil.

Dar-ı cinan: Cennet yurdu.

Kitab-ı semavi: Allah (c.c.) tarafından gönderilen kitap.

Makbul-i melek: Melekler tarafından hüsn-i kabul görmüş.

Müberhen: Delilli, ispatlanmış.

Mücerred: Delilden uzak, ispatı zor.

Rahmet-i Rahman: Rahman olan Allah'ın (c.c.) Rahmeti.

Revac: Değer kazanma, sürüm.

Teshir-i akıl ve iz'an: Akıl ve iz'anı büyüleyip hayrete düşürme.

Teslim-i kalp ve vicdan: Kalp ve vicdan ile kabul lenmek

Birinci Zeyl

(Makam itibarıyla Yirmi Beşinci Söz'e ilhak edilen zeyillerden, Yedinci Şua'nın Birinci Makamı'nın On Yedinci Mertebesi'dir.)

Bu dünyada hayatın gayesi ve hayatın hayatı î mân olduğunu bilen bu yorulmaz ve tok olmaz yolcu, kendi kalbine dedi ki: Aradığımız Zât'ın sözü ve kelâmı denilen bu dünyada en meşhur ve en parlak ve en hâkim ve ona teslim olmayan herkese, her asırda meydan okuyan Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyân nâmındaki kitaba müracaat edip, o ne diyor, bilelim. Fakat en evvel, bu kitab bizim hâlıkımızın kitabı olduğunu isbat etmek lâzımdır, diye taharriye başladı. Bu seyyah bu zamanda bulunduğu münasebetiyle en evvel mânevî i'câz-ı Kur'âniye'nin lem'aları olan Risâle-i Nur'a baktı ve onun yüz otuz risâleleri, âyât-ı Furkaniye'nin nükteleri ve ışıkları ve esâslı tefsirleri olduğunu gördü. Ve Risâle-i Nur, bu kadar muannit ve mülhid bir asırda her tarafa hakâik-i Kur'âniye'yi mücahidane neşrettiği hâlde, karşısına kimse çıkamadığından isbat eder ki; onun üstadı ve menbaı ve mercii ve güneşi olan Kur'ân semâvîdir,

Âyat-ı Furkaniye: Hakkı batıldan ayıran Kur'ân âyetleri.
Hâlık: Yaratıcı.
İlhak: Ekleme, ilave etmek.
Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan: Açıklama ve ifadesiyle mu'cize olan Kur'ân.

Makam: Yer, konum.
Menba': Kaynak.
Merci: Müracat edilecek, dönülecek yer.
Muannid: İnatçı.
Mülhid: Dinsiz.

Nükte: Bir söz veya ibâreden husûsî bir dikkatle çıkarılan gizli mana.
Seyyah: Yolcu, gezici.
Taharri: Arama, araştırma.
Zeyl: Ek, ilâve.

beşer kelâmı değildir. Hattâ Risâle-i Nur'un yüzer hüccetlerinden bir tek hüccet-i Kur'âniyesi olan Yirmi Beşinci Söz ile On Dokuzuncu Mektub'un âhiri, Kur'ân'ın kırk vecihle mucize olduğunu öyle isbat etmiş ki; kim görmüşse değil tenkid ve itiraz etmek, belki isbatlarına hayran olmuş, takdir ederek çok senâ etmiş. Her ne ise... Kur'ân'ın vech-i i'câzını ve hak kelâmullah olduğunu isbat etmek cihetini Risâle-i Nur'a havale ederek yalnız bir kısa işaretle büyüklüğünü gösteren birkaç noktaya dikkat etti.

Birinci Nokta

Nasıl ki Kur'ân bütün mucizâtıyla ve hakkaniyetine delil olan bütün hakâikiyle, Muhammed (*aleyhissalâtü vesselâm*)'ın bir mucizesidir. Öyle de Muhammed (*aleyhissalâtü vesselâm*) da, bütün mucizâtıyla ve delâil-i nübüvvetiyle ve kemalât-ı ilmiyesiyle Kur'ân'ın bir mucizesidir ve Kur'ân, kelâmullah olduğuna bir hüccet-i katiasıdır.

İkinci Nokta

Kur'ân, bu dünyada öyle nuranî ve saadetli ve hakikatli bir sûrette bir tebdil-i hayat-ı içtimaiye ile beraber, insanların hem nefislerinde, hem kalblerinde, hem ruhlarında, hem akıllarında, hem hayat-ı şahsiyelerinde, hem

Ahir: Son, nihayet, bitiş.

Delâil-i nübüvvet: Peygamberin peygamberliğine işaret eden deliller.

Hakaik: Hakikatler.

Hayat-ı şahsiye: Şahsî hayat.

Hüccet-i katia: Kesin delil.

Hüccet-i Kur'âniye: Kur'âna ait delil.

Kelâmullah: Allah'ın (c.c.) sözü, kelâmı.

Kemalât-ı ilmiye: İlmî olgunluklar.

Mucizat: Mu'cizeler.

Tebdil-i hayat-ı içtimaiye: Sosyal hayatı değiştirme.

Tenkid: Eleştiri.

Vech-i i'câz: Mucizelik yönü, şekli.

Vecih: Tarz, şekil, sebep.

hayat-ı içtimaiyelerinde, hem hayat-ı siyasiyelerinde öyle bir inkılâb yapmış ve idame etmiş ve idare etmiş ki; on dört asır müddetinde, her dakikada, altı bin altı yüz altmış altı âyetleri, kemâl-i ihtiramla, hiç olmazsa yüz milyondan ziyade insanların dilleriyle okunuyor ve insanları terbiye ve nefislerini tezkiye ve kalblerini tasfiye ediyor; ruhlara inkişaf ve terakki ve akıllara istikamet ve nur ve hayata hayat ve saadet veriyor. Elbette böyle bir kitabın misli yoktur, hârikadır, fevkalâdedir, mucizedir.

Üçüncü Nokta

Kur'ân, o asırdan tâ şimdiye kadar öyle bir belâgat göstermiş ki, Kâ'be'nin duvarında altın ile yazılan en meşhur ediblerin “*Muallakat-ı Seb'a*” nâmıyla şöhretşiar kasidelerini o dereceye indirdi ki, Lebid'in kızı, babasının kasidesini Kâ'be'den indirirken demiş: “Âyâtâ karşı bunun kıymeti kalmadı!”

Hem bedevî bir edîb, ¹ **فَاُصْدَعْ بِمَا تُؤْمَرُ** âyeti okunurken işittiği vakit secdeye kapanmış. Ona demişler: “Sen Müslüman mı oldun?” Dedi: “Yok, ben bu âyetin belâgatına secde ettim.”²

¹ “Artık sana emrolunanı, başları çatlatırcasına anlat onlara!” (Hicr sûresi, 15/94).

² Bkz.: es-Suyûtî, *el-İtkân* 2/149; el-Âlûsî, *Rûhu'l-meânî* 14/86.

Âyat: Âyetler.

Bedevî: Çölde yaşayan, göçebe.

Hayat-ı içtimaiye: Toplum hayatı.

İdame: Devam ettirme.

İnkılâb: Değişme, bir hâlden başka bir hâle dönme.

İnkişaf: Meydana çıkma.

Kemal-i ihtiram: Tam bir hürmet ve saygı.

Muallakat-ı seba: Cahiliye döneminde Kâbe'nin duvarına asılan yedi ünlü kaside.

Şöhretşiar: Şöhretli, şöhret sahibi.

Tasfiye: Saflaştırma, temizleme.

Tezkiye: Temizleme, aklama, arındırma

Hem ilm-i belâgatın dâhîlerinden Abdülkahir-i Cürcâ-nî ve Sekkâkî ve Zemahşerî gibi binlerle dâhî imamlar ve mütefennin edibler icmâ' ve ittifakla karar vermişler ki: “Kur’ân’ın belâgatı, tâkat-i beşerin fevkindedir, yetişilmez.”¹

Hem o zamandan beri mütemadiyen meydan-ı muârazaya davet edip, mağrur ve enaniyetli ediblerin ve belîğlerin damarlarına dokundurup, gururlarını kıracak bir tarzda der: “Ya bir tek sûrenin mislini getiriniz veyahut dünyada ve âhirette helâket ve zilleti kabûl ediniz” diye ilân ettiği hâlde o asrın muannit belîğleri bir tek sûrenin mislini getirmekle kısa bir yol olan muârazayı bırakıp, uzun olan, can ve mallarını tehlikeye atan muharebe yolunu ihtiyar etmeleri isbat eder ki, o kısa yolda gitmek mümkün değildir.

Hem, Kur’ân’ın dostları, Kur’ân’a benzemek ve taklid etmek şevkiyle ve düşmanları dahi Kur’ân’a mukabele ve tenkid etmek şevkiyle o vakitten beri yazdıkları ve yazılan ve telâhuk-u efkâr ile terakki eden milyonlarla Arabî kitaplar ortada geziyor. Hiçbirisinin ona yetişemediğini, hattâ en adî adam dahi dinlese, elbette diyecek: “Bu Kur’ân, bunlara benzemez ve onların mertebesinde değil. Ya onların

¹ el-Âlûsî, *Rûhu'l-meânî* 13/161.

Âdi: Değersiz, aşağı.

Belîğler: Güzel ve tesirli ifade sahibi söz ustaları.

İcma: Fikir birliği, oy birliği.

İlm-i Belâgat: Düzgün, yerinde ve etkili söz söylemeye inceleyen ilim dalı.

Meydan-ı muaraza: Kavga ve çekişme meydanı.

Muannid: İnatçı.

Mukabele: Karşılık verme.

Mütefennin: Edebiyatın bütün dallarında uzman kimse.

Mütemâdiyen: Devamlı, sürekli olarak.

Tâkat-i beşer: İnsan gücü, kapasitesi.

Telâhuk-i efkâr: Fikirlerin birbirine eklenmesi.

Tenkit: Eleştiri.

Terakki: Yükselme, ilerleme.

altında veya umurunun fevkinde olacak. Umurunun altında olduğunu dünyada hiçbir ferd, hiçbir kâfir, hattâ hiçbir ahmak diyemez. Demek mertebe-i belâgatı umurun fevkindedir.”

Hattâ bir adam **سَبَّحَ لِلَّهِ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ**¹ âyetini okudu. Dedi: “Bunun hârika telâkki edilen belâgatını göremiyorum.” Ona denildi: “Sen dahi bu seyyah gibi o zamana git, orada dinle.” O da kendini Kur’ân’dan evvel orada tahayyül ederken gördü ki: mevcudat-ı âlem perişan, karanlık câmid ve şuursuz ve vazifesiz olarak hâlî, hadsiz, hudsuz bir fezada; kararsız, fânî bir dünyada bulunuyorlar. Birden Kur’ân’ın lisanından bu âyeti dinlerken gördü: Bu âyet, kâinat üstünde, dünyanın yüzünde öyle bir perde açtı, ışıklandırdı ki, bu ezeli nutuk ve bu sermedî فرمان asırlar sıralarında dizilen zîşuurlara ders verip gösteriyor ki; bu kâinat bir câmi-i kebîr hükmünde, başta semâvât ve arz olarak umum mahlukatı hayattarane zikir ve tesbihte ve vazifeler başında cûş u huruşla mes’udane ve memnunane bir vaziyette bulunduruyor, diye müşâhede etti ve bu âyetin derece-i belâgatını zevkederek sair âyetleri buna

¹ “Göklerde ne var, yerde ne varsa Allah’ı tenzih ve tesbih eder.” (Hadîd sûresi, 57/1)

Camid: Donmuş, donuk, cansız.

Câmi-i kebîr: Büyük cami.

Cûş u huruş: Taşıp coşma.

Ezeli: Başlangıcı olmayan.

Hâlî: Tenha, boş.

Hayattarane: Canlı.

Mertebe-i belâgat: Belâgat seviyesi.

Mesudane: Mutlu bir şekilde.

Mevcudât-ı âlem: Kâinata ki varlıklar.

Sermedî: Ebedî, sonu olmayan.

Seyyah: Yolcu, gezici.

Tahayyül: Hayal etme.

Telâkki: Anlama, anlayış, kabul etme.

Zîşuur: Şuurlu, şuur sahibi varlık(lar).

kiyasla Kur'ân'ın zemzeme-i belâgatı arzın nısfını ve nev-i beşerin humsunu istilâ ederek haşmet-i saltanatı kemâl-i ihtiramla on dört asır bilâ-fasıla idame ettiğinin binler hikmetlerinden bir hikmetini anladı.

Dördüncü Nokta

Kur'ân, öyle hakikatli bir halâvet göstermiş ki, en tatlı bir şeyden dahi usandıran çok tekrar, Kur'ân'ı tilâvet edenler için değil usandırmak, belki kalbi çürümemiş ve zevki bozulmamış adamlara tekrar-ı tilâveti halâvetini ziyadeleştirdiği, eski zamandan beri herkesçe müsellemlen olup darb-ı mesel hükmüne geçmiş. Hem öyle bir tazelik ve gençlik ve şebabet ve garabet göstermiş ki, on dört asır yaşadığı ve herkesin eline kolayca girdiği hâlde, şimdi nâzil olmuş gibi tazeliğini muhafaza ediyor. Her asır, kendine hitab ediyor gibi bir gençlikte görmüş. Her tâife-i ilmiye O'ndan her vakit istifade etmek için kesretle ve mebzuliyetle yanlarında bulundurdıkları ve üslûb-u ifadesine ittiba ve iktida ettikleri hâlde, O, üslûbundaki ve tarz-ı beyanındaki garabetini aynen muhafaza ediyor.

Bilâfasıla: Aralıksız, sürekli olarak.

Darb-ı mesel: Atasözü.

Garabet: Hayret uyandırıcılık, gariplik.

Halâvet: Tatlılık, zevk.

Haşmet-i saltanat: Cenab-ı Hakk'ın Saltanatının büyüklük ve yüceliği.

Hums: Beşte bir.

İktida: Uymak, tâbi olmak.

İstilâ: Kaplama, yayılma.

İttiba: Tabi' olma, arkasından gitme, itaat etme.

Kemal-i ihtiram: Tam bir hürmet ve saygı.

Kesret: Çokluk.

Mebzuliyet: Bolluk, çokluk.

Müsellemlen: Doğruluğu tasdik edilmiş, kabul edilmiş.

Nazil olma: İnme.

Nev-i beşer: İnsan türü.

Nısf: Yarım, yarı.

Şebabet: Gençlik, tazelik.

Tâife-i ilmiye: İlim adamları.

Tarz-ı beyan: Açıklama şekli.

Tekrâr-ı tilâvet: Okumanın tekrarı.

Üslub-i ifade: İfade tarzı.

Zemzeme-i belâgat: Edebî nağmeler.

Beşinci Nokta

Kur'ân'ın bir cenahı mâzide, bir cenahı müstakbelde, kökü ve bir kanadı eski Peygamberlerin ittifaklı hakikatleri olduğu ve bu onları tasdik ve teyid ettiği ve onlar dahi tevafukun lisân-ı hâliyle bunu tasdik ettikleri gibi, öyle de: Evliya ve asfiyâ gibi ondan hayat alan semereleri, hayattar tekemmülleriyle, şecere-i mübarekelerinin hayattar, feyizdar ve hakikat-medar olduğuna delâlet eden ve ikinci kanadının himayesi altında yetişen ve yaşayan velâyetin bütün hak tarikatları ve İslâmiyet'in bütün hakikatli ilimleri, Kur'ân'ın ayn-ı hak ve mecma-ı hakâik ve câmiyyette misilsiz bir hârîka olduğuna şehâdet eder.

Altıncı Nokta

Kur'ân'ın altı ciheti nuranîdir; sıdk ve hakkaniyetini gösterir. Evet altında hüccet ve bürhân direkleri; üstünde sikkeleri i'câz lem'aları; önünde ve hedefinde saadet-i dâreyn hediyeleri, arkasında nokta-yı istinad, vahy-i semâvî hakikatleri;

Ayn-ı hak: Hakkın, gerçeğin ta kendisi.

Bürhan: Delil, ispat vasıtası.

Cenah: Kol, kanat.

Cihet: Yön, taraf.

Feyizdar: Feyizli, gür.

Hakikat-medar: Hakikatin yörüngesi, ekseni.

Hakkaniyet: Hak ve adâlete uygunluk, hakka riâyet etme.

Hayattar: Canlı.

Hüccet: Delil.

Lisan-ı hâl: Hâl dili, davranışların ifade ettiği anlam.

Mecma-ı hakaik: Hakikatlerin toplandığı yer.

Nokta-i istinad: Dayanak noktası, güvenecek, dayanacak yer.

Saadet-i dâreyn: İki cihan mutluluğu.

Semere: Meyve, netice.

Sıdk: Doğruluk, samimîlik.

Sikke-i i'caz: Mucizelik mührü.

Şecere-i mübareke: Mübarek ağaç.

Tekemmül: Olgunlaşma, kemâle erme.

Tevafuk: Uyuma, uygun gelme.

Teyid: Güçlendirmek, kuvvetlendirmek.

Vahy-i semavî: Cenab-ı Hakk tarafından melek vasıtasıyla peygamberlerine gönderdiği buyruklar.

sağında hadsiz ukûl-ü müstakîmenin deliller ile tasdikleri; solunda selim kalblerin ve temiz vicdanların ciddî itminanları ve samimî incizâbları ve teslimleri, Kur'ân'ın fevkalâde, hârika, metin, hücum edilmez bir kale-i semâviye-i arziye olduğunu isbat ettikleri gibi, altı makamdan dahi O'nun ayn-ı hak ve sadık olduğuna ve beşerin kelâmı olmadığına, hem yanlış olmadığına imza eden, başta bu kâinatta daima güzelliği izhar, iyiliği ve doğruluğu himaye ve sahtekârları ve müfterileri imha ve izale etmek âdetini bir düstur-u faaliyet ittihaz eden bu kâinatın Mutasarrıf'ı, o Kur'ân'a âlemde en makbûl, en yüksek, en hâkimâne bir makam-ı hürmet ve bir mertebe-i muvaffakiyet vermesiyle O'nu tasdik ve imza ettiği gibi, İslâmiyet'in menbaı ve Kur'ân'ın tercüman-ı olan Zât'ın (*aleyhissalâtü vesselâm*) herkesten ziyade O'na itikat ve ihtiramı ve nüzûlü zamanında uyku gibi bir vaziyet-i nâimânede bulunması ve sair kelâmları O'na yetişememesi ve bir derece benzememesi ve ümmiyetiyle beraber gitmiş ve gelecek hakikî hâdisat-ı kevnîyeyi, gaybiyâne, Kur'ân ile tereddütsüz ve itminan ile beyan etmesi ve çok dikkatli gözlerin nazarı altında hiçbir hile, hiçbir yanlış vaziyeti

Düstur-i faaliyet: Çalışma prensibi.

Gaybiyâne: Görmeden, olay gerçekleşmeden.

Hadisat-ı kevnîye: Olmuş ve olacak bütün olaylar.

Hâkimâne: Hükmedercesine.

Himaye: Koruma, gözetme.

İhtiram: Hürmet ve saygı göstermek.

İmha: Yok etme.

İncizab: Cezbedilme, çekilme, gönül verme.

İtikad: İnanmak.

İtminan: Güven duyma, Kalp huzuruyla kabullenip benimseme.

İttihaz: Kabul etmek, ad-d etmek, edinmek.

İzale: Ortadan kaldırma.

Kal'a-i semaviye-i arziye: Yeryüzünün semâvî kalesi.

Makam-ı hürmet: Hürmet etme makamı.

Menba': Kaynak.

Mertebe-i muvaffakiyet: Başarı mertebesi.

Mutasarrıf: İşleri yöneten, çekip çeviren.

Müfteri: İftira eden.

Ukul-i müstakime: İstikamet üzere olan akıllar, doğru düşünüp düzgün karar veren akıllar.

Vaziyet-i nâimane: Uyur bir halde.

görülmeyen o tercümanın, bütün kuvvetiyle Kur'ân'ın her bir hükmüne öyle î mân edip tasdik etmesi ve hiçbir şey O'nu sarsmaması; Kur'ân semâvî, hakkaniyetli ve kendi Hâlık-ı Rahîm'inin mübarek kelâmı olduğunu imza ediyor.

Hem, nev-i insanın humsu, belki kısım-ı âzamı, göz önündeki o Kur'ân'a müncezibane ve dindarane irtibatı ve hakikat-perestâne ve müştâkâne kulak vermesi ve çok emârelerin ve vakıaların ve keşfiyatın şehâdetiyle, cin ve melek ve ruhânîlerin dahi, tilâveti vaktinde pervane gibi etrafında hakperestâne toplanması, Kur'ân'ın kâinatça makbûliyetine ve en yüksek bir makamda bulunduğuna bir imzadır.

Hem, nev-i beşerin umum tabakaları, en gabî ve âmînden tut, tâ en zeki ve âlime kadar her birisi, Kur'ân'ın derinden tam hisse almaları ve en derin hakikatleri fehmetmeleri ve yüzlerle fen ve ulûm-u İslâmiye'nin ve bilhassa şariat-ı kübrânın büyük müçtehidleri ve usûlü'd-dîn ve ilm-i kelâm'ın dâhî muhakkikleri gibi, her tâife kendi ilimlerine

Âmi: Sıradan, halktan biri.

Dindarane: Dine tam bağlı birine yakışacak tarzda.

Emare: İşaret, belirti.

Fehmetme: Anlama.

Gabî: Anlayışsız, ahmak.

Hakikatperestane: Hakikate düşkün.

Hakperestane: Hakka bağlı bir şekilde.

Hâlık-ı Rahîm: Rahman olan yaratan.

Hums: Beşte bir.

İlm-i kelâm: Kelâm ilmi.

İrtibat: Bağlanma.

Keşfiyat: Keşifler.

Kısım-ı âzam: Büyük bir kısmı.

Makbûliyet: Makbul olma, takdir edilme.

Muhakkik: Araştırmacı.

Müctehid: Âyet ve hadislerden şer'î hükümler çıkaran din âlimleri.

Müncezibane: Delicesine gönül vermiş.

Müştakane: Arzulu ve iştiyaklı bir şekilde.

Nev-i beşer: İnsan türü.

Nev-i insan: İnsan türü.

Semavî: Allah'tan olan, yukarıdan gelen.

Şariat-ı kübra: Allah'ın kâinata koyduğu büyük kanun, İslâmiyet.

Taife: Takım, bölük, topluluk.

Ulûm-i İslâmiye: İslâm ilimleri.

Usulü'd-din: Dinin temel esasları, akaid.

ait bütün hâcâtını ve cevaplarını Kur'ân'dan istihraç etmeleri, Kur'ân'ın menba-ı hak ve maden-i hakikat olduğuna bir imzadır.

Hem edebiyatça en ileri bulunan Arap edipleri –şimdiye kadar Müslüman olmayanlar– muârazaya pek çok muhtaç oldukları hâlde Kur'ân'ın i'câzından yedi büyük vechi varken, yalnız bir tek vechi olan belâgatının, tek bir sûrenin mislini getirmekten istinkâfları ve şimdiye kadar gelen ve muâraza ile şöhret kazanmak isteyen meşhur belîğlerin ve dâhî âlimlerin onun hiçbir vech-i i'câza karşı çıkamamaları ve âcizane sükût etmeleri; Kur'ân, mucize ve tâkat-i beşerin fevkinde olduğuna bir imzadır.

Evet, bir kelâm “*Kimden gelmiş ve kime gelmiş ve ne için?*” denilmesiyle kıymeti ve ulviyeti ve belâgatı tezahür etmesi noktasından, Kur'ân'ın misli olamaz ve O'na yetişilemez. Çünkü; *Kur'ân, bütün âlemlerin Rabbi ve Hâlık'ının hitabı ve konuşması ve hiçbir cihette taklidi ve tasannuu ihsas edecek bir emâre bulunmayan bir mükâlemesi ve bütün insanların belki bütün mahlukatın nâmına meb'us ve nev-i beşerin en meşhur ve nâmdar muhatabı bulunan ve o muhatabın kuvvet ve vüs'at-i îmânı, koca*

Âcizane: Aciz ve güçsüz bir şekilde.

Hâcat: İhtiyaçlar.

İhsas: Hissettirme.

İstihraç: Mana çıkarma, anlama.

İstinkâf: Çekinme, geri durma.

Maden-i hakikat: Hakikatin kaynağı.

Mebus: Vekil.

Menba-ı hak: Hakkın kaynağı.

Muaraza: Karşı gelme, sözle karşılıklı mücadele.

Mükâleme: Konuşma.

Namdar: Nam sahibi, ünlü.

Nev-i beşer: İnsan türü.

Sükut: Susmak.

Tâkat-ı beşer: İnsan gücü, beşer takatı.

Tasannu: Yapmacık hareket.

Ulviyet: Yücelik, yükseklik.

Vech: Sûret, şekil, tarz.

Vech-i i'câz: Mucizelik yönü, şekli.

Vüs'at-i iman: İmanın genişliği.

İslâmiyet'i tereşşuh edip sahibini Kâb-ı kavseyn makamına çıkararak muhatab-ı samedâniyeye mazhariyetle nüzûl eden ve saadet-i dâreyne dair ve hilkat-i kâinatın neticelerine ve ondaki Rabbanî maksatlara ait mesâili ve o muhatabın bütün hakâik-i İslâmiye'yi taşıyan en yüksek ve en geniş olan îmânını beyan ve izah eden ve koca kâinatın bir harita, bir saat, bir hâne gibi her tarafını gösterip çevirip, onları yapan sanatkârı tavrıyla ifade ve tâlim eden Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyân'ın elbette mislini getirmek mümkün değildir ve derece-i i'câzına yetişilmez.

Hem, Kur'ân'ı tefsir eden ve bir kısmı otuz-kırk hattâ yetmiş cilt olarak birer tefsir yazan¹ yüksek zekâlı müdakkik binlerle mütefenninulemânın, senedleri ve delilleriyle beyan ettikleri Kur'ân'daki hadsiz meziyetleri ve nükteleri ve hâsiyetleri ve sırları ve âlî mânâları ve umûr-u gaybiyenin her nev'inden kesretli gaybî ihbarları izhar ve isbat etmeleri ve bilhassa Risâle-i Nur'un yüz otuz kitabının her biri

¹ Bkz.: el-Kevserî, *el-Makalât* s.473-474.

Âli manalar: Yüksek ve yüce manalar.

Beyan: Açıklamak.

Derece-i i'câz: Mucizeliğin derecesi.

Gaybî: Gayba ait, görünmeyen âlemle ilgili.

Hakaik-i İslâmiye: İslâmî hakikatler.

Hasiyet: Özellik, keyfiyet.

Hilkat-ı kâinat: Kâinatın yaratılışı.

İzhar: Ortaya çıkarma.

Kab-ı kavseyn: Yayın iki ucu arasındaki mesafe.. Peygamber Efendimiz'in (s.a.s.) Miraç'ta Cenab-ı Hakk'a yaklaştığı mahiyeti bizce meçhul makam. İmkân ve vücub arası.

Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan: Açıklama ve ifadesiyle mu'cize olan Kur'ân.

Mazhariyet: Nail olma, elde etme.

Mesâil: Meseleler.

Muhatab-ı samedaniye: Allah'ın muhatabı.

Müdakkik: İnceden inceye araştıran, en gizli şeyleri gören.

Mütefennin: Bir çok ilim dalında uzman.

Nüzul: İnmek.

Rabbanî: Cenâb-ı Hakk'la ilgili.

Saadet-i dareyn: İki cihan mutluluğu.

Tereşşuh: Sızma, sızıntı.

Umur-i gaybiye: Gaybe ait işler.

Kur'ân'ın bir meziyetini, bir nüktesini kat'î bürhânlarla isbat etmesi ve bilhassa Mucizât-ı Kur'âniye risâlesi; şimendifer ve tayyâre gibi medeniyetin hârikalarından çok şeyleri Kur'ân'dan istihraç eden Yirminci Söz'ün İkinci Makamı ve Risâle-i Nur'a ve elektrige işaret eden âyetlerin işârâtını bildiren İşarat-ı Kur'âniye nâmındaki Birinci Şua ve Huruf-u Kur'âniye ne kadar muntazam, esrarlı ve mânâlı olduğunu gösteren Rumûzât-ı Semâniye nâmındaki sekiz küçük risâleler ve Sûre-i Feth'in âhirki âyeti beş vecihle ihbar-ı gaybî cihetinde mucizeliğini isbat eden küçük bir risâle gibi Risâle-i Nur'un her bir cüzü, Kur'ân'ın bir hakikatini, bir nurunu izhar etmesi; Kur'ân'ın misli olmadığına ve mucize ve hârîka olduğuna ve bu âlem-i şehâdetde âlem-i gaybın lisanı ve bir Allâmü'l-guyûb'un kelâmı bulunduğuna bir imzadır.

İşte altı noktada ve altı cihette ve altı makamda işaret edilen, Kur'ân'ın mezkûr meziyetleri ve hâsiyetleri içindir ki; haşmetli hâkimiyet-i nuraniyesi ve azametli saltanat-ı kudsiyesi, asırların yüzlerini ışıktandırarak zemin yüzünü dahi bin

Ahir: Son, nihayet, bitiş.

Âlem-i gayb: Gayb âlemi, görüp bilemediğimiz âlem.

Âlem-i şehadet: Görünen âlem, bu dünya.

Allâmü'l-guyûb: Gaybe ait her şeyi en iyi bilen Allah (c.c.).

Hâkimiyet-i nuraniye: Nurlu hakimiyet.

Haşmet: Büyüklük, ihtişam.

Huruf-i Kur'âniye: Kur'ân'ın harfleri.

İhbar-ı gaybî: Gaybe ait haberler.

İstihraç: Mana çıkarmak.

İşarat: İşaretler.

İzhar: Ortaya çıkarma.

Kat'î bürhan: Kesin delil.

Meziyet: İyi ve doğru hareket, üstün vasıf.

Meziyet: Üstün vasıf.

Mezkûr: Zikredilen, anılan.

Muntazam: Düzenli.

Nükte: Bir söz veya ibâreden husûsî bir dikkatle çıkarılan gizli mana.

Rumuzat-ı semaniye: Sekiz işaret, remiz.

Saltanat-ı kudsiye: Kutsî saltanat.

Sûre-i feth: Fetih sûresi.

Şimendifer: Tren.

Tayyare: Uçak.

üç yüz sene tenvir ederek kemâl-i ihtiram ile devam etmesi, hem o hâsiyetleri içindir ki, Kur'ân'ın her bir harfi, hiç olmazsa on sevabı ve on hasenesi olması ve on meyve-i bâki vermesi, hattâ bir kısım âyâtın ve sûrelerin her bir harfi, yüz ve bin ve daha ziyade meyve vermesi ve mübarek vakitlerde her bir harfin nuru ve sevabı ve kıymeti ondan yüzlere çıkması gibi kudsî imtiyazları kazanmış, diye dünya seyyahı anladı ve kalbine dedi: “İşte böyle her cihetle mucizâtlı bu Kur'ân; sûrelerinin icmâıyla ve âyâtının ittifakıyla ve esrar u envârının tevafukuyla ve semerat ve âsârının tetabukuyla bir tek Vâcibü'l-vücûd'un vücûduna ve vahdetine ve sıfât ve esmâsına –delilleri ile isbat sûretinde– öyle şehâdet etmiş ki, bütün ehl-i îmânın hadsiz şehâdetleri, O'nun şehâdetinden tereşşuh etmişler.”

İşte bu yolcunun Kur'ân'dan aldığı ders-i tevhid ve îmâna kısa bir işaret olarak *Birinci Makam'ın On Yedinci Mertebesi'*nde böyle:

Âsar: Eserler, izler.

Âyat: Âyetler.

Cihet: Yön, taraf.

Ders-i tevhid: Allah'ın varlığından ve birliğinden bahsedilen bir ders.

Envar: Nurlar.

Esrar: Sırlar.

Hadsiz: Sonsuz, nihayetsiz.

Hasene: İyilik, sevap.

Hasiyet: Özellik, keyfiyet.

İcmâıyla: Oy birliği ile.

Kemal-i ihtiram: Tam bir hürmet ve saygı.

Meyve-i bâki: Ebedî, daimî, sonu olmayan meyve.

Semerat: Meyveler, neticeler.

Seyyah: Yolcu, gezici.

Tenvir: Nurlandırma, aydınlatma.

Tereşşuh: Sızma, sızıntı.

Tetabuk: Uyuma, uygun düşme, uygun gelme.

Tevafuk: Aynı noktada birleşme, buluşma.

Vâcib-ül vücud: Varlığı kesin olan tek varlık.

Vahdet: Birlik. Tek olma.

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ الْوَاجِبُ الْوُجُودِ الْوَاحِدُ الْأَحَدُ الَّذِي دَلَّ عَلَى وُجُوبِ
 وَجُودِهِ فِي وَحْدَتِهِ: الْقُرْآنُ الْمُعْجِزُ الْبَيَانِ الْمَقْبُولُ الْمَرْغُوبُ لِأَجْنَاسِ
 الْمَلَكِ وَالْإِنْسِ وَالْجَانِّ الْمَقْرُوءُ كُلُّ آيَاتِهِ فِي كُلِّ دَقِيقَةٍ بِكَمَالِ الْإِحْتِرَامِ
 بِأَلْسِنَةِ مِائَاتِ الْمَلَائِكِينَ مِنْ نَوْعِ الْإِنْسَانِ الدَّائِمِ سُلْطَنَتُهُ الْقُدْسِيَّةُ عَلَى أَقْطَارِ
 الْأَرْضِ وَالْأَكْوَانِ وَعَلَى وُجُوهِ الْأَعْصَارِ وَالْأَرْمَانِ وَالْجَارِي حَاكِمِيَّتُهُ
 الْمَغْنَوْبَةُ التَّوْرَانِيَّةُ عَلَى نِصْفِ الْأَرْضِ وَخُمْسِ الْبَشَرِ فِي أَرْبَعَةِ عَشَرَ عَصْرًا
 بِكَمَالِ الْإِحْتِسَامِ وَكَذَا شَهِدَ وَبَرَّهَنَ بِإِجْمَاعِ سُورِهِ الْقُدْسِيَّةِ السَّمَائِيَّةِ
 وَبِاتِّفَاقِ آيَاتِهِ التَّوْرَانِيَّةِ الْإِلَهِيَّةِ وَبِتَوَافُقِ أَسْرَارِهِ وَأَنْوَارِهِ وَبِتَطَابُقِ حَقَائِقِهِ
 وَثَمَرَاتِهِ وَأَثَارِهِ بِالْمُشَاهَدَةِ وَالْعِيَانِ¹

denilmiştir.

¹ Allah'tan başka hiçbir ilâh yoktur. O öyle bir Vâcibü'l-vücûd, Vâhid ve Ehaddir ki, O'nun vücûb-u vücûduna ve vahdetine melek, ins ve cin tâifeleri tarafından kabul gören ve râğbet edilen ve bütün âyetleri her dakika büyük bir hürmetle milyonlarca insan tarafından okunan, kudsî saltanatı yeryüzünün ve kâinatın dört bir yanında asırlar boyunca devam eden, mânevî ve nûrânî hâkimiyeti yeryüzünün yarısında ve insanların beşte biri üzerinde tam bir ihtisâmla on dört asırdır sürüp giden Kur'ân-ı mu'cizü'l-beyan işaret eder. Ve yine, Kur'ân-ı Kerîm, kudsî ve semavî sûrelerinin icmaî, ilâhî ve nuranî âyetlerinin ittîfakı, esrar ve envârının tevafuku, hakikatlerinin, meyvelerinin ve eserlerinin uyumluluğu ile, Allah'ın vücûb-u vücûduna ve vahdetine apaçık bir şekilde şehâdet edip, isbat eder.

Hâtime

Eski Said'in serkeş, müftehir, mağrur, ucublu, riyâkâr nefsinin susturan, teslime mecbur eden beş fıkradır.

Birinci Fıkra: Madem eşya var ve sanatlıdır. Elbette bir ustaları var. Yirmi İkinci Söz'de gâyet kat'î isbat edildiği gibi; eğer her şey birinin olmazsa, o vakit her bir şey, bütün eşya kadar müşkül ve ağır olur. Eğer her şey birinin olsa, o zaman bütün eşya, bir şey kadar âsân ve kolay olur. Madem zemin ve âsumânı birisi yapmış, yaratmış. Elbette o pek hikmetli ve çok sanatkâr Zât, zemin ve âsumânın meyveleri ve neticeleri ve gayeleri olan zîhayatları başkalara bırakıp işi bozmayacak. Başka ellere teslim edip bütün hikmetli işlerini abes etmeyecek, hiçe indirmeyecek, şükür ve ibadetlerini başkasına vermeyecektir.

İkinci Fıkra: Sen ey mağrur nefsim! Üzüm ağacına benzersin. Fahirlenme! Salkımları o ağaç kendi takmış, başkası onları ona takmış.

Üçüncü Fıkra: Sen ey riyâkâr nefsim! “Dine hizmet ettim.” diye gururlanma. ¹ **إِنَّ اللَّهَ لَيُؤَيِّدُ هَذَا الدِّينَ بِالرَّجُلِ الْفَاجِرِ**.

¹ “Muhakkak ki Allah bu dini, günahkâr biriyle de güçlendirir.” (Buhârî, cihâd 182).

Abes: Faydasız, boş, gayesiz.

Âsân: Kolay.

Âsumân: Gökyüzü.

Fahr: Övünme, böbürlenme, büyükleme.

Fıkra: Yazıda bir bahis.

Mağrur: Gururlu.

Müftehir: İftihar eden, övünen.

Müşkil: Güç, zor, çetin.

Riyakâr: İki yüzlü.

Ucb: Kendini beğenmişlik.

Zihayat: Canlı varlık.

sırrınca; müzekkâ olmadığın için, belki sen kendini o racül-ü fâcir bilmelisin. Hizmetini, ubûdiyetini; geçen nimetlerin şükrü ve vazife-i fitrat ve farîza-yı hilkat ve netice-i sanat bil, ucub ve riyâdan kurtull!

Dördüncü Fıkra: Hakikat ilmini, hakiki hikmeti istersen; Cenâb-ı Hakk'ın marifetini kazan. Çünkü; bütün hakâik-i mevcudât, İsm-i Hakk'ın şuaatı ve esmâsının tezahüratı ve sıfâtının tecelliyâtıdır. Maddî ve mânevî, cevherî, arazî her bir şeyin, her bir insanın hakikati, birer ismin nuruna dayanır ve hakikatine istinad eder. Yoksa hakikatsiz, ehemmiyetsiz bir surettir. Yirminci Söz'ün âhırinde, şu sırra dair bir nebze bahsi geçmiştir.

Ey nefis! Eğer şu dünya hayatına müştâksan, mevtten kaçarsan katiyen bil ki; hayat zannettiğin hâlât, yalnız bulunduğun dakikadır. O dakikadan evvel bütün zamanın ve o zaman içindeki eşya-yı dünyeviye, o dakikada meyyittir, ölmüştür. O dakikadan sonra bütün zamanın ve onun mazrûfu, o dakikada ademdir, hiçtir. Demek, güvendiğin hayat-ı maddiye, yalnız bir dakikadır. Hatta bir kısım ehl-i tetkik, "Bir âşiredir belki bir ân-ı seyyâledir." demişler. İşte şu sırdandır ki; bazı ehl-i

Adem: Yokluk.

Arazî: Özelliklerine ait.

Cevherî: Özüne ait.

Esmâ: İsimler.

Farize-i hilkat: Yaradılışın gereği.

Hakaik-i mevcudat: Varlıkların hakikatleri.

Hâlât: Hâller, durumlar, keyfiyetler.

Hayat-ı maddiye: Maddî hayat.

İsm-i Hakk: Hakk ismi.

İstinad: Dayanma.

Mazruf: Kılıflı, zarfa konmuş.

Meyyit: Ölü.

Müştak: İstekli, arzulu.

Müzekkâ: Temizlenmiş, arındırılmış.

Netice-i san'at: Sanatın neticesi.

Recül-i fâcir: Günahkâr adam.

Şuât: Şualar, ışık hüzmeleri.

Tecelliyât: Tecelliler.

Tezâhürât: Belirtiler.

Vazife-i fitrat: Yaradılış vazifesi.

velâyet, dünyanın dünya cihetiyle ademine hükmetmişler.

Madem böyledir, hayat-ı maddiye-i nefsiyeyi bırak. Kalb ve ruh ve sırrın derece-i hayatlarına çık, bak; ne kadar geniş bir daire-i hayatları var. Senin için meyyit olan mâzi, müstakbel; onlar için hayydır, hayattar ve mevcuttur.

Ey nefsim!.. Madem öyledir, sen dahi kalbim gibi ağla ve bağır ve de ki:

Fâniyim, fâni olanı istemem!

Âcizim, âciz olanı istemem!

Ruhumu Rahmân'a teslim eyledim, gayr istemem!

İsterim, fakat bir yâr-ı bâki isterim.

Zerreyim, fakat bir Şems-i Sermed isterim.

Hiç-ender-hiçim, fakat bu mevcudâtı birden isterim!

Beşinci Fıkra: Şu fıkra, Arabî geldiği için Arabî yazıldı. Hem şu fıkra-yı Arabiye, ¹ **اللَّهُ أَكْبَرُ** zikrinde otuz üç mertebeye-i tefekkürden bir mertebeye işaretir.

¹ Sadece büyüklükte değil hiçbir konuda eşi ve benzeri olmayan, başka bir şey Kendisiyle kıyas bile edilemeyecek yegâne büyük, Allah'tır.

Arabî: Arapça.

Daire-i hayat: Hayat sahası.

Fâni: Ölümlü.

Fıkra-i Arabiye: Arapça bahis.

Gayr: Başkası.

Hayy: Hayatdar, hayat sahibi.

Hiç-ender hiç: Hiçlik içinde hiç.

Mâzi: Geçmiş.

Mertebe-i tefekkür: Tefekkür mertebesi.

Mevcudat: Varlıklar.

Müstakbel: Gelecek.

Şems-i Sermed: Ebedî güneş.

Yâr-ı bâki: Dâimi bir dost, kalıcı bir sevgili.

اللَّهُ أَكْبَرُ إِذْ هُوَ الْقَدِيرُ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ الْكَرِيمُ الرَّحِيمُ الْجَمِيلُ النَّقَاشُ الْأَزَلِيُّ
 الَّذِي مَا حَقِيقَةُ هَذِهِ الْكَائِنَاتِ كُلًّا وَجُزْءًا وَصَحَائِفَ وَطَبَقَاتٍ وَمَا حَقَائِقُ
 هَذِهِ الْمُؤْجُودَاتِ كُلِّيًّا وَجُزْئِيًّا وَوُجُودًا وَبَقَاءً إِلَّا خُطُوطُ قَلَمِ قَضَائِهِ وَقَدَرِهِ
 وَتَنْظِيمِهِ وَتَقْدِيرِهِ بِعِلْمٍ وَحِكْمَةٍ وَنُفُوشٍ بِزَكَارِ عِلْمِهِ وَحِكْمَتِهِ وَتَصْوِيرِهِ
 وَتَدْبِيرِهِ بِصُنْعٍ وَعِنَايَةٍ وَتَرْبِيئَاتٍ يَدِ بَيْضَاءٍ صُنْعِهِ وَعِنَايَتِهِ وَتَرْبِيئَتِهِ وَتَنْوِيرِهِ
 بِلُطْفٍ وَكَرَمٍ وَأَزَاهِيرٍ لَطَائِفٍ لُطْفِهِ وَكَرَمِهِ وَتَوَدُّدِهِ وَتَعَرُّفِهِ بِرَحْمَةٍ وَنِعْمَةٍ
 وَثَمَرَاتٍ فَيَأْخُذُ رَحْمَتِهِ وَنِعْمَتِهِ وَتَرْحُّمِهِ وَتَحَنُّنِهِ بِجَمَالٍ وَكَمَالٍ وَلَمَعَاتٍ
 وَتَجَلِّيَّاتٍ جَمَالِهِ وَكَمَالِهِ بِشَهَادَاتٍ تَفَانِيَةِ الْمَرَايَا وَسَيَّالِيَةِ الْمَظَاهِيرِ مَعَ
 بَقَاءِ الْجَمَالِ الْمُجَرَّدِ السَّرْمَدِيِّ الدَّائِمِ التَّجَلِّيِّ وَالظُّهُورِ عَلَى مَرِّ الْفُضُولِ
 وَالْعُصُورِ وَالذُّهُورِ وَدَائِمِ الْإِنْعَامِ عَلَى مَرِّ الْأَنَامِ وَالْأَيَّامِ وَالْأَعْوَامِ نَعَمْ
 فَالْأَنْزُ الْمُكْمَلُ يَدُلُّ لِذِي عَقْلٍ عَلَى الْفِعْلِ الْمُكْمَلِ ثُمَّ الْفِعْلُ الْمُكْمَلُ
 يَدُلُّ لِذِي فَهْمٍ عَلَى الْأِسْمِ الْمُكْمَلِ ثُمَّ الْأِسْمُ الْمُكْمَلُ يَدُلُّ بِالْبَدَاهَةِ عَلَى
 الْوُصْفِ الْمُكْمَلِ ثُمَّ الْوُصْفُ الْمُكْمَلُ يَدُلُّ بِالضَّرُورَةِ عَلَى الشَّأْنِ الْمُكْمَلِ
 ثُمَّ الشَّأْنُ الْمُكْمَلُ يَدُلُّ بِالْيَقِينِ عَلَى كَمَالِ الذَّاتِ بِمَا يَلِيْقُ بِالذَّاتِ وَهُوَ
 الْحَقُّ الْيَقِينُ. نَعَمْ تَفَانِي الْمِرْآةِ: زَوَالُ الْمُؤْجُودَاتِ مَعَ التَّجَلِّيِّ الدَّائِمِ مَعَ
 الْفَيْضِ الْمَلَاذِمِ مِنْ أَظْهَرِ الظُّوَاهِرِ أَنَّ الْجَمَالَ الظَّاهِرَ لَيْسَ مُلْكُ الْمَظَاهِيرِ..
 مِنْ أَفْصَحِ تَبْيَانٍ.. مِنْ أَوْضَحِ بُرْهَانٍ لِلْجَمَالِ الْمُجَرَّدِ لِلْإِحْسَانِ الْمُجَدَّدِ
 لِلْوَاجِبِ الْوُجُودِ.. لِلْبَاقِي الْوُدُودِ..¹

¹ Allah en büyüktür. Çünkü O öyle bir Kadir, Alim, Hakim, Kerim, Rahim, Cemil ve Nakkaş-ı Ezelidir ki, küll ve cüz olarak bu kâinatın sayıfalarının ve tabakalarının hakikati, küllî ve cüz'î olarak varlık ve beka itibarıyla bu mevcudatın hakikatleri ancak O'nun kaza ve kader, tanzim ve takdirinin ilim ve hikmetle çizilmiş çizgileri; O'nun ilim ve hikmet pergelisiyle sanat ve inâyette tasvir ve tedbir edilmiş nakışları; O'nun

اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ مِنَ الْأَزَلِ إِلَى الْأَبَدِ عَدَدَ مَا فِي عِلْمِ اللَّهِ
وَعَلَى آلِهِ وَصَحْبِهِ وَسَلَّمَ¹

sanat, itina, tezyin ve tenvirinin, mucizeli elinin lütuf ve keremle gerçekleştirdiği tezyinatı; rahmet ve nimetiyle ortaya koyup, kendini tanıttırmasının, sevdirmesinin, ikram ve lütfunun latif çiçekleri; O'nun coşkun rahmet, nimet, şefkat ve rahmetinin cemal ve kemalle yarattığı meyveleri; ve ayinelerin faniliği, mazharların akıp gitmesiyle beraber, onlarda tecelli eden ebedî güzellik baki kalarak, mevsimler, asırlar ve çağlar geçmesiyle; gelip geçen mahlukat, günler ve yıllar boyunca nimetinin devam etmesinin şehâdet etmesiyle cemal ve kemalinin tecelli eden lem'alarından başkası değildir.

Evet, mükemmel eser, akıl sahipleri için mükemmel fiile, mükemmel fiil, anlayış sahipleri için bilbedâhe mükemmel vasfa, mükemmel vasfı, bizzarûre mükemmel şe'ne, mükemmel şe'n, bilyakın kendisine yakışan bütün hususiyetlerle zâtın kemaline delâlet eder. Bu gerçek ve kesindir. Evet, ayinelerin faniliği ve mevcudatın geçip gitmesiyle beraber tecellilerin ve feyizlerin devam etmesi; bütün bu görünen güzelliklerin, mazharların mülkü olmadığına en açık bir delildir. Bu, Vacibü'l-vücûd ve Baki-i Vedûd'un güzelliğinin, durmadan tazelenen ihsanlarının en açık bir bürhândır.

¹ Allah'ım, Efendimiz Muhammed'e (*aleyhiissalâtü vesselâm*), onun âl ve ashabına, ezelden ebede kadar ilm-i ilâhîdeki mevcudat adedince salât ve selâm et.

Zeyl

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

*(Bu küçücük zeylin büyük bir ehemmiyeti var.
Herkes menfaatlidir.)*

Cenâb-ı Hakk’a vâsıl olacak tarîkler pek çoktur. Bütün hak tarîkler Kur’ân’dan alınmıştır. Fakat tarîkatların bazıları; bazısından daha kısa, daha selâmetli, daha umumiyetli oluyor. O tarîkler içinde, kâsır fehmimle Kur’ân’dan istifade ettiğim “**acz** ve **fakr** ve **şefkat** ve **tefekkür**” tarîkidir.

Evet **acz** dahi, aşk gibi belki daha eslem bir tarîktir ki; ubûdiyet tarîkiyle mahbubiyete kadar gider.

Fakr dahi, Rahmân ismine îsal eder.

Hem **şefkat** dahi, aşk gibi belki daha keskin ve daha geniş bir tarîktir ki Rahîm ismine îsal eder.

Hem **tefekkür** dahi, aşk gibi belki daha zengin, daha parlak, daha geniş bir tarîktir ki, Hakîm ismine îsal eder.

Acz: Acizlik.. Cenâb-ı Hakk’ın sonsuz kudreti karşısında âcizliğini anlama.

Eslem: Daha güvenli, daha emin.

Fakr: Fakirlik.. Cenâb-ı Hakk’ın engin ve sonsuz zenginliği karşısında kendi fakirliğini bilme.

Fehm: Anlama, anlayış.

Hakim: Her şeyi yerli yerince yapan, Hz. Allah.

İsal etmek: Ulaştırmak.

Kâsır: Kısa, yetersiz.

Mahbubiyet: Allah tarafından sevilme.

Rahim: Sonsuz şefkat ve merhamet sahibi, Hz. Allah.

Rahman: Merhamet ve ih-sanı engin, Hz. Allah.

Şefkat: Karşılıksız sevgi besleme, acıyarak sevmek.

Tarik: Yol.

Tefekkür: Varlık ve hadiseleri iyice okuma, derinlemesine düşünme.

Übudiyet: Kulluk.

Vâsıl olmak: Ulaşmak, erişmek.

Zeyl: Ek, ilave.

Şu tarîk, hafî tarîkler misillü “letâîf-i aşere” gibi on hatve değil ve tarîk-i cehriye gibi “nüfus-u seb’a” yedi mertebeye atılan adımlar değil, belki “dört hatve”den ibarettir. *Tarîkattan ziyade hakikattir, şeriattır. Yanlış anlaşılmasın; acz ve fakr ve kusurunu, Cenâb-ı Hakk’a karşı göstermek demektir. Yoksa onları yapmak veya halka göstermek demek değildir.*

Şu kısa tarîkin evrâdı: **İttibâ-ı sünnettir, ferâizi işlemek, kebâiri terk etmektir. Ve bilhassa namazı tâdil-i erkân ile kılmak, namazın arkasındaki tesbihatı yapmaktır.**

Birinci Hatve’ye: **فَلَا تَزْكُوا أَنْفُسَكُمْ¹** âyeti işaret ediyor.

İkinci Hatve’ye: **وَلَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ نَسُوا اللَّهَ فَأَنْسَاهُمْ أَنْفُسُهُمْ²** âyeti işaret ediyor.

Üçüncü Hatve’ye:

¹ “Öyleyse, nefislerinizi temize çıkarmayın, kendinizi hatasız görmeyin.” (Necm sûresi, 53/32)

² “Allah’ı unutup da, Allah’ın da kendilerine kendilerini unuttuğu kimseler gibi olmayın!” (Haşır sûresi, 59/19)

Evrad: Virdler, belirli zamanlarda devamlı yapılan ibadetler.. okunan duâ ve zikirler.

Ferâiz: Farzlar.

Hafî Tarik: Mânevî yolculuğun “letâîf-i aşere” sistemiyle sürdürüldüğü, zikirlerin de sessizce, içten içe yapıldığı tarikat.

Hatve: Adım.

İttibâ-ı sünnet: Peygamber Efendimiz’in (s.a.s.) üstün

söz, hal, davranış ve buyruklarına uygun bir hayat yaşama.

Kebâir: Büyük günahlar.

Letâîf-i Aşere: On latife, on manevî duyu.

Misillü: Gibi.

Nüfus-i Seb’a: Yedi nefis mertebesi: emmâre, levvâme, mülheme, mutmaine, râdiye, mardiyeye, kâmile/sâfiye.

Şeriat: Dinî hüküm ve kurallar.. İslâmiyet.

Ta’dil-i erkân: Namazı; rükünlerini, şartlarını yerine getirerek edâ etme, gerektiği gibi kulma.

Tarik-ı cehriye: Mânevî yolculuğun “nüfus-i seb’a” sistemiyle sürdürüldüğü, zikirlerin de sesli, açıktan yapıldığı tarikat.

مَا أَصَابَكَ مِنْ حَسَنَةٍ فَمِنَ اللَّهِ وَمَا أَصَابَكَ مِنْ سَيِّئَةٍ فَمِنْ نَفْسِكَ¹
âyeti işaret ediyor.

Dördüncü Hatve'ye: كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُ² âyeti işaret ediyor. Şu dört hatvenin kısa bir izahı şudur ki:

Birinci Hatve'de: فَلَا تَزْكُوا أَنْفُسَكُمْ³ âyeti işaret ettiği gibi *tezkiye-i nefis etmemek*. Zira insan, cibilliyeti ve fıtratı hasebiyle nefsinı sever. Belki evvelâ ve bizzât yalnız zâtını sever, başka her şeyi nefsinı feda eder. Mâbud'a lâıyk bir tarzda nefsinı metheder. Mâbud'a lâıyk bir tenzih ile nefsinı meâyipten tenzih ve tebrıe eder. Elden geldiğı kadar kusurları kendine lâıyk görmez ve kabul etmez. Nefsinı perestış eder tarzında şiddetle müdafaa eder. Hatta fıtratında tevdi edilen ve Mâbud-u Hakikî'nin hamd ve tesbihi için ona verilen cihâzât ve istidadı, kendi nefsinı sarf ederek **مَنْ اتَّخَذَ إِلَهَهُ هَوًى**³ sırrına mazhar olur. Kendini görür, kendine güvenir, kendini beğenir.

¹ "Sana gelen her iyilik Allah'tandır. Başına gelen her fenalık ise nefsındendir." (Nisâ sûresi, 4/79).

² "O'nun Vechi (Zâtı ve rızası) dışında her şey yok olup gitmeye mahkûmdur." (Kasas sûresi, 28/88)

³ "(Baksana) şu kendi heva ve heveslerini tanı edinen kimseye!" (Furkan sûresi, 25/43; Câsiye sûresi, 45/23)

Cibilliyet: Karakter, huy.

Cihazat: Cihazlar, donanımlar.

Fıtrat: Tabiat, yaratılış.

Haseb: Dolayı, dolayısı.

İstidat: Kabiliyet, yetenek.

Mâbud: Kendisine ibadet edilen Zât, İlâh.

Mâbud-u hakikî: Gerçek Mâbud.

Mazhar olmak: Söz konusu duruma düşmek, maruz kalmak.

Meâyib: Ayıplar, kusurlar.

Perestış etmek: Aşırı derecede sevmek, düşkünlük.

Tebrie etmek: Temize çıkarmak.

Tenzih: Kusurlardan uzak tutma.. toz kondurmama.

Tevdi etmek: Emanet olarak vermek, koymak.

Tezkiye-i nefis: Nefsi, her türlü yanlış, kötü duygulardan, arzulardan arındırma, temiz tutma.

İşte şu mertebede, şu hatvede tezkiyesi, tathiri: Onu *tezkiye etmemek, tebrîe etmemektir*.

İkinci Hatve'de: وَلَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ نَسُوا اللَّهَ فَأَنْسَاهُمْ أَنْفُسَهُمْ dersini verdiği gibi; kendini unutmuş, kendinden haberi yok. Mev'ti düşünse, başkasına verir. Fenâ ve zevali görse, kendine almaz. Ve külfet ve hizmet makamında nefsinı unutmak, fakat ahz-ı ücret ve istifade-i huzûzât makamında nefsinı düşünmek, şiddetle iltizam etmek, nefs-i emmârenin muktezasıdır.

Şu makamda tezkiyesi, tathiri, terbiyesi, şu hâlin akisidir. Yani, *nisyan-ı nefis içinde nisyan etmemek*. Yani, *huzûzât ve ihtirasâtta unutmak ve mev'tte ve hizmette düşünmek*.

Üçüncü Hatve'de: مَا أَصَابَكَ مِنْ حَسَنَةٍ فَمِنَ اللَّهِ وَمَا أَصَابَكَ dersini verdiği gibi; nefsin muktezası, daima iyiliği kendinden bilip fahir ve ucbe girer. Bu hatvede, *nefsinde yalnız kusuru ve nakısı ve aczi ve fakrı görüp; bütün mehâsin ve kemâlâtını, Fâtır-ı Zülcelâl tarafından ona ihsan edilmiş nimetler olduğunu anlayıp, fahir yerinde şükür ve temeddüh yerinde hamdetmektir*.

Ahz-ı ücret: Ücret alma.

Fahr: Övünme, böbürlenme.

Fâtır u Zülcelâl: Ulu, Yüce Yarattıcı.

Fenâ: Bitme, tükenme.

İhtirasât: Şiddetli hırslar, ihtiraslar.

İltizam etmek: Sımsıkı sarılmak.

İstifade-i huzûzat: Hazlardan, zevklerden istifade etme.

Kemâlât: Güzellikler, faziletler, erdemler.

Mehâsin: Güzellikler.

Mevt: Ölüm.

Mukteza: Gerek.

Naks: Eksiklik, kusur.

Nefs-i emmâre: Sürekli günah arzusunda olan nefis.

Nisyan-ı nefis: Kendini unutma.. nefsin hoşuna giden şeyleri görmezden gelme, alırsız etmeme.

Tathir: Temizleme.

Temeddüh: Kendi kendini övme, begendirmeye çalışma.

Tezkiye: Arındırma.

Ucb: Kendini beğenme.

Zevâl: Yok olma, ölme.

Şu mertebede tezkiyesi, **قَدْ أَفْلَحَ مَنْ زَكَّيْهَا¹** sırrıyla şudur ki; *kemâlini kemâlsizlikte, kudretini aczde, gınâsını fakrda bilmektir.*

Dördüncü Hatve'de: **كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُ²** dersini verdiği gibi; nefis, kendini serbest ve müstakil ve bizzât mevcut bilir. Ondan bir nevi rubûbiyet dâvâ eder. Mâbud'una karşı adâvetkârâne bir isyanı taşır.

İşte gelecek şu hakikati derk etmekle ondan kurtulur. Hakikat şudur ki; *her şey nefsinde mana-yı ismiyle fânidir, mefkuddur, hâdistir, mâdumdur. Fakat mana-yı harfiyle ve Sâni-i Zülcelâl'in esmâsına aynadarlık cihetiyle ve vazifedarlık itibarıyla şâhiddir, meşhuddur, vâcidir, mevcuttur.*

Şu makamda tezkiyesi ve tathiri şudur ki: *Vücûdunda adem, ademinde vücûdu vardır. Yani kendini bilse,*

¹ "Nefsini maddî ve manevî kirlerden arındıran, felâha erer." (Şems sûresi, 91/9)

² "O'nun Vechi (Zâtı ve rızası) dışında her şey yok olup gitmeye mahkûmdur." (Kasas sûresi, 28/88)

Adâvetkârâne: Düşmanca-sına.

Adem: Yok, yokluk.

Âyinedarlık: Aynalık, ayna tutma, yansıtma.

Derk etmek: Anlamak, idrak etmek.

Esmâ: İsimler.

Gınâ: Kendine yetme, başkasına ihtiyaç duymama.

Hâdis: Sonradan olan.

Kemâl: Olgunluk, fazilet, mükemmellik.

Mâdum: Varlığı olmayan, yok.

Mâna-yı harfî: Her varlığın Yaratıcısına bakan ve O'nu gösteren yönleri, anlamları.

Mâna-yı ismî: Her varlığın kendine bakan ve kendisini ifade eden yönü, anlamı.

Mefkud: Yok, olmayan.

Meşhud: Allah'a olan şehadet başkaları tarafından görülen.

Mevcud: Var edilmiş, varlığa erdirilmiş.

Rububiyet: Rab, ilah olma.

Sâni u Zülcelâl: Her şeyi sanatlı olarak yaradan Ulu Allah.

Şâhid: Allah'a şehadet eden, O'nu gösteren.

Tathir: Temizleme.

Tezkiye: Temize çıkarma veya arındırma.

Vâcid: Vücut sahibi.

Vazifedârlık: Vazifeli olma, görevlilik.

Vücud: Varlık, var olma.

vücûd verse; kâinat kadar bir zulümât-ı adem içindedir. Yani vücûd-u şahsîsine güvenip Mûcid-i Hakikî'den gaflet etse; yıldız böceği gibi bir şahsî ziya-yı vücûdu, nihayetsiz zulümât-ı adem ve firaklar içinde bulunur, boğulur. Fakat enâniyeti bırakıp, bizzât nefsi hiç olduğunu ve Mûcid-i Hakikî'nin bir ayna-yı tecellîsi bulunduğunu gördüğü vakit, bütün mevcudâtı ve nihayetsiz bir vücûdu kazanır. Zira bütün mevcudât, esmâsının cilvelerine mazhar olan Zât-ı Vâcibü'l-vücûd'u bulan, her şeyi bulur.

Hâtime

Şu acz, fakr, şefkat, tefekkür tarîkindeki dört hatvenin izahatı; hakikatin ilmine, şeriatın hakikatine, Kur'ân'ın hikmetine dair olan yirmi altı adet Sözler'de geçmiştir. Yalnız şurada bir-iki noktaya kısa bir işaret edeceğiz. Şöyle ki:

Evet şu tarîk, daha kısadır. Çünkü dört hatvedir. Acz, elini nefisten çekse, doğrudan doğruya Kadîr-i Zülcelâl'e verir. Hâlbuki en keskin tarîk olan aşk, nefisten elini çeker, fakat mâşuk-u mecâziye yapışır. Onun zevalini bulduktan sonra Mahbub-u Hakikî'ye gider.

Âyine-i tecelli: Cenâb-ı Hakk'ın güzel isimlerini, icraatlarını yansıtan, gösteren ayna.

Cilve: Tecelli, belirti, görünü.

Enâniyet: Benlik, gurur.

Firak: Ayrılık.

Kadîr u Zülcelâl: Her şeyi gücü yeten Ulu Allah.

Mahbub-u Hakikî: Gerçek, asıl sevgili.

Mâşuk-u mecâzî: Mecâzî sevgili.

Mûcid-i Hakikî: Asıl var eden, gerçek yaratıcı.

Zât-ı Vâcibü'l-Vücud: Varlığı kendinden ve kesin tek varlık olan Allah.

Zevâl: Sona erme, son bulma.

Ziya-yı vücud: Varlığın ziyası, ışığı.

Zulûmat-ı adem: Yokluk, hiçlik karanlıkları.

Hem şu tarîk, daha eslemdir. Çünkü nefsin şatahat ve bâlâ-pervazâne dâvâları bulunmaz. Çünkü acz ve fakr ve kusurdan başka nefsinde bulmuyor ki, haddinden fazla geçsin.

Hem, bu tarîk daha umumî ve cadde-i kübrâdır. Çünkü kâinatı ehl-i vahdeti'l-vücûd gibi, huzur-u dâimî kazanmak için *idama mahkum* zannedip, **لَا مَوْجُودَ إِلَّا هُوَ**¹ hükmetmeye.. veyahut ehl-i vahdeti's-şuhûd gibi, huzur-u dâimî için kâinatı *nisyan-ı mutlak hapsinde hapse mahkum* tahayyül edip, **لَا مَشْهُودَ إِلَّا هُوَ**² demeye mecbur olmuyor. Belki *idamdan ve hapisten gayet zâhir olarak Kur'ân affettiğinden, o da sarf-ı nazar edip ve mevcudâtı kendileri hesabına hizmetten azlederek Fâtır-ı Zülcelâl hesabına istihdam edip, esmâ-yı hüsnâsının mazhariyet ve aynadarlık vazifesinde istimâl ederek mana-yı harfî nazarıyla onlara bakıp, mut-*

¹ Vücûd-u Vâcib'e nisbeten başka şeylere vücûd denilmemeli.. onlar vücûd unvanına lâyık değildir..

² Meşhûd olan sadece O'dur.

Bâlâ-pervazâne: Yüksekten uçarcasına, haddini aşarcasına.

Cadde-i kübrâ: Büyük, geniş yol, anayol.

Ehl-i vahdeti'l-Vücûd: Allah'tan başka varlıkların da kendilerince sabit bir hakikatı olduğu gerçeğini kabul etmeyen kimseler.

Ehl-i vahdeti's-şuhûd: Her şeyi Allah'ın tecellisi olarak gören, yani gözünde mâsiva yok olan, her şeyde sadece Bir'i gören, gördüğü her şeyi muhtelif mertebelerde O'nun zuhur ve tecellisinden ibaret sayan kimseler.

Eslem: Daha güvenli, daha emin.

Esmâ-yı Hüsnâ: Cenâb-ı Hakk'ın güzel isimleri.

Fâtır u Zülcelâl: Yüce, ulu Yaratıcı.

Huzur-u daimî: Dâimî huzur.. Cenâb-ı Hakk'ın her yerde hazır ve nâzır olduğunu sürekli hissedebilmek için istihdam etmek: Çalıştırmak, hizmet ettirmek.

İstimâl etmek: Kullanmak

Lâ meşhûde illâ Hû: Meşhûd olan sadece O'dur.

Lâ mevcude illâ Hû: O'ndan başka hakiki bir mevcut yok.

Mazhariyet: Cenâb-ı Hakk'ın isimlerinin kendi varlığı üzerinde işleyişine ayna olma, nâil olma.

Nisyan-ı mutlak: Tamamen unutmama, görmeme.

Sarf-ı nazar: Bakmama, görmezlikten gelme.

Şatahat: Bir takım hislerin coşkusu altında söylenen, dengesiz, maksadı aşan, dinin temel prensiplerine ters düşen sözler.

Tahayyül etmek: Hayal etmek, hayalde canlandırmak.

lak gafletten kurtulup, huzur-u dâimîye girmektir. Her şeyde Cenâb-ı Hakk'a bir yol bulmaktır.

Elhâsıl: *Mevcudâtı; mevcudât hesabına hizmetten azlederek, mana-yı ismiyle bakmamaktır.*

Yirmi Yedinci Söz'ün Zeyli

Şahabeler hakkındadır.

Mevlânâ Câmi'nin dediği gibi derim:

یا رسول الله چه باشد چون سَکِ اصحابِ کَهِفِ
داخلِ جَنَّتِ شَوْمِ دَرِ زمرهٔ اصحابِ تو؟
او رَوْدِ دَرِ جَنَّتِ مِنْ دَرِ جَهَنَّمَ کِی رَوَاسْتِ
او سَکِ اصحابِ کَهِفِ مِنْ سَکِ اصحابِ تو؟¹
بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ² ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ³
بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ وَالَّذِينَ مَعَهُ أَشِدَّاءُ عَلَى
الْكُفَّارِ رُحَمَاءُ بَيْنَهُمْ⁴ ... الخ

Suâl ediyorsunuz: Bazı rivayetlerde vardır ki: “Bid’aların revacı hengâmında ehl-i îmân ve takvâdan bir

¹ Yâ Rasulallah! Ne olurdu, Ashâb-ı Kehf'in köpeği gibi ben de senin Ashâbının arasında cennete girseydim. Onun cennete, benim cehenneme gitmem revâ mı? O, Ashâb-ı Kehf'in köpeğiye ben de senin Ashâbının köpeğiylim.

² Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

³ “Hiç bir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın.” (İsrâ sûresi, 17/44)

⁴ “Muhammed Allah'ın resûlüdür. Onun beraberindeki müminler de kâfirlere karşı şiddetli olup kendi aralarında şefkatlidirler.” (Fetih sûresi, 48/29)

Bid'a: Aslında dinde olmayıp, ona sonradan dahil edilen âdetler.

Ehl-i iman: İman sahibi kimseler, mü'minler.

Hengâm: Zaman, vakit, mevsim.

Îlâ âhir-i âyet: Âyetin sonuna kadar.

Revac: İtibar, kıymet.

Zeyl: Ek, ilâve.

kısım sulehâ, sahabe derecesinde veya daha ziyade efdal olabilir” diye rivayetler vardır. Bu rivayetler sahih midir? Sahih ise, hakikatleri nedir?

İlcevap: Enbiyâdan sonra nev-i beşerin en efdali sahabe olduğu¹, Ehl-i Sünnet ve Cemaatın icmâi bir hüccet-i katıdır ki, o rivayetlerin sahih kısmı, fazilet-i cüz’iye hakkındadır. Çünkü; cüz’î fazilette ve hususî bir kemâlde, mercuh râcihe tereccuh edebilir. Yoksa Sûre-i Feth’in âhîrinde, sitayişkârâne tavsifat-ı rabbâniyeye mazhar ve Tevrat ve İncil ve Kur’ân’ın medh ü senâsına mazhar olan sahabelere, fazilet-i külliye nokta-yı nazarında yetişilemez. Şu hakikatin pek çok esbab ve hikmetlerinden, şimdilik üç sebebi tazammun eden üç hikmeti beyan edeceğiz:

¹ İbni Hibbân, *es-Sahîh* 10/477; İbni Abdilberr, *et-Temhîd* 22/47; *es-Suyûtî*, *et-Tedribu’r-râvî* 1/207, 318, 2/214-215.

Âhir: Son, nihayet, bitiş.

Efdal: En faziletli.

Ehl-i Sünnet ve Cemaat: Müslümanların büyük ekseriyeti tarafından izlenen gerçek İslâm.

Enbiya: Peygamberler.

Esbab: Sebepler.

Fazilet-i cüz’iye: Münferit, küçük fazilet.

Fazilet-i külliye: Umumi fazilet.

Hüccet-i katia: Kesin delil.

İcmâ: Bir mesele üzerinde ittifak etmek.

İncil: Hz. İsa’ya indirilen mukaddes kitap, Ahd-ı Cedid.

Mazhar: Nail olmuş, erişmiş, kavuşmuş.

Medih: Övme, methetme.

Mercuh: Başka bir şeyin kendisine üstün tutulduğu şey.

Nev-i beşer: İnsan türü.

Nokta-i nazar: Bakış açısı, görüş.

Râcih: Üstün olan, tercih edilen.

Sahih: Senedinin başından sonuna kadar güvenilir kişiler tarafından peygamberimizden nakledilen hadis.

Senâ: Överek anma, övme, methetme.

Sitayişkârâne: Överek, methetmek suretiyle.

Suleha: Salih kimseler, salihler.

Sûre-i Feth: Fetih süresi, 26. cüz, 48. sûre.

Tavsifât-i Rabbâniye: İlâhî vasıflandırma.

Tazammun: İhtiva etme, içine alma.

Tereccuh: Üstün olmak.

Tevrat: Hz. Musa’ya indirilen mukaddes kitap, Ahd-ı Atik.

Birinci Hikmet

Sohbet-i nebeviye öyle bir iksirdir ki, bir dakikada ona mazhar bir zât, senelerle seyr u sülûke mukabil, hakikatin envârına mazhar olur. Çünkü sohbette insibağ ve in'ikâs vardır. Mâlûmdur ki: İn'ikâs ve tebaiyetle, o Nur-u Âzam-ı Nübüvvet'le beraber en azîm bir mertebeye çıkabilir. Nasıl ki bir sultanın hizmetkârı ve onun tebaiyeti ile öyle bir mevkiye çıkar ki, bir şah çıkamaz. İşte şu sırdandır ki, en büyük veliler sahabe derecesine çıkamıyorlar. Hattâ Celâleddin-i Süyûtî gibi, uyanık iken çok defa sohbet-i nebeviyeye mazhar olan¹ veliler, Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) ile yakazaten görüşseler ve şu âlemde sohbetine müşerref olsalar, yine sahabeye yetişemiyorlar. Çünkü; sahabelerin sohbeti, Nübüvvet-i Ahmediye (*aleyhissalâtü vesselâm*) nûruyla, yâni “Nebî” olarak onunla sohbet ediyorlar. Evliyalar ise, vefat-ı nebevî'den sonra Resûl-i Ekrem'i (*aleyhissalâtü vesselâm*) görmeleri, velâyet-i Ahmediye (*aleyhissalâtü vesselâm*) nuruyla sohbettir. Demek Resûl-i Ekrem'in (*aleyhissalâtü vesselâm*) onların nazarlarına temessül ve tezahür etmesi, velâyet-i Ahmediye (*aleyhissalâtü vesselâm*) cihetindedir; “nübüvvet” itibarıyla değil.

¹ İbnü'l-İmâd, *Şezerâtü'z-zeheb* 4/54; en-Nebhânî, *Câmiu kerâmâtî'l-evliyâ* 2/158.

Azîm: Büyük.

Envâr: Nurlar.

İn'ikâs: Aksetme, yansıma.

İnsibâğ: Boyanma.

Mukabil: Bir şeye karşı, bir şeyin karşısında bulunan.

Müşerref: Şereflenmek, ta-nışmak.

Nur-i âzam-ı nübüvvet: Peygamberliğin en büyük nuru.

Nübüvvet: Peygamberlik.

Seyr ü sülûk: Cenab-ı Hakk'a ermek için bir rehberin öncülüğünde ve denetiminde çıkılan mânevî ve rûhî yolculuk.

Sohbet-i nebeviye: Peygamber sohbeti.

Tebaiyet: Tâbi olma, uy-ma.

Temessül: Bir şeyin bir yerde sûret ve mahiyetinin aksetmesi, görünmesi.

Tezahür: Ortaya çıkma, görünme, belirme.

Vefat-ı nebevî: Peygamberin vefatı.

Velâyet-i Ahmediye: Peygamber efendimizin (s.a.s) mâneviyatı.

Yakazaten: Uyanık olarak.

Madem öyledir; nübüvvet derecesi, velâyet derecesinden ne kadar yüksek ise, o iki sohbet de o derece tefavüt etmek lâzım gelir.

Sohbet-i nebeviye ne derece bir iksîr-i nûrani olduğu bununla anlaşılır ki: Bir bedevî adam, kızını sağ olarak defnedecek derecede bir kasavet-i vahşiyânede bulunduğu hâlde, gelip bir saat sohbet-i nebeviyeye müşerref olur; daha karıncaya ayağını basamaz derecede bir şefkat-i rahîmâneyi kesbederdi. Hem câhil, vahşi bir adam, bir gün sohbet-i nebeviyeye mazhar olur; sonra Çin ve Hind gibi memleketlere giderdi. Mütemeddin kavimlere muallim-i hakâik ve rehber-i kemâlât olurdu.

İkinci Sebep

Yirmi Yedinci Söz'deki içtihad bahsinde beyan ve isbat edildiği gibi; sahabeler, ekseriyet-i mutlaka itibarıyla, kemalât-ı insâniyenin en âlâ derecesindedirler. Çünkü; o zamanda, o inkılâb-ı azîm-i İslâmî'de hayır ve hak, bütün güzelliğiyle; şer ve bâtlı, bütün çirkinliğiyle görülmüş ve maddeten hissedilmiş. Şer ve hayır ortasında öyle bir ayrılık ve kizb ve sıdk mabeyninde öyle bir mesâfe açılmıştı

Âlâ: Yüksek, yüce.

Ekseriyet-i mutlaka: Çoğunluk.

İksir-i nurani: Nurlu ve tesirli şifa, deva.

İnkılâb-ı azîm-i İslâmî: İslâm'ın büyük inkılabı.

Kasavet-i vahşiyâne: Vahşice bir merhametsizlik, kalp katılığı.

Kemâlât-ı insaniye: İnsani faziletler, güzellikler.

Kesb etmek: Kazanmak, elde etmek.

Kizb: Yalan.

Mabeyn: Ara, arası.

Muallim-i hakaik: Hakikî öğretici.

Mütemeddin: Medenîleşmiş, ilerlemiş.

Rehber-i kemâlât: Mükemmelliklerin rehberi, önderi.

Sıdk: Doğruluk.

Şefkat-i rahîmâne: Merhamet ederek şefkat gösterme.

Tefavüt: İki şey arasındaki fark.

Velâyet: Velilik, Allah ile kul arasındaki karşılıklı sevgi ve dostluk.

ki, küfür ve îmân kadar, belki cehennem ve cennet kadar beynleri uzaklaştı. Kizb ve şer ve bâtılın dellâlı ve numûnesi olan Müseylime-i Kezzâb ve maskaraca kelimeleri olduğundan, fıtraten hissiyat-ı ulviye sahibi ve maâlî-i ahlâka meftun ve izzet ve mübahata meyyal olan sahabeler, elbette ihtiyarlarıyla, kizb ve şerre ellerini uzatıp, Müseylime derekesine düşmemişler. Sıdk ve hayır ve hakkın dellâlı ve numûnesi olan Habîbullah (*aleyhissalâtu vesselâm*)'ın âlâ-yı illiyân-ı kemalâtındaki makamına bakarak, bütün kuvvet ve himmetleriyle, o tarafa koşmak mukteza-yı seciyeleridir.

Meselâ; nasıl ki, zaman oluyor; medeniyet-i beşeriye çarşısında ve hayat-ı içtimaiye-i insâniye dükkânında, bazı şeylerin verdiği müthiş neticeleri ve çirkin eserleri zehr-i kâtil gibi, herkes onu satın almak değil, bütün kuvvetiyle ondan nefret edip kaçır. Ve bazı şeylerin ve mânevî metâların verdikleri güzel neticeler ve kıymettar eserler, bir tiryak-ı nâfi ve bir pırlanta gibi, herkesin nazar-ı rağbetini kendine celbeder. Herkes elinden geldiği kadar onları satın

Âlâ-yı illiyân-ı kemâlât: Fazîletin, güzelliğin, ahlâkın zirvesi.

Bâtıl: Hak'tan gayrı olan, boş ve manasız.

Celb etmek: Kendine çekmek.

Dellâl: Bir şeyi ilân edip duyuran.

Dereke: Aşağı mertebe, düşük seviye.

Fıtraten: Yaradılış bakımından.

Habîbullah: "Allah'ın en çok sevdiği kul" anlamında Hz. Peygamber Efendimiz'e (s.a.s.) ait bir sıfat.

Hayat-ı içtimaiye-i insaniye: İnsanın toplumsal hayatı.

Hissiyât-ı ulviye: Yüce duygular.

İhtiyar: Seçme, tercih etme
Maâlî-i ahlâk: Ahlâkî yücelikler.

Medeniyet-i beşeriye: İnsanlık medeniyeti.

Meftun: Gönüllü, tutkun.

Metâ: Mal, servet.

Meyyal: Çok istekli, düşkün.

Mukteza-yı seciye: Huy, karakter gereği.

Mübâhât: Övünme.

Nazar-ı rağbet: İstekli ve arzulu bakış.

Nümune: Örnek, misal.

Tiryak-ı nâfi: Faydalı ilaç.

Zehr-i katil: Öldürücü zehir.

almaya çalışır. Öyle de; asr-ı saadet'te hayat-ı içtimaiye-i insâniyenin çarşısında, kizb ve şer ve küfür gibi madde-ler, şekâvet-i ebediye gibi neticeleri ve Müseylime-i Kezzâb gibi süflî maskaraları tevliid ettiğinden, secaya-yı âliye ve hubb-u maâlîye meftun olan sahabelerin, zehr-i kâtilden kaçır gibi ondan kaçmaları ve nefret etmeleri bedihîdir. Ve saadet-i ebediye gibi netice veren ve Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) gibi nuranî meyveler gösteren sıdk ve hak-ka ve îmâna en nâfi bir tiryak, en kıymettar bir elmas gibi, o fitratları sâfiye ve seciyeleri sâmiye olan sahabeler, bütün kuvvetleriyle ve hissiyat ve letâifleriyle, onlara müşteri ve müşîak olması zarurîdir. Hâlbuki o zamandan sonra, git gide ve gele gele sıdk ve kizb ortasındaki mesafe azala azala, omuz-omuza geldi. Bir dükkânda ikisi beraber satılmaya başladığı gibi, ahlâk-ı içtimaiye bozuldu. Propaganda-yı siyaset, yalana fazla revaç verdi. Yalanın müthiş çirkinliği gizlenip, doğruluğun parlak güzelliği görünmemeye başladığı zamanda, kimin haddi var ki, sahabenin adâlet ve sıdk ve ulviyet ve hakkaniyet hususundaki kuvvetlerine, metânetlerine, takvâlarına yetişebilsin veya derecelerinden

Ahlâk-ı içtimaiye: Toplum ahlâkı.

Asr-ı Saadet: Saadet ça-ğı, Peygamber Efendimiz'in (sas) yaşadığı döneme verilen ad.

Hakkaniyet: Hak ve adâlete uygunluk, hakka riâyet etme.

Hubb-i maâlî: Yüksek ahlâkî değerlere düşkün olma.

Kizb: Yalan.

Letâif: Latifeler. Mâneviyatı hissetmeye yarayan mânevî duyular.

Meftun: Tutkun.

Metanet: Sağlamlık, dayanıklılık.

Müşîak: İstekli, arzulu.

Nâfi: Faydalı.

Propaganda-i siyaset: Siyaset propagandası.

Revaç: İtibar, kıymet.

Sâfiye: Bozulmamış, temiz.

Sâmiye: Yüksek, yüce.

Secâyâ-yı âliye: Yüksek karakterler, yüce tabiatlar.

Seciye: Huy, karakter.

Süflî: Bayağı, adi.

Şekâvet-i ebediye: Sonsuz bedbahtlık, tâlihsizlik.

Tevlit etmek: Doğurmak, vücuda getirmek, meydana çıkarmak.

Tiryak: İlaç.

geçsin? Geçen meseleyi bir derece tenvir edecek, başıma gelmiş bir hâlimi beyan ediyorum. Şöyle ki:

Bir zaman kalbime geldi; niçin Muhyiddîn-i Arabî gibi hârika zâtlar sahabelere yetişemiyorlar? Sonra namaz içinde **سُبْحَانَ رَبِّيَ الْأَعْلَى**¹ derken, şu kelimenin mânâsı inkişaf etti. Tam mânâsıyla değil, fakat bir parça hakikati göründü. Kalben dedim: “Keşki bir tek namaza bu kelime gibi muvaffak olsaydım, bir sene ibadetten daha iyi idi.” Namazdan sonra anladım ki o hatıra ve o hâl, sahabelerin ibadetteki derecelerine yetişilmediğine bir irşâddır. Evet Kur’ân-ı Hakîm’in envârıyla hâsıl olan o inkılâb-ı azîm-i içtimaîde, ezdad birbirinden çıkıp ayrılırken; şerler bütün tevabiiyle, zulümâtıyla ve teferruatıyla ve hayır ve kemâlât, bütün envârıyla ve netâiciyle karşı karşıya gelip, bir vaziyette ve müheyyiç bir zamanda; her zikir ve tesbih, bütün mânâsının tabakatını turfanda ve taravetli ve taze ve genç bir surette ifade ettiği gibi; o inkılâb-ı azîmin tarrakası altında olan insanların bütün hissiyatını, letâif-i mâneviyesini uyandırmış; hattâ vehim ve hayâl ve sır gibi duygular

¹ “En yüce olan Rabbimi her türlü noksandan tenzih ederim.” Peygamber Efendimiz’in (sallâllâhu aleyhi ve sellâm), namazın secdelerinde 3 defa bunu söylediğine dair bkz.: Müslim, *müsâfirîn* 203; Tirmizî, *salât* 79, *vitir* 19; Ebû Dâvûd, *salât* 147.

Envâr: Nurlar.

Ezdam: Zıt olan şeyler, karşıtlar.

İnkılâb-ı azîm: Büyük inkılap, büyük icraat.

İnkılâb-ı azîm-i içtimaî: Toplumdaki büyük inkılap, büyük icraat.

Kemâlât: Faziletler, iyilikler, mükemmellikler.

Letâif-i mâneviye: Mânevî duygular, ruhânî dinamikler.

Müheyyiç: Heyecan uyandıran, coşturan.

Netâic: Sonuçlar.

Tabakat: Tabakalar, dereceler.

Taravet: Tazelik, taze olma.

Tenvir: Nurlandırma, aydınlatma.

Tevâbi: Bağlı olanlar, Uyanlar.

Vehim: Kuruntu, şüphe, tereddüt.

hüşyar ve müteyakkız bir surette, o zikir, o tesbihlerdeki müteaddit mânâları kendi zevklerine göre alır, emer.

İşte, şu hikmete binaen bütün hissiyatları uyanık ve letâîfleri hüşyar olan sahabeler, envâr-ı îmâniye ve tesbihiyeyi câmi olan kelimât-ı mübarekeyi dedikleri vakit, kelimenin bütün mânâsıyla söyler ve bütün letâîfiyle hisse alırlardı. Hâlbuki o infilâk ve inkılâptan sonra, gitgide letâîf uykuya ve havâs o hakâik noktasında gaflete düşüp, o kelimât-ı mübareke, meyveler gibi git gide, ülfet perdesiyle letafetini ve taravetini kaybeder. Âdeta, sathîlik havasıyla kuruyor gibi, az bir yaşlık kalıyor ki, kuvvetli, tefekkürî bir ameliyatla, ancak evvelki hâli iade edilebilir. İşte bundandır ki, kırk dakikada bir sahabenin kazandığı fazilete ve makama, kırk günde, hattâ kırk senede başkası ancak yetişebilir.

Üçüncü Sebep

On İkinci ve Yirmi Dördüncü ve Yirmi Beşinci Söz'lerde isbat edildiği gibi, nübüvvetin velâyete nisbeti, güneşin ayn-ı zâtıyla, aynalarda görülen güneşin misâli gibidir. İşte daire-i nübüvvet, daire-i velâyetten ne kadar yüksek ise, daire-i

Ayn-ı zât: Bizzat kendisi.
Câmi: Toplayan, kendinde bulunduran.
Daire-i nübüvvet: Peygamberlik sahası.
Daire-i velâyet: Velîlik sahası.
Envâr-ı imaniye: İman nurları.
Hakaik: Hakikatler.
Havâs: Hasseler, duygular.

Hüşyar: Uyanık, akıllı, duyarlı.
İnfilâk: Patlama, yarıma.
Kelimât-ı mübareke: Mübarek kelimeler.
Letâîf: Latifeler. Mâneviyatı hissetmeye yarayan mânevî duyular.
Müteaddit: Birçok, çeşitli.
Müteyakkız: Uyanık, gözü açık, basiretli.

Nübüvvet: Peygamberlik.
Sathîlik: Sathî olma hâli, yüzde kalış, derine inme-me.
Taravet: Tazelik, taze olma.
Tefekkürî: Derin düşünme yoluyla.
Ülfet: Alışkanlık, âşinâlık.
Velâyet: Velîlik, iman edip dindarlık ve takvada mükemmel olma.

nübüvvetin hademeleri ve o güneşin yıldızları olan sahabeler dahi, daire-i velâyetteki sulehâya o derece tefevvuku olmak lâzım geliyor. Hattâ velâyet-i kübrâ olan verâset-i nübüvvet ve siddîkiyet –ki, sahabelerin velâyetidir– bir veli kazansa yine saff-ı evvel olan sahabelerin makamına yetişmez. Şu Üçüncü Sebeb’in müteaddit vücuhundan üç vechini beyan ederiz:

Birinci Vecih: İctihadda, yâni istinbat-ı ahkâmda, yâni Cenâb-ı Hakk’ın marziyâtını kelâmından anlamakta, sahabelere yetişilmez. Çünkü; o zamandaki o büyük inkılâb-ı ilâhî, marziyât-ı rabbâniyeyi ve ahkâm-ı ilâhiyeyi anlamak üzere dönerdi. Bütün ezhan, istinbat-ı ahkâma müteveccih idi. Bütün kalbler, “*Rabbimizin bizden istediği nedir!*” diye merak ederdi. Ahvâl-i zaman, bu hâli işmam ve ihsas edecek bir tarzda cereyan ediyordu. Muhaverat, bu mânâları tazammun ederek vuku buluyordu. İşte bunun için her şey ve her hâl ve muhavereler ve sohbetler ve hikâyeler, bütün o mânâları bir derece ders verecek bir tarzda cereyan ettiğinden; sahabenin istidadını tekml

Ahkâm-ı İlâhiye: İlâhî hükümler.

Ahvâl-i zaman: Zamanın hâlleri, durumları.

Ezhan: Zihinler.

İhsas etmek: Sezdirme, hissettirme.

İnkılâb-ı İlâhî: Cenab-ı Hakk’ın kudretiyle meydana gelen değişmeler.

İstidad: Kabiliyet, yetenek.

İstinbat-ı ahkâm: Hüküm çıkarma.

İşmam: Hissettirme.

Marziyât: Hoşa giden, hoşnut olunan, razı olunan şeyler.

Marziyât-ı Rabbâniye: Cenab-ı Hakk’ın rızasına uygun işler.

Muhaverat: Konuşmalar, görüşmeler.

Müteaddit: Birçok, çeşitli.

Müteveccih: Yönelik, yönelmiş.

Saff-ı evvel: İlk saf, ilkler.

Siddîkiyet: Cenâb-ı Hak’tan geleni tereddütsüz kabul etme.

Suleha: Salih kimseler, salihler.

Tazammun: İhtiva etme, içine alma.

Tefevvuk: Üste olma, üstünlük.

Velâyet-i kübrâ: En büyük velilik makamı.

Veraset-i nübüvvet: Peygamberliğin mirasçısı olma makamı.

ve fikirlerini tenvir ettiğinden; içtihad ve istinbatta istidadı, kibrit derecesinde nurlanmaya hazır olduğundan; bir günde veya bir ayda kazandığı mertebe-i istinbat ve içtihadı, o sahabenin derece-i zekâvetinde ve istidadında olan bir adam, şu zamanda on senede, belki yüz senede kazanmayacaktır. Çünkü; şimdi saadet-i ebediyeye bedel, saadet-i dünyeviye medar-ı nazardır. Beşerin nazar-ı dikkati, başka maksadlara müteveccihdir. Tevekkülsüzlük içinde derd-i maişet, ruha sersemlik ve felsefe-i tabiiye ve maddiye akla körlük verdiğinden; beşerin muhît-i içtimâîsi, o şahsın zihnine ve istidadına, içtihad hususunda kuvvet vermediği gibi teşettüt veriyor, dağıtıyor. Yirmi Yedinci Söz'ün içtihad bahsinde, Süfyan İbni Uyeyne ile onun zekâveti derecesinde birinin müvazenesinde isbat etmişiz ki; Süfyan'ın on senede kazandığını, öteki yüz senede kazanamıyor.

İkinci Vecih: Sahabelerin kurbiyet-i ilâhiye noktasındaki makamlarına velâyet ayağıyla yetişilmez. Çünkü; Cenâb-ı Hak, bize akrebdir ve her şeyden daha ziyade yakındır. Biz ise, O'ndan nihayetsiz uzağız. O'nun kurbiyetini kazanmak iki suretle olur.

Akreb: Daha yakın.

Derd-i maişet: Geçim sıkıntısı.

Derece-i zekâvet: Zekâ seviyesi.

Felsefe-i tabii: Yaratıcıyı kabul etmeyip, varlıkları tabiatın yarattığını iddia eden felsefî görüş.

İstinbat: (hüküm) çıkarmak.

Kurbiyet: Yakınlık.

Kurbiyet-i ilâhiye: Cenab-ı Hakk'a yakınlık.

Medar-ı nazar: Düşünme, bakma sebebi.

Mertebe-i istinbat: (hüküm) çıkarma makamı.

Muhit-i içtimâî: Sosyal çevre.

Muvazene: Karşılaştırma, kıyaslama.

Nazar-ı dikkat: Dikkatlice bakmak.

Saadet-i dünyeviye: Dünya saadeti.

Saadet-i ebediye: Ebedi mutluluk.

Tekmil: Tamamlama, bitirme.

Tenvir: Aydınlatma.

Teşettüt: Dağınıklık, perişanlık.

Tevekkül: Sebeplere riayet ettikten sonra neticesini Allah'a bırakmak.

Zekâvet: Keskin anlayış, zekilik.

♦ *Birisi*: Akrebiyetin inkişafıdır ki, nübüvvetteki kurbiyet ona bakar ve nübüvvet verâseti ve sohbeti cihetiyle sahabeler o sırra mazhardırlar.

♦ *İkinci suret*: Bu'diyetimiz noktasında kat'-ı merâtib edip bir derece kurbiyete müşerref olmaktır ki, ekser seyr u sülûk-u velâyet ona göre ve seyr-i enfüsî ve seyr-i âfâkî bu suretle cereyan ediyor. İşte, birinci suret sırf vehbîdir, kesbî değil. İncizaptır, cezb-i Rahmânî'dir ve mahbubiyettir. Yol kısadır, fakat çok metin ve çok yüksektir ve çok hâlistir ve gölgesizdir. Diğeri kesbîdir, uzundur, gölgelidir. Acaib hârikaları çok ise de kıymetçe, kurbiyetçe evvelkisine yetişemez.

Meselâ; Nasıl ki dünkü güne, bugün yetişmek için iki yol var:

♦ *Birincisi*, zamanın cereyanına tâbi olmayarak, bir kuvve-i kudsiye ile fevka'z-zaman çıkıp, dünü bugün gibi hâzır görmektir.

♦ *İkincisi*, bir sene kat'-ı mesâfe edip, dönüp dolaşıp düne gelmektir; fakat yine dünü elde tutamıyor, onu

Akrebiyet: Daha yakın oluş.
Bu'diyet: Uzak olma, uzaklık.

Cezb-i Rahmânî: İlâhî cezbedilme.

Fevkazzaman: Zaman üstü.

İncizab: Cezbedilme, çekilme.

İnkişaf: Meydana çıkma.

Kat'-ı merâtib: Mertebeleri aşip geçme.

Kat'-ı mesafe: Mesafe katetmek.

Kisbî: Çalışma ve gayretle elde edilen.

Kurbiyet: Yakınlık.

Kuvve-i kudsiye: Cenab-ı Hakk'ın yardımına mazhar olan kuvvet.

Mahbubiyet: Sevilen olmak.

Mazhar: Nail olmuş, erişmiş, kavuşmuş.

Müşerref: Şereflenmek, tannışmak.

Seyr ü sülûk-i velâyet: Velâlik yolunda çıkılan mânevî ve ruhî yolculuk.

Seyr-i âfâkî: Kişinin dış âlemdeki delillerle, vasıtalarla yaptığı mânevî yolculuk.

Seyr-i enfüsî: Kişinin kendi iç âlemindeki delillerle, vasıtalarla yaptığı mânevî yolculuk.

Vehbî: Çalışmakla kazanılmayıp Allah'ın (c.c.) lütfu ile olan.

Veraset: Varis olma, mirasçılık.

bırakıp gidiyor... Öyle de, zâhirden hakikate geçmek iki suretledir.

♦ *Biri*, doğrudan doğruya hakikatin incizâbına kapılıp tarikat berzahına girmeden, hakikati, ayn-ı zâhir içinde bulmaktır.

♦ *İkincisi*, çok merâtipten seyr u sülûk suretiyle geçmektir.

Ehl-i velâyet, çendan fena-yı nefse muvaffak olurlar, nefs-i emmâreyi öldürürler; yine sahabeye yetişemiyorlar. Çünkü; sahabelerin nefisleri tezkiye ve tathir edildiğinden; nefsin mahiyetindeki cihâzât-ı kesîre ile, ubûdiyetin envâna ve şükür ve hamdin aksamına daha ziyade mazhardırlar. Fena-yı nefisten sonra, ubûdiyet-i evliya besatet peyda eder.

Üçüncü Vecih: Fazilet-i âmâl ve sevab-ı ef'âl ve fazilet-i uhreviye cihetinde sahabelere yetişilmez. Çünkü; nasıl bir asker bazı şerait dâhilinde, mühim ve mahûf bir mevkide, bir saat nöbette, bir sene ibadet kadar bir fazilet

Aksâm: Kısımlar.

Ayn-ı zâhir: Zâhirin kendisi.

Berzah: Dünya.

Besâtet: Sadelik, basitlik.

Cihâzât-ı kesîre: Birçok cihâz, alet.

Çendan: Gerçi.

Ehl-i velâyet: Velilik makamına ulaşmış kimseler.

Envâ: Çeşitler, türler.

Fazilet-i a'mâl: Amellerin fazileti.

Fazilet-i uhreviye: Ahirete yönelik fazilet.

Fenâ-i nefis: Nefsi öldürmek.

Mahuf: Korkunç.

Mazhar: Nail olmuş, erişmiş, kavuşmuş.

Merâtip: Mertebeler.

Nefs-i emmâre: İnsanı, dâima kötü şeyleri emreden nefis.

Peydâ etmek: Meydana gelmek, olmak.

Sevab-ı ef'âl: İşlerin, amel-lerin sevabı.

Şerâit: Şartlar, durumlar.

Tathir: Temizleme.

Tezkiye: Temizleme, arındırma.

Ubûdiyet-i evliya: Velilerin kulluğu, ibadeti.

Zâhir: Dış yüz, görünüş.

kazanabilir¹ ve bir dakikada bir kurşunu yemekle, en ekall kırk günde ancak kazanılacak velâyet derecesi gibi bir makama çıkıyor. Öyle de, sahabelerin tesis-i İslâmiyet'te ve neşr-i ahkâm-ı Kur'âniye'de hizmetleri ve İslâmiyet için bütün dünyaya ilân-ı harb etmeleri o kadar yüksektir ki, bir dakikasına başkaları bir senede yetişemez. Hattâ denilebilir ki, bütün dakikaları, –o hizmet-i kudsiyede– o şehid olan neferin dakikası gibidir. Bütün saatleri, müthiş bir makamda bir saat nöbet tutan fedakâr bir neferin nöbeti gibidir ki; amel az, ücreti çok, kıymeti yüksektir. Evet, sahabeler madem İslâmiyet'in te'sisinde ve envâr-ı Kur'âniye'nin neşrinde, saff-ı evvel teşkil ediyorlar; **السَّبَبُ كَالْفَاعِلِ**² sırınca, bütün ümmetin hasenatından onlara hisse çıkar. Ümmetin **اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِهِ وَأَصْحَابِهِ**³ demesiyle; sahabelerin, bütün ümmetin hasenatından hissedârlıklarını gösteriyor. Hem nasıl ki bir ağacın kökündeki küçük bir meziyet, ağacın dallarında büyük bir suret alır, büyük bir daldan daha büyüktür. Hem nasıl ki mebde'de küçük bir irtifa', gittikçe bir yekûn teşkil eder. Hem nasıl ki nokta-yı merkeziyeye

¹ Buhârî, *cihâd* 73; Müslim, *imâre* 163; Tirmizî, *cihâd* 2; Nesâî, *cihâd* 39; İbni Mâce, *cihâd* 7.

² (Bir işe) sebep olan, (onu bizzat) yapan gibidir.

³ Allah'ım! Efendimiz Muhammed'e ve onun âl ve ashabına salât ve selâm eyle.

Ekall: En az.

Envâr-ı Kur'âniye: Kur'ân nurları.

Hasenât: İyilikler.

Hizmet-i kudsiye: Yüce hizmet.

ilân-ı harp: Savaş açmak.

İrtifa: Yükselme, yukarı çıkma.

Mebde: Başlangıç.

Nefer: Er, Asker.

Neşr-i ahkâm-ı Kur'âniye: Kur'ân hükümlerini yayma.

Nokta-i merkeziye: Merkez nokta.

Saff-ı evvel: İlk saf, ilkler.

Tesis-i İslâmiyet: İslâm dininin kurulması.

Yekûn: Toplam, bütün.

yakın bir iğne ucu kadar bir ziyadelik, daire-i muhîtanda, bâzan bir metre kadar ziyadeye mukabil geliyor.

Aynen şu dört misâl gibi; *sahabeler İslâmiyet'in şecere-i nûraniyesinin köklerinden, esaslarından oldukları; hem bina-yı İslâmiyet'in hutut-u nurâniyesinin mebde'inde, hem cemaat-ı İslâmiye'nin imamlarından ve adedlerinin evvellerinde, hem Şems-i Nübüvvet ve Sirâc-ı Hakikat'in merkezine yakın olduklarından; az amelleri çoktur, küçük hizmetleri büyüktür. Onlara yetişmek için, hakikî sahabe olmak lâzım geliyor.*

اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ الَّذِي قَالَ: أَصْحَابِي كَالنَّجْمِ بَأَيِّهِمْ أَفْتَدَيْتُمْ
 اهْتَدَيْتُمْ وَخَيْرُ الْقُرُونِ قُرْنِي. وَعَلَى آلِهِ وَأَصْحَابِهِ وَسَلَّمَ¹
 سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ²



Suâl: Deniliyor ki: “Sahabeler, Resûl-i Ekrem'i (aley-hissalâtü vesselâm) gördüler, sonra îmân ettiler. Biz ise, görmeden îmân ettik. Öyle ise, îmânımız daha

¹ Allah'ım! “Ashabım yıldızlar gibidir, hangi birine uyarırsanız hidâyete erersiniz.” (el-Münâvî, *Fezû'l-kadîr* 6/297; el-Aclûnî, *Kesfû'l-hafâ* 1/132) ve “Çağların en hayırlısı benim içinde yaşadığım çağdır.” (Buhârî, *fezâilü ashâb* 1, *şehâdet* 9, *rikak* 7, *eymân* 10, 27; Tirmizî, *fiten* 45, *şehâdet* 4, *menâkıb* 56) buyuran Efendimiz Muhammed'e ve onun âl ve ashabına salât ve selâm eyle.

² “Sübhansın yâ Rab! Senin bize bildirdiğinden başka ne bilebiliriz ki? Her şeyi hakıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan sensin.” (Bakara sûresi, 2/32)

Bina-yı İslâmiyet: İslâm binası.

Cemaat-i İslâmiye: İslâm cemaatı.

Daire-i muhîta: Kuşatılan daire.

Hutut-i nuraniye: Nurlu çizgiler.

Sirâc-ı hakikat: Hakikat lambası, nur saçan güneş manasında peygamber efendimize (s.a.s) verilen bir isimdir.

Şecere-i nuraniye: Nurlu ağaç.

Şems-i-nübüvvet: Peygamberlik güneşi.

Ziyadelik: Fazlalık.

kavîdir. Hem, kuvvet-i îmânımıza delâlet eden rivayet¹ var?”

İlcevap: Sahabeler, o zamanda, efkâr-ı âmme-i âlem, hakâik-i İslâmiye’ye muâriz ve muhalif iken –sahabeler– yalnız suret-i insâniyede Resûl-i Ekrem’i (*aleyhissalâtü vesselâm*) görüp, bâzan mucizesiz olarak, öyle bir îmân getirmişler ki; bütün efkâr-ı âmme-i âlem, onların îmânlarını sarsmıyordu. Şüphe değil, bazısına vesvese de vermezdi. Sizler iseniz, kendi îmânınızı, sahabelerin îmânlarıyla müvazene ediyorsunuz. Bütün efkâr-ı âmme-i İslâmiye, îmânınıza kuvvet ve sened olduğu hâlde; Resûl-i Ekrem’in (*aleyhissalâtü vesselâm*) şecere-i tûbâ-i nübüvvetinin çekirdeği olan beşeriyeti ve suret-i cismâniyesini değil, belki umum envâr-ı İslâmiye ve hakâik-i Kur’âniye ile nuranî, muhteşem şahs-ı mânevîsini bin mucizât ile muhat olarak akıl gözüyle gördüğünüz hâlde, bir Avrupa feylesofunun sözüyle vesveseye ve şüpheye düşen îmânınız nerede! Bütün âlem-i küf-rün ve Nasârâ ve Yehûd’un ve feylesofların hücumlarına karşı sarsılmayan sahabelerin îmânları nerede!.. Hem,

¹ Bkz.: Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 3/155, 5/257, 264; et-Tayâlisi, *el-Müsned* s.252; Abd İbni Humeyd, *el-Müsned* s.247.

Efkâr-ı âmme-i âlem: Dünyadaki yaygın ve genel kanaat, kamuoyu.

Envâr-ı İslâmiye: İslâm nurları.

Hakaik-ı İslâmiye: İslâm hakikatleri.

Hakaik-ı Kur’âniye: Kur’ân hakikatleri.

Kavî: Kuvvetli.

Kuvve-i iman: İman kuvveti.

Muâriz: Karşı gelen, muhalifet eden.

Muhallif: Aykırı, karşı çıkana.

Muhât: Etrafı çevrilmiş kuşatılmış.

Muvazene: Karşılaştırma, kıyaslama.

Suret-i cismaniye: Dış görünüş.

Suret-i insaniye: Dış görünüş.

Şahs-ı mânevî: Mânevî kişilik.

Şecere-i tûbâ-i nübüvvet: Mukaddes peygamberlik ağacı.

Vesvese: Şüphe, vehim, kuruntu.

sahabelerin kuvvet-i îmânlarını gösteren ve îmânlarının tereşşuhâtı olan şiddet-i takvâları ve kemâl-i salâhatları nerede! Ey müddei! Senin şiddet-i zaafından, ferâizi tamamıyla senden göstermeyen sönük îmânın nerede!..

Amma hadîste varid olan ki, “Âhıramanda beni görmeyen ve îmân getiren, daha ziyade makbûldür”¹ meâlindeki rivayet, hususî fazilete dairdir. Has bazı eşhas hakkındadır. Bahsimiz ise, fazilet-i külliye ve ekseriyet itibarıyladır.

İkinci Suâl: Diyorlar ki: Ehl-i velâyet ve ashâb-ı kemâlât, dünyayı terk etmişler. Hattâ hadîste var ki: “Dünya muhabbeti bütün hatâların başıdır.”² Hâlbuki, sahabeler dünyaya pek çok girmişler. Terk-i dünya değil, belki bir kısım sahabe, o zamanın ehl-i medeniyetinden daha ileri gitmişler. Nasıl oluyor ki, böyle sahabelerin en ednâsına, en büyük bir veli kadar kıymeti var, diyorsunuz?

¹ Bkz.: Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsne'd* 3/155, 5/257, 264; et-Tayâlisî, *el-Müsne'd* s.252; Abd İbni Humeyd, *el-Müsne'd* s.247.

² Bkz.: el-Beyhakî, *Şuabü'l-îmân* 7/338; el-Münzirî, *et-Terğîb ve't-terhib* 3/178; es-Suyûtî, *et-Tedribü'r-râvî* s.287; el-Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ* 1/496.

Âhıraman: Son zaman, kıyametin kopmasına yakın zaman.

Ashâb-ı kemâlât: Olgun insanlar, veliler.

Ednâ: En düşük.

Ehl-i velâyet: Velilik makamına ulaşmış kimseler.

Ekseriyet: Çoğunluk.

Eşhas: Şahıslar

Fazilet-i külliye: Umumî fazilet.

Ferâiz: Farzlar.

Hususî: Kişiyeye has olan, şahsî.

Kemâl-i salâhat: Tam, kumsuz dindarlık, dîni yaşamama.

Kuvve-i iman: İman kuvveti.

Makbul: İtibar gören, beğenilen, geçerli.

Müddei: İddia eden, davacı.

Şiddet-i takvâ: Günahlardan titizlikle kaçınma, çok takvâli olma.

Şiddet-i zaaf: Aşırı zayıflık.

Tereşşuhât: Sızıntılar.

Terk-i dünya: Dünyadan vazgeçip bir kenara çekilme.

Varid: Gelen, söylenen.

Elcevap: Otuz İkinci Söz'ün İkinci ve Üçüncü Mevkıflarında gayet kat'î isbat edilmiştir ki: Dünyanın âhirete bakan yüzüyle, esmâ-yı ilâhiyeye mukabil olan yüzünü sevmek, sebeb-i noksanîyet değil, belki medar-ı kemâldir ve o iki yüzde ne kadar ileri gitse, daha ziyade ibadet ve mârifetullahta ileri gider. Sahabelerin dünyası ise, işte o iki yüzdedir. Dünyayı âhiret mezraası görüp¹, ekip biçmişler. Mevcudatı, esmâ-yı ilâhiyenin aynası görüp, müştâkâne temâşa edip bakmışlar. Fena-yı dünya ise, fânî yüzüdür ki, insanın hevesâtına bakar.

Üçüncü Suâl: Tarikatlar, hakikatlerin yollarıdır. Tarikatların içerisinde en meşhur ve en yüksek ve cadde-i kübrâ iddia olunan tarîk-ı Nakşibendî hakkında, o tarikatın kahramanlarından ve imamlarından bazıları esasını böyle târif etmişler, demişler ki:

دَرْ طَرِيقِ نَقْشِ بِنْدِي لَازِمٌ أَمْدٌ چَارِ تَرَكْ: تَرَكْ دُنْيَا تَرَكْ عَقْبِي تَرَكْ هَسْتِي
تَرَكْ تَرَكْ

¹ “Dünya, âhiretin tarlasıdır.” mânâsındaki hadis için bkz.: el-Gazâlî, *İhyâu ulûmi'd-dîn* 4/19; es-Sehâvî, *el-Makâsîdül'l-hasene* s.497; Aliyyü'l-kârî, *el-Esrârul'l-merfûa* s.205.

Cadde-i kübrâ: En büyük yol.

Esmâ-yı ilâhiye: Cenab-ı Hakk'ın isimleri, sıfatları.

Fânî: Ölümlü.

Fenâ-i dünya: Dünya'nın ölümü.

Hevesât: Nefsî istek ve arzular, hevesler.

Kat'î: Kesin.

Mârifetullah: Allah'ı hakıyla tanıma, bilme, vicdan kültürü.

Medar-ı kemal: Olgunluk vesilesi.

Mevcudat: Var olan şeyler, mahluklar.

Mevkîf: Durma yeri, durak.

Mezra: Tarla, ekilip mahsûl alınan yer.

Müştakane: Arzulu ve iştiyaklı bir şekilde.

Sebeb-i noksanîyet: Eksiklik sebebi.

Tarik-i Nakşibendî: 14. y.y. ortalarında Buharalı büyük velî Muhammed Bahaüddin Nakşibend hazretleri tarafından kurulan tarikat.

Temâşâ: Bakmak, seyretmek.

Yâni, Tarîk-ı Nakşî'de dört şeyi bırakmak lâzım: Hem dünyayı, hem nefis hesabına âhireti dahi maksud-u hakikî yapmamak; hem vücûdunu unutmak, hem ucbe, fahre girmemek için bu terkleri düşünmemektir. Demek hakikî mârifetullah ve kemâlât-ı insâniye terk-i mâsiva ile olur?

Elcevap: Eğer insan yalnız bir kalbden ibaret olsaydı; bütün mâsivayı terk, hattâ esmâ ve sıfâtı dahi bırakmak, yalnız Cenâb-ı Hakk'ın zâtına rabt-ı kalb etmek lâzım gelirdi. Fakat insanın akıl, ruh, sır, nefis gibi pek çok vazifedar letâifi ve hâssaları vardır. İnsan-ı kâmil odur ki bütün o letâifi, kendilerine mahsus ayrı ayrı tarîk-ı ubûdiyette, hakikat cânibine sevk etmek ile sahabe gibi geniş bir dairede, zengin bir surette, kalb bir kumandan gibi, letâif askerleriyle kahramânâne maksada yürüsün. Yoksa kalb, yalnız kendini kurtarmak için askerini bırakıp tek başıyla gitmek, medar-ı ıftihar değil, belki netice-i ıztırdır.

Dördüncü Suâl: Sahabelere karşı iddia-yı rüçhan nereden çıkıyor? Kim çıkarıyor? Şu zamanda, bu meseleyi medar-ı bahsetmek nedendir? Hem

Cânib: Tarif, cihet, yan.

Esmâ: Cenab-ı Hakk'ın isimleri.

Fahr: Övünme, böbürlenme, büyükleme.

Hasse: Duygu.

İddia-yı rüçhan: Üstünlük iddia etmek.

İnsan-ı kâmil: Her bakımdan mükemmel insan.

Kahramânâne: Kahramanca.

Kemâlât-ı insaniye: İnsanı faziletler, güzellikler.

Letâif: Latifeler. Mâneviyatı hissetmeye yarayan mânevî duyular.

Maksud-i hakikî: Asıl gaye, gerçek hedef.

Mâsivâ: Cenab-ı Hakk'dan başka her şey için kullanılan tabir.

Medar-ı bahis: Söz konusu, tartışma vesilesi.

Medar-ı ıftihar: Övünme vesilesi.

Netice-i ıztırar: Çaresizlik sonucu.

Rapt-ı kalb: Kalp bağlama, gönül verme.

Tarik-i ubudiyet: Kulluk yolu.

Terk-i mâsivâ: Allah rızası olmayan işlerden, fani ve fena dünya işlerinden vazgeçip Allah rızasına yönelmek.

Ucb: Kendini beğenmişlik.

Vazifedar: Vazifeli.

Müçtehidîn-i İzâm'a karşı müsavat dâva etmek neden ileri geliyor?

Elcevap: Şu meseleyi söyleyen iki kısımdır: Bir kısmı, sâfi ehl-i diyanet ve ehl-i ilimdir ki; bazı ehâdîsi görmüşler, şu zamanda ehl-i takvâ ve salâhatı teşvik ve terğib için öyle mebhaslar açıyorlar. Bu kısma karşı sözümüz yok. Zâten onlar azdırlar, çabuk da intibaha gelirler. Diğer kısım ise gayet müthiş mağrur insanlardır ki; mezhepsizliklerini, Müçtehidîn-i İzâm'a müsâvat dâvası altında neşretmek istiyorlar ve dinsizliklerini, sahabeye karşı müsavat dâvası altında icra etmek istiyorlar.

✓ Çünkü **evvelen**; o ehl-i dalâlet sefahete girmiş, sefahette tiryaki olmuş, sefahete mâni olan tekâlif-i şer'iyeyi yapamıyor. Kendine bir bahane bulmak için der ki: "Şu mesâil, içtihadıyedirler. O mesâilde mezhepler birbirine muhalif gidiyor. Hem onlar da bizim gibi insanlardır, hatâ edebilirler. Öyle ise; biz de onlar gibi içtihad ederiz, istediğimiz gibi ibadetimizi yaparız. Onlara tâbi olmaya ne mecburiyetimiz var?" İşte bu bedbahtlar, bu desise-i şeytânîye

Bedbaht: Bahtsız, talihsiz, mahrum.

Desise-i şeytaniye: Şeytanın hile ve entrikaları.

Ehâdis: Hadisler.

Ehl-i dalâlet: Dalalette olanlar, doğru yoldan çıkanlar, sapıtanlar.

Ehl-i diyanet: Dindar kimseler.

Ehl-i ilim: Âlimler.

Ehl-i takvâ ve salâhat: Allah'tan hakkıyla korkan

ve günahlardan kaçınan, dindar kimseler.

Evvelen: İlk olarak.

İcra etmek: Yürütmek, yerine getirmek.

İçtihadıye: İçtihatla ilgili, içtihadıya ait.

İntibah: Uyanma, hareket geçme.

Mebhas: Fasil, bab.

Mesâil: Meseleler.

Müçtehidîn-i izâm: Büyük müçtehidler.

Müsâvat: Eşitlik.

Sâfi: Duru, temiz, katıksız.

Sefâhet: Zevk ve eğlenceye aşım derecede- düşünlülük, akılsızlık.

Tâbi: Bağlı olma, uyma.

Tekâlif-i şer'ıye: Dini yükümlülükler.

Tergib: Arzu uyandırma, teşvik etme.

ile, başlarını mezahibin zincirinden çıkarıyorlar. Bunların şu dâvaları ne kadar çürük, ne kadar esassız olduğu Yirmi Yedinci Söz’de kat’î bir surette gösterildiğinden ona havale ederiz.

✓ **Sâniyen**; o kısım ehl-i dalâlet baktılar ki, müçtehidînlerde iş bitmiyor. Onların omuzlarındaki, yalnız nazariyât-ı diniyedir. Hâlbuki bu kısım ehl-i dalâlet, zaruriyât-ı dîniyeyi terk ve tağyir etmek istiyorlar. “Onlardan daha iyiyiz.” deseler, meseleleri tamam olmuyor. Çünkü; müçtehidîn, nazariyata ve kat’î olmayan teferruata karışabilirler. Hâlbuki bu mezhepsiz ehl-i dâlalet, zarûriyât-ı dîniyede dahi fikirlerini karıştırmak ve kabil-i tebdil olmayan mesâili tebdil etmek ve kat’î erkân-ı İslâmiye’ye karşı gelmek istediklerinden, elbette zarûriyât-ı dîniyenin hameleleri ve direkleri olan sahabelere ilişecekler. Heyhat! Değil bunlar gibi insan suretindeki hayvanlar, belki hakikî insanlar ve hakikî insanların en kâmilleri olan evliyanın büyükleri, sahabenin küçüklerine karşı müsavat dâvasını kazanamadıkları, gayet kat’î bir surette Yirmi Yedinci Söz’de isbat edilmiştir.

Ehl-i dalâlet: Dalalette olanlar, doğru yoldan çıkanlar, sapıtanlar.

Erkân-ı İslâmiye: İslâm’ın rûkûnleri.

Evliya: Veliler, Allah dostları.

Heyhat: Yazık, ne yazık, ne kadar uzak.

Kabil-i tebdil: Değiştirilebilir.

Kâmil: Olgun, mükemmel.

Kat’î: Kesin.

Mesâil: Meseleler.

Mezâhib: Mezhepler.

Müçtehidîn: İctihad edenler, imâm-ı A’zam, imam-ı Şafîî gibi âyet ve hadislerden hüküm çıkaran İslâm âlimleri.

Müsavat: Eşitlik.

Nazariyât: İlmi görüşler, düşünceler.

Nazariyât-ı diniye: Dinin nazarî meseleleri.

Suret: Şekil, biçim.

Tağyir etmek: Değiştirmek.

Tebdil etmek: Değiştirmek.

Teferruât: Ayrıntılar.

Zaruriyât-ı diniye: Dinin değişmez, kesin hükümleri.

اَللّٰهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ عَلٰى رَسُوْلِكَ الَّذِى قَالَ: لَا تَسُبُّوْا اَصْحَابِى
 لَوْ اَنْفَقَ اَحَدُكُمْ مِثْلَ اُحَدٍ ذَهَبًا مَا بَلَغَ نِصْفَ مُدٍّ مِنْ اَصْحَابِى.¹
 (صَدَقَ رَسُوْلُ اللّٰهِ)

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا اِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا اِنَّكَ اَنْتَ الْعَلِيْمُ الْحَكِيْمُ²

¹ Allah'ım, "Ashabıma sövmeyin. Şayet sizden biriniz Uhud Dağı kadar altın infak etse, bu ashabımdan birisinin yarım avuçluk yaptığı infakın değerine ulaşamaz." (Buhârî, *fezâilü ashâb* 5; Müslim, *fezâilu's-sahâbe* 221, 222) diyen senin Rasûlüne ve onun âl ve ashabına salât ve selâm eyle.

² "Sübhansın yâ Rab! Senin bize bildirdiğinden başka ne bilebiliriz ki? Her şeyi hakkıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan sensin." (Bakara sûresi, 2/32)

Yirmi Dokuzuncu Söz

Bekâ-yı Ruh ve Melâike ve Haşr'e Dairdir.

أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ¹ ، بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
تَنَزَّلُ الْمَلَائِكَةُ وَالرُّوحُ فِيهَا بِإِذْنِ رَبِّهِمْ² ، قُلِ الرُّوحُ مِنْ أَمْرِ رَبِّي³

(Şu makam, iki maksad-ı esas ile bir
mukaddimeden ibarettir.)

Mukaddime

Melâike ve ruhâniyatın vücûdu, insan ve hayvanların vücûdu kadar kat'îdir, denilebilir. Evet, On Beşinci Söz'ün Birinci Basamağı'nda beyan edildiği gibi: Hakikat katiyen iktiza eder ve hikmet yakînen ister ki; zemin gibi, semâvâtın dahi sekeneleri bulunsun ve zîşuur sekeneleri olsun ve o sekeneler o semâvâta münasip bulunsun.

¹ Kovulmuş şeytanın şerrinden Allah Teâlâ'ya sığınırım.

² "O gece Rablerinin izniyle Ruh ve melekler, her türlü iş için iner de iner..." (Kadir sûresi, 97/4)

³ "De ki: 'Ruh, Rabbimin bir emri, emir âleminde bir tecellisidir.'" (İsrâ sûresi, 17/85)

Beka-i Ruh: Ruhun ölümsüzlüğü.

Beyân: Açıklama, izah.

Haşr: Kıyametten sonra bütün insanların bir yere toplanmaları.

Hikmet: Her şeyi yerli yerinde yapmak.

İktiza etmek: Gerekirtme.

Kat'i: Kesin.

Maksad-ı esâs: Asıl maksat.

Melâike: Melekler.

Mukaddime: Giriş, ön söz.

Münasib: Uygun.

Ruhaniyat: Ruhânî varlıklar.

Sekene: Sâkinler, bir yeri mesken tutan, orada oturanlar.

Semâvât: Gökyüzü.

Vücud: Varlık, var olmak.

Yakînen: Kesin, şüphesiz bir şekilde.

Zîşuur: Şuurlu, şuur sahibi varlık(lar)

Şeriatın lisanında, pek çok muhtelifü'l-cins olan o sekenelere melâike ve ruhâniyat tesmiye edilir.

Evet, hakikat böyle iktiza eder. Zira şu zeminimiz, semâya nisbeten küçüklüğü ve hakaretiyle beraber, zîşuur mahlûklarla doldurulması, arasına boşaltıp yeniden yeni zîşuurlarla şenlendirilmesi işaret eder, belki tasrih eder ki; şu muhteşem burçlar sahibi olan müzeyyen kasırlar misâli olan semâvât dahi, nur-u vücûdun nuru olan zîhayat ve zîhayatın ziyası olan zîşuur ve zevil-idrâk mahlûklarla elbette doludur. O mahlûklar dahi, ins ve cin gibi, şu saray-ı âlemin seyircileri ve şu kâinat kitabının mütalâacıları ve şu saltanat-ı rubûbiyetin dellâllarıdır. Küllî ve umumî ubûdiyetleri ile kâinatın büyük ve küllî mevcudatın, tesbihâtlarını temsil ediyorlar.

Evet, şu kâinatın keyfiyatı, onların vücûdlarını gösteriyor. Çünkü; kâinatı hadd ü hesaba gelmeyen dakik sanatlı tezyinat ve o mânidar mehâsin ile ve hikmettar nukuş ile süslendirip tezyîn etmesi; bilbedahe ona göre mütefekkir

Bilbedâhe: Açık olarak, âşikâr.

Dellâl: Bir şeyi ilân edip duyuran.

Hikmetdar: Hikmetli.

İns: İnsanlar.

Kasır: Saray.

Keyfiyat: Durumlar, hâller, nitelikler.

Küllî: Bütün her şeyi içine alacak şekilde, genel.

Mahlûk: Yaratılmış.

Mânidar: Manalı.

Mehâsin: Güzellikler.

Muhtelif-ül cins: Değişik türler.

Mütalâacı: Dikkatlice okuyan, derinlemesine düşünen.

Mütefekkir: Düşünür.

Müzeyyen: Süslü.

Nukuş: Nakışlar, süslemeler.

Nur-i vücud: Varlık nuru.

Saltanat-ı Rubûbiyyet: Kâinatı yaratan ve yöneten Allah teâlâ'nın mutlak hâkimiyeti.

Saray-ı âlem: Dünya sarayı.

Tasrih etmek: Açıklamak.

Tesbihat: Cenab-ı Hakk'ı noksan sıfatlardan tenzih etme.

Tesmiye etmek: İsimlendirmek.

Tezyin etmek: Donatmak, süslemek.

Übûdiyet: Kulluk.

Umumî: Genel.

Zevil-idrâk: Akıl ve idrak sahibi.

Zîhayat: Hayat sahibi, Canlı.

Ziya: Işık.

ve istihsan edicilerin ve mütehayyir takdir edicilerin enzarını ister, vücûdlarını talep eder. Evet, nasıl ki hüsün elbette bir âşık ister. Taam ise, aç olana verilir. Öyle ise; şu nihayetsiz hüsn-ü sanat içinde gıda-yı ervâh ve kût-u kulûb, elbette melâike ve ruhânîlere bakar, gösterir. Madem bu nihayetsiz tezyînat, nihayetsiz bir vazife-i tefekkür ve ubûdiyet ister. Hâlbuki ins ve cin, şu nihayetsiz vazifeye, şu hikmetli nezarete, şu vüs'atli ubûdiyete karşı, milyondan ancak birisini yapabilir. Demek, bu nihayetsiz ve çok mütenevvi olan şu vezâif ve ibadete, nihayetsiz melâike envâları, ruhâniyat ecnasları lâzımdır ki, şu mescid-i kebîr-i âlemi saflarıyla doldurup şenlendirsın.

Evet, şu kâinatın her bir cihetinde, her bir dairesinde, ruhâniyat ve melâikelerden birer tâife, birer vazife-i ubûdiyetle muvazzaf olarak bulunurlar. Bazı rivayat-ı ehâdisiye'nin işârâtıyla ve şu intizam-ı âlemin hikmetiyle denilebilir ki; bir kısım ecsâm-ı câmide-i seyyare, yıldızlar seyyaratından tut, tâ yağmur kataratına kadar bir

Ecnas: Cinsler.

Ecsâm-ı câmide-i seyyare: Uzay boşluğunda yüzen cansız cisimler.

Envâ': Çeşitler, türler.

Enzar: Bakışlar.

Gıda-yı ervah: Ruhların gıdası.

Hüsn-i san'at: Sanatın güzelliği.

Hüsün: Güzellik.

İntizâm-ı âlem: Kâinatın düzeni.

İstihsan: Takdir etmek.

Katarat: Damlalar.

Kût-i kulûb: Kalplerin azığı.

Melâike: Melekler.

Mescid-i kebîr-i âlem: Büyük kâinat mescidi.

Muvazzaf: Vazifeli.

Mütehayyir: Hayrete düşmüş, hayran kalmış.

Mütenevvi: Çeşitli.

Nihayetsiz: Sonu olmayan, ebedî.

Rivayât-ı Ehadisiye: Hadis-i şerif rivayetleri.

Ruhânî: Ruhânî varlık.

Ruhâniyat: Ruhânî varlıklar.

Seyyarat: Gezegenler.

Taam: Yiyecek.

Tezyinat: Süslemeler, bezemeler, süsler.

Ubûdiyet: Kulluk.

Vazife-i tefekkür: Tefekkür yükümlülüğü.

Vazife-i ubûdiyet: Kulluk vazifesi.

Vezaif: Vazifeler.

Vüs'atli: Geniş.

kısım melâikenin sefîne ve merâkibidirler.¹ O melâikeler, bu seyyarelere izn-i ilâhî ile binerler, âlem-i şehâdeti seyredip gezerler ve o merkeblerinin tesbihâtını temsil ederler. Hem denilebilir: Bir kısım hayattar ecsam, –bir hadîs-i şerifte “*Ehl-i cennet ruhları, berzah âleminde yeşil kuşların cevflerine girerler ve cennette gezerler.*”² diye işaret ettiği– “*tuyûrun hudrun*” tesmiye edilen cennet kuşlarından tut, tâ sineklere kadar bir cins ervâhın tayyareleridir. Onlar, bunların içine emr-i Hak’la girerler; âlem-i cismaniyâtı seyredip, o hayattar cesedlerdeki göz, kulak gibi duyguları ile, âlem-i cismânîdeki mucizât-ı fıtratı temâşa ediyorlar, tesbihât-ı mahsusalarını edâ ediyorlar.

İşte, nasıl hakikat böyle iktiza ediyor, hikmet dahi aynen öyle iktiza eyliyor. Çünkü; şu kesafetli ve ruha münasebeti az olan topraktan ve şu küdûretli ve nur-u hayata münasebeti pek cüz’î olan sudan, mütemadiyen hummalı bir faaliyetle, letâfetli hayatı ve nuraniyetli zevi’l-idrâki

¹ Semânın, Allah’a secde hâlindeki meleklerle dolu olduğuna dair bkz.: Tirmizî, *zühd* 9; İbni Mâce, *zühd* 19. Ayrıca Allah Teâlâ’nın (*celle celâlihî*), her bir damlasından bir melek yarattığı nehir için bkz.: Ebu’s-Şeyh, *el-Azame* 2/735.

² Bkz.: Müslim, *imâre* 121; Tirmizî, *tefsîru sûre* (3) 19; Ebû Dâvûd, *cihâd* 25.

Âlem-i cismânîyât: Cisim âlemi.

Âlem-i şehâdet: Görünen âlem, bu dünya.

Cevf: İç. Göğüs boşluğu.

Ecsam: Cisimler.

Edâ etmek: Yerine getirmek.

Emr-i Hak: Cenab-ı Hakk’ın emri.

Ervah: Ruhlar.

Hayatdâr: Canlı.

Hummalı: Süratli, hareketli, sıkı.

İktiza: Gerekirme.

İzn-i ilâhî: İlâhî izin.

Kesafet: Yoğunluk, kalınlık.

Küdûret: Bulanıklık.

Letâfetli: Hoş, güzel.

Melâike: Melekler.

Merakib: Binilecek şeyler.

Mu’cizât-ı fıtrat: Yaratılış mucizesi.

Mütemadiyen: Sürekli olarak, aralıksız şekilde.

Nuraniyetli: Nurlu, parlak.

Nur-i hayat: Hayat nuru.

Sefine: Gemi.

Tayyare: Uçak.

Temaşa etmek: Bakıp seyretme.

Tesbihât-ı mahsusa: Hususî olarak Cenab-ı Hakk’ı ta’zim etmeler.

Tesmiye: İsimlendirme.

Zevil-idrâk: Akıl, idrâk ve anlayış sahibi.

halkeden Fâtır-ı Hakîm, elbette, ruha çok lââyık ve hayata çok münasip şu nur denizinden ve hattâ şu zulmet bahrinden, şu havadan, şu elektrik gibi sair madde-i latîfeden bir kısım zîşuur mahlukları vardır. Hem pek çok kesretli olarak vardır.

Bahr: Deniz.

Fâtır-ı Hakîm: Her işini hikmetle yapan Yaradan.

Halkeden: Yaratan.

Madde-i latîf: Şeffaf madde.

Mahluk: Yaratık.

Münasib: Uygun.

Sâir: Diğer, başka.

Zîşuur: Şuur sahibi, şuurlu.

Zulmet: Karanlık.

Birinci Makşad

Melâikenin tasdiki, îmânın bir rûknüdür.

Şu maksatta dört nükte-i esasiye vardır.

Birinci Esas

Vücudun kemâlî, hayat iledir. Belki vücûdun hakikî vücûdu, hayat iledir. Hayat, vücûdun nurudur. Şuur, hayatın zıyasıdır. Hayat, her şeyin başıdır ve esasıdır. Hayat, her şeyi her bir zîhayat olan şey'e mal eder. Bir şey'i, bütün eşyâya mâlik hükmüne geçirir. Hayat ile bir şey'-i zîhayat diyebilir ki: "Şu bütün eşya, malımdır. Dünya, hânemdir. Kâinat, Mâlik'im tarafından verilmiş bir mülkümdür."

Nasıl ki ziya ecsamın görölmesine sebeptir ve renklerin –bir kavle göre– sebep-i vücûdudur. Öyle de, Hayat dahi, mevcudatın keşşâfıdır. Keyfiyatın tahakkukuna sebeptir. Hem cüz'î bir cüz'îyi, küll ve küllî hükmüne getirir. Ve küllî şeyleri bir cüz'e sığıştırmaya sebeptir. Ve hadsiz eşyayı, iştirak ve ittihat ettirip bir vahdete medâr, bir ruha

Cüz'î: Küçük, ehemmiyetsiz.

Ecsam: Cisimler.

Hadsiz: Sonsuz, nihayetsiz.

Hâne: Ev, mesken.

İştirak: Ortaklık, katılma.

İttihad: İttifak etme, birleşme, aynı fikirde olma.

Kavl: Söz.

Kemâl: Mükemmellik, fazilet.

Keşşaf: Keşfeden, gizli sırları ve manaları ortaya çıkaran.

Keyfiyat: Keyfiyetler, nitelikler.

Küll: Hep, bütün, çok.

Küllî: Umumî, bütün.

Medâr: Vesile, sebep.

Melâike: Melekler.

Mevcûdât: Varlıklar.

Nükte-i esâsiye: Temel incelik.

Rûkn: Esas, temel.

Sebeb-i vücud: Varlık sebebi.

Şey'-i zîhayat: Hayat sahibi şey.

Tahakkuk: Gerçekleşme.

Tasdik: Gerçek olduğunu, doğruluğunu belirtme.

Vahdet: Birlik.

Ziya: Işık.

mazhar yapmak gibi, kemâlât-ı vücûdun umumuna sebeptir. Hattâ hayat, kesret tabakatında bir çeşit tecelli-i vahdetir ve kesrette ehadiyetin bir aynasıdır. Bak hayatsız bir cisim, büyük bir dağ dahi olsa yetimdir, gariptir, yalnızdır. Münasebeti yalnız oturduğu mekân ile ve ona karışan şeyler ile vardır. Başka kâinatta ne varsa, o dağa nisbeten maddumdur. Çünkü; ne hayatı var ki, hayat ile alâkadar olsun; ne şuûru var ki, taalluk etsin. Şimdi bak küçücük bir cisme, meselâ bal arısına. Hayat ona girdiği anda, bütün kâinatla öyle münasebet te'sis eder ki, bütün kâinatla, hususan zeminin çiçekleriyle ve nebâtatları ile, öyle bir ticaret akdeder ki, diyebilir: "Şu arz, benim bahçemdir, ticarethanemdir."

İşte, zîhayattaki meşhur havâss-ı zâhire ve bâtına duygularından başka, gayr-i meş'ur sâika ve şâika hisleriyle beraber o arı, dünyanın ekser envâıyla ihtisas ve ünsiyet ve mübadele ve tasarrufa sahip olur. İşte en küçük zîhayatta hayat böyle te'sirini gösterse, elbette hayat tabaka-yı insâniye olan en yüksek mertebeye çıktıkça, öyle

Akdetmek: Yapmak.

Ehadiyyet: Cenab-ı Hak'ın birer birer her bir şeyde tecelli eden birliği.

Envâ': Türler.

Gayr-ı meş'ur: Duyulmayan, hissedilmeyen.

Havass-ı (hamse-i) bâtına: İçteki beş duyu; hayal, akıl, vahime, hafıza, mutasarrıfa. Başka bir açıdan: Sâika, şâika, rüya-yı sâdika, hiss-i kable'l-vukû', keşf-i sahîh.

Havass-ı (hamse-i) zâhire: Dıştaki beş duyu; görme, işitme, tatma, koklama, dokunma.

İhtisas: Kendine mahsus kılmak.

Kemâlât-ı vücud: Varlık dünyasında bulunan mükemmellikler.

Kesret: Çokluk.

Madum: Yok olan, mevcut olmayan.

Mazhar: Bir şeyin göründüğü, tezahür ettiği yer.

Mübadele: Karşılıklı olarak değiş-tokuş.

Nebâtat: Bitkiler.

Sâika: Dürten, sevk eden, sürükleyen, götüren.

Şâika: Şevkli, hevesli, şevk verici, şevk hissi.

Şuûr: Bir şeyi anlama, tanıma ve kavrama gücü.

Taallûk etmek: İlişgi, ilgisi olmak, asılmak.

Tabaka-i insâniye: İnsan tabakası.

Te'sis etmek: Kurmak.

Tecelli-i vahdet: Birliğin ve tek olmanın ortaya çıkması.

Ünsiyet: Aışkanlık.

Zihayat: Hayat sahibi, canlı.

bir inbisat ve inkişaf ve tenevvür eder ki; hayatın ziyası olan şuur ile, akıl ile bir insan kendi hânesindeki odalarda gezdiği gibi, o zîhayat, kendi akli ile avâlim-i ulviyede ve ruhiyede ve cismâniyede gezer. Yâni, o zîşuur ve zîhayat, mânen o âlemlere misafir gittiği gibi, o âlemler dahi o zîşuurun mir'ât-ı ruhuna misafir olup irtisam ve temessül ile geliyorlar.

Hayat, Zât-ı Zülcelâl'in en parlak bir bürhân-ı vahdeti ve en büyük bir mâden-i nimeti ve en latîf bir tecelli-i merhameti ve en hafî ve bilinmez bir nakş-ı nezih-i sanatıdır.

Evet, hafî ve dakiktir. Çünkü; envâ-ı hayatın en ednâsı olan hayat-ı nebat ve o hayat-ı nebatın en birinci derecesi olan çekirdekteki ukde-i hayatiyenin tenebbühü, yâni uyanıp açılarak neşv ü nema bulması, o derece zâhir ve kesrette ve mebzuliyette, ülfet içinde, zaman-ı Âdem'den beri

Avâlim-i ulviye: Yüce âlemler.

Bürhân-ı vahdet: Cenâb-ı Hakk'ın birliğinin delili.

Cismâniye: Cisme ait, cismle ilgili.

Dakik: İnce, hassas.

Edna: En küçük, en aşağı.

Envâ-ı hayat: Hayatın bütün çeşitleri.

Hafî: Gizli, örtülü.

Hâne: Ev, mesken.

Hayat-ı nebat: Bitki hayatı.

İnbisat: Açılmak, genişlemek, inkişaf etmek.

İnkişaf: Açılma, ortaya çıkma.

İrtisam: Resmi çıkma, görünme, izdüşüm.

Kesret: Çokluk.

Latîf: Hoş, güzel.

Mâden-i ni'met: Nimetin kaynağı.

Mebzuliyet: Bolluk, çokluk, ucuzluk.

Mir'ât-ı ruh: Ruhun aynası.

Nakş-ı nezih-i san'at: Sanatın nezih nakşı.

Neşv ü nema: Gelişmek, büyümek.

Ruhiye: Ruha ait, ruhla ilgili.

Tecelli-i merhamet: Cenab-ı Hakk'ın rahmetinin, her bir şeyde görünmesi.

Temessül: Görünmek, belirlemek.

Tenebbüh: Uyanma.

Tenevvür: Nurlanmak, aydınlanmak.

Ükde-i hayatiye: Hayat düğümü, hayatın esası.

Ülfet: Alışkanlık, âşinâlık.

Zâhir: Açık, belli.

Zaman-ı Âdem: İlk insan, ilk peygamber Hz. Âdem'in yaşadığı zaman.

Zât-ı Zülcelâl: Celâl, ululuk ve azamet sahibi Allah (c.c).

Zihayat: Hayatsahibi, canlı.

Zişuur: Şuur sahibi, şuurlu

Ziya: Işık.

hikmet-i beşeriyenin nazarında gizli kalmıştır. Hakikati, hakikî olarak beşerin akli ile keşfedilmemiş. Hem hayat, o kadar nezih ve temizdir ki; iki vechi, yâni, mülk ve melekûtiyet vecihleri temizdir, pâktır, şeffaftır. Dest-i kudret, esbâbın perdesini vaz'etmeyerek, doğrudan doğruya mübaşeret ediyor. Fakat, sair şeylerdeki umûr-u hasiseye ve kudretin izzetine uygun gelmeyen nâpâk keyfiyat-ı zâhiriyyeye menşe' olmak için esbab-ı zâhiriyyeyi perde etmiştir.

Elhâsıl: Denilebilir ki, *hayat olmazsa; vücûd, vücûd değildir. Ademden farkı olmaz. Hayat, ruhun zıyasıdır. Şuur, hayatın nûrudur.* Madem ki hayat ve şuur, bu kadar ehemmiyetlidirler. Ve madem şu âlemde bilmüşâhede bir intizam-ı kâmil-i ekmel vardır. Ve şu kâinatta bir itkan-ı muhkem, bir insicam-ı ahkem görünüyor. Madem, şu bîçâre perîşan küremiz, sergerdan zeminimiz, bu kadar hadd ü hesaba gelmez zevil-hayat ile, zevil-ervâh ile ve zevil-idrâk ile dolmuştur...

Bîçâre: Çaresiz.

Bilmüşâhede: Gözle görülerek (bilinmektedir ki).

Dest-i kudret: Kudret eli, Cenab-ı Hakk'ın kudreti.

Esbab: Sebepler, zahiri şartlar.

Esbab-ı zâhiriye: Görünürdeki sebepler.

Hikmet-i beşeriye: İnsanların keşifleri, ortaya koydukları ilmî tesbitler.

İnsicam-ı ahkem: En muhkem, en kuvvetli tertip, uyum.

İntizâm-ı kâmil-i ekmel: Pek mükemmel, kusursuz düzen.

İtkan-ı muhkem: Sağlam esaslar üzerine kurulu.

Keyfiyat-ı zâhiriye: Görünürdeki nitelikler.

Melekûtiyet: Eşya ve hadiselerin iç yüzüne ait yönü.. her şeyin kendi derecesinde, o dereceye uygun özü, hakikati.

Menşe': Bir şeyin çıktığı, neş'et ettiği, yaşadığı yer.

Mübaşeret: Temas etmek, dokunmak.

Mülk: Allah'ın görünen kâinatındaki hakimiyeti.

Nâpâk: Temiz ve hoş olmayan.

Nazar: Bakış.

Pâk: Temiz, hoş.

Sâir: Başka, diğer.

Sergerdan: Sersem, şaşkın, başı dönmüş, başına buyruk.

Umûr-i hasise: Değersiz şeyler.

Vaz' etmek: Koymak, yerleştirmek.

Vech: Sûret, sebep, tarz.

Zevil-ervah: Ruh sahipleri, ruhlular.

Zevil-hayat: Hayat sahipleri, canlılar.

Zevil-idrâk: Akıl sahipleri, şuurlu varlıklar.

Ziya: Işık.

Elbette sadık bir hads ile ve kat'î bir yakîn ile hükmolunur ki; şu kusûr-u semâviye ve şu bürûc-u sâmiyenin dahi kendilerine münasip zîhayat, zîşuur sekeneleri vardır. Balık su da yaşadığı gibi, güneşin ateşinde dahi, o nurânî sekeneler bulunur. “Nar, nuru yakmaz.” Belki, “Ateş, ışığa medet verir.” Madem, kudret-i ezeliye, bilmüşâhede en âdi maddelerden, en kesif unsurlardan hadsiz zîhayat ve zîruhu halke-der ve gayet ehemmiyetle madde-i kesifeyi, hayat vasıtasıyla madde-i latîfeye çevirir ve nur-u hayatı her şeyde kesretle serpiyor ve şuur ziyâsıyla ekser şeyleri yaldızlıyor. Elbette o Kadîr-i Hakîm, bu kusursuz kudretiyle, bu noksansız hikmetiyle; nur gibi, esîr gibi ruha yakın ve münasip olan sair seyyâlât-ı latîfe maddeleri ihmâl edip hayatsız bırakmaz, câmid bırakmaz, şuursuz bırakmaz. Belki, madde-i nurdan, hattâ zulmetten, hattâ esir maddesinden, hattâ mânâlardan, hattâ havadan, hattâ kelimelerden zîhayat, zîşuuru kesretle halkeder ki; hayvanâtın pek çok muhtelif ecnasları gibi pek çok muhtelif ruhânî mahlûkları, o seyyâlât-ı latîfe

Âdi: Sıradan, normal.

Büruc-i sâmiye: Yüksek burçlar.

Câmid: Cansız, donuk.

Ecnas: Cinsler.

Esîr: Uzayda ısı ve ışığın yayılmasını sağladığı düşünülen; ince, hafif ve akışkan madde (eter).

Hads: Düşünmeksizin basiretle ulaşılan bilgi, sezgi.

Halk etmek: Yaratmak.

Hayvanat: Hayvanlar.

Kadîr-i Hakîm: Her şeyi gücü yeten, her işini hikmetle yapan Allah (c.c.).

Kat'î: Kesin.

Kesif: Yoğun.

Kesret: Çokluk.

Kudret-i Ezeliye: Cenab-ı Hakk'ın ezeli kudreti.

Kusûr-i semâviye: Gökyüzü sarayları.

Madde-i kesife: Yoğun madde, katı madde.

Madde-i latîfe: Gözle görünmeyen, latîf, şeffaf madde.

Madde-i nur: Nur maddesi

Mahlûk: Yaratık.

Muhtelif: Çeşitli, farklı farklı.

Nurânî: Nurlu.

Nur-i hayat: Hayat nuru.

Ruhânî: Cisim olmayıp gözle görülmeyen varlıklar.

Sâir: Diğer, başka.

Sekene: Bir meskende, bir yerde oturanlar.

Seyyalat-ı latîfe: Görünmeyen, latîf, şeffaf, akıcı şeyler.

Yakîn: Kesin bilgi.

Zihayat: Hayat sahibi, canlı.

Zîşuur: Akıl sahibi, şuurlu.

Zulmet: Karanlık.

maddelerinden halkeder. Onların bir kısmı melâike, bir kısmı da ruhânî ve cin ecnaslarıdır.

Melâikelerin ve ruhânîlerin kesretle vücûdlarını kabûl etmek ne derece hakikat ve bedihî ve mâkul olduğunu ve Kur'ân'ın beyan ettiği gibi onları kabûl etmeyen, ne derece hilâf-ı hakikat ve hilâf-ı hikmet bir hurafe, bir dalâlet, bir hezeyan, bir divânelik olduğunu şu temsile bak, gör:

İki adam... Biri bedevî, vahşî; biri medenî, akli başında olarak arkadaş olup İstanbul gibi haşmetli bir şehre gidiyorlar. O medenî muhteşem şehrin uzak bir köşesinde pis, perişan, küçük bir hâneye, bir fabrikaya rast geliyorlar. Görüyorlar ki, o hâne; amele, sefil, miskin adamlarla doludur. Acîb bir fabrika içinde çalışıyorlar. O hânenin etrafı da zîruh ve zîhayatlarla doludur. Fakat onların medâr-ı taayyüşü ve hususî şerâit-i hayatiyeleri vardır ki, onların bir kısmı âkilü'n-nebattır, yalnız nebâtat ile yaşıyorlar. Diğer bir kısmı âkilü's-semek'tir, balıktan başka bir şey yemiyorlar. O iki adam, bu hâli görüyorlar. Sonra bakıyorlar ki, uzakta binler müzeyyen saraylar, âlî kasırlar görünüyor. O sarayların ortalarında geniş tezgâhlar ve vüs'atli meydanlar

Âkilü'n-nebat: Bitki ile beslenen.

Âkilü's-semek: Balıklarla beslenen.

Âli: Yüce.

Bedevî: Medenî olmayan, şehirden uzak, ilkel.

Bedihî: Açık, âşikâr.

Beyân: Açıklama, ifade.

Divânelik: Delilik, aptallık.

Hâne: Ev, mesken.

Hezeyan: Saçma sapan konuşma, sayıklama.

Hilâf-ı hakikat: Gerçek dışı, gerçeğin tersine.

Hilâf-ı hikmet: Hikmetin tersine.

Hurafe: Batıl inançlar.

Kasır: Saray, köşk.

Medâr-ı taayyüş: Geçim vesilesi.

Medenî: Uygur, çağdaş, kıbar.

Melâike: Melekler.

Müzeyyen: Zîynetli, süslü.

Nebâtat: Bitkiler.

Şerâit-i hayatiye: Hayat şartları.

Vücud: Varlık, var olmak, bulunmak.

Vüs'atli: Geniş.

Zîruh: Ruh sahibi. ruhlı.

vardır. O iki adam, uzaklık sebebiyle veyahut göz zayıflığıyla veya o sarayın sekenelerinin gizlenmesi sebebiyle; o sarayın sekeneleri, o iki adama görünmüyorlar. Hem şu perişan hânedeki şerait-i hayatiye, o saraylarda bulunmuyor. O vahşî bedevî, hiç şehir görmemiş adam, bu esbaba binaen görünmediklerinden ve buradaki şerait-i hayat orada bulunmadığından der: “O saraylar, sekenelerden hâlîdir, boştur, zîruh içinde yoktur.” der, vahşetin en ahmakça bir hezeyanını yapar.

İkinci adam der ki: “Ey bedbaht! Şu hakir, küçük hâneyi görüyorsun ki, zîruh ile, amelelerle doldurulmuş... Ve biri var ki, bunları her vakit tazelandiriyor, istihdam ediyor. Bak, bu hâne etrafında boş bir yer yoktur; zîhayat ve zîruh ile doldurulmuştur. Acaba hiç mümkün müdür ki; şu uzakta bize görünen şu muntazam şehrin, şu hikmetli tezyinatın, şu sanatlı sarayların onlara münasip âlî sekeneleri bulunmasın! Elbette o saraylar, umumen doludur ve onlarda yaşayanlara göre başka şerait-i hayatiyeleri var. Evet, ot yerine belki börek yerler; balık yerine baklava yiyebilirler. Uzaklık sebebiyle veyahut gözünün kabiliyetsizliği veya onların gizlenmekliği ile sana görünmemeleri, onların olmamalarına hiçbir vakit delil olamaz. “*Adem-i rü’yet, adem-i vücûda delâlet etmez. Görünmemek, olmamaya hüccet olamaz.*”

Adem-i rü’yet: Görmemek.

Adem-i vücud: Var olmamak.

Delâlet: İşaret.

Hakir: Kıymetsiz, adi.

Hâlî: Tenha, boş.

Hüccet: Delil.

İstihdam: Hizmet ettirme, çalıştırma.

Münasib: Uygun.

Sekene: Bir meskende oturanlar.

Tezyinat: Süslemeler.

İşte şu temsil gibi, *ecrâm-ı ulviye* ve *ecsâm-ı seyyare* içinde *küre-i arzın hakaret ve kesafeti* ile beraber bu kadar *hadsiz zîruhlara*, *zîşuurların vatanı* olması ve en *hasis ve en müteaffin cüz'leri dahi*, birer *menba-ı hayat kesilmesi*, birer *maşer-i huveynat* olması, *bizzarure* ve *bilbedahe* ve *bittarıkı'l-evlâ* ve *bilhadsî's-sâdık* ve *bilyakîni'l-kat'î delâlet* eder, *şehâdet* eyler, *ilân* eder ki: Şu nihayetsiz *fezâ-yı âlem* ve şu muhteşem *semâvât*, *burçlarıyla*, *yıldızlarıyla zîşuur*, *zîhayat*, *zîruhlarla* doludur. *Nârdan*, *nurdan*, *ateşten*, *ışıkta*, *zulmetten*, *havadan*, *savttan*, *rayihadan*, *kelimâtta*, *esirden* ve *hattâ elektrikten* ve *sair seyyâlât-ı latîfeden* halk olunan o *zîhayat* ve o *zîruhlara* ve o *zîşuurlara*, *Şeriat-ı Garrâ-yı Muhammediye* (*aleyhiissalâtü vesselâm*), *Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Be-yân*, “*Melâike ve cân ve ruhâniyattır*” der, *tesmiye* eder.

Melâikenin ise; *ecsâmın muhtelif cinsleri* gibi, *cinsleri muhtelif* tir. Evet, elbette bir katre yağmura müekkel olan melek,

Bilhadsî's-sâdık: Doğru olan sezgi.

Bilyakîni'l-kat'î: Kesin bir bilgi ile.

Bittarıkı'l-evlâ: Öncelikli olarak.

Bizzarure: İster istemez, zarurî olarak.

Cân: Cin taifesi.

Ecrâm-ı ulviye: Büyük gök cisimleri.

Ecsâm: Cisimler.

Ecsâm-ı seyyare: Hareket eden, gezici cisimler.

Esîr: Uzayda ısı ve ışığın yayılmasını sağladığı düşünülen; ince, hafif ve akışkan madde (eter).

Fezâ-yı âlem: Dünya seması.

Katre: Damla.

Kelimât: Kelimeler.

Kesafet: Yoğunluk, katılık.

Kur'ân-ı Mu'ciz-ül Beyân: Açıklama ve ifadesiyle mu'cize olan Kur'ân.

Küre-i arz: Yeryüzü, dünya.

Maşer-i huveynat: Küçük canlıların toplandığı yer.

Melâike: Melekler.

Menba-ı hayat: Hayat kaynağı.

Muhtelif: Çeşitli, farklı farklı.

Müekkel: Görevli, vekâleten işi üstlenen.

Müteaffin: Çürümüş, ko-kuşmuş, fena koku yayan.

Nâr: Ateş.

Rayiha: Koku, hoş koku.

Ruhaniyat: Ruhânî varlıklar.

Sâir: Diğer, başka.

Savt: Ses.

Semâvat: Gökyüzü.

Seyyâlât-ı latife: Gözle görürünmeyen ışın gibi, latîf, şeffaf, akıcı şeyler.

Şeriat-ı Garrâ-yı Muhammediye: Hz Muhammed'in (s.a.s) parlak ve nurlu şeriatı, İslâmiyet.

Tesmiye etmek: İsimlendirmek.

şemse müekkel meleğin cinsinden değildir. Cin ve ruhâniyat dahi, onların da pek çok ecnâs-ı muhtelifeleri vardır.

Şu Nükte-i Esasiyenin Hâtimesi

Bittecrübe, madde asıl değil ki vücûd, ona müsahhar kalsın ve tâbi olsun; belki madde, bir mânâ ile kaimdir. İşte o mânâ, hayattır, ruhtur. Hem bilmüşâhede madde, mahdum değil ki, her şey ona irca edilsin. Belki hâdimdir; bir hakikatin tekemmülüne hizmet eder. O hakikat, hayattır. O hakikatin esası da ruhtur. Bilbedahe madde hâkim değil ki, ona müracaat edilsin, kemâlât ondan istenilsin; belki mahkûmdur, bir esasın hükmüne bakar, onun gösterdiği yollar ile hareket eder. İşte o esas, hayattır, ruhtur, şuurdur. Hem bizzarure madde lüb değil, esas değil, müstekar değil ki; işler ve kemâlât ona takılsın, ona bina edilsin; belki yarılmaya, erimeğe, yırtılmaya müheyya bir kışırır, bir kabuktur ve köpüktür ve bir surettir.

Görülüyor mu ki, gözle görülmeyen hurdebînî bir hayvanın ne kadar keskin duyguları var ki, arkadaşının sesini işitir, rızkını görür, gayet hassas ve keskin hisleri vardır.

Bilbedâhe: Açık olarak, âşikâr.

Bilmüşâhede: Gözle görülerek (bilinmektedir ki).

Bittecrübe: Tecrübe ile bilmek.

Ecnâs-ı muhtelif: Çeşitli, türlü cinsler.

Hâdim: Hizmet eden.

Hâtîme: Son, sonuç.

Hurdebînî: Gözle görülemeyecek kadar küçük, Mikroskobik.

İrca: Döndürme, çevirme.

Kaim: Ayakta duran.

Kemâlât: Faziletler, mükemmellikler.

Kışır: Dış, kabuk.

Lüb: İç, öz.

Mahdum: Kendisine hizmet edilen, efendi.

Müheyya: Hazır.

Müsahhar: Boyun eğmiş, hizmete verilmiş, emre amade.

Müstekar: Yerleşmiş, yerleşik, sabit, devamlılığı olan.

Nükte-i Esâsiye: Temel nükte.

Sûret: Şekil, biçim.

Şems: Güneş.

Tekemmül: Olgunlaşma, kemâle erme.

Şu hâl gösteriyor ki; maddenin küçülüp inceleşmesi nisbetinde âsâr-ı hayat tezayüd ediyor, nûr-u ruh teşeddüd ediyor. Güya madde inceleştikçe, bizim maddiyatımızdan uzaklaştıkça ruh âlemine, hayat âlemine, şuûr âlemine yaklaşıyor gibi hararet-i ruh, nur-u hayat daha şiddetli tecelli ediyor. İşte hiç mümkün müdür ki, bu madde perdesinde bu kadar hayat ve şuûr ve ruhun tereşşuhâtı bulunsun; o perde altında olan âlem-i bâtın, zîruh ve zîşuurlarla dolu olmasın. Hiç mümkün müdür ki, şu maddiyat ve âlem-i şehâdetteki mânânın ve ruhun ve hayatın ve hakikatin şu hadsiz tereşşuhâtı ve lemeât ve semeratinın menabii, yalnız maddeye ve maddenin hareketine irca edilip izah edilsin. Hâşâ ve kat'â ve aslâ! *Bu hadsiz tereşşuhât ve lemeât gösteriyor ki, şu âlem-i maddiyat ve şehâdet ise, âlem-i melekût ve ervâh üstünde serpilmiş tenteneli bir perdedir.*

İkinci Esas

Melâikenin vücûduna ve ruhânîlerin sübutuna ve hakikatlerinin vücûduna bir icmâ'-ı mânevî ile -tâbirde

Âlem-i bâtın: İç, dâhili âlem, derunî âlem.

Âlem-i maddiyat: Maddî âlem.

Âlem-i melekût: Görünmeyen âlem, varlığın perde arkası.

Âlem-i şehadet: Görünen âlem, bu dünya.

Âsâr-ı hayat: Hayat izleri, hayat belirtileri.

Ervah: Ruhlar.

Hadsiz: Sonsuz, nihayetsiz.

Hararet-i ruh: Ruhun sıcaklığı.

İcmâ'-ı mânevî: Mânevî ittifak.

İrca': Döndürmek, çevirmek.

Lemaât: Parlayışlar, parıltılar.

Melâike: Melekler.

Menabi: Kaynaklar.

Nur-i hayat: Hayat nuru.

Nûr-i ruh: Ruhun nuru.

Ruhânî: Ruhani varlıklar.

Semerat: Meyveler, neticeler.

Sübut: Var olma, varlık.

Tecelli etmek: Görünmek, ortaya çıkmak.

Tenteneli: Dantelli, dante-lâli.

Tereşşuhat: Sızmalar, sızıntılar.

Teşeddüd: Artmak, şiddetlenmek.

Tezayüd: Artma, ziyadeleşme.

Vücut: Varlık, var olmak.

Ziruh: Ruh sahibi.

Zîşuûr: Akıl sahibi, şuurlu.

ihtilâflarıyla beraber– bütün ehl-i akıl ve ehl-i nakil, bile-
rek, bilmeyerek ittifak etmişler denilebilir. Hattâ maddiyat-
ta çok ileri giden hükemâ-yı işrâkiyyûn’un meşşâiyyûn kıs-
mı, melâikenin mânâsını inkâr etmeyerek “Her bir nev’in
bir mahiyet-i mücerrede-i ruhâniyeleri vardır.” derler.
Melâikeyi öyle tâbir ediyorlar. Eski hükemânın işrâkiyyûn
kısım dahi melâikenin mânâsında kabûle muztar kalarak,
yalnız yanlış olarak “ukûl-ü aşere ve erbabü’l-envâ” diye
isim vermişler. Bütün ehl-i edyân, “melekü’l-cibâl, melekü’l-
bihar, melekü’l-emtar” gibi her nev’e göre birer melek-i mü-
ekkel, vahyin ilhamı ve irşâdı ile bulunduğunu kabûl ede-
rek o namlarla tesmiye ediyorlar. Hattâ akılları gözlerine in-
miş ve insâniyetten cemâdat derecesine mânâen sukut etmiş
olan maddiyyûn ve tabiiyyûn dahi, melâikenin mânâsını
inkâr edemeyerek^{1(Hâşiye)} “Kuvâ-yı sâriye” namıyla bir cihet-
te kabûle mecbur olmuşlar.

^{1(Hâşiye)} Melâike mânâsını ve ruhâniyatın hakikatini inkâra mecal bulama-
mışlar, belki fitratın nâmuslarından “kuvâ-yı sâriye” diye, “cereyan eden
kuvvetler” namını vererek yanlış bir sûrette tasvir ile bir cihetten tasdikine
mecbur kalmışlar. Ey kendini akıllı zanneden!..

Cemâdat: Cansız varlıklar.

Ehl-i akıl: Akıl sahipleri.

Ehl-i edyan: Din sahipleri.

Ehl-i nakil: Nakilciler.

Erbabü’l-enva’: (Her türün
bir rabbi olduğunu varsa-
yan felsefi düşünceye göre)
Türlerin Rabbi.

Hükemâ: Filozoflar.

Hükemâ-yı İşrâkiyyun:
İşrak felsefesi filozofları. (Ef-
lâtun’a tâbi olanlar).

Kuva-yı Sâriye: Yayılan
kuvvetler.

Maddiyyun: Mânevî âlemi
reddeden her şeyi mad-
de ile izah etmeye çalışan
akım, materyalizm.

**Mahiyet-i mücerrede-i ru-
hâniye:** Ruha ait soyut bir
mahiyet.

Mecal: Güç, kuvvet, takat.

Melâike: Melekler.

Melek-i müekkel: Görevli
melek.

Melek-ül bihar: Denizler
meleği.

Melek-ül cibâl: Dağlar me-
leği.

Melek-ül emtar: Yağmurlar
meleği.

Meşâiyyun: Aristo’nun fel-
sefi görüşlerine bağlanan-
lar, gezimciler.

Muztar: Mecbur, çaresiz.

Nev’: Tür.

Sukut etmek: Düşme.

Tâbir etmek: Yorumlamak
Ükûl-i Aşere: Aristo tak-
simine göre aklın on mer-
tebesi; Ona göre kâinatı
on akıl idare etmektedir.
Bunlardan ilki Allah, diğer-
leri ise vasıtalarlardır.

Ey Melâike ve rûhâniyatın kabûlünde tereddüd gösteren bîçâre adam! Neye istinad ediyorsun? Hangi hakikate güveniyorsun ki; bütün ehl-i akıl, bilerek bilmeyerek melâikenin mânâsının sübutuna ve tahakkukuna ve rûhanîlerin tahakkukları hakkında ittifaklarına karşı geliyorsun, kabûl etmiyorsun? Madem ki; Birinci Esas'ta isbat edildiği gibi hayat, mevcudatın keşşafıdır, belki neticesidir, zübdesidir; bütün ehl-i akıl, mânâ-yı melâikenin kabûlünde mânânen müttefikler ve şu zeminimiz, bu kadar zîhayat ve zîruhlarla şenlendirilmiştir. Şu hâlde hiç mümkün olur mu ki; şu fezâ-yı vesîa, sekenelerden; şu semâvât-ı latife, mutavattinînden hâlî kalsın. Hiç hatırına gelmesin ki; şu hilkatte cârî olan nâmuslar, kanunlar kâinatın hayattar olmasına kâfi gelir. Çünkü; o cereyan eden nâmuslar, şu hükmeden kanunlar, itibarî emirlerdir, vehmî düsturlardır; ademî sayılır. Onları temsil edecek, onları gösterecek, onların dizginlerini ellerinde tutacak melâike denilen ibâdullah olmazsa o nâmuslara, o kanunlara bir vücûd taayyün edemez, bir hüviyet teşahhus edemez, bir hakikat-i hariciye

Ademî: Yoklukla ilgili, yok olan.

Cârî: Geçerli, yürürlükte olan.

Ehl-i akıl: Akıl sahipleri.

Fezâ-yı vesîa: Geniş gökyüzü.

Hakikat-i hariciye: Dış dünyada, gerçekte var olma.

Hâlî: Tenha, boş.

Hilkat: Yaratılış.

İbâdullah: Allah'ın kulları.

İstinad: Dayanma.

İtibarî emirler: Hakikatta, harîfte vücudu olmayıp, var kabul edilen şey.

Keşşaf: Keşfeden, ortaya çıkaran.

Mânâ-yı melâike: Meleklerin manası, iç yüzü.

Melâike: Melekler.

Mevcûdât: Varlıklar.

Mutavattinî: Bir yeri vatan edinmişler, yurt tutmuşlar.

Müttefik: Birleşmiş, fikirce beraber olan.

Namus: Kanun.

Sekene: Bir yerde oturanlar.

Semâvât-ı latife: Gözle görünmeyen gökler.

Tahakkuk: Gerçekleşmek, meydana gelmek.

Teşahhus: Belirlenme, ayır-dılme.

Vehmî: Gerçekte olmayan, fakat olduğu sanılan.

Zihayat: Hayat sahibi, canlı. Zübde: Bir şeyin en seçkin parçası, kaynak, öz.

olamaz. Hâlbuki: “Hayat, bir hakikat-i hariciyedir. Vehmî bir emr, hakikat-i hariciyeyi yüklenemez.”

Elhâsıl: Madem ehl-i hikmetle ehl-i din ve ashâb-ı akıl ve nakil mânen ittifak etmişler ki; mevcudat, şu âlem-i şehâdete münhasır değildir. Hem madem, zâhir olan âlem-i şehâdet, câmid ve teşekkül-ü ervâha nâmuvâfık olduğu hâlde bu kadar zîruhlarla tezyin edilmiş... Elbette vücûd, ona münhasır değildir; belki daha çok tabakat-ı vücûd vardır ki, âlem-i şehâdet onlara nisbeten münakkaş bir perdedir. Hem madem, denizin balığa nisbeti gibi, ervâha muvâfık olan âlem-i gayb ve âlem-i mânâ, ervâhlar ile dolu olmak iktiza eder. Hem madem, bütün emirler, mânâ-yı melâikenin vücûduna şehâdet ederler.. Elbette, bilâ-şek velâ şüphe, melâike vücûdlarının ve ruhânî hakikatlerinin en güzel sureti ve ukûl-ü selime kabûl edecek ve istihsan edecek en mâkul keyfiyeti odur ki; Kur’ân, şerh ve beyan etmiştir. O Kur’ân-ı Mu’cizü’l-Beyân der ki: “*Melâike, ibâd-ı mükerrerdir. Emre muhalefet etmezler. Ne emrolunsa*

Âlem-i gayb: Görünmeyen deruni âlem.

Âlem-i mâna: Beş duyuyu kavranamayan varlıkların, gerçeklerin, hâdiselerin âlemi.

Âlem-i şehadet: Görünen âlem, bu dünya.

Ashâb-ı akıl: Akıl sahibi kimseler.

Bilâşek velâ şüphe: Şüphe ve tereddüt duymaksızın.

Câmid: Cansız, donuk.

Ehl-i din: Dindarlar.

Ehl-i hikmet: Hikmet sahibi kimseler.

Ervah: Ruhlar.

İbâd-ı mükerrer: Saygın kullar.

İktiza etmek: Gerektilmek.

İstihsan etmek: Beğenmek, takdir etmek.

Mâna-yı melâike: Meleklerin manası, iç yüzü.

Mevcûdât: Yaratıklar.

Muvafık: Uygun.

Münakkaş: Nakışlı, işlemeli.

Münhasır: Mahsus, sınırlı, has.

Nâmuvafık: Uygun olmayan.

Sûret: Şekil, biçim.

Tabakat-ı vücud: Varlık tabakaları.

Teşekkül-i ervah: Ruhların meydana gelmesi, oluşması.

Tezyin: Donatmak, süslemek.

Ükûl-i selim: Sağduyulu kimseler.

Zîruh: Ruh sahibi, ruhlı.

onu yaparlar.” Melâike, ecsâm-ı latife-i nûrâniyedirler. Muhtelif nevilere münkasımdırlar.

Evet, nasıl ki: *Beşer bir ümmettir*, “*Kelâm*” sıfatından gelen şariat-ı ilâhiyenin hameleleri, mümessilleri, mütemessilleridir. Öyle de, *melâike dahi*, muazzam bir ümmettir ki, onların amele kısmı “*İrâde*” sıfatından gelen şariat-ı tekvîniyenin hamelesi, mümessili ve mütemessilleridirler. Müessir-i hakikî olan kudret-i fâtıranın ve irâde-i ezeliyenin emirlerine tâbi bir nevi ibâdullahtırlar ki; ecrâm-ı ulviyenin her biri onların birer mescidi, birer mabedi hükmündedirler.

Üçüncü Esas

Mesele-i melâike ve ruhâniyat, o mesâildendir ki; tek bir cüzün vücûdu ile, bir küllün tahakkuku bilinir. Bir tek şahsın rü’yeti ile umum nev’in vücûdu mâlûm olur. Çünkü; kim inkâr ederse, külliye inkâr eder. Bir tekini kabûl eden, o nev’in umumunu kabûl etmeye mecburdur. Madem

Cüz’: Parça, bölüm.

Ecrâm-ı ulviye: Büyük gök cisimleri.

Ecsâm-ı latife-i nûrâniye: Gözle görünmeyen nurânî cisimler.

Hamele: Taşıyıcılar, taşıyanlar.

İbâdullah: Allah’ın (c.c.) kulları.

İrâde: İstek, emir, Cenab-ı Hakk’a mahsus bir sıfat.

İrade-i Ezeliye: Ezeli olan Cenab-ı Hakk’ın iradesi.

Kelâm:Söz, Cenab-ı Hakk’a mahsus bir sıfat.

Kudret-i Fâtıra: Yaratıcı kudret.

Küll: Bütün, hep.

Külliyen: Büsbütün, tamamiyle, toptan.

Mabed: İbadet edilen mekân.

Mâlûm: Bilinen, belli.

Mes’ele-i Melâike: Meleklerle ilgili mesele.

Mesâil: Meseleler.

Muazzam: Büyük, yüce.

Müessir-i Hakikî: Tesir eden gerçek güç, Allah (c.c.).

Mümessil: Temsilci.

Münkasım: Kısımlara ayrılmış, bölünmüş.

Mütemessil: Bir sûrette görünen.

Nev’: Tür.

Rü’yet: Görme, bakma.

Şariat-ı İlâhiye: Allah’ın (c.c.) koyduğu hükümler.

Şariat-ı Tekvîniye: Allah teâlânın kâinata koyduğu kanunları.

Tâbi: Bağlı olma, uyma.

Tahakkuk: Gerçekleşmek, meydana gelmek.

öyledir, işte bak! Görmüyor musun ve işitmiyor musun ki; bütün ehl-i edyân, bütün asırlarda, zaman-ı Âdem'den şimdiye kadar melâikenin vücûduna ve ruhânîlerin tahakkukuna ittifak etmişler ve insanın tâîfeleri, birbirinden bahsi ve muhaveresi ve rivayeti gibi melâikelerle muhavere edilmesine ve onların müşâhedesine ve onlardan rivayet etmesine icmâ' etmişlerdir. Acaba hiçbir fert melâikelerden bilbedahe görünmezse, hem bilmüşâhede bir şahsın veya müteaddid eşhasın vücûdu kat'î bilinmezse, hem onların bilbedahe, bilmüşâhede vücûdları hissedilmezse, hiç mümkün müdür ki; böyle bir icmâ' ve ittifak devam etsin ve böyle müsbet ve vücûdî bir emirde ve şuhuda istinad eden bir hâlde müstemirren ve tevâtüren o ittifak devam etsin.

Hem hiç mümkün müdür ki; şu itikad-ı umumînin menşei, mebâdi-i zarûriye ve bedihî emirler olmasın. Hem hiç mümkün müdür ki; hakikatsiz bir vehim, bütün inkılâbat-ı beşeriyede, bütün akaid-i insâniyede istimrar etsin, beka bulsun.

Akaid-i insâniye: İnsana ait inançlar.

Bahis: Konuşulan şey, söz.

Bedihî emirler: Apaçık emirler.

Beka bulmak: Ebedileşmek.

Bilbedahe: Açık olarak, âşikâr.

Bilmüşâhede: Gözle görölerek (bilinmektedir ki).

Ehl-i edyan: Din sahipleri, dinlere mensup olanlar.

Eşhas: Şahıslar.

İcmâ': Bir meselede oluşan ittifak, genel kabul.

İnkılâbat-ı beşeriye: İnsana ait değişmeler, başkalaşmalar.

İstimrar: Devam etme.

İtikad-ı umumî: Genel inanç.

Kat'î: Kesin.

Mebâdi-i zaruriye: Zarurî unsurlar.

Melâike: Melekler.

Menşe': Bir şeyin çıktığı, neş'et ettiği, beslendiği yer.

Muhavere: Karşılıklı konuşma.

Müstemirren: Sürekli, aralıksız.

Müteaddid: Birçok, çeşit çeşit.

Ruhânî: Ruhânî varlıklar.

Tâife: Topluluk, bölük.

Tevâtüren: Ağızdan ağıza yayılarak.

Zaman-ı Âdem: Hz. Âdem'in yaşadığı çağ.

Hem hiç mümkün müdür ki; şu ehl-i edyânın, bu icmâ-ı azîmin senedi, bir hads-i kat'î olmasın, bir yakîn-i şuhudî olmasın. Hem hiç mümkün müdür ki; o hads-i kat'î, o yakîn-i şuhudî, hadsiz emârelerden ve o emâreler, hadsiz müşâhedât vâkılarından ve o müşâhedat vâkıları, şeksiz ve şüphesiz mebâdi-i zarûriyeye istinad etmesin. Öyle ise, şu ehl-i edyândaki bu itikadat-ı umumiyenin sebebi ve senedi, tevâtür-ü mânevî kuvvetini ifade eden pek çok kerrat ile Melâike müşâhedelerinden ve ruhânîlerin rû'yetlerinden hâsıl olan mebâdi-i zarûriyedir, esasât-ı kat'iyedir.

Hem hiç mümkün müdür, hiç mâkul mudur, hiç ka-bil midir ki: Hayat-ı içtimaiye-i beşeriye semâsının güneşleri, yıldızları, ayları hükmünde olan enbiyâ ve evliya, tevâtür suretiyle ve icmâ-ı mânevî kuvveti ile ihbar ettikleri ve şehâdet ettikleri melâike ve ruhâniyatın vücûdları ve müşâhedeleri, bir şüphe kabûl etsin, bir şekke medâr olsun. Bâhusus onlar şu meselede ehl-i ihtisastırlar. Mâlûmdur ki;

Bâhusus: Bilhassa, özellikle, bununla beraber,

Ehl-i ihtisas: Mânevî âlemlerle ilgili bazı şeyleri gören ve hisseden Hak dostları,
Ehl-i isbat: İsbat edebilenler.

Emâre: İşaret, belirti,
Enbiya: Peygamberler,
Esâsât-ı kat'îye: Kesin esaslar.

Evliya: İman ve takvalarıyla Allah'a yakın olan kullar, Allah dostları.

Hads-i kat'î: Kesin bir sezgi.

Hâsıl olmak: Meydana gelmek.

Hayat-ı içtimaiye-i beşeriye: İnsanın içtimai hayatı.

İcmâ'-ı mânevî: Mânevî ittifak.

İcmâ'-ı azîm: Herkesin tasdik ettiği büyük ittifak.

İstinad: Dayanma.

İtikadat-ı umumîye: Genel inançlar.

Kerrat: Defalar, kezler.

Mâkul: Akıllıca, akla uygun.

Mebâdi-i zaruriye: Zarurî unsurlar.

Medâr: Sebep, vesile.

Melâike: Melekler.

Müreccah: Tercihe şayan, tercih edilir.

Müşâhedât: Gözle görülen şeyler.

Müşâhede: Gözle görülen şey.

Ruhânî: Gözle görülemeyen varlıklar.

Ruhaniyat: Ruhânî varlıklar.

Rû'yet: Görme, bakma.

Şekk: Şüphe, tereddüt.

Tevâtür-i mânevî: Bir hâdisenin esasında, hülâsasında ravilerin ittifak etmeleri.

Vâkıa: Olay, hâdis.

Yakîn-i şuhudî: Görünen kesin bilgi.

iki ehl-i ihtisas, binler başkasına müreccahtırlar, hem şu meselede ehl-i isbattırlar. Mâlûmdur ki; iki ehl-i isbat, binler ehl-i nefy ve inkâra müreccahtırlar. Ve bilhassa kâinat semâsında daim parlayan ve hiçbir vakit gurub etmeyen, âlem-i hakikatin Şemsü's-Şümûs'u olan Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyân'ın ihbarâtı ve risâlet güneşi olan Zât-ı Ahmediye'nin (*aleyhiissalâtü vesselâm*) şehâdâtı ve müşâhedâtı, hiç kabil midir ki, bir şüphe kabûl etsin. Madem tek bir ruhâniyatın vücûdu, bir zamanda tahakkuk etse, şu nev'in umûmen tahakkukunu gösteriyor ve madem şu nev'in vücûdu tahakkuk ediyor; elbette onların suret-i tahakkukunun en ahseni, en mâkulü, en makbulü; Şeriat'ın şerhettiği gibidir, Kur'ân'ın gösterdiği gibidir, Sahib-i Mi'râc'ın gördüğü gibidir.

Dördüncü Esas

Şu kâinatın mevcudatına nazar-ı dikkat ile bakılsa görünür ki: Cüz'iyat gibi külliyyatın dahi birer şahs-ı mânevîsi vardır ki, birer vazife-i külliyesi görünüyor. Onda bir hizmet-i külliye görünüyor. Meselâ; bir çiçek, kendince bir

Ahsen: En güzel.

Âlem-i hakikat: Gerçek âlem.

Cüz'iyat: Ufak tefek şeyler, parçalar, kısımlar.

Ehl-i nefy: İnkâr edenler.

Hizmet-i külliye: Genel hizmet.

İhbarat: Haberler.

Kabil: Mümkün.

Kur'ân-ı Mu'ciz-ül Beyân: Açıklama ve ifadesiyle mu'cize olan Kur'ân.

Külliyyat: Umûmilik, kapsamlılık.

Makbul: İtibar gören, beğenilen, geçerli.

Mâkul: Akıllıca, akla uygun.

Mevcûdât: Varlıklar.

Nazar-ı dikkat: Dikkatli bakış.

Risâlet: Peygamberlik.

Sahib-i Mi'râc: Miraca çıkan, Hz. Peygamber Efendimiz (s.a.s.).

Sûret-i tahakkuk: Gerçekleşme şekli, biçimi.

Şahs-ı mânevî: Hükmi şahsiyet.

Şehâdât: Şahitlik etmeler, tanık olmalar.

Şemsü'sşümûs: Güneşler güneşi.

Şerh: Açmak, izah etmek.

Tahakkuk: Gerçekleşme.

Vazife-i külliye: Genel vazife.

Zât-ı Ahmediye: Hz. Peygamber Efendimiz (s.a.s.)'in zatı, kendisi.

nakş-ı sanatı gösterip, lisân-ı hâliyle esmâ-yı Fâtır'ı zikrettiği gibi küre-i arz bahçesi dahi, bir çiçek hükmündedir. Gayet muntazam küllî vazife-i tesbîhiyesi vardır. Nasıl ki bir meyve, bir intizam içinde bir ilânatı, tesbihâtı ifade ediyor. Öyle de koca bir ağacın heyet-i umumiyesiyle gayet muntazam bir vazife-i fitriyesi ve ubûdiyeti vardır. Nasıl bir ağaç, yaparak, meyve ve çiçeklerinin kelimâtı ile bir tesbihâtı var; öyle de koca semâvât denizi dahi, kelimâtı hükmünde olan güneşler, yıldızlar ve ayları ile Fâtır-ı Zülcelâl'ine tesbihât yapar ve Sâni-i Zülcelâl'ine hamd eder ve hâkezâ.. mevcudat-ı hâriciyenin her biri, sureten câmid, şuursuz iken, gayet hayat-kârâne ve şuur-dârane vazifeleri ve tesbihâtları vardır. Elbette nasıl melâikeler bunların âlem-i melekûtta mümessilidirler, tesbihâtlarını ifade ederler; bunlar dahi âlem-i mülk ve âlem-i şehâdette o melâikelerin timsâlleri, hâneleri, mescidleri hükmündedirler.

Yirmi Dördüncü Söz'ün Dördüncü Dalı'nda beyan edildiği gibi; şu saray-ı âlemin Sâni-i Zülcelâl'i, o saray

Âlem-i melekût: Görünmeyen âlem.

Âlem-i mülk: Görünen âlem, varlığın perde önü.

Âlem-i şehadet: Görünen âlem, bu dünya.

Beyân: Açıklama, ifade.

Câmid: Cansız, donuk.

Esmâ-i Fâtır: Cenab-ı Hakk'ın isimleri, sıfatları.

Fâtır-ı Zülcelâl: Ululuk sahibi yaradan.

Hâkezâ: Böylece, bunun gibi.

Hâne: Ev, mesken.

Hayat-kârane: Canlı bir şekilde.

Heyet-i umumiye: Genel durum.

İlânat: İlânlar.

İntizam: Düzen.

Kelimât: Kelimeler.

Küllî: Umumi, genel.

Küre-i arz: Yeryüzü, dünya.

Lisan-ı hâl: Hâl dili, davranışların ortaya koyduğu ifade.

Melâike: Melekler.

Mevcûdât-ı hâriciye: Hariçteki varlıklar.

Mümessil: Temsilci.

Nakş-ı san'at: Sanatla işlemesi.

Sâni-i Zülcelâl: Ululuk ve azamet sahibi Yaradan.

Saray-ı âlem: Dünya sarayı.

Semâvat: Gökler.

Sûreten: Şekil ve biçim olarak.

Şuurdârane: Şuurlu olarak, şuurlu bir şekilde.

Timsâl: Suret, heykel.

Übûdiyyet: Kulluk

Vazife-i fitriyye: Fitri görev.

Vazife-i tesbîhiyye: Cenab-ı Hakk'ı tesbih etme vazifesi.

içinde istihdam ettiği dört kısım amelenin birincisi melâike ve ruhânîlerdir. Madem nebâtat ve cemadat bilmeyerek ve bir bilenin emrinde gayet mühim ücretsiz hidemâttadırlar. Ve hayvanât, bir ücret-i cüz'îye mukabilinde bilmeyerek gayet küllî maksadlara hizmet ediyorlar. Ve insan, müeccel ve muaccel iki ücret mukabilinde o Sâni-i Zülcelâl'in makasidini bilerek tevfik-i hareket etmek ve her şeyde nefislerine de bir hisse çıkarmak ve sair hademelere nezaret etmek ile istihdam edilmeleri, bilmüşâhede görünüyor. Elbette dördüncü kısım, belki en birinci kısım olan hizmetkârlar, ameleler bulunacaktır. Hem insana benzer ki, O Sâni-i Zülcelâl'in makâsıd-ı külliyesini bilir bir ubûdiyet ile, tevfik-i hareket ederler. Hem, insanın hilâfına olarak hazz-ı nefisten ve cüz'î ücretlerden tecerrüt ederek yalnız Sâni-i Zülcelâl'in nazarı ile, emri ile, teveccühü ile, hesabı ile, namı ile ve kurbiyetiyle ihtisas ile ve intisap ile hâsıl ettikleri lezzet ve kemâl ve zevk ve saadeti kâfi görüp, hâlisen muhlisen çalışıyorlar; cinslerine göre kâinattaki mevcudatın envâna göre vazife-i ibadetleri tenevvü ediyor. Bir

Bilmüşâhede: Gözle görülerek (bilinmektedir ki).
Cemadat: Cansız varlıklar.
Cüz'î: Küçük, ehemmiyetsiz.
Enva': Türler.
Hâlisen: Samimî olarak.
Hâsıl etmek: Meydana getirme, ortaya çıkarma.
Hazz-ı nefis: Nefsin zevk alması.
Hidemat: Hizmetler.
Hilâf: Karşı, zıt.
İhtisas: Kendine mahsus kılmak.
İntisab: Bağlanma, mensub olma.

İstihdam: Hizmet ettirme, çalıştırma.
Kemâl: Olgunluk, mükemmellik.
Kurbiyet: Yakınlık.
Küllî: Genel.
Makasid: Maksatlar, gayeler.
Makasıd-ı külliye: Genel maksatlar.
Mevcûdât: Varlıklar.
Muaccel: Peşin.
Muhlisen: Samimî bir şekilde.
Mukabilinde: Karşılığında.

Müeccel: Ertelenmiş, vesiye.
Nazar: Bakış.
Nebâtat: Bitkiler.
Nezaret: Bakma, gözetme.
Sâir: Başka, diğer.
Tecerrüd: Sınılmak, uzaklaşmak, soyutlanmak.
Tenevvü': Çeşitlilik.
Teveccüh: Yönelme.
Tevfik-i hareket: Uygun hareket etmek.
Ücret-i cüz'îye: Az bir ücret.
Vazife-i ibâdet: İbadet vazifesi.

hükûmetin muhtelif dairelerde, muhtelif vazifedârları gibi, saltanat-ı rubûbiyet dairelerinde vezaif-i ubûdiyeti ve tesbihâtı öyle tenevvü ediyor. Meselâ: Hazreti Mikâil, yeryüzü tarlasında ekilen masnuat-ı ilâhiyeye Cenâb-ı Hakk'ın havliyle, kuvvetiyle, hesabıyla, emriyle bir nâzır-ı umumî hükümündedir. Tâbir caizse umum çiftçi-misâl melâikelerin reisidir. Hem Fâtır-ı Zülcelâl'in izniyle, emriyle, kuvvetiyle, hikmetiyle umum hayvanâtın mânevî çobanlarının reisi, büyük bir melek-i müekkeli vardır.

İşte madem şu mevcudat-ı hariciyenin, her birisinin üstünde, birer melek-i müekkel var olmak lâzım gelir; tâ ki o cismin gösterdiği vezaif-i ubûdiyet ve hidemât-ı tesbihyesini âlem-i melekûtta temsil etsin, dergâh-ı ulûhiyete bilerek takdim etsin; elbette Muhbir-i Sâdık'ın rivayet ettiği melâikeler hakkındaki suretler, gayet münasıptır ve makûldür. Meselâ, ferman etmiş ki: *“Bâzı melâikeler bulunur, kırk başı veya kırk bin başı var. Her başta kırk bin ağzı var, her bir ağızda kırk bin dil ile, kırk bin tesbihât yapar.”*¹

¹ Bkz.: et-Taberî, *Câmiu'l-beyân* 15/156; Ebu's-Şeyh, *el-Azame* 2/547, 740, 742, 747, 3/868; İbni Kesir, *Tefsiru'l-Kur'ân* 3/62.

Âlem-i melekût: Görünmeyen âlem, varlığın perde arkası.

Fâtır-ı Zülcelâl: Ululuk sahibi yaradan.

Havl: Güç, kuvvet.

Hayvanat: Hayvanlar.

Hazret-i Mikâil: Dört büyük melekten rızıkların taksimine me'mur olan.

Hidemât-ı tesbihye: Cenab-ı Hakk'ı tesbih hizmetleri.

Makûl: Akıllıca, akla uygun.

Masnuat-ı ilâhiye: Cenab-ı Hakk'ın sanat eserleri.

Melâike: Melekler.

Melek-i müekkel: Görevli, vekâleten işi üstlenen melek.

Mevcûdât-ı hariciye: Haricîteki varlıklar.

Muhbir-i Sâdık: Doğru söyleyen haberci manasında Peygamberimizin (s.a.s) isimlerinden biri.

Muhtelif: Çeşitli, farklı farklı.

Münasib: Uygun.

Nâzır-ı umumî: Bakan, en üst seviyede âmir.

Saltanat-ı Rubûbiyet: Cenab-ı Hakk'ın herkesi ve her şeyi kuşatan terbiye ve idâresi.

Sûret: Şekil, biçim.

Vazifedâr: Vazifeli.

Vezaif-i ubûdiyet: Kulluk vazifesi.

Şu hakikat-i hadîsiyenin bir mânâsı var, bir de sureti var. Mânâsı şudur ki: Melâikenin ibâdâtı, hem gayet muntazamdır, mükemmeldir; hem gayet küllîdir, geniştir. Ve şu hakikatın sureti ise, şudur ki: Bâzı büyük mevcudat-ı cismâniye vardır ki, kırk bin baş, kırk bin tarz ile vezaif-i ubûdiyeti yapar. Meselâ; semâ güneşlerle, yıldızlarla tesbihât yapar. Zemin tek bir mahlûk iken, yüz bin baş ile; her başta yüz binler ağız ile, her ağızda yüz binler lisan ile vazife-i ubûdiyeti ve tesbihât-ı rabbâniyeyi yapıyor. İşte küre-i arza müekkel melek dahi, âlem-i melekûtta şu mânâyı göstermek için öyle görülmek lâzımdır. Hattâ ben, mutavassıt bir badem ağacı gördüm ki; kırka yakın baş hükmünde büyük dalları var. Sonra bir dalına baktım, kırka yakın dilili hükmünde küçük dalları var. Sonra o küçük dalının bir diline baktım, kırk çiçek açmıştır. O çiçeklere nazar-ı hikmetle dikkat ettim; her bir çiçek içinde kırka yakın incecik, muntazam püskülleri, renkleri ve sanatları gördüm ki; her biri Sâni-i Zülcelâl'in ayrı ayrı birer cilve-i esmâsını ve birer ismini okutturuyor. İşte hiç mümkün müdür ki, şu badem ağacının Sâni-i Zülcelâl'i ve Hakîm-i Zülcemâl'i, bu câmid ağaca bu kadar vazifeleri yükletsin; onun mânâsını

Câmid: Cansız, donuk.

Cilve-i esmâ: Cenab-ı Hakk'ın sıfatlarına ad olan isimlerinin tecellisi, parıltısı.

Hakikat-i Hadîsiyye: Hadisin ifade ettiği geçek.

Hakîm-i Zülcemâl: Her şeyi yerli yerinde yapan yüce Allah.

İbâdât: İbadetler.

Küllî: Kapsamlı.

Küre-i arz: Yeryüzü, dünya.

Mahlûk: Yaratık.

Mevcûdat-ı cismâniyye: Cisimli varlıklar.

Mutavassıt: Orta halli.

Müekkel: Görevli, vekâleten işi üstlenen.

Nazar-ı hikmet: Hikmet gözüyle, hikmetini anlamak için.

Sâni-i Zülcelâl: Celâl ve ululuk sahibi yaradan.

Semâ: Gökyüzü.

Tesbihat-ı Rabbâniyye: Cenab-ı Hakk'ı tesbih etmek, anmak.

Vezaif-i ubûdiyyet: Kulluk vazifeleri.

bilen, ifade eden, kâinata ilân eden, dergâh-ı ilâhîye takdim eden, ona münasip ve ruhu hükmünde bir melek-i müekkeli ona bindirmesin?



Ey arkadaşı! Şuraya kadar beyânâtımız, kalbi kabûle ihzâr etmek ve nefsi teslime mecbur etmek ve aklı iz'âna getirmek için bir mukaddime idi. Eğer o mukaddimeyi bir derece fehmettin ise, melâikelerle görüşmek istersen hâzır ol. Hem evham-ı seyyieden temizlen.

İşte Kur'ân âlemi, kapıları açıktır. İşte Kur'ân cenneti ¹مُفْتَحَةُ الْأَنْبَابِ 'dır; gir bak. Melâikeyi o cennet-i Kur'âniye içinde güzel bir surette gör. Her bir âyet-i tenzil, birer menzildir. İşte şu menzillerden bak:

وَالْمُرْسَلَاتِ عَزَافًا * فَالْعَاصِفَاتِ عَصْفًا * وَالنَّاشِرَاتِ نَشْرًا * فَالْفَارِقَاتِ
فَرَقًا * فَالْمُلْقِيَاتِ ذِكْرًا²

وَالنَّازِعَاتِ غَرْقًا * وَالنَّاشِطَاتِ نَشْطًا * وَالسَّابِحَاتِ سَبْحًا * فَالسَّابِقَاتِ
سَبْقًا * فَالْمُدَبِّرَاتِ أَمْرًا³

¹ “Kapıları açıktır.” (Bkz.: Sâd sûresi, 38/50)

² “İyilik için birbirinin peşinden gönderilenler, Esip savuranlar, Tohumlarını yaydıkça yayanlar, Hakla batılı, doğru ile eğriyi ayırt edenler, Hak sahiplerine vahyi getiren melekler hakkı için.” (Mürselât sûresi, 77/1-5)

³ “Bütün kuvvetleriyle koşanlar, Neşe ve şevkle yürüyenler, Yüzüp yüzüp gidenler, Yarışıp geçenler, İşleri düzenleyip yönetenler, (hakkı için ki: Kıyâmet gerçektir, hepimiz ölümden sonra diriltileceksiniz.)” (Nâziât sûresi, 79/1-5)

Âyet-i tenzil: Kur'ân'ın her âyeti.

Cennet-i Kur'âniye: Kur'ân cenneti.

Dergâh-ı ilâhîye: Cenab-ı Hakk'ın huzuru.

Evham-ı seyyie: Kötü zanlar.

Fehm: Anlama.

İhzâr: Hazırlamak.

İz'ân: Kavramak, kabullenmek.

Melâike: Melekler.

Menzil: Konak, mesken.

Mukaddeme: Ön söz, giriş.

Münasib: Uygun.

تَنْزَلُ الْمَلَائِكَةُ وَالرُّوحُ فِيهَا بِإِذْنِ رَبِّهِمْ¹
عَلَيْهَا مَلَكُةٌ غَلَاطٌ شِدَادٌ لَا يَعْصُونَ اللَّهَ مَا أَمَرَهُمْ وَيَفْعَلُونَ مَا يُؤْمَرُونَ²

Hem dinle:

سُبْحَانَهُ بَلْ عِبَادٌ مُّكْرَمُونَ * لَا يَسْبِقُونَهُ بِالْقَوْلِ وَهُمْ بِأَمْرِهِ يَعْمَلُونَ³
senalarını işit. Eğer cinnîlerle görüşmek istersen:

سُورْلُ سÛREYE GİR, ONLARI
gör, dinle ne diyorlar; onlardan ibret al. Bak, diyorlar ki:
إِنَّا سَمِعْنَا قُرْآنًا عَجَبًا * يَهْدِي إِلَى الرُّشْدِ فَآمَنَّا بِهِ وَلَنْ نُشْرِكَ بِرَبِّنَا
أَحَدًا⁵

1 “O gece Rablerinin izniyle Ruh ve melekler, her türlü iş için iner de iner...” (Kadir sûresi, 97/4)

2 “Onun başında kaba yapılı, sert ve şiddetli melekler olup onlar asla Allah’a isyan etmez ve kendilerine verilen bütün emirleri tam yerine getirirler.” (Tahrîm sûresi, 66/6)

3 “O, bundan münezzektir. Bilâkis onların evlât dedikleri melekler Onun ikram ve takdirine mazhar olmuş kullandır. O, kendilerine sormadıkça ağızlarını bile açmazlar, sadece Onun emirlerini yerine getirirler.” (Enbiyâ sûresi, 21/26-27)

4 “De ki: Bana vahyolundu ki bir cin cemaati Kur’ânı dinledi...” (Cin sûresi, 72/1)

5 “Biz gerçekten, doğru yolu gösteren harikulade bir Kur’ân dinledik. Bundan böyle Rabbimize asla bir şerik tanımayacağız.” (Cin sûresi, 72/1-2)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

يَا اللَّهُ يَا رَحْمَنُ يَا رَحِيمُ يَا فَزْدُ يَا حَيُّ يَا قَيُّوْمُ يَا حَكَمُ يَا عَدْلُ يَا
قُدُّوْسُ¹

İsm-i âzamın hakkına ve Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan'ın hürmetine ve Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtu vesselâm*)'ın şerefine, bu mecmuayı bastıranları ve mübarek yardımcılarını ve Risale-i Nur talebelerini Cennetü'l-Firdevs'te saadet-i ebediyeye mazhar eyle, âmîn...

Ve hizmet-i imaniye ve Kur'âniye'de dâima muvaffak eyle, âmîn...

Ve defter-i hasenâtlarına Sözlere Mecmuası'nın her bir harfine mukabil, bin hasene yazdır, âmîn...

Ve Nur'ların neşrinde sebat ve devam ve ihlâs ihsan eyle, âmîn...

Yâ Erhamerrâhimîn!.. Umum Risale-i Nur şâkirtlerini iki cihanda mesûd eyle, âmîn...

İnsî ve cinnî şeytanların şerlerinden muhafaza eyle, âmîn...

Ve bu âciz ve bîçâre Said'in kusurâtını affeyle, âmîn...

Umum Nur Şâkirtleri Nâmına
Said Nursî

¹ Ya Allah, yâ Rahmân: Ey Zât'ı itibarıyla merhametli olan! yâ Rahim: Ey rahmetiyle mahlûkâtına merhamet eden! yâ Ferd: Ey eşi ve benzeri olmayan! yâ Hayy: Ey her zaman var olan, diri olan, ezeli ve ebedî hayat sahibi olan! yâ Kayyûm: Ey kendi Zât'ı ile var olup, zeval bulmayan ve bütün varlıkları varlıkta tutup onları yöneten! yâ Hakem: Ey hükmü geçersiz kılınmayan Hâkim! yâ Adl: Ey tam adalet sahibi! yâ Kuddûs: Ey her şeyi tertemiz yapan ve kendisi bütün eksiklerden uzak ve yüce Zât!

Sahislar

Abdülkahir el-Cürcanî (Öl. 1079)

Arap dil bilgini ve edebiyat nazariyatçısı olan el-Cürcanî, yaşadığı devrin önemli kültür merkezlerinden biri olan Cürcanda doğdu ve bütün hayatını orada geçirdi. Tahsilini bitirdikten sonra Cürcanda ders vermeye başlayınca şöhreti kısa zamanda yayıldı. Ondan ders okumak isteyen ilim meraklıları Cürcan'a akın etmeye başladılar. 'Belâğat şeyhi' ünvanı ile anılmayı hak eden Cürcanî'nin en önemli eserleri Esrarü'l-belâğa ve Delailü'l-i'caz adlı eserleridir. (Bkz: İ.A., c.1, 247-248)

Camî (Mevlana) (1414-1492)

Arap dil bilgini, şair ve mutasavvıftır. Horasan'ın Câm şehrinde doğdu. Bu şehre nisbetle Camî diye şöhret bulmuştur. Ulemâ yetiştiren bir ailenin çocuğu olarak dünyaya gelen Câmî, Nizamiye medreselerinde eğitim gördü ve denilebilir ki çağının bütün ilimlerini tahsil etti. Fars şiirinin en büyük üstadlarından biri kabul edilen; âlim, edip, şair ve mutasavvıf sıfatlarını kendisinde birleştiren Cami, arkasından manzum ve mensur birçok eser bırakmıştır.

Sekkâkî (1160-1299)

Meşhur dil ve belâgat âlimidir. İlk mesleği maden oyma işçiliğiydi. Daha sonra kendini ilme verdi. İlim sahasındaki ilk çalışmaları başarılı olmaktan uzak idi; bu başarısızlık onun cerasetini kırdı. Ancak aralıksız düşen su damlalarının kayada nasıl bir delik oyduğu dikkatini çekince, çalışmalarına tekrar başladı. Sekkakî Hanefî fıkıhçıları arasında yer alır, ancak şöhreti dil ve belâgat konusundadır. “Miftah’ul-ulum” adlı eseri zamanına kadar belâgat konusunda kaleme alınmış olan en kapsamlı eser olma özelliğine sahiptir.

Zemahşerî (1075-1143)

Büyük bir dilci, edebiyatçı, kelâmcı ve tefsircidir. Zemahşer’de doğdu. İlk eğitimi burada aldı. Daha sonra ilim tahsili için o zamanın büyük bir ilim ve medeniyet merkezi olan Buhara’ya gitti. Buhara’da fıkıh usûlü, fıkıh, hadis, tefsir, kelâm, mantık, felsefe ve Arapça dersleri aldı. Kelâm sahasında mutezilî görüşler taşıdığı için ciddî tenkide uğramıştır. Klasik bir eser olarak kabul edilen el-Keşşaf, onun belâgat ilmindeki üstün mevkiine delil olup en önemli eseridir. Bu eseri açıklamak için 250 kadar haşiyeye yazılmıştır. Mu’tezilî olmasına rağmen, 9 yüzyıldan beri Sünnî medreselerde okutulması, Müslüman hoşgörüsünün bariz bir örneğidir. (Bkz: Şamil İslâm Ansiklopedisi, c.6, s.445-447)